НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ

РЕКОДИФІКАЦІЯ ДОГОВІРНОГО ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

М А Т Е Р І А Л И
Всеукраїнської науково-практичної конференції

6 грудня 2019 року

Одеса
Фенікс
2019

УДК 347.44+340.124:330.341.44(477)(063)
Ш 492

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора Євгена Олеговича Харитонова

Упорядник-укладач
аспірантка кафедри цивільного права Кучерявенко Вікторія Сергіївна

Група організаційного та технічного забезпечення Всеукраїнської науково-практичної конференції:

Спасова К.І. – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Кучерявенко В.С. – аспірантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Ш 492 Шерешевські читання «Рекодифікація договірного права в умовах інтеграційного розвитку України» : матер. всеукр. науково-практичн. конф. (Одеса, 6 грудня 2019 року) / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2019. – 300 с.

ISBN 978-966-928-269-9

Збірка містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем рекодифікації (модернізації) цивільного права та процесу, права власності, ІТ-права та інших галузей приватного права, що були оприлюднені на Всеукраїнській науково-практичній конференції, яка відбулась 6 грудня 2019 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженнями науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності.

УДК 347.44+340.124:330.341.44(477)(063)

Матеріали видано за авторською редакцією.
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники міжнародного колоквіуму, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978-966-928-269-9

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2019
© ПП «Фенікс», 2019

ПЕРЕДМОВА

Всеукраїнська науково-практична конференція «Шерешевські читання» проводиться кафедрою цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» більше, ніж десять років поспіль. Щорічне проведення цього наукового заходу вже стало доброю традицією в нашому університеті та за його межами.

Назва наукової події «Шерешевські читання» була обрана на честь відомого правознавця і, в першу чергу, романіста та цивіліста Іллі Веніаміновича Шерешевського, який народився 27 листопада 1888 р. в м. Одесі. В 1901 р. І.В. Шерешевський вступив на юридичний факультет Новоросійського університету, здобувши професію правника. Працював помічником присяжного повіреного, а в подальшому і присяжним повіреним. Після 1917 р. був адвокатом, а деякий час – начальником Одеського карного розшуку. В 20-ті роки XX століття викладав право в Одеському інституті гуманітарних наук, який згодом був перетворений на інститут народного господарства. З 1947 р. читав лекції на юридичному факультеті Одеського державного університету з курсів римського цивільного права, історії держави і права зарубіжних країн, цивільного права, трудового права, адвокатури. Практично до останніх років свого життя поєднував викладацьку діяльність з адвокатською практикою. І.В. Шерешевський помер і похований в м. Одесі в 1981 р.

Проведення щорічних читань в цьому році відзначено дослідженням та обговоренням можливих процесів рекодифікації договірного права в умовах інтеграції нашої держави з ЄС. Актуальність обраного напрямку дискусії в межах конференції обумовлена, перш за все, спрямуванням на поширення взаємодії економіки нашої держави з європейським економічним простором. Адже за останнє п’ятиріччя все більш актуалізується проблематика зовнішніх договірних відносин з державами-учасниками ЄС, зростає їх роль в захисті економічних інтересів суб’єктів цивільних правовідносин, забезпечення їх майнових та особистих немайнових прав. Наявні тенденції поширення торгівельної та іншої договірної діяльності України з ЄС супроводжуються зростанням потреб в дослідженні цих правовідносин в умовах рекодифікації, про що свідчить посилення свідомої спрямованості до участі в договірних зобов’язаннях з нерезидентами нашої держави, зростанні підприємницької та правової культури в цілому.

Метою зустрічі в межах конференції «Шерешевські читання «Рекодифікація договірного права в умовах інтеграційного розвитку України», яка відбулася 6 грудня 2019 року в Національному університеті «Одеська юридична академія» було здійснення аналізу чинного законодавства України, яке

регламентує цивільні правовідносини в зазначеній сфері, що сприятиме більш поглибленому дослідженню деяких загальних положень договірного права, які мають не тільки теоретичне, але й практичне значення. Тому до участі в конференції були залучені вчені, викладачі, аспіранти, докторанти, практикуючі юристи, студенти.

Проведений науковий захід є своєчасним та корисним, а наукові пропозиції його учасників в подальшому матимуть змогу впливати на подальший розвиток рекодифікації договірного права в умовах інтеграційного розвитку України.

Доктор юридичних наук, професор, зав. кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент НАПрН України, Заслужений діяч науки і техніки України
Євген Олегович Харитонов

СЕКЦІЯ 1. РЕКОДИФІКАЦІЯ ДОГОВІРНОГО ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Харитонов Євген Олегович,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Харитонова Олена Іванівна,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія»

КОДИФІКАЦІЇ ТА РЕКОДИФІКАЦІЇ У ДОБУ ФОРМУВАННЯ СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Після падіння Римської імперії, де вперше був сформований концепт приватного права, його буття продовжувалося у контексті Східно-Європейської (Візантійської) традиції права, котра у своєму розвитку пройшла кілька етапів.

Спочатку мало місце формування окремої традиції греко-римського(Візантійського) права. На цьому етапі відбувається поступовий перехід від Римського права до нового права Східної Римської імперії (Візантії), котреу романістичній літературі за звичкою ще іменують «римським правом постклассичного періоду». Але йдеться вже не про Римське право, як таке, а про якісно новий феномен, що формується у іншій цивілізації, котра всоталатакож традиції Сирії, Єгипту, Малої Азії, Грецьких полісів, інших країн Балкан та Близького Сходу. Цей етап завершується з початком кодифікації та систематизації Римського права, проведених за завданням Юстиніана І.

На другому етапі формується «право Юстиніана». У процесі організованої цим імператором систематизації римських юридичних джерел відбувається переосмислення концептів права, що існували раніше. Особливо помітною є трансформація праворозуміння у галузі сімейній та спадкування.

Далі настає етап «класичного Візантійського» права, коли відбувається адаптація римських правових приписів до суспільних цінностей, економічних та соціальних потреб Візантії. Це тягне вульгаризацію Римського права, аби

підвищити його життєздатність. Створюються власні концепти права, проходять кодифікації законодавства.

Після падіння Східної Римської імперії (Візантії) настає «післявізантійський» етап розвитку Східної традиції права. Візантійське право продовжує існувати поза межами Візантійської цивілізації. Воно зберігає головні притаманні йому риси, але все більше пристосовується до потреб країн, які з більшими чи меншими підставами, свідомо чи будучи спонуканими до того перебігом історичного процесу та іншими обставинами виступають наступниками Візантії.

Триває «післявізантійський» етап аж до XX ст., коли після І світової війни руйнується низка імперій, набувають нових обрисів європейські фронтири, виникає феномен «радянського» права. Можна припустити, що цей етап є завершальним у розвитку Східно-Європейської традиції приватного права, оскільки останнє усе більш послідовно розуміється як загальний європейський концепт.

Зауважимо, що особливістю Східно-Європейської (греко-римської, візантійської) традиції права від початку її становлення є поява кодексів законів, які не були відомі класичному Римському праву. Так, наприкінці ІІІ століття з’являється Кодекс Грегоріана, у якому було зібрано імператорські конституції, починаючи з Адріана. Кодекс Грегоріана, разом із Кодексом Гермогеніана, котрий доповнював його, використовувалися до початку VI століття. Втім,ці Кодекси були неофіційними збірками.

Першим офіційним зібранням конституцій став Кодекс Теодосія, прийнятий у Східній Римській імперії 15 лютого і 23 грудня 438 року затверджений у Римі для Західної Римської імперії. Цей Кодекс містив близько двох з половиною тисяч імператорських конституцій за період з 311 до 437 року. Він поділяється на 16 книг, розділених на титули.Утитулах конституції розташовані за хронологічним принципом. За своєю сутністю Кодекс був комплексним законодавчим актом, що стосувався сфери як приватного, так і публічного права.

Значення Кодексу Теодосія полягало також у тому, що засади і перебіг його створення, слугували орієнтирами для кодифікаціїРимського права у добу Юстиніана І. Остання стала важливою подією в історії не лише Східної Римської імперії, але й усієї Європи, оскільки, відповідаючи на цивілізаційні Виклики, Юстиніан І, як провідник держави цивілізаційного фронтиру, прагнув досягти симбіозу римського та візантійського права, створюючи таким чином нові, універсальні правові концепти.

Кодифікаційні роботи почалися у 528 році, а вже 7 квітня 529 року Юс-

тиніан I затвердив Кодекс, який набрав чинності з 16 квітня того ж року. Оскільки практика застосування Кодексу виявила чимало недоліків, було створено нову комісію під головуванням Трибоніана, який на той час обіймав посаду questor sacra palatii. Крім Юстиніана до неї увійшли Доротей, Міна, Костянтин та Йоан. Комісія доопрацювала текст Кодексу, включила до нього конституції Юстиніана I, видані за роки, що пройшли після першої редакції Кодексу. Після рекодифікації Кодекс був опублікований 16 (18) листопада 534 року і набрав чинності 29 грудня того ж року.

Кодекс Юстиніана поділено на 12 книг. Перша книга називалась «Церковне право та права і обов'язки державних службовців», але її 13 титулів, головним чином регламентували відносини, пов'язані з релігією. Досить згадати, хоча б назви перших з них: I – «Про верховну Трійцю та віру католицьку і щоб ніхто не смів публічно змагатись з нею», II – «Про церкви», III – «Про біскупів та кліриків і їхні привілеї», IV – «Про судову владу біскупів», V – «Про єретиків, манихеїв та самаритів». До цього слід додати, що у п. 8 першого титулу включено виклад віри, зроблений самим Юстиніаном та схвалений папою Йоаном. Таким чином, християнство набуло законодавчого закріплення як основа буття держави і усього суспільного життя. Приватному праву відведено книги з 2 по 8, 9 книга присвячена кримінальному праву, 10-12 – адміністративному.

Зміст, а також структура і методика обробки та подачі матеріалу свідчать, на наш погляд, що Кодекс був спробою систематизації норм законодавства, головним чином, приватноправового характеру.

Наразі неможливо встановити, чи відразу Кодекс був задуманий таким чином, щоб потім його приватноправовий ухил врівноважити виданням нових законів, чи то такий ухил був несвідомим, який потім прийшлось виправляти виданням актів публічно-правового характеру. У кожному разі, конституція Cordi передбачала можливість видання Юстиніаном законодавчих актів з питань, які входили тематично у коло, окреслене при створенні Кодексу: «якщо раптом перемінлива природа речей створить щось нове, що потребує затвердження імператором, то будуть видані нові конституції (Novellae constitutiones)».

Життя довело потребу у доповненні та тлумаченні норм й другої редакції Кодексу. Тому протягом наступних років правління Юстиніана I (до 565 року) було видано близько 170 новел, головним чином, з питань публічного і церковного права. Сфери приватного права стосувалися новели, які регулювалишлюбно-сімейні та спадкові відносини.

Хоча новели іноді розглядають як складову систематизації Юстиніана Великого, за життя останнього вони у збірки не об'єднувались. Це було зроблено пізніше.У приватному порядку професор права з Константинополю Юліан створив Epitome Juliani, що включали 122 (124) новели. За імператора Тиберія II було укладено Collectio Marciana, яка містила 168 новел.

Оскільки Новели не були предметом власне систематизації за Юстиніана, а мали характер поточної законотворчості, є підстави оцінювати їх як продовження Кодексу. Можна припустити, що таким чиномготувався матеріал для рекодифікації, котру, втім, Юстиніан I за 30 років правління так і не спромігся провести.

Загалом,якщо Кодекс Юстиніана може слугувати прикладом першої кодифікації Римського права, що стала підгрунтям низки рекодифікацій у Східно-Європейській традиції приватного права, то друга редакція цього Кодексу заслуговує на оцінку як перша досконалої рекодифікація у цій сфері.

Бичкова Світлана Сергіївна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ПРАВО ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: ІНТЕГРАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЧИ НОВІ ПРОБЛЕМИ?

Усім відомо, що інститут довірчої власності є відносно новим в нашій державі. Спочатку законодавець увів відповідну категорію у сферу договірних відносин з управління майном, а у 2019 році – додатково регламентував право довірчої власності як один із видів згідно із ч. 1 ст. 546 ЦК України (способів згідно із ч. 2 ст. 597-1 ЦК України) забезпечення виконання зобов'язань.

Хоча науковці і практики уже давно піднімали питання щодо доцільності й необхідності введення в цивільний обіг категорії «довірча власність», досліджували генезу правового регулювання відповідних відносин, проводили порівняння із управлінням майном, трастом, заставою тощо.

Можна відмітити, що в юридичній літературі немає єдності з приводу витоків довірчої власності: одні вважають, що її «зародки» можна відшукати ще в Стародавньому Єгипті [1; 2, с. 311], інші стверджують, що коріння «довірчості» убачаються в такому інституті римського права, як фідуція [3, с. 88], треті, навпаки, заперечують вирішальний вплив римського права і підкрес-

люють своєрідність англійської правової системи, що і зробила можливою появу довірчої власності [4, с. 467].

Проте, незважаючи на історичні аспекти, всі автори погоджуються: відносини довірчої власності засновані на довірі (фідуції). Також, незалежно від того, чи з позиції співвідношення с трастом формулюється дефініція довірчої власності, вона визначається з огляду на здійснення дій з управління переданим у довірчу власність майном в інтересах наперед визначених осіб (вигодобувачів, бенефіціаріїв) [5, с. 55; 6, с. 12].

Український законодавець у ч. 2 ст. 597-1 встановив, що право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язань є різновидом права власності на майно, за яким кредитор, який отримав майно у довірчу власність (довірчий власник), не має права самостійно відчужувати таке майно, крім як для звернення стягнення на нього, а також викупу його для суспільних потреб у порядку, встановленому законом.

Як бачимо, наведене легальне визначення вкрай важко визнати повним і таким, що розкриває сутність відповідної правової категорії. Адже у ньому закріплено лише два аспекти, які побічно характеризують право довірчої власності і тільки як спосіб забезпечення виконання зобов'язань, а саме воно: 1) є різновидом права власності на майно; 2) має обмеження у частині самостійного відчуження майна довірчим власником.

Як випливає із ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» законодавець вважає, що право довірчої власності є не лише способом забезпечення виконання зобов'язання. Це підтверджується і положеннями, закріпленими у статтях 1029 і 1033 ЦК України, які передбачають можливість виникнення в управителя права довірчої власності на отримане в управління майно.

Між іншим, при аналізі положень ЦК України, що регулюють відносини довірчої власності, можна виявити багато неточностей, прогалин і неузгодженостей між окремими нормативними приписами. Зокрема, взагалі не визначається, що є довірчою власністю поза межами забезпечення виконання зобов'язання. Однак зупинімося лише на деяких з позицій, що, на нашу думку, є найбільш проблемними при тлумаченні і правозастосуванні норм щодо довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань.

Відразу при цьому акцентуємо на такому: при встановленні довірчої власності для забезпечення виконання зобов'язання довірчий власник не наділяється обов'язком здійснювати управління майном в інтересах довірчого засновника. Така конструкція довірчої власності суперечить усталеним пог-

лядам на її сутність і на розуміння довіри (фідуції) як юридичної категорії, на якій така власність базується.

Тепер визначимо співвідношення права власності і права довірчої власності: у ч. 2 ст. 316 ЦК України закріплено, що право довірчої власності є особливим видом права власності, яке виникає внаслідок закону або договору; згідно ж ч. 2 ст. 597-1 ЦК України право довірчої власності є різновидом права власності на майно.

Відразу виникає запитання, які ще є види (різновиди) права власності? Відповіді на нього не віднайшлося в жодному нормативно-правовому акті.

В ч. 1 ст. 41 Конституції України проголошено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Згідно з ч. 1 ст. 317 ЦК України власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. Але довірчий власник практично не отримує права розпорядження. Це прослідковується у змісті встановлених законодавцем обмежень, що їх містять ч. 2 ст. 597-1, ч. 3 ст. 597-2, частини 1, 2, 5 ст. 597-4, ч. 1 ст. 597-6 ЦК України.

З огляду на наведене, можемо констатувати, що недоцільно визначати право довірчої власності як особливий вид (різновид) права власності. Достатньо віднести його до інших речових прав на майно, визначивши характерні ознаки. Тому можна приєднатися до позиції Р. А. Майданика, який вважає, що юридична природа указаного права виявляється в самообмеженні абсолютного права власності на певний час із можливістю відновлення в повному обсязі після досягнення мети або з інших підстав, визначених законом або правочином [7, с. 39].

Далі – використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян (ч. 7 ст. 41 Конституції України). Подібне положення продубльовано і в ч. 5 ст. 319 ЦК України.

Проте, вбачається, принаймні, два аспекти, пов’язані із переданням майна у довірчу власність, зачіпають права, свободи та інтереси боржника.

Так, насамперед, залишається незрозумілим необхідність передання майна задля забезпечення виконання зобов’язання у довірчу власність, з моменту встановлення якої право власності особи, яка передала відповідне майно, припиняється. Адже боржник, передаючи майно в довірчу забезпечувальну власність, має на меті не передачу права власності, а забезпечення виконання зобов’язання, та розраховує на повернення переданого кредитору у забезпечення «цільового» права власності після досягнення цієї мети [8, с. 156]. Довірчому власнику (кредитору за основним зобов’язанням) по суті це майно потрібне лише для того, щоб боржник не ухилився від виконання взятого на

себе зобов'язання, а у разі неспроможності його виконання – звернути стягнення на об'єкт довірчої власності і задовольнити свою вимогу до боржника. Цим відповідний вид забезпечення зобов'язання повністю перекликається із заставою. Проте при переданні майна у довірчу власність боржник, який виконав зобов'язання, несе додаткові витрати, що випливають із дворазового «передання» права власності. Крім того, він залишається неузабезпеченим повною мірою від проблем із поверненням майна, переданого у довірчу власність, після припинення основного зобов'язання, оскільки довірчий власник не вправі тільки самостійно відчужувати відповідне майно за винятком встановлених у законі випадків. Проте право розпорядження, яке переходить до довірчого власника щодо об'єкта довірчої власності, є ширшим за відчуження: до нього, наприклад, входить і знищення майна. Також боржник, довірчий засновник можуть потерпіти і від невиконання довірчим власником обов'язку, закріпленого у ч. 1 ст. 597-8 ЦК України, адже він у такому випадку має лише відшкодувати завдані збитки, продане ж майно боржник уже повернути не зможе.

Ще один момент законодавчого регулювання відносин довірчої власності взагалі викликає подив: відповідно до ст. 597-8 ЦК України довірчий власник перед продажем об'єкта довірчої власності має письмово повідомити боржника, користувача та довірчого засновника про такий намір. При цьому за умови повідомлення довірчого власника і внесення необхідної грошової суми на депозит нотаріуса зазначені особи набувають переважне право на придбання цього об'єкта.

Однак, по-перше, якщо у боржника є необхідна сума, навіщо йому купувати майно, передане у довірчу власність, якщо він просто може виконати взяте на себе зобов'язання? По-друге, як бути у ситуації, коли боржником, користувачем та довірчим засновником є різні особи і всі вони (або кілька з них) виконають умови задля отримання переважного права на придбання об'єкта довірчої власності? Законодавець, знову таки, на такі запитання відповіді не надає.

Тому, вважаємо, що закріплений на сьогодні у ЦК України інститут довірчої власності потребує ретельного перегляду і оптимізації нормативних приписів, що його складають. Але при внесенні змін мають ураховуватися права, свободи та інтереси всіх суб'єктів відносин довірчої власності, а не лише довірчого власника у разі застосування довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань, що прослідковується в чинному законодавстві. Крім того, нормативні положення мають повною мірою розкривати зміст довірчих правовідносин, сутність договору про встановлення довірчої

власності, визначати відмінності між різновидами довірчої власності і характерні ознаки, що відмежовують її від суміжних правових інститутів, зокрема застави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беневоленская З.Э. Доверительное управление имуществом в сфере предпринимательства: монография [Электронный ресурс]. – М. : Проспект, 2017. – 304 с. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/.
2. Д'ячкова Н.А. Договір довірчого управління як спосіб захисту майнових прав підопічних // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2001. – Спец. вип. – С. 310–315.
3. Некіт К.Г. Довірча власність: втілення ідей римського права // Часопис цивілістики. – 2012. – Вип. 12. – С. 88–92.
4. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг. Кн. 3. – Изд. испр. и доп. – М.: Статут, 2002. – 598 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://private-right.ru/wp-content/uploads/Dogovornoe_pravo_T3.pdf.
5. Майданик Р.А. Траст: собственность и управление капиталами (природа прав, рецепция в право Украины) / Ред. Л.К. Воронова. – К. : Наук. думка, 1995. – 176 с.
6. Буяджи Г. Проблемні питання визначення правової природи трасту // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 5. – С. 10–16.
7. Майданик Р.А. Довірча власність у цивільному праві України (формування, порівняльний аналіз і поняття) // Українське комерційне право. – 2004. – № 5. – С. 37–57.
8. Рябчинська А.О. Право опосередкованого володіння як спосіб забезпечення виконання зобов'язання в Німеччині // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2018. – Вип. 6. – Т. 1. – С. 153–158.

Голубєва Неллі Юріївна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного процесу, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИТЕРІЇ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ РОЗМІРУ НЕУСТОЙКИ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ

Згідно ч. 3 ст. 551 ЦК розмір неустойки може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення. Така норма є проявом принципів розумності та справедливості в цивільному праві.

Принцип розумності при виконанні зобов'язань був сформульований ще в римському праві. Розумність при укладанні договору передбачається, якщо ж сторони її порушують, ЦК України містить конкретні санкції. Наприклад, якщо сторони встановлюють надто високий рівень неустойки, передбачено відповідне правило у ч. 3 ст. 551 ЦК України. Встановлення надто високого рівня неустойки – це не тільки встановлення умов договору без врахування вимог розумності та справедливості, а одночасно – зловживання цивільними правами, а тому вимагає реакції закону.

Згідно із ст. 233 ГК України, у разі коли належні до сплати штрафні санкції надмірно великі порівняно із збитками кредитора, суд має право зменшити розмір санкцій. При цьому має бути взято до уваги: ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, а й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу. Якщо порушення зобов'язання не заподіяло збитків іншим учасникам господарських відносин, суд може, з урахуванням інтересів боржника, зменшити розмір належних до сплати штрафних санкцій.

Фактично маємо обмеження договірної свободи. Так, ВГСУ прийняв постанову у справі № 10/137 за позовом СПД – фізичної особи до ДП «С.». ВГСУ погодився з апеляційним судом у тому, що задоволенню підлягають позовні вимоги стосовно сплати штрафу за недоодержані послуги з перевезення вантажів у сумі 147 963,00 грн та вимоги щодо сплати пені за невчасне проведення розрахунків у сумі 284,56 грн. Однак ВГСУ визнав суму стягненого штрафу в розмірі 516 102,14 грн надмірно великою. При цьому, задовольнивши позовні вимоги про стягнення штрафу в розмірі 516 102,14 грн, місцевий господарський суд не врахував положень ст. 3, ч. 3 ст. 509 ЦК, відповідно до яких загальними засадами цивільного законодавства та водночас засадами, на яких має ґрунтуватися зобов'язання між сторонами, є добросовісність, розумність і справедливість, а також не взяв до уваги приписи ч. 3 ст. 551 ЦК, відповідно до яких роз-

мір неустойки може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення. При цьому без належної уваги та оцінки з боку суду залишилися такі обставини, як дійсна вартість робіт за договором, ступінь виконання зобов'язання боржником, розмір відсотків стягуваної неустойки порівняно з розміром можливих збитків кредитора, а відтак – співвідношення пред'явлених до стягнення санкцій і наслідків порушення зобов'язання. Унаслідок цього сума штрафу була зменшена [1].

Тут, думаємо, стикаються фактично два принципи зобов'язального права: свобода договору й розумність. З одного боку, сторони самі можуть визначити умови договору, а з іншого – закон обмежує договірну свободу іншим принципом – розумністю.

Відповідно до ст. 6, ч. 1 ст. 627 ЦК України, «сторони є вільними в укладенні договору… з урахуванням вимог… розумності та справедливості». Таким чином, вимога щодо врахування принципу розумності є прямою вимогою закону до договору [2].

Однак ніяких чітких орієнтирів щодо критеріїв такого зменшення закон не дає (на відміну від законодавств багатьох інших країн), що породило досить суперечливу практику.

Так, у рішенні Господарського суду Запорізької області від 21.01.2009 р. у справі №18/243/08 [3] за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «А» до державного підприємства « В» про стягнення грошових коштів установлено факт порушення відповідачем умов, визначених змістом зобов'язання. Факт несплати відповідачем у визначений зобов'язанням термін наданих послуг на суму *399 625,50 грн* господарський суд вважає доведеним. При цьому в рішенні зазначено, що суд вважає наданий позивачем розрахунок пені обґрунтованим; з відповідача підлягає стягненню пеня в розмірі 46 906,86 грн. Але тут же зазначає, що, згідно з п. 3 ст. 83 ГПК України, господарський суд, приймаючи рішення, *має право зменшити* у виняткових випадках розмір неустойки (штрафу, пені). При цьому суд повинний взяти до уваги: ступінь виконання зобов'язання боржником; майнове становище сторін, що беруть участь у зобов'язанні; не тільки майнові, але й інші інтереси сторін... Беручи до уваги вищезазначене, у тому числі те, що розмір пені надмірно великий у порівнянні із збитками позивача, суд визнав за необхідне зменшити розмір пені до 6 906,86 грн.

Важко зрозуміти логіку суду, який визначив замість 46 906,86 грн 6 906,86 грн (просто прибравши 40 тис. грн, тобто не в кратному розмірі від нарахованої пені, а просто «на око»). Треба також ураховувати, що сума основного боргу

майже 400 тис. грн. Який виховний чи забезпечувальний характер має пеня, що в 58 разів менше основного боргу? Ми втрачаємо взагалі сенс в існуванні такого забезпечувального заходу, а тим паче заходу відповідальності за прострочене виконання зобов'язання.

Тобто маємо не просто обмеження договірної свободи, а надмірне обмеження, що не виправдовується розумними поясненнями. З огляду на вимогу розумності при реалізації свободи договору, яка передбачена ст. 527 ЦК України, зауважимо, що розумністю мають керуватися не тільки сторони договору, визначаючи адекватні не занадто обтяжливі права й обов'язки, але й суд, визначаючи межу договірної свободи. Маємо установити суду конкретні критерії, за якими він буде орієнтуватися, зменшуючи неустойку.

Наприклад, в літературі пропонувалось скоректувати законодавчий підхід до можливості судового зменшення передбаченої сторонами в договорі неустойки уточненням, що відповідні правила можуть застосовуватися у виняткових випадках, за умови доведеності факту неспівмірності неустойки наслідкам порушення зобов'язання, лише на прохання боржника й не більше ніж на 50% [4]. Обсяг доповіді не дозволяє навести багаточисленні приклади із законодавства та судової практики інших країн, але запропонований розмір є в цілому виваженим.

У статті 551 ЦК не уточнено з чиєї ініціативи можна застосувати передбачене в ній правило, але з огляду на диспозитивність цивільного та господарського процесів, очевидно, що суд це може зробити виключно за заявою сторони судового процесу.

У зв'язку з непоодинокими випадками, коли суди зменшували неустойку нерозмірно до основного боргу, що ставить під сумнів виховний та забезпечувальний характер неустойки, пропонуємо викласти ч. 3 ст. 551 ЦК України таким чином: «*розмір неустойки може бути зменшений судом за заявою боржника, якщо він значно перевищує розмір збитків і за наявності інших обставин, що мають істотне значення, але не більше ніж у два рази. Якщо неустойка була передбачена договором, у виняткових випадках суд може зменшити розмір неустойки більше ніж у два рази, обґрунтувавши нерозмірність неустойки наслідкам порушення зобов'язання*».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рішення Київського апеляційного господарського суду України від 13.12.2011 р. у справі № 23/439 : Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/20022562
2. Бєлкін М. Л. Застосування принципу розумності в господарських та ци-

вільних спорах [Електронний ресурс] / М. Л. Бєлкін, Ю. Л. Бєлкіна // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://radnuk.info/statti/227-gosp-pravo/14565-2011-01-18-05-27-05.html
3. Рішення Господарського суду Запорізької області від 21.01.09 р. у справі №18/243/08 : Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3041807
4. Ершов Ю. Л. Принцип свободы договора и его реализация в гражданском праве Российской Федерации : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Юрий Львович Ершов. – М., 2003. – 24 с.

Сафончик Оксана Іванівна,
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЮБУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасній Україні у сфері відносин подружжя і сімейних відносин застосовується сімейне законодавство, що регулює шлюбні правовідносини. Відповідно до положень сімейного законодавства України, сімейні відносини і шлюбні відносини створюються на основі немайнових (особистих) та майнових відносин між подружжям (чоловіком і жінкою) та між членами сім'ї (батьки-діти, онуки, брати-сестри, всиновлювачі-всиновлені).

Положення та норми сімейного законодавства України самі по собі не приводять до виникнення, зміни або припинення шлюбних правовідносин. Сімейно-правові норми передбачають певні життєві обставини, так звані юридичні факти, що породжують зазначені наслідки.

Шлюб як союз чоловіка і жінки, що має соціальне значення, визначає правове становище дітей, народжених у цьому союзі, майнові відносини між подружжям та їхні спадкові права. Щодо цих прав шлюб є юридичним фактом, однак укладення такого союзу залежить від волі майбутнього подружжя і є юридичним правочином.

Правовий статус подружжя протягом тривалого часу є передумовою виникнення кожного з безлічі окремих (конкретних) сімейних правовідносин. Юридичне значення в певних випадках може мати наявність подружнього статусу не тільки на теперішній час, а й у минулому (ст. 75 СК України).

Водночас підставою виникнення цих різноманітних сімейних відно-

син, тобто юридичним фактом, буде не статус, а факт укладення шлюбу, тобто угода про вступ в нього, яка набула встановленої форми, причому одним або в сукупності з іншими юридичними фактами. Отже, підставою виникнення особистих відносин подружжя і відносин спільної сумісної власності є сам факт укладення шлюбу.

Особисті відносини подружжя тривають протягом усього часу існування шлюбу. Відносини щодо спільної сумісної власності тривають і після припинення шлюбу шляхом його розірвання аж до розподілу спільного майна подружжя, якщо режим нажитого під час шлюбу майна не був змінений шлюбним договором. Для виникнення інших відносин, наприклад відносин з утримання, необхідно встановити наявність і інших фактів (непрацездатність, нужденність тощо).

Подружжя як учасники сімейних правовідносин, які спрямовані на створення, зміну і припинення прав і обов'язків, часто зачіпають права інших осіб (наприклад, дітей) або інші суспільні інтереси. Тому як для виникнення шлюбу, так і для його припинення необхідно також настання певного факту або оформлення події в установленому законом порядку. Для визнання шлюбу дійсним необхідна згода на це осіб, які укладають шлюб, але разом з тим необхідна і реєстрація шлюбу в органах РАЦС.

Шлюб слід розглядати саме як союз, укладення або розірвання шлюбу – як юридичні факти у вигляді дій, які тягнуть за собою виникнення або припинення сімейних, шлюбних відносин. У зв'язку з укладенням шлюбу виникають певні права й обов'язки (наприклад, обов'язки подружжя дбати про сім'ю, право спільної сумісної власності тощо). Водночас шлюб можна розглядати як правовідносини. Правовідносини – це суспільні відносини, що врегульовані нормами права, а суспільні відносини – це зв'язки людей, що виникають з приводу будь-чого.

Норми сімейного права регулюють зв'язки між подружжям, дітьми тощо, тобто регулюють відносини людей, зокрема тих, що перебувають у шлюбі. Відносини людей, оформлені в установленому законом порядку, слід уважати шлюбом. Саме з моменту реєстрації шлюбу жінка отримує статус дружини і чоловік – статус чоловіка з правами й обов'язками, що звідси випливають, які вони регулюють у рамках конкретних правовідносин.

Аналізуючи підстави виникнення і припинення шлюбних правовідносин, необхідно розглянути ситуації, коли чоловік і жінка тривалий час проживають разом, фактично створюють сім'ю, але свого союзу не реєструють. Таке тривале співжиття чоловіка і жінки називається фактичними шлюбними стосунками. Як правило, сімейне законодавство України визнавало лише

зареєстрований шлюб як факт, що породжує сімейні права й обов'язки. Однак з прийняттям нового Сімейного кодексу ситуація дещо змінилася. Річ у тім, що із зазначеного питання в СК України спостерігаються суттєві розбіжності. Стаття 21 СК України встановлює, що проживання однією сім'єю чоловіка і жінки без шлюбу не є підставою для виникнення в них прав і обов'язків подружжя. Однак кодекс містить низку статей (наприклад, ст.ст. 74, 91), які закріплюють такі самі майнові права для осіб, що перебувають у фактичних шлюбних стосунках, як і для подружжя (право спільної сумісної власності на майно, право на утримання).

На жаль, у нашому законодавстві на сьогоднішній день немає повністю сформульованого визначення шлюбу. Частина 1 ст. 21 СК України говорить про шлюб як про сімейний союз чоловіка і жінки, зареєстрований в органі реєстрації актів цивільного стану. Наведене вище визначення не містить у собі деяких важливих ознак, які притаманні шлюбу: 1) немає вказівки на наявність вільної згоди чоловіка і жінки (ч. 1 ст. 51 Конституції України); 2) у визначенні не сказано про принцип одношлюбності (ст. 25 СК України), немає вказівки про моногамність; 3) не зазначено, що подружжя мають рівні права й обов'язки (ст. 51 Конституції України); 4) не йдеться про правові наслідки шлюбу, оскільки відповідно до ст. 36 СК України шлюб – підстава для виникнення прав і обов'язків подружжя.

Багато ознак, що притаманні шлюбу в наш час, знаходяться в різних статтях, у той час як ст. 21 СК України отримала назву «поняття шлюбу» і логічно було б у цій статті навести розширене визначення шлюбу.

Враховуючи вищезазначене, пропонується розширене визначення поняття шлюбу: шлюб – це сімейний союз двох рівноправних фізичних осіб не споріднених кровно між собою, які проживають однією сім'єю, ведуть спільне господарство, мають взаємні шлюбні права й обов'язки, і який може бути зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану в установленому законом порядку.

У сучасному правничому світі деякі вчені країн ЄС наголошують на тому, що шлюбні відносини можуть виникати й між особами однієї статі, які можуть укласти шлюб як партнери. Пояснюють вони це тим, що шлюб – це союз між двома особами, які мають бажання створити сім'ю та разом виховувати дитину.

А от українське сімейне законодавство не дозволяє укладення шлюбу між одностатевими партнерами, бо закріплює основні ознаки шлюбу: це союз саме жінки і чоловіка, тобто осіб різної статі; це сімейний союз, який припускає спільне проживання, ведення спільного побуту, наявність взаєм-

них прав і обов'язків (ч. 2 ст. 3 СК України); це рівноправний союз між чоловіком і жінкою, який зареєстрований в органі РАЦС та укладається на невизначений строк. Звідси випливає, що при проживанні жінки і чоловіка однією сім'єю без державної реєстрації шлюбу в них не виникає прав і обов'язків подружжя, хоч сімейний союз існує. Не змінює цього становища навіть і той факт, що вони укладають певний шлюбний обряд за звичаями тієї чи іншої народності або шлюбний релігійний обряд (вінчання). Хоч у випадках, передбачених законом, шлюбу, що укладений за релігійним обрядом, надається юридичне значення. Це стосується шлюбів, які укладені за релігійними обрядами до створення або відновлення державних органів РАЦС (ч.ч. 2, 3 ст. 21 СК України).

У Конституції України передбачено право на особисту свободу, яке дає підстави стверджувати, що кожна людина має право сама обирати форму створення сім'ї (перебування в зареєстрованому шлюбі або перебування у фактичних шлюбних відносинах). Саме п. 2 ст. 3 СК України закріплює це конституційне право чоловіка і жінки, а ст. 5 СК України гарантує, що «ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених Конституцією». Таким чином, незалежно від підстав створення сім'ї правовий статус її учасників поставлений в однакову правову площину.

Адаховська Надія Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА НЕПОВНОЛІТНІХ

Законне представництво неповнолітніх – це міжгалузевий правовий субінститут, цілями встановлення якого є: заповнення дієздатності неповнолітніх; нагляд за їх поведінкою (діями), а також захист їх прав і законних інтересів. Основи даного правого субінститута закладені в нормах сімейного та цивільного права, які визначають спеціальний правовий статус «законного представника неповнолітнього» батькам, усиновителям, опікунам, піклувальникам, прийомним батькам, а також організаціям для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, в які діти поміщаються під нагляд за актом органів опіки та піклування».

Однією з цілей законного представництва є захист прав і охоронюваних законів інтересів неповнолітніх, гарантованих загальновизнаними нормами міжнародного права, Конституцією України і іншими нормативно-правовими актами. Належне здійснення такого роду захисту підкріплено нормами, що забезпечують контроль за діями законного представника. Якщо інтереси останнього суперечать інтересам дитини, він не має права представляти його як в цивільних та інших матеріально-правових відносинах, так і в суді, і підлягає заміні. Призначення в цьому випадку законного представника є обов'язком органу опіки та піклування.

Захист права в широкому сенсі, зобов'язує законних представників не допустити, щоб права і законні інтереси неповнолітніх були порушені або обмежені ким би то не було. Тому належне виконання законними представниками обов'язків щодо захисту прав і законних інтересів неповнолітніх передбачає законну і своєчасну реалізацію майнових і особистих немайнових прав неповнолітніх в різних правовідносинах.

Реалізація правоздатності пов'язана з наявністю у особи дієздатності. Заповнюючи відсутню дієздатність неповнолітнього, законні представники в залежності від віку неповнолітнього можуть «заміщати» останнього в відповідних правовідносинах, виступаючи від імені та в інтересах неповнолітнього. Або такої заміни не відбувається, а захист прав і інтересів неповнолітнього здійснюється законними представниками від власного імені в різних формах. Випадки «заміщення» неповнолітнього його законним представником при вчиненні тих чи інших юридично значимих дій зменшуються в міру дорослішання першого.

Неповнолітній з віком наділяється законом все більш широкими правами на самостійну участь у цивільних, сімейних, трудових та інших матеріальних, а слідом за цим і процесуальних правовідносинах. Однак оскільки такий неповнолітній ще не досяг повної фізичної і психічної зрілості, закон встановлює в яких випадках і в якій формі неповна дієздатність неповнолітнього заповнюється його законним представником.

Недотримання цих вимог тягне за собою несприятливі правові наслідки. Наприклад, відсутність письмової згоди або наступної письмового схвалення правочину законним представником, якщо він був здійснений неповнолітнім у віці від 14 до 18 років, є підставою для визнання правочину недійсним (ч. 2 ст. 222 ЦКУкраїни). Правочин малолітнього є нікчемним (ч. 2 ст. 221 ЦК України). Заповнення дієздатності неповнолітніх також є однією з цілей законного представництва як міжгалузевого правового субінституту.

Здається, що традиційна конструкція представництва при захисті (в широкому сенсі) прав та інтересів неповнолітнього може бути використана тільки в тому випадку, якщо при здійсненні законним представником юридично значущої дії в інтересах неповнолітнього відбувається безпосередня (пряма) реалізація того чи іншого матеріального або процесуального права неповнолітнього в конкретних правовідносинах. У тому випадку, якщо діями законного представника створюється передумова для реалізації належного неповнолітньому права або дії законного представника мають самостійне правове значення, вони повинні здійснюватися законним представником від власного імені як носієм спеціального правового статусу. Цим, однак, не обмежується сутність законного представництва. Батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники, організації, в які неповнолітні поміщені під нагляд також відповідають за шкоду, заподіяну неповнолітніми третім особам (ст. 1178-1179 ЦК України). Цивільно-правова відповідальність в цьому випадку покладається на осіб, що володіють спеціальним правовим статусом законного представника за невиконання або неналежне виконання ними покладених на них законом спеціальних обов'язків. Покладання цивільно-правової відповідальності на зазначених осіб є елементом спеціального правового статусу «законний представник неповнолітнього».

Отже, аналіз правових норм свідчить про те, що в законодавстві термін «законний представник» неповнолітнього використовується не тільки в тому випадку, коли батьки, усиновителі, опікуни і піклувальники виступають від власного імені, заміщаючи неповнолітнього, але і тоді, коли останні надають неповнолітньому сприяння в здійсненні належних йому прав. Таке сприяння може виражатися в безпосередній присутності законного представника при реалізації неповнолітнім своїх прав і обов'язків, схвалення вчинених ним юридично-значимих дій, дачі письмової згоди на їх вчинення.

Бабич Ірина Григорівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОЦІНОЧНІ ЧИННИКИ У РИМСЬКОМУ ПРАВІ І У ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Ідеї, цінності, концепції неодноразово використовуються у реформуванні та регулювання цивільного законодавства України і у міжнародному досвіді і у минулому, і у теперішній час. Реформування цивільного законодавства, інтеграція країн Європи знову підтверджує значення і необхідність застосування принципів правого регулювання розроблених ще в римському праві. Римське право це невичерпне джерело знань, і протягом століть використовується для вдосконалення норм, що виникають у відносинах, що швидко змінюються. Саме приватно-правовий характер цивільних правовідносин визначає основи і принципи цивільного права, забезпечують гарантію прав і свобод людини, верховенство права.

Слід зазначити що правове регулювання новим Цивільним кодексом України значно відрізняється від регулювання кодексом Української РСР. Основною концепцією нового Цивільного кодексу України є визнання природного, об'єктивного Наднормативні характеру цивільних прав, які базуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників і є предмет правового регулювання і основу громадянського суспільства.

На думку Купішевського Г., римські засади права та етика мають шанс відіграти велику роль в моральній консолідації людства, яка з часом стає необхідністю [2, с. 215].

Оціночні, суб'єктивні чинники пронизують усі галузі права. У деяких галузях вони виражаються в нормах-принципах, а там де відсутні такі норми – виражаються в положеннях і нормах.

Цінність таких суб'єктивних факторів проявляється в можливості того чи іншого правового застосування – в справедливому характері судового рішення, примирення конфліктуючих сторін і тим самим забезпеченні миру і порядку.

Норми принципи в свою чергу забезпечують зв'язок між іншими спеціалізованими нормами права. Закріплені в праві принципи мають силу закону і забезпечуються підтримкою держави. Вони виступають і як моральні і як правові вимоги. Практичне значення їх проявляється в процесі правозастосування. Вони застосовуються у випадках, коли окремі цивільно-правові відно-

сини не врегульовані нормами права, тобто коли існують прогалини у правовому регулюванні.

Принцип справедливості, крім того, що є загальнотеоретичним принципом права, є також системоутворюючим принципом природного права, що узгоджує і визначає принципи, що є оціночними, і не мають конкретного визначення у законодавстві.

Прямою реакцією на об'єктивно існуючий розрив між нормою та її застосуванням було створення школи «вільного права». Основною її ідеєю було існування крім норм права, прийнятих державою, також і інших норм, «призначення яких – оцінити, заповнити, розвинути або спростувати право, що встановлено державою» [2, с. 9].

До таких норм перш за все відносяться поняття «добросовісність», «розумність», «справедливість». Ці норми використовуються перш за все для встановлення певних меж вільного розсуду. По-перше, це вимога врахування загальних начал та змісту цивільного законодавства, та, по-друге, – те, що рішення, яке відповідає загальним началам та змісту цивільного законодавства, має, крім того, відповідати вимогам добросовісності, розумності і справедливості.

Українське законодавство містить правила про межі реалізації та захисту цивільних прав. Ця конструкція базується на декількох принципах, основне місце серед яких посідає вимога того, що суб'єктивні цивільні права, відповідно до п. 3 ст. 509 ЦК України мають набуватися, здійснюватися, захищатися та припиняються із додержанням принципів добросовісності, розумності та справедливості.

Принцип добросовісності є загальнотеоретичних принципом, але займає і особливе місце в системі регулюючої зобов'язальні правовідносини.

Добросовісність можна визначити як прагнення сумлінно захистити цивільні права і забезпечити виконання цивільних обов'язків [3, 10].

Гаджієв Г.А. визначає принцип добросовісності – як метод, який дозволяє забезпечити гармонію, баланс приватних і громадських інтересів [4, с. 59]. З такою позицією не важко розглядати принцип добросовісності як прояв громадських інтересів в господарських правовідносинах. Основним методом галузі цивільного права є диспозитивний метод, який забезпечує вільне і рівне волевиявлення для учасників цивільних правовідносин при створенні своїх правил поведінки. Тому добросовісність можна розуміти як метод за яким в подальшому розвиваються встановлені учасниками відносини.

Крім того, принцип добросовісності застосовується не тільки як регулятор відносин, він також є критерієм оцінки відповідності позитивного права норм, встановлених учасниками.

Позиція, щодо використання понять «справедливість» (justitia, aequitas), добросовісність, сумлінність (honestas), відзеркалюють відоме визначення права як « мистецтво застосовувати те, що є добре і справедливе» (jus estars-boniet aequi) та справедливості (jus ticia) – як сталої та незамінної волі визнавати кожному належні йому права [1, с. 176-179].

Роль bonae fidei та aequ itas над strictumjus особливо визначилось у сфері зобов'язань. У той час, коли у попередній період на bonaefidesзвертали увагу тільки у декількох відносинах, у другому періоді це стало загальним правилом навіть у галузі таких правовідносин, які належали до предмету регулювання суворого права. У всіх консенсуальних договорах та реальних, за виключенням позики, bonae fides таaequitas стало єдиним керівним критерієм. Навіть у вербальних договорах, які відносились до суворого права, стали звертати увагу на aequitas. Претор це зробив, увівши у формулу стипуляції ввів так звану clausuladoli, та зобов'язав дотримуватися bonae fidei. Загальні процесуальні засоби, які призначені діяти проти порушення bonaefidei, також належать до другого періоду та преторського едикту [5, с. 124].

Посилання на справедливість, добрі нрави, добру совість часто зустрічаються як у творах давньогрецьких авторів [6, с. 19], так і в текстах законодавчих актів. І необхідно зазначити, що це принцип, якнайменше відносно громадян Риму, застосовувався достатньо послідовно, особливо в приватному праві (ius privatum), яке разом із правом публічним (ius publicum) було однією із складників римського права взагалі [7, с. 7].

З огляду на сучасні процеси інтеграції та узгодження законодавства країн Європи, підґрунтям законодавства яких було римське право, корисним було розглянути основні засади римського права. В результаті було досягнуто висновку, що принцип справедливості став тим інструментом, який визначив римське приватне право як універсальну правову систему, що здатна регулювати відносини, які вже виникли, а також відносини, що можуть виникнути у майбутньому.

Принцип справедливості можна розглядати як моральну категорію, як філософську категорію, але в цивільному праві принцип справедливості можна розглядати тільки як юридичну категорію. При цьому змішування різних проявів категорії справедливості може викликати неправильне регулювання цивільних відносин. В роботі вперше було розглянуто принцип справедливості як юридичну категорію.

В результаті розгляду ролі принципу справедливості у сучасному цивільному законодавстві України робиться висновок, що принцип справедливості є системоутворюючим принципом, який складає із спеціальних принципів цивільного законодавства України певну систему, що здатна узгодити правила поведінки, встановлені у Кодексі, а також подолати прогалини у нормах права.

Розглянувши принцип справедливості як системоутворюючого принципу дає змогу зробити висновок, що принципи добросовісності і розумності є допоміжними принципами щодо принципу справедливості. Дотримання принципу добросовісності і розумності спрямоване на належне і реальне виконання зобов'язань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. H. Kupiszewski. Prawo rzymskieawspółczeność / Kupiszewski H. – Warszawa, 1998.
2. Кантанович Я.А. у кн.: Завадський А.В. К учению о толковании гражданських законов: Новейшие течения по єтому вопросу в немецкой литературе (школа свободного права и др.) Казань, 1916. – 190 с.
3. Цивільний кодекс України: Коментар. – Х. : ТОВ «Одісей», 2003 – 432 с.
4. Гаджієв Г.А. Конституційні принципи добросовісності // Держава і право. – 2002. – № 7. – С. 58-61
5. Гвидо Паделлетти. Учебник истории римського права – Одеса : Типография П.А. Зеленого, 1883. – 200 с.
6. Дигесты Юстиниана / Избр. фрагменты в пер. и с прим. И.С. Перетерского. – М., 1984. – 342 с.
7. Харитонов Є.О. Рецепція римського приватного права. – Одеса: АО БАХВА, 1996. – 243 с.

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ

Питання, що стосується цивільно-правової відповідальності є одним із найбільш складних в цивільно-правовій науці. Водночас, відшкодування завданої шкоди є найбільш адекватним способом захисту прав громадян, в тому

числі і у сфері прав громадян на охорону здоров'я і медичну допомогу (ст. 49 Конституції України).

На специфіку цивільно-правової відповідальності при наданні послуг пластичної хірургії впливають як загальні принципи юридичної відповідальності, так і особливості властиві послугам в сфері пластичної хірургії, зумовлені специфічним суб'єктним складом, характером порушених прав та обов'язків, які виникають між пацієнтом та виконавцем послуг стосовно здоров'я пацієнта.

Саме за наявності загальних умов відповідальності виникає цивільно-правова відповідальність у сфері надання послуг пластичної хірургії. До таких умов відносять: протиправність поведінки (дій або бездіяльності) виконавця послуг; шкода, як наслідок протиправної поведінки; причинний зв'язок між шкодою та протиправною поведінкою; вина [1, с. 317].

Протиправність поведінки, що є обов'язковою умовою настання цивільно-правової відповідальності, являє собою факт невиконання або неналежного виконання умов договору, вимог закону чи інших правових актів, а також інших вимог, що звичайно ставляться до медичної діяльності. На сьогодні, як свідчить судова практика, особливо проблемним є визначення ознак протиправності у діях виконавця при наданні ним послуги пластичної хірургії.

На жаль, для дій лікарів пластичних-хірургів взагалі не передбачено жодних правил та інструкцій, так як у сфері медичної діяльності на сьогодні не існує нормативно встановлених стандартів і вимог якості надання послуг пластичної хірургії. Тому поширеними є випадки вільного використання пластичними хірургами різних діагностичних, лікувальних, реабілітаційних методик і схем. Разом із тим лікар повинен діяти в інтересах пацієнта відповідно до вимог, які є науково обґрунтованими і загальноприйнятими у медичній практиці. Крім цього, сторони у договорі можуть також передбачити певні вимоги, яких повинен дотримуватися лікар при наданні послуги.

Найголовнішою особливістю послуги в пластичній хірургії є те, що результат не завжди може бути гарантований особою, яка її надає, так як індивідуальні властивості кожного людського організму не завжди можна до кінця враховувати. Наступною обов'язковою умовою настання цивільно-правової відповідальності при наданні медичних послуг є наявність шкоди. У доктрині шкода розглядається як певний негативний наслідок протиправної поведінки, що полягає у втраті або применшенні певного майнового чи немайнового блага [2].

Обов'язковою умовою відповідальності за заподіяння шкоди є причинний зв'язок між протиправною поведінкою та заподіяною шкодою. У заподіювача не виникає обов'язку відшкодувати заподіяне, якщо шкода не є наслідком його протиправної поведінки, а сталася з іншим причин, зокрема внаслідок індивідуальних особливостей організму пацієнта або через недотримання пацієнтом медичних рекомендацій [3, с. 598-599].

Наявність вини заподіювача шкоди, що становить суб'єктивну сторону цивільного правопорушення і яка базується на протиправності поведінки – являється ще однією умовою настання цивільно-правової відповідальності.

Слід зазначити, що вина не завжди є обов'язковою умовою настання відповідальності. Все це зумовлено тим, що для цивільно-правової відповідальності важливим є не покарання, а відшкодування шкоди потерпілому в повному обсязі, а також, договори про надання послуг пластичної хірургії можна трактувати як договори без гарантії досягнення успіху, тому вина в деяких випадках не має жодного юридичного значення для притягнення правопорушника до цивільної відповідальності [4, с. 67].

Незважаючи на те, що основні положення договірної відповідальності визначаються цивільним законодавством, сторони наділяються правом не тільки включати в договір права і обов'язки, не передбачені законом, але і встановлювати за їх порушення відповідні санкції [5], тобто розширювати і уточнювати нормативні приписи щодо договірної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Смотров О. І. Порушення виконавцем договору щодо оплатного надання медичних послуг як необхідна умова цивільної відповідальності // Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2002. – Вип. 18. – С. 317.
2. Заіка Ю. О Українське цивільне право: навчальний посібник. – Правова Єдність. – 2008. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1398062744927/pravo/zagalni_polozhennya_pro_dogovori
3. Сенякин И. Н. Понятие, признаки и виды юридической ответственности // Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – 2-е. изд., перераб. и доп. – М., 2001. – С. 598-599.
4. Паришкура В. В. Проблемні аспекти цивільно-правової відповідальності без вини // Вісник вищої ради юстиції. – 2010. – № 2. – С. 67. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik02_09.pdf.
5. Гринько С. Д. Непереборна сила як безумовна підстава звільнення від відповідальності в цивільному праві України // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2 (22). – С. 187.

Вороніна Надія Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету»Одеська юридична академія

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ АВТОЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

З введенням обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів – реальна можливість відшкодовувати шкоду, заподіяну при ДТП, істотно збільшилася. Люди, усвідомивши, що їх право на відшкодування шкоди не лише задекларовано в Цивільному кодексі, але може бути реально і ефективно здійснено, стали вимагати цього від страхових компаній.

Страхування цивільної відповідальності – галузь страхової діяльності, об'єктом якої є відповідальність перед третіми особами, яким може бути завдано шкоду, внаслідок будь якої дії або бездіяльності страхувальника. На відміну від страхування майна, де страхуванням покривається конкретна власність громадян або юридичних осіб, метою страхування відповідальності є страховий захист осіб, які можуть потенційно завдати шкоди,хоча страхування відповідальності є частиною майнового страхування.

Відповідальність власників транспортних засобів, або так звана автоцивільна відповідальність перед третіми особами, є одним з основних об'єктів автострахування. Головна особливість цього страхування полягає в тому, що страхування відповідальності є договір, в силу якого страховик зобов'язується перед страхувальником відшкодовувати суми, які останній оплатив чи повинен сплатити третій особі в силу своєї відповідальності перед ним, а також відшкодовувати витрати по захисту від домагань цього третього особи. Сам застрахований об'єкт, як такий, в договорі відсутній. Дійсно, об'єкт страхування автоцивільної відповідальності, так само як і страхування цивільної відповідальності в цілому, є характерним елементом по відношенню до інших видів страхування. У той час як при інших видах майнового страхування, мова йде про прийняття на страхування будь-якого визначеного майна (при страхуванні від вогню – будови, при транспортному страхуванні – вантажу), що має певну оцінку, при страхуванні цивільної відповідальності; страхова цінність застрахованого інтересу залишається при укладанні страхування, як правило, невизначеної, так як не можна наперед встановити межі відповідальності за що можуть бути згодом заподіяної третій особі збитки.

Відповідно до ст.5 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»: об'єктом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих внаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу [1].

В договорі страхування сума збитків заздалегідь не може бути визначена.Особливістю даного виду страхування є також і те, що страховик може виплатити страхову суму, яка належить страхувальнику, безпосередньо третій особі. Страховик, в досудовому порядку, може сам оцінити в межах страхової суми, шкоду нанесену цій особі. Відповідно до чинного цивільного законодавства, власник джерела підвищеної небезпеки, в результаті заподіяння шкоди, зобов'язаний відшкодувати шкоду заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, якщо не буде доведено, що вона виникла в результаті непереборної сили або умислу потерпілої особи. Даний постулат в однаковій мірі відноситься як до організацій, так і до громадян, які володіють транспортними засобами.

Потерпілим відшкодовуються шкода у всіх випадках, коли шкода нанесена власником автомобіля, або його довіреною особою, або особою, яка одержала автомобіль напрокат, а також особою,яка протиправно заволоділа транспортним засобом.

Зарубіжний досвід показує, що можливо як обов'язкове, так і добровільне страхування автоцивільної відповідальності. В більшості розвинених країн цей вид страхування проводиться, як правило, в обов'язковому порядку (США, країни ЄС та ін.).

Сутність даного виду страхування зумовлюється тим, що кожен автовласник зобов'язаний відшкодувати матеріальний збиток третім особам (потерпілим), нанесений в результаті ДТП. Дорожньо-транспортною пригодою є подія, що відбулася в процесі руху по дорозі транспортного засобу і з його участю, при якому загинули або поранені люди, пошкоджені транспортні засоби, споруди, вантажі або заподіяно інший матеріальний збиток. Положення Закону, регламентують поведінку учасників дорожньо-транспортної пригоди, застосовуються також у випадках заподіяння шкоди потерпілим при використанні транспортного засобу на прилеглих до доріг територіях [2].

Що стосується створення страхового фонду автоцивільної відповідальності, то брати в ньому участь повинні всі власники транспортних засобів, керуючись тим, що дане страхування проводиться в інтересах всього насе-

лення, так як кожна людина може потрапити в ДТП і виявитися в числі постраждалих.

Отже, страхування автоцивільної відповідальності як правовий інститут – це сукупність правових норм, що забезпечують правові, економічні та організаційні основи добровільного та обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів з метою ефективного захисту прав потерпілих на відшкодування шкоди, заподіяної їх життю, здоров'ю або майну при використанні транспортних коштів іншими особами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 1 липня 2004 року N 1961-IV: // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15
2. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.

Гнатів Оксана Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Львівського національного університетуімені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА АКЦІЇ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОГО БАНКУ ДЕРЖАВОЮ

Стаття 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року (далі – Закон) визначає особливості виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави. Не зважаючи на назву відповідної статті, йдеться не про виведення неплатоспроможного банку з ринку, а про залучення державних інвестицій з метою забезпечення санації такого банку. Очевидно, що йдеться про випадки, коли системно важливий банк потребує залучення інвестицій з метою забезпечення стабільності банківської системи України. Хоча сама ст. 41-1 Закону не визначає підстав для участі держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, лише вказує, що така участь повинна відповідати критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України за погодженням із Національним банком України.

Досліджувана стаття містить низку суперечностей у правовому регулюванні. Зокрема, відповідно до абз.1, 5 ч.1 ст. 41-1 Закону вказує, що інвестором у процесі виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю дер-

жави виступає сама держава Україна в особі Міністерства фінансів України або державного банку. Водночас, ч. 8 цієї ж статті зазначає, що Міністерство фінансів України або державний банк вважається належними інвесторами та інвесторами, які виконують вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з дня прийняття рішення Кабінетом Міністрів України про участі держави у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку.

Однак, абз.6 ч.1 ст. 41-1 Закону передбачає, що виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та (або) коштів державного банку. Державні банки можуть діяти лише в організаційно-правовій формі акціонерних товариств. Очевидно, що майно, передане акціонерному банку як внесок до статутного капіталу, стає власністю такого товариства. Таким чином, державні банки, не зважаючи на те, що їх засновником (акціонером) є держава, мають відокремлене майно і вважаються юридичними особами приватного права, що передбачається їх статутами.

Як уже зазначалося, рішення про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку приймається виключно Кабінетом Міністрів України за погодженням із Національним банком України. У вказаному рішенні визначається спосіб участі держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку. Закон обмежує такі способи щодо держави як інвестора. У зв'язку із цим держава бере участь у виведенні неплатоспроможного банку з ринку шляхом:

– створення та продажу перехідного банку з передачею йому активів і зобов'язань неплатоспроможного банку і подальшою ліквідацією неплатоспроможного банку;

– продажу неплатоспроможного банку.

Залежно від вартості капіталу банку за результатами формування резервів та обміну зобов'язань на акції додаткової емісії Фонд гарантування вкладів фізичних осіб продає акції неплатоспроможного банку в повному обсязі:

1) за одну гривню, якщо таке число є від'ємним;

2) повністю або частково на умовах відстрочення платежу, що ця величина є позитивною.

Держава сплачує вартість акцій двома способами: шляхом внесення грошових внесків до статутного капіталу банку або шляхом обміну облігацій внутрішньої державної позики, розміщених на ринкових умовах, на акції неплатоспроможного, перехідного або державного банку, що бере участь у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку.

При участі держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку застосовується спрощена процедура набуття права власності на акції, що проявляється у скорочених строках (два дні з моменту початку процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку) та необхідності одержання додаткових дозволів та погоджень інших державних органів.

Набуття права власності державою на акції неплатоспроможного банку належить до підстав припинення права власності поза волею власника, оскільки продавцем виступає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. На державу як інвестора поширюються гарантії, визначені Законом. Зокрема:

1) держава в особі Міністерства фінансів України або державного банку не може бути позбавлена права власності на придбані нею акції банку, та такі акції не можуть бути витребувані у неї на користь попереднього власника;

2) попередній власник акцій банку не має права вимагати від держави відшкодування будь-яких збитків, понесених у результаті придбання нею акцій банку, з підстав недійсності, скасування або визнання протиправними будь-яких рішень, правочинів або інших дій, прийнятих або вчинених у процесі визнання банку неплатоспроможним та виведення його з ринку.

Очевидно, що у випадку наявності порушень у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку вимога про відшкодування, завданих попередньому власнику, збитків повинна бути пред’явлена до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки він як уповноважений суб’єкт зобов’язаний діяти відповідно до ст. 19 Конституції України на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України.

Калітенко Оксана Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я ТА МОРФОЛОГІЧНА СВОБОДА В СВІТЛІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Термін «рекодифікація» набув актуальності і поширення в правових сферах нашого суспільства тільки останнім часом. 17 липня 2019 року на засіданні Кабінету Міністрів України обговорювалось питання «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України» про що була прийнята відповідна Постанова № 650. Оголошений Кабміном початок процесу рекодифікації цивільного законодавства тягне за собою велику кількість як теоретичних, так і практичних питань, пов'язаних не тільки з його новизною для українського законодавства, а й з сучасними тенденціями оновлення багатьох сфер суспільних відносин.

Так, зокрема, в сучасному світі все більшої актуальності набувають питання правового регулювання морфологічної свободи фізичної особи. Вікіпедія визначає морфологічну свободу, як право людини зберігати незмінним або змінювати власне тіло так, як вона вважає за потрібне. Її бажання може бути виражене як у вигляді звернення за медичною послугою, так і у вигляді відмови від неї. Автор терміну «морфологічна свобода» Томас Мор визначав її, як можливість змінювати своє тіло за власним бажанням за допомогою таких технологій, як хірургія, генна інженерія, нанотехнології і завантаження свідомості [1].

Однак попри те, що Вікіпедія визначає морфологічну свободу, як право, у вітчизняній системі приватного права питання про можливість і необхідність правового регулювання відносин в сфері володіння і розпорядження своїм тілом тільки починають обговорюватися [2; 3].

Натомість чинний ЦК України регулює різні аспекти пов'язані із здоров'ям фізичної особи, починаючи з права на охорону здоров'я, що має публічно-правовий аспект і переходячи до приватно-правового регулювання окремих аспектів реалізації можливостей підтримки здоров'я в належному стані. При цьому слід зазначити, що положення Цивільного кодексу не містять чіткого розмежування права фізичної особи на життя та права фізичної особи на здоров'я. Змістовні складові таких прав в багатьох випадках пов'язуються між собою, що тягне за собою відсутність стрункої системи правового регулювання цих питань.

У світі ж комплекс означених питань вже довгі роки розглядають прихильникиідей та проблематики трансгуманізму. За визначенням Ніка Бострома «трансгуманізм – це спосіб мислення про майбутнє, який базується на тій підставі, що людина в її нинішній формі не є кінцем нашого розвитку». Трансгуманізм розглядається як «інтелектуальний та культурний рух, який відстоює можливість і бажаність принципового поліпшення стану людини через застосування, розвиток та надання широкого доступу до технологій ліквідації старіння, посилення людських інтелектуальних, фізичних і психологічних можливостей». Крім цього, трансгуманізм може розглядатися як «вивчення наслідків, потенційних переваг та небезпек технологій, які дають змогу подолати основні людські обмеження, а також пов'язане вивчення етичних питань, обумовлених розробкою та використанням таких технології» [4].

До соціальних трансформації, що можуть бути викликані використанням технологій трансгуманізму, як правило, відносять наступні: створення абсолютно контрольованої еволюції людини в інтересах глобальних корпорацій [5], поява нових видів реалізації морфологічної свободи (можливість змінювати своє тіло на власний розсуд) та права на репродукцію (допоміжні репродуктивні технології, сурогатне материнство, донорство генетичного матеріалу, посмертна репродукція, дизайн дітей), тощо.

Означені тенденції яскраво свідчать про нагальну потребу принципово оновити та осучаснити законодавчий підхід до правового регулювання відносин в сфері реалізації морфологічної свободи. Так в процесі рекодифікації другої книги Цивільного кодексу України слід відійти від традиційного регулювання права фізичної особи на здоров'я та на охорону здоров'я, шляхом розширення сфери суспільних відносин, що піддаються правовому регулюванню. Настав час законодавчо закріпити право на морфологічну свободу, яке має включати як традиційне право на здоров'я, так і право фізичної особи на власний розсуд вчиняти із своїм тілом будь-які дії, у разі коли такі дії не порушують прав інших фізичних осіб. Тобто мова йде про необхідність забезпечення правових гарантій реалізації морфологічної та репродуктивної свободи шляхом балансу між реалізацією права певною особою та потребою забезпечити загальну безпеку, стабільність та розвиток людського суспільства в цілому.

При цьому важливим є також той факт, що людина повинна мати можливість вчиняти будь-які маніпуляції із власним тілом не тільки у разі такої потреби за станом здоров'я, а й в будь-яких випадках за власним бажанням.

Аналіз практичної ситуації доводить, що «де-факто» морфологічна свобода вже реалізується сьогодні в багатьох напрямках (хірургічна і не хірургічна пластика, сучасні репродуктивні технології, татуювання, зміна статі, тощо). Саме тому настав час завести ці відносини в площину правового регулювання, користуючись проголошеним процесом рекодифікації цивільного законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Морфологічна свобода // Вікіпедія–вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0
2. Карчевський М.В. Штучний інтелект – не єдиний прогноз, або AI та IA. (дата звернення 07.12.2019). – Режим доступу: http://aphd.ua/publication-557/
3. Рыбаков О. Ю., Тихонова С. В. Конвергенция технологий, репродукция человека и естественное право: философия трансгуманизма // Вестник Кемеровского государственного университета. Серия: Гуманитарные и общественные науки. – 2017. – № 2. – С. 100 – 105.
4. Bostrom N. The transhumanist frequently asked questions: a general introduction. Nick Bostrom`s personal site. (дата звернення: 07.12.2019). – Режим доступу: http://nickbostrom.com/views/transhumanist.pdf
5. Комлева Н. А. Трансгуманизм и «гуманитария» как угроза правам человека. Научная электронная библиотека КиберЛенинка. (дата звернення: 07.12.2019). Режим доступу: https://cyberleninka.ru/article/n/transgumanizm-i-gumanitariya-kak-ugroza-pravam-cheloveka

Кирилюк Алла Володимирівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ У ВИЗНАЧЕННІ ДЕФІНІЦІЇ ТЕРМІНУ «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ»

Робототехніка та штучний інтелект стали однією з найбільш відомих і активно обговорюваних технологічних тенденцій нашого століття, однією з найбільш яскравих інновацій сьогоднішнього дня.

Вже сьогодні розробляються, функціонують і активно застосовуються юніти штучного інтелекту.

Існує велика різноманітність дефініцій і пояснень поняття «штучний інтелект». Але ні одне окремо взяте визначення штучного інтелекту не прийнято одностайно всіма фахівцями. Деякі визначають штучний інтелект в широкому розумінні – як комп'ютеризовану систему, якій властива поведінка, неможлива без наявності інтелекту, тоді як інші визначають штучний інтелект як систему, здатну раціонально вирішувати складні завдання або робити відповідні дії для досягнення своїх цілей в обставинах реальної дійсності.

Інші автори визначають штучний інтелект як систему, здатну раціонально вирішувати складні проблеми або робити належні дії для досягнення своїх цілей незалежно від умов.

Реймонд Курцвейл виводить інтерпретацію штучного інтелекту через поняття машин, що виконують функції, які вимагають інтелектуальних здібностей при їх реалізації людиною.

У концепції Патріка Генрі Вінстона, штучний інтелект – це обчислювальна машина, здатна «робити такі речі, які у людей виглядають розумними».

Річард Беллман виводить інтерпретацію штучного інтелекту через поняття автоматизації «дій, що асоціюються нами з людським мисленням, тобто таких дій, як прийняття рішень, вирішення задач, навчання».

Алекс Ендрю зазначає, що штучний інтелект – це обчислювальна машина, що володіє можливостями «інтелектуальної» поведінки.

Джеймс Слейглу визначає, «штучний інтелект, як підхід на основі евристичного програмування».

На думку Ларрі Каменера, під штучним інтелектом в цьому контексті слід розуміти «машини, які можуть робитибільше, ніж просто слідувати інструкціям, виконуючи ті завдання, які раніше залежали від людських міркувань».

А.В. Шилейко виділяв 2 групи дефініцій:

1) деяка машина визначається як штучний інтелект, якщо вона успішно моделює хоча б одну з функцій, традиційно що відносяться до сфери розумної діяльності;

2) деяка машина визначається як штучний інтелект, якщо вона виявляється здатною виконати хоча б одну з функцій, які виконує розумна істота [9].

Д.В. Смолін наводить такі 3 інтерпретації досліджуваного поняття «штучний інтелект»:

– система, що володіє здібностями і можливостями цілеспрямовано змінювати (виходячи зі стану інформаційних входів) параметри

функціонування і сам спосіб своєї поведінки, ставлячи її в залежність від поточного стану інформаційних входів від попередніх станів системи;

– система, яка комп'ютерно моделює розумне мислення і поведінку людини;

– система (самонавчальний інструмент), яка дозволяє посилити інтелектуальні можливості (з розробки та прийняття рішень людини) і відповідну людську діяльність за допомогою ведення осмисленого діалогу з людиною.

Л.С. Болотова інтерпретує «штучний інтелект» як деяку штучну (комп'ютерну) систему, здатну імітувати інтелект людини, тобто його здатності отримувати, обробляти, зберігати інформацію і знання та виконувати над такими різні дії, сукупно названі мисленням.

В.Н. Синельникова і О.В. Ревінський тлумачать штучний інтелект як комп'ютерну програму, створену людиною і здатну (в силу закладеної в неї командної архітектури) створювати нову інформацію або виражені об'єктивно результати своєї діяльності.

Нільс Нільсон визначає штучний інтелект якдіяльність, спрямовану на те, щоб зробити комп'ютери розумними, а інтелект – як якість, яка дозволяє суті функціонувати належним чином і відповідно до навколишнього середовища.

Нільс Нільсон також визначає штучний інтелект як антропогенний продукт, здатний здійснювати інтелектуальну поведінку, як машину, здатну виконувати і виконує такі дії, для яких зазвичай потрібен інтелект людини.

У Новому міжнародному енциклопедичному словнику англійської мови Вебстера наводиться 4 визначення «штучного інтелекту»:

– штучний інтелект як уявлення про те, що машини можуть бути вдосконалені до такого стану, коли вони можуть покласти на себе деякі можливості (і відповідно – функції), які, як вважається, притаманні людському інтелекту, наприклад – навчання, адаптація, саморегулювання і т.д.;

– штучний інтелект як засіб розширення можливостей людського інтелекту з використанням комп'ютерів (подібно до того, як фізична сила людини може бути збільшена за допомогою використання механічних інструментів);

– штучний інтелект як напрямок в сфері комп'ютерної науки, пов'язаний з розробкою комп'ютерів, здатних здійснювати антропоморфні розумові процеси – такі, як навчання, міркування і саморегулювання;

– штучний інтелект як наука про технічні засоби, більш ефективного використання комп'ютерів з допомогою поліпшених технік програмування.

Стюарт Расселл і Пітер Норвіг виділяють 4 основні підходи до визначення поняття штучного інтелекту:

– підхід, в рамках якого за основу взято людське мислення, тобто передбачається, що штучний інтелект повинен бути здатний реалізовувати розумову діяльність, схожу з людсько., наприклад здатний приймати рішення, вирішувати проблеми, навчатися і самонавчатися;

– підхід, в рамках якого за основу взято людську поведінку, тобто передбачається, що штучний інтелект повиненбути здатний виконувати функції, виконання яких людиною вимагає розуму;

– підхід, заснований на раціональному мисленні;

– підхід, заснований на раціональній поведінці.

Аналіз наведених визначень штучного інтелекут і ще десятків інших дозволяють прийти до наступного висновку: незважаючи на те, що існує велика кількість визначень терміну штучний інтелект, які погано поєднуються один з одним через різні об’єкти, предмети та цілі досліджень, все ж всі вони в певних основних аспектах є досить близькими, тому є потенційна можливість прийти до консенсусу в цьому питанні.

Спираючись на результати дослідження П. Ванга, наведемо основні варіанти визначення штучного інтелекту, які базуються на порівнянні «типового людського розуму» і «типового штучного інтелекту»:

– за структурою – у разі моделювання безпосередньої роботи мозку людини;

– за поведінкою – у разі моделювання когнітивних властивостей людського розуму;

– за можливостями – в разі моделювання людської здатності практичного вирішення проблеми, інваріантного до способу вирішення;

– за функціями – у разі моделювання окремих або сукупності когнітивних функцій (КФ) людини, таких як пошук, міркування, планування, навчання, вирішення проблем, прийняття рішень, спілкування, сприйняття, дій тощо;

– за принципом – в разі моделювання дій окремих або сукупності КФ людини для одночасного (паралельного), в межах наявності ресурсів, вирішення всієї сукупності проблем з урахуванням усього доступного обсягу ретроспективних і прогнозних даних.

Але, без сумніву, з урахуванням феноменального розвитку можливостей штучний інтелект та широти сфер його застосування, відсутність консенсусної дефініції цього терміну вже не задовольняє не тільки потреби філософської, соціологічної та технічних наук, але також і потреби правової науки.

На наш погляд, одна з основних проблем у визначенні дефініції терміну полягає в тому, що наукове та експертне співтовариство, як правило, оперує терміном «штучний інтелект», але використовують його в різному сенсі.

Кривенко Юлія Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ТА ДОБРОВОЛЬЦЯ (ОСОБИ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ У СКЛАДІ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ)

В процесі реформування Збройних Сил України важливим є створення ефективної системи гарантій правового захисту захисників України які перебувають на військовій службі, або є учасниками добровольчих формувань. Конституційне регулювання соціального захисту військовослужбовців здійснюється на основі Конституції України.. Таким чином встановлюється конституційне право особи на захист своїх прав і свобод, яке є важливим принципом і інших галузей права. Це дозволяє виділити в статусі громадян, військовослужбовців особливу групу прав – право на захист. У теорії права під захистом розуміється протидія незаконним порушенням і обмеженням прав і свобод і інтересів особи, попередження цих порушень і обмежень, а також відшкодування заподіяної шкоди. «Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей» [1], однак поза увагою залишаються особи,що перебували у складі добровольчих формувань.

Захист та збереження основних прав людини громадян своєї держави є основним завданням будь-якої правової держави. Не є виключенням в даному питанні і Україна. Військовослужбовці поряд із загальним правовим статусом володіють спеціальним статусом, який не просто доповнює загальний, а й змінює (обмежує) його. Спеціальний статус визначається сукупністю передбачених як загальним, перш за все Конституцією, так і спеціальним (військовим) законодавством прав, свобод, обов’язків і відповідальності. Всі суб’єктивні права військовослужбовців аналогічно поділяються на загальні та військово – службові, тобто права, обумовлені проходженням військової служби. При цьому серед загальних прав також можна виділити загальногрома-

дянські (в тому числі і конституційні) суб'єктивні права, якими володіють військовослужбовці як і всі інші громадяни в силу конституційного принципу рівноправності, і встановлюються загальним законодавством і загальногромадянські суб'єктивні права, також встановлюються загальним законодавством, але реалізація яких військовослужбовцями має певні особливості, зумовлені специфікою військової служби, та встановлені військовим законодавством.

Розглянемо більш детально деякі із передбачених прав військовослужбовців. Військовослужбовцю гарантується недоторканність, він не може бути арештований інакше, як на підставі судового рішення. Крім того військовослужбовець не може залучатися до завдань не передбачених його службовими обов'язками. Використання військовослужбовців для виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою, забороняється та тягне за собою відповідальність відповідно до закону. Військовослужбовці можуть залучатися до участі у ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха та в інших окремих випадках лише за рішенням Верховної Ради України [2].

Також одним із голових аспектів державної підтримки військовослужбовців являється право військовослужбовців на охорону здоров'я та медичну допомогу. Охорона здоров'я військовослужбовців забезпечується створенням сприятливих санітарно-гігієнічних умов проходження військової служби, побуту та системою заходів з обмеження дії небезпечних факторів військової служби, з урахуванням її специфіки та екологічної обстановки, які здійснюються командирами (начальниками) у взаємодії з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [2].

На даний момент в законодавстві стосовно визначення правового статусу осіб, що перебували чи перебувають у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України є прогалини, які потребують законодавчого врегулювання і відповідно визначення правового статусу відповідних осіб.

В чинному законодавстві відсутнє визначення поняття «доброволець», натомість використовується таке визначення – «особи, що перебували у складі добровольчих батальйонів». Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо статусу осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» було встановлено, що до осіб які належать до учасників бойових дій також відносяться особи, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету

та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції (ООС), забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, за умови, що в подальшому такі добровольчі формування були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів [3].

У зв'язку із очевидною прогалиною в законодавствістосовно визнання добровольців, які брали участь у бойових діях учасниками бойових дій виникла нагальна потреба у врегулюванні даного питання. На жаль Проект Закону про визнання добровольців учасниками бойових дій, їх соціальний і правовий статус відкликано. Даний закон міг би врегулювати відповідне питання. В ньому передбачався порядок визначення правового статусу осіб із числа добровольців, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції(ООС), забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, але не були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів. Прийняття відповідного закону дозволило б визначити правовий статус добровольців на національному рівні, а не на рівні обласних рад як це робилося раніше [4].

В проекті закону визначено критерії за якими особи відносяться до відповідної категорії осіб. Наприклад, визначено, що – «Добровольці визнаються учасниками бойових дій у разі залучення їх до проведення антитерористичної операції на строк не менше ніж 30 календарних днів, у тому числі за сукупністю днів перебування в районах її проведення». Також визначено порядок та підстави для надання добровольцям статусу учасника бойових дій. Відповідні положення були б хорошим доповненням до порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
2. Ситняківська, С. М. and Хливнюк, М. Г. (2014) Соціальний та правовий захист військовослужбовців (social and legal protection of military men). Енциклопедія прав людини : соціально-педагогічний аспект : [колективна

монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н. А. Сейко ; відп. ред. Н. П. Павлик.– Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/23744
3. Про визнання добровольців учасниками бойових дій, їх соціальний і правовий статус: Проект Закону України від 10 жовтня 2017 р. – №7190.
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 45.

Сірко Ростислав Богданович,
кандидат юридичних наук, доцент, директор Чернівецького інституту Міжнародного гуманітарного університету

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТРАНСПОРТНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Залізничний транспорт в порівнянні з іншими видами має найкращі показники по споживанню енергоресурсів на одиницю перевізної роботи і впливу на навколишнє середовище. До того ж залізничні перевезення в значній мірі впливають на стан української економіки, витрати на них безпосередньо пов’язані з ефективністю промислового виробництва, його конкурентоспроможністю на внутрішньому та зовнішньому ринках. Цим же багато в чому визначається і фінансово-економічне становище самого залізничного транспорту.

Відносини, що складаються в процесі діяльності підприємств залізничного транспорту, дуже різноманітні. Вони не обмежуються тільки діями, безпосередньо спрямованими на перевезення вантажів, пасажирів і багажу. Транспортні організації надають масу інших послуг та проводять перелік робіт, що сприяють перевезення: вантажно-розвантажувальні, очищення перевізних засобів, обслуговування під’їзних шляхів незагального користування і ін. Звідси так багато договорів, які опосередковують зазначену діяльність і знаходять застосування тільки в транспортній сфері.

Загальновживаний, економічний, логістичний смисли поняття «перевезення», зокрема «перевезення залізничним транспортом мають основоположне значення. Перевезенням при цьому слід вважати дію з переміщення пасажирів або різних видів вантажів шляхом зміни їх розташування з використанням залізничного транспортного засобу. Однак аналіз цього поняття з юридичної точки зору показав, що під перевезенням залізничним транспортом пот-

рібно розуміти не тільки переміщення, але і завантаження і вивантаження вантажу або багажу.

Даний підхід прийнятий в деяких країнах ЄС, де в конструкцію договору перевезення вантажів, багажу, пошти залізничним транспортом поряд з дією «перевезення» включені супутні йому дії з моменту завантаження до моменту доставки вантажу, багажу, пошти одержувачу в пункт призначення. Всі дії, а саме завантаження вантажів, завантаження багажу та пошти на транспортний засіб, їх переміщення та видача одержувачу, становлять складний комплекс і спрямовані на загальний результат – зміну місця розташування вантажу, багажу, пошти, що і охоплюється договором перевезення вантажів, багажу та пошти залізничним транспортом. Виведення навіть одного з цих елементів за договірні рамки означає утворення іншого договірного типу, відмінного від договору перевезення залізничним транспортом.

Договори про перевезення залізничним транспортом можна поділити, як і загальні транспортні договори, на основні та допоміжні. Основні договори про перевезення залізничним транспортом опосередковують основну сферу взаємовідносин залізничних транспортних підприємств та послугоотримувачів (договори перевезення залізничним транспортом). Допоміжні договори перевезення залізничним транспортом сприяють належній організації перевізного процесу (договори організації перевезень, експедиції, експлуатації під'їзних колій, подачі і забирання вагонів тощо).

Перевезення у межах територіальної сфери дії однієї транспортної організації вважаються перевезеннями місцевого сполучення; перевезення двома чи кількома організаціями одного виду транспорту є перевезеннями у прямому сполученні, а перевезення за єдиним транспортним документом організаціями різних видів транспорту – перевезеннями у прямому змішаному сполученні.

Умови перевезення та відповідальність сторін за перевезенням регулюють статути (кодекси) та правила, прийняті у встановленому порядку. Згідно зі статутами (кодексами) розробляються та затверджуються правила перевезення на окремих видах транспорту, а також у змішаному сполученні.

Сьогодні при регулюванні транспортних відносин під час перевезення на залізничному транспорті постають дві головні проблеми, які пов'язані із:

1) створенням досконалої та систематизованої нормативно-правової бази в сфері залізничного транспорту;

2) забезпеченням високого рівня транспортних послуг, які б відповідали світовим стандартам і задовольняли інтереси та потреби осіб, які користуються послугами перевізника на залізничному транспорті.

Виникаючі при наданні транспортом послуг з перевезення залізничним транспортом відносини оформляються договором, в силу якого одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти пасажира, багаж або вантаж в обумовлений пункт призначення, а інша сторона (пасажир, багожовідправник, вантажовідправник) зобов'язується сплатити за надання транспортних послуг з перевезення установлену плату. Таким чином в даних відносинах є, як мінімум, дві сторони, що наділені взаємними правами та обов'язками. Такі відносини носять цивільно-правовий характер.

Якщо дати цивільно-правову характеристику даному договору, необхідно зазначити, що він є взаємним, оплатним і консенсуальним. Крім того, договір перевезення залізничним транспортом є публічним.

Для чіткої регламентації відносин у сфері перевезення залізничним транспортом пропонується на законодавчому рівні закріпити поняття «перевезення», що використовується в юридичній конструкції (в договорі перевезення залізничним транспортом), перерахувавши дії, її складові.

Соцький Артур Михайлович,
кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедрою юриспруденції Чернівецького інституту
Міжнародного гуманітарного університету

ДО ПИТАННЯ ВІДМІННОСТІ ВИКОНАННЯ РОБІТ ВІД НАДАННЯ ПОСЛУГ

У цивільному праві під виконання робіт розуміються дії, які направлені на досягнення результату (може полягати у створенні речі, обробці або будь-якій її зміні). Результат роботи завжди відомий заздалегідь і визначено особою, яка замовила виконання роботи. У Цивільному кодексі відсутнє визначення «послуги», проте в загальному вигляді воно може бути представлене в такий спосіб.

Послуга – це діяльність або дії, які здійснюються на замовлення і не мають матеріального результату (приклад: діяльність при перевезенні людей).

Різниця між роботами і послугами Складається воно в наступному: Особа, яка виконує роботу, зобов'язана виконати обумовлену роботу, і видати своєму замовнику її матеріальний результат, Особа, яка виконує послуги не повинна надавати будь-якого речового результату.

Дана відмінність наводиться в ЦК України, і є єдиною і незаперечною. Стаття 837 ЦК України визначає, що особа, яка виконує роботу має проводи-

ти специфікацію і передати замовнику результат своєї діяльності. Якщо немає результату, то робота не виконана. Так само відповідно до статті 849 ЦК України замовник не може втручатися в вироблені роботи, його повинен цікавити лише позитивний результат.

Послуги, відповідно до статті 901 ЦК України, зводяться до вчинення дій для обумовленої діяльності. Про послугу можна говорити, як про результат, але не в формі речі. Так, до послуг, які можна згрупувати за ознаками відсутності речового результату, відносять: транспортну експедицію, перевезення, зберігання, доручення, агентування, медичні послуги, комісію, договір банківського рахунку, лікувально-профілактичні, туристичні, інформаційні, послуги зв'язку та інші.

Дії зобов'язань особи, яка надає послуги:

а) носять нематеріальній (нематеріальний) характер

б) тісно пов'язані з особистістю послугонадавача.

Як говорилося раніше роботу можна охарактеризувати лише досягненням речового результату.

Договори про послуги, хоча б і побічно, але зачіпають особистість людини, і цей момент виділяє договори про послуги з інших договорів чисто майнового, оборотного характеру.

Послуги можна розділити на: юридичні, комплексні, фактичні.

Фактичні це послуги результат яких створюється працею. Ця група послуг виявляється за допомогою тільки фактичних дій зобов'язаної особи (вчинення медичних процедур, читання лекцій, надання номера в готелі тощо). До цієї групи належать: послуги зв'язку, медичні, ветеринарні, аудиторські, консультаційні, інформаційні послуги, послуги з навчання, туристичного обслуговування та інші аналогічні.

Юридичні послуги спрямовані на задоволення інтересів третіх осіб. Ця група послуг передбачає вчинення послугонадавачем не тільки фактичних, а й юридичних дій. Юридичні дії – це угоди та інші мають правові наслідки дії (наприклад, представництво в суді). Послугонадавач надає послуги не тільки своїми фактичними діями, але і вчиненням юридичних актів, як правило, в інтересах замовника.

У цивільному праві є важливим як саме виражені і здійснені послуги, адже їх можна виразити в вартісному характер і оцінити в грошових коштах.

Режим кожного виду послуг і робіт регламентується положеннями ЦК України, рядом Українських законів (наприклад, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року) та інших нормативних актах (таких як Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження

загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві» від 01.08.2005 № 668).

Серед видів робіт ЦК України виділяє підрядні роботи (в їх числі побутової, будівельний підряд, підряд на виконання проектних та пошукових робіт) і роботи з виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт (глави 61, 62, 63 частини 2 ЦК України).

Самі по собі роботи, хоч і формально складають об'єкт прав, представляють юридичний інтерес учасників переважно у вигляді результату цих робіт.

Разом з тим особливість досліджуваного об'єкта цивільних прав полягає саме в тому, що результат роботи, як головна і кінцева економічна мета замовника, нерозривно пов'язаний з процесом виконання робіт. Особа, на користь якої виконується робота, набуває право не тільки на її результат, а й право контролювати її виконання.

Властивість «з'єднання» результату роботи і процесу її виконання відрізняє виконання робіт від інших об'єктів: річ, яка буде виготовлена в майбутньому; послуги, першорядне значення в змісті якої має не результат, а сам процес надання послуги.

Чудик-Білоусова Надія Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор
кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА УЧАСТІ ОСОБИ У НЕДЕРЖАВНОМУ ПЕНСІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

В умовах реформування системи соціального забезпечення актуальними залишаються питання його гарантування на умовах, які визначені законодавством, зокрема і за рахунок недержавного соціального забезпечення, яке є формою реалізації соціальної політики держави у випадку настання відповідних соціальних ризиків. Недержавне пенсійне забезпечення виступає видом недержавного соціального забезпечення особи з 2004 року, після прийняття Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (далі – Закону). Воно реалізується недержавними пенсійними фондами, страховими компаніями та банківськими установами. Недержавне пенсійне забезпечення як система базується на добровільній участі фізичних і юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання їх учасниками додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат на засадах добровільної участі особи, працівника чи роботодавця у формуванні додаткових пенсійних накопичень

Тому під недержавним пенсійним забезпеченням слід розуміти сукупність правових, соціальних та економічних відносин, в результаті яких забезпечується реалізація принципів соціального забезпечення шляхом надання особі чи в окремих випадках її спадкоємцям пенсійних виплат. До його основних функцій відносять: формування спеціалізованих недержавних фондів, з яких покриваються витрати на пенсійні виплати; підтримка матеріального рівня особи, яка уклала договір, незалежно від рівня її доходів та державного чи страхового соціального забезпечення.

Відносини, які виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення є правовими відносинами, які мають чітко визначене коло учасників, з визначеними варіантами їх можливої поведінки. Дані відносини є майновими відносинами, заснованими на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників (ч. 1 ст. 1 ЦК України), статус яких визначає спеціальне законодавство. Одним з учасників недержавного пенсійного забезпечення є фізична особа (громадянин, іноземець), за якою закон визнає її право при настанні відповідних обставин стати суб'єктом правовідносин. Фізична особа має право на отримання пенсійних виплат незалежно від трудової дієздатності чи у зв'язку з її наявністю як найманий працівник, на користь

якого роботодавець відповідно до укладеного колективного договору створив корпоративний недержавний пенсійний фонд чи приєднався до створеного і виявив бажання перераховувати грошові кошти на користь своїх працівників до фонду на підставі договору, укладеного з радою фонду.

Для вступу у договірні відносини з недержавного пенсійного забезпечення фізична особа має володіти здатністю мати права та обов'язки, здатністю реалізовувати їх шляхом вступу у конкретні правовідносини у сфері пенсійного забезпечення. Правоздатність фізичної особи як учасника правовідносин є спеціальною, так як вона реалізовує своє суб'єктивне право на конкретний вид соціального забезпечення (отримання пенсії на визначений строк) чи у зв'язку з набуттям відповідного статусу, який гарантує можливість отримання одноразової пенсійної виплати (ч. 65 Закону). Дієздатність у недержавному пенсійному забезпеченні є здатністю суб'єкта своїми діями набувати та здійснювати права та самостійно виконувати обов'язки, визначені правовими нормами. Для фізичної особи у договірних правовідносинах вона може наступати з 16 років. Хоча в інтересах особи може діяти представник, який фактично сприяє реалізації її права на даний вид соціального забезпечення. Момент виникнення дієздатності особи у відносинах з недержавного пенсійного забезпечення визначений у законодавстві по-різному. Зокрема особа може реалізувати надане їй право: 1) з настанням соціального ризику (обраний особою пенсійний вік, інвалідність, медично підтверджений критичний стан здоров'я, виїзд на постійне місце проживання за кордон), за наявності власного прагнення реалізувати гарантоване законом право; 2) наявність волі особи на реалізацію свого права на соціальне забезпечення (укладення договору в системі недержавного пенсійного забезпечення). Тому дієздатність фізичної особи у правовідносинах з недержавного пенсійного забезпечення є її здатністю самостійно чи через представника реалізовувати гарантоване їй законом право шляхом набуття та здійснення суб'єктивних прав та обов'язків у даних відносинах. Особу не можна змусити брати участь у системі недержавного пенсійного забезпечення. Вона на власний розсуд має прийняти рішення про особисту участь у недержавному забезпеченні та обрати недержавний пенсійний фонд, який задовольняє її вимоги. У системі недержавного пенсійного забезпечення також не передбачено обов'язку роботодавця брати участь у недержавному соціальному забезпеченні працівника, хоча відповідно до норм колективного договору він добровільно обирає схему пенсійного забезпечення, яку пропонує обраний чи створений ним недержавний пенсійний фонд.

Пенсійне страхування на добровільних засадах можливе лише внаслідок вчинення особою конкретних дій (укладення пенсійного контракту з вклад-

ником недержавного пенсійного фонду, відкриття пенсійного депозитного рахунку банком, укладення договору страхування довічної пенсії, ризику настання інвалідності або смерті). Добровільність страхування особи також визначена принципом соціального страхування (ч. 1 ст. 2, ч. 1 ст. 4, ч. 1 ст. 7, ч. 1 ст. 20 Закону). Право укладення договору про добровільну участь у системі недержавного пенсійного забезпечення гарантується фізичній особі (громадянину України, іноземцю) на користь якої сплачуються (сплачувалися) пенсійні внески до пенсійного фонду або на пенсійний депозитний рахунок в банку, які досягли 16-річного віку, незалежно від факту постійного проживання чи працевлаштування в Україні). Договір укладається на певний термін, крім пенсії на визначений період, виплати за якою розраховуються, виходячи із строку не менше 10 років від початку здійснення першої виплати. Відтак укладення договору та сумлінна сплата страхових внесків особою чи роботодавцем гарантує особі, яка його уклала отримання пенсійних виплат. Призначення, перерахунок, проведення страхових виплат особі, а в разі її смерті – спадкоємцям проводиться за заявою.

Отже, договір про добровільну участь у системі недержавного пенсійного забезпечення дозволяє здійснювати нормативно-правове регулювання шляхом закріплення в правових нормах правил поведінки неперсоніфікованого загального характеру, що є невичерпними у використанні. Сторони договору наділені відповідною правосуб’єктністю, зміст якої залежить не лише від конкретних відносин у сфері соціального забезпечення, але й від статусу особи, яка сплачувала внески та терміну їх сплати. Завдяки такому договору забезпечується індивідуальне правове регулювання відносин у сфері додаткового соціального забезпечення особи, зокрема у сфері пенсійного забезпечення шляхом встановлення індивідуальних правил персоніфікованого характеру та визначення юридичної конструкції самого договору. Тому держава зобов’язана створити та забезпечити усі необхідні умови для посилення гарантій та заохочення фізичних осіб до вступу у договірні правовідносини з недержавного пенсійного забезпечення.

Берназ Дмитро Васильович,
викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ

СПОРТИВНИЙ АРБІТРАЖНИЙ СУД: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Спортивним арбітражним судом (CAS) є незалежний міжнародний арбітражний орган, який уповноважений вирішувати спортивні спори. Штаб-квартира суду знаходиться в м. Лозанні, Швейцарія. CAS має два відокремлені підрозділи суду в Сіднеї та Нью-Йорку. CAS можу ad hoc трибунали для важливих спортивних подій для прискорення вирішення спорів, що можуть виникати при їх проведенні [1].

Для прикладу, такі спортивні прискорені трибунали почали створюватися на Олімпійських іграх з 1996 р., на чемпіонатах Європи з футболу – з 2000 р., на чемпіонатах світу з футболу – з 2006 р.

Відповідно до ст. R27 Процедурних правил CAS, його основною функцією є вирішення спортивних або пов’язаних зі спортом спорів шляхом арбітражу чи шляхом посередництва у процесі медіації [2].

Вказані спори можемо поділити на дві групи. До першої відносяться комерційні спори, що виникли з договірних, контрактних відносин між професійними клубами, між клубами та спортсменами, спортивними агентами, спори щодо особливостей трансферної діяльності, договорів щодо передачі чи розподілу телевізійних та інших медіа-прав тощо. До другої групи спорів належать дисциплінарні спори, що розглядаються CAS як судом першої інстанції чи судом апеляційної інстанції у випадку розгляду спору національними органами. Такі спори виникають у випадках порушення встановлених правил, регламентів, вимог чи інших загальноприйнятих нормативних приписів. Більшість з них пов’язані із вживанням спортсменами допінгу або з іншими суттєвими порушеннями спортивних правил (наприклад, умисним застосуванням насильства, упередженим прийняттям рішень суддею, порушенням правил фінансового фейр-плей тощо).

Крім цього CAS виконує роз’яснювальну роботу, він розробляє численні рекомендації та консультативні висновки щодо різноманітних правових питань, пов’язаних зі спортом [3].

Щодо ICAS, то її основним завданням є спрощення вирішення спортивних спорів за допомогою арбітражу або медіації та захист незалежності CAS і прав сторін. ICAS, що складається з 20 членів, також відповідає за управління справами та фінансування CAS.

CAS має в розпорядженні список арбітрів та забезпечує арбітражний розгляд спортивних спорів за допомогою арбітражу, здійснюваного колегіями у складі одного або трьох арбітрів. Точної кількості арбітрів при CAS не передбачено, проте їх має бути не менше ніж 150 осіб. За загальною практикою у складі CAS перебуває близько 300 арбітрів з понад 85 країн. Повноваження арбітра діють протягом 4 років з можливістю подальшого продовження у випадку переобрання арбітра [4].

Відповідно до регламенту CAS місцем розгляду спортивних спорів при CAS вважається м. Лозанна, Швейцарія. Це є імперативною нормою.

Це правило стосується і спеціальних трибуналів ad hoc, місце функціонування яких не впливає на юридичну адресу арбітражу.

Це правило тягне за собою наслідок, що всі спори, що розглядаються CAS, є предметом регулювання Швейцарського Закону «Про міжнародне приватне право», який гарантує процедурну послідовність щодо усіх справ у CAS. Рішення CAS є остаточними і можуть бути оскаржені лише з деяких підстав у Федеральному суді Швейцарії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Спортивний арбітраж / Офіційний сайт Української арбітражної асоціації: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://arbitration.kiev.ua/uk-UA/Galuzevi-arbitrazhi/Sportyvnyj-arbitrazh.aspx?ID=492.
2. Procedural Rules of CAS / Official website of Court of Arbitration for Sport. – Режим доступу: http://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html
3. CASові нюанси / Взгляд юриста : Юридический блог компании Jurimex. – Режим доступу: http://jurblog.com.ua/2018/09/13480/
4. Бордюгова Г. Міжнародний спортивний арбітраж: засади й особливості діяльності та словник найуживанішої лексики. – Режим доступу: http://nocukr.org/attachments/ 160225144504 93c6f037726d77ae4f54f91f62f81003/

Бенецький Сергій Дмитрович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету»Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., професор Сафончик О.І.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Договір надання туристичних послуг займає одне з центральних місць в туризмі, в тому числі міжнародному. На відміну від неорганізованої туристської поїздки, регламентованої безліччю різноманітних цивільно-правових договорів, що укладаються туристом з виконавцями окремих послуг, для здійснення організованої туристської поїздки досить укладення одного договору з туристського обслуговування з особою, яка приймає на себе зобов'язання по наданню туристичного обслуговування.

Зазначений договір не має загальноприйнятого найменування в міжнародній практиці. Єдиним міжнародним правовим актом, що містить уніфіковані норми, присвячені договору надання туристичних послуг, є Міжнародна конвенція за контрактом на подорож (далі – Конвенція), прийнята 23.04.1970 року, набрала чинності 24.02.1976 року. У Конвенції використовується поняття «організований контракт на подорож», яке означає будь-який контракт, відповідно до якого одна особа, яка виступає від свого імені, зобов'язується надати іншій особі комплекс послуг за загальну ціну.

Аналогічне визначення даного договору містить § 651 Німецького цивільного укладення. У деяких законодавчих актах договір між туристом і організатором подорожі не має певної назви. Наприклад, в Директиві Євросоюзу про комплексні тури від 13.06.1990 N 90/314 ЕЕС лише вказується на контракт, що зв'язує споживача з організатором подорожі і (або) продавцем.

Непоіменований договір використовується також в Законі про продавців подорожей штату Флориди (США) та інших штатів.

У цивільному законодавстві України на сьогодні не має визначення договору про надання туристичних послуг та не визначено жодної моделі договорів, пов'язаних з обслуговуванням туристів. Однак, у ст. 901 ЦК України зазначається, що за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. У ч. 2 ст. 901 ЦК України звертається увага на

те, що положення глави 63 ЦК України можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

Посилання щодо визначення договору про надання туристичних послуг йдеться у ст. 20 Закону України «Про туризм», від 15.09.1995 № 324/95-ВР, де зазначається, що за договором на туристичне обслуговування одна сторона (туроператор, який укладає договір безпосередньо або через турагента) зобов'язується надати за замовленням іншої сторони (туриста) комплекс туристичних послуг (туристичний продукт), а турист зобов'язується оплатити його. До договору на туристичне обслуговування застосовуються загальні положення договору про надання послуг, якщо інше не передбачено законом. Договір на туристичне обслуговування укладається в письмовій чи електронній формі відповідно до закону.

Відсутність норм, регламентуючих туристичну діяльність у ЦК України та наявність таких норм у Законі України «Про туризм» довгий час служили підставою для дискусії у вітчизняній юридичній науці про пріоритет між зазначеними актами і, як наслідок, про правову природу розглядуваного договору.

Отже, як вбачається поняття і визначення договору про надання туристичних послуг як різновиду договору надання послуг вітчизняною цивільною доктриною не вироблено. Уявляється, це викликано відсутністю належного закріплення поняття даного договору, а також визначення термінів «туристичне обслуговування», «туристичні послуги» у цивільному законодавстві. Так, в ч. 2 ст. 901 ЦК України говориться тільки, що до відносин щодо надання будь-яких послуг застосовуються правила, передбачені главою 63 ЦК України.

Такий договір є консенсуальним, двостороннім, оплатним. Як правило, договір надання туристичних послуг є публічним. Крім того, в ст. 20 Закону України «Про туризм» передбачається письмова форма даного договору. В силу положень глави 63 ЦК України сторонами розглянутого договору є виконавець і замовник.Виконавцем в розглянутому договорі визнається особа, здатна надати туристичне обслуговування. У п. 5 ст. 1 Конвенції такою особою називається організатор подорожі, який в межах своєї звичайної діяльності укладає договори з туристами, незалежно від того, чи є така діяльність основної і ведеться вона на професійній основі.

Директива не містить прямої відповіді на питання про те, хто є виконавцем в розглянутому договорі. Згідно з положеннями Директиви в якості виконавця може виступати організатор і (або) продавець. При цьому під організатором розуміється особа, яка регулярно організовує «послуги, що вклю-

чають всі» і продає їх, а також пропонує для продажу самостійно або через продавця.

З урахуванням викладеного, а також положень глави 63 ЦК України доцільно запропонувати наступне визначення договору надання туристичних послуг, як угоди, в силу якої одна сторона (виконавець-туроператор) з метою здійснення своєї туристичної діяльності, направленої на організацію та забезпечення туристичної поїздки туриста зобов'язується надати іншій стороні (замовнику, яким може бути не тільки турист, а й особа, яка купує послуги в інтересах третіх осіб) комплекс послуг (як мінімум дві), однією з яких є безпечне перевезення до місця здійснення туристичного відпочинку або своєчасне, безпечне розміщення у місці, де заплановано туристичний відпочинок, а також інші послуги, пов'язані з туризмом, а замовник (турист, або особа, яка купує туристичні послуги в інтересах третьої особи) зобов'язується своєчасно та в повному обсязі оплатити надані туристичні послуги. Договір щодо надання туристичних послуг є консенсуальним, двосторонньо-зобов'язуючим, оплатним та публічним.

Біцюк Андрій Володимирович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» від 31.10.2019 р. № 263-IX відновив відповідальність за незаконне збагачення осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Раніше відповідальність за незаконне збагачення передбачалася визнаною неконституційною ст. 368^2 Кримінального кодексу України [3].

Введення в дію даного Закону не могло позначитися лише на відносинах публічно-правового характеру. Так як фактично правопорушення, за яке передбачено відповідальність, тісно пов'язане з неналежними набуттям та ре-

алізацією права власності на активи, необхідно розглядати і цивільно-правовий аспект в даних відносинах.

Перш за все необхідно визначитися з термінологією, адже Закон України № 263-IXу своїй назві передбачає«незаконні активи», в той як норми Цивільного процесуального кодексу містять конструкцію «необґрунтовані активи». Терміном «активи» законодавець позначив грошові кошти (у т. ч. готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи (у тому числі криптовалюти), обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Водночас, під законними доходами особи слід розуміти доходи, правомірно отримані особою із законних джерел, зокрема визначених пунктами 7 і 8 ч.1 ст.46 Закону «Про запобігання корупції». В той же час ЦПК України передбачає включати до активів доходи від грошових коштів або майна [8].

Спеціальний для цієї сфери Закон «Про запобігання корупції» передбачає вилучення незаконно набутих та необґрунтованих активів (ст. 69). З тексту статті стає зрозумілим, що законодавець виділяє два види активів: активи, набуті внаслідок вчинення корупційного правопорушення (незаконно набуті) – підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку; активи, щодо яких судом на підставі поданих доказів не встановлено, що вони або грошові кошти, необхідні для їх придбання, були набуті за рахунок законних доходів(необґрунтовані) – підлягають стягненню в дохід держави за рішенням суду в установленому законом порядку [2].

Цивільно-правові аспекти конфіскації визначені в цивільному законодавстві, зокрема, питанням конфіскації присвячена ст. 354 ЦК України [7]. У даній статті не міститься визначення конфіскації, проте на підставі її змісту конфіскацію можна визначити як позбавлення особи права власності на певне майно за рішенням суду як санкція за правопорушення у випадках, установлених законом, унаслідок чого майно безоплатно переходить у власність держави [6, с. 40].

На відміну від загальної конфіскації, яка застосовується в якості покарання за вчинений злочин, спеціальна конфіскація не є санкцією за вчинений злочин і може бути застосована і в тих випадках, коли особа, яка обвинувачується у вчиненні злочину, не підлягає кримінальній відповідальності з тих чи з інших підстав. Крім цього, спеціальна конфіскація майна може бути проведена і тоді, коли воно було передане третій особі, якщо буде доведено, що

остання отримала чи придбала у підозрюваної, обвинуваченої чи засудженої особи це майно безоплатно або в обмін, на суму, значно нижчу ринкової вартості, або знала чи повинна була знати, що мета такої передачі – уникнення конфіскації [5, с.233].

Стягнення в дохід держави не згадується в ст.346 ЦК України серед підстав припинення права власності, однак можна констатувати її відмінність від конфіскації (загальної та спеціальної). Перш за все, слід відмітити, що таке стягнення не є заходом кримінального покарання або адміністративного стягнення. В літературі неодноразово піднімалися питання цивілістичної характеристики стягнення судом коштів у дохід держави в порядку регресу (чч. 2, 3 ст. 1191 ЦК України), стягнення у дохід держави безпідставно набутого майна [1].

Про приватно-правову природу даних відносин свідчить і юрисдикційний критерій розгляду справ щодо визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. Згідно ЦПК України позов про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави подається та представництво держави в суді здійснюється прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або прокурорами Генпрокуратури за дорученням Генпрокурора стосовно окремої категорії посадовців (ст. 290 ЦПК) [8].

Отже, стягнення в дохід держави необґрунтованих активів можна виділити як підставу припинення права приватної власності. Серед особливостей даної підстави припинення права власності виділяється особливий суб’єкт – інша фізична або юридична особа, яка за дорученням чиновника, який може розпоряджатися цими активами (прямо або опосередковано) набула дану власність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білоусов Ю.В. Проблемні питання визначення відповідача у справах про стягнення коштів державного бюджету // Університетські наукові записки. – 2013. – № 4. – С. 82-109.
2. Про запобігання корупції : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст.131.
4. Морозов Є. Застосування ст. 1212 ЦК України у договірних відносинах. – Режим доступу: https://blog.liga.net/user/emorozov/article/27532
5. Навальнєва Н.М. Конфіскація майна: цивільно-правовий аспект // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2018. – Т. 29(68). – № 6. – С. 39-45.

6. Філатова Н.Ю. Новели законодавства України щодо конфіскації майна: порівняльно-правовий аналіз // Актуальні проблеми приватного права: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 94-й річниці з дня народж. В. П. Маслова, (Харків, 19 лют. 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 233–237.
7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
8. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – ст.492.

Колодін Артем Олексійович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., професор Сафончик О.І.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ЧАРТЕРУ (ФРАХТУВАННЯ) ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Договором фрахтування судна називають як договір перевезення вантажів, пасажирів, багажу, якщо він укладений з умовою надання для перевезення всього судна або окремих суднових приміщень, так і договір оренди судна з екіпажем або без нього. І в тому, і в іншому випадку сторони можуть називатися однаково – «фрахтувальник (судновласник)» і «фрахтувальник», предмет договору – переміщення певних обумовлених об’єктів (вантажів, пасажирів, багажу) може бути один і той же.

Разом з тим, українське право застосовує поняття «договір фрахтування» виключно до перевезення вантажів, пасажирів, багажу. Всі інші форми експлуатації суден є договором оренди судна як транспортного засобу.

Договір фрахтування, поміщений в гл. 64 ЦК України «Перевезення» характеризується як угода, яка укладається для переміщення вантажів. За договором чартеру (фрахтування) одна сторона (фрахтівник) зобов’язується надати другій стороні (фрахтувальникові) за плату всю або частину місткості в одному чи кількох транспортних засобах на один або кілька рейсів для перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти або з іншою метою, якщо це не суперечить закону та іншим нормативно-правовим актам.

У ст. 203 Кодексу торговельного мореплавства України (далі КТМ України) дається таке визначення договору фрахтування (чартеру): за договором чартеру (фрахтування) судна на певний час судновласник зобов’язується за обумовлену плату (фрахт) надати судно фрахтувальнику для перевезення па-

сажирів, вантажів і для інших цілей торговельного мореплавства на певний час. Тобто глава 1 розділу VI КТМ України регулює виключно тайм-чартер і виділяє тільки два його вигляду, вказавши, що надане фрахтувальнику судно може бути укомплектоване екіпажем (тайм-чартер) або не укомплектований екіпажем (бербоут-чартер).

Зауважимо, що в юридичній літературі не раз відзначалася схожість цілей укладання договорів фрахтування та перевезення – транспортування вантажу, пасажирів, багажу. Деякі автори вказують на загальну економічну мету договору фрахтування та перевезення – зміна територіального положення об'єкта зобов'язань. Предмет – перевезення – послуги з доставки з пункту до пункту. Предмет – фрахтування – транспортний засіб (виділення всієї місткості транспортного засобу або її частини для перевезення вантажу).

Договір фрахтування висвітлений в ЦК України в розділі про перевезення і, отже, повинен розглядатися в якості угоди, що укладається для переміщення вантажів, пасажирів і багажу. Як різновид договору морського перевезення чартер (договір фрахтування судна, його частини або окремих приміщень) передбачений в КТМ України. Норми про чартер є і в Повітряному Кодексі України. Разом з тим, за проектом Закону України «Про внутрішній водний транспорт» від 24.09.2019 № 1182-2, договір фрахтування укладається для перевезення вантажу, пасажирів та багажу.Сторонами в договорі фрахтування є фрахтувальник і фрахтувальник. Як фрахтувальника виступає власник транспортного засобу (його власник або особа, якій транспортний засіб належить на іншому правовому підставі). Фрахтувальник – юридична або фізична особа, зацікавлена в перевезенні великих партій вантажу або груп пасажирів по маршруту, передбаченому договором фрахтування, який, як правило, не збігається з встановленими лініями (напрямками) перевезення. Фрахтувальник може бути відправником або отримувачем вантажу, але може ним і не бути. Наприклад, коли морська судно фрахтується відповідно до договору купівлі-продажу товару його продавцем, а відправлення вантажу на адресу одержувача здійснює виробник товару. В цьому випадку фрахтувальник і відправник не співпадуть в одній особі.

Договір фрахтування (чартер) є двостороннім і оплатним. Його зміст полягає в праві фрахтувальника зарезервувати все обумовлене договором судно, інший транспортний засіб (частина його місткості) для перевезення за плату протягом одного або декількох рейсів передбачених цим договором вантажів, пасажирів і багажу, а фрахтувальника – отримати за надане транспортний засіб (частина його місткості) встановлену угодою сторін плату (іменовану в морському праві фрахтом).

КТМ України відносить встановлення порядку укладення договору фрахтування, а також форми зазначеного договору до ведення транспортних статутів і кодексів. Відповідно до ст.ст. 136, 138 КТМ України чартер повинен містити найменування сторін, назва судна, вказівка на рід і вид вантажу, розмір фрахту, найменування місця навантаження, а також місця призначення або направлення судна.

У зв'язку з широким застосуванням чартеру в світовій практиці торговельного мореплавства для полегшення його укладення і погодження умов фрахтування судна (його частини або певних суднових приміщень) розроблені проформи (примірні договори) рейсових чартерів. Такі проформи чартерів часто розробляються об'єднаннями судновласників і узгоджуються з об'єднаннями власників вантажу, страховиків, брокерів і ін. Проформа чартеру зазвичай має кодове найменування (тайм-чартер, бербоут-чартер, рейсовий чартер, коносамент тощо).

Отже, можна дійти висновку про те, що хоча відносини фрахтування (чартеру) в морському праві досить детально регламентовані на законодавчому рівні, в той же час чинне законодавство України в цій сфері не є досконалим.

Пєструєв Дмитро Миколайович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., професор Харитонов Є.О.

ІНСТИТУТ ВЕДЕННЯ ЧУЖИХ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ В ПОЛЬСЬКОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Інститут ведення чужих справ без доручення з'явився в цивільному праві України лише у новому ЦК України, а саме в главі 79 «Вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення». Порівняння даного інституту у цивільному праві з основними положеннями ведення чужих справ без доручення у цивільному праві Польщі є корисним і необхідним з огляду на процеси рекодифікації, що відбуваються останнім часом у вітчизняному цивільному законодавстві. Навіть побіжний аналіз основних положень інституту ведення чужих справ без доручення свідчить про їх подібність з тими, що закріплені Цивільним кодексом України, що зумовлене, насамперед, традицією континентального права.

Слід зазначити, що інститут negotiorum gestio було запроваджено спочатку у Кодекс зобов'язань 1933 року, а вже потім, у 1964 році, з невеликими

змінами і до Кодексу цивільного. В Кодексі цивільним Польщі інституту ведення чужих справ без доручення посвячено Титул XXII, статті з 752 по 757.

Інститут ведення чужих справ без доручення є класичним інститутом цивільного права, конструкцією юридичною, в основі якої лежать аксіологічні, гуманістичні та суспільні мотивації для законодавця захищати права особи, яка з власної ініціативи вирішує діяти в чужому інтересі. Negotiorum gestio розуміють традиційно як категорію позадоговірну відносин зобов'язальних, в яких в досить інтересний спосіб поєднані елементи режиму контрактного та деліктного.

В польській доктрині поширеною є точка зору, відповідно до якої використана законодавцем у статті 752 формула «без доручення» означає по суті «діяльність без правового титулу», ототожнення поведінки гестора з виконанням не належних йому обов'язків і використання неналежних йому прав. Така позиція сформувалася ще в довоєнні часи і мала метою наголосити на основній характерній рисі даного інституту – а саме – на свідомому і добровільному втручанні гестора в чужі справи (діяльність *motuproprio*).

Конструкція negotiorum gestio має застосовуватись у випадку, коли відносини між тим, хто веде справу і особою зацікавленою не врегульовані у межах існуючих правовідносин ані приписами договору чи закону, ані рішенням суду тощо. В літературі польській з даної проблематики зазначається, що такі погляди на ведення чужих справ без доручення як на діяльність без правового титулу, панують також і в літературі німецькій та французькій [1].

Для того, щоб були застосовані норми Титулу XXII Кодексу цивільного Польщі, не може мати місце будь-яке уповноваження особи, яка провадить діяльність у чужих справах. Якщо є обов'язок діяти певним чином, відсутня умова «без доручення». З цього приводу Верховний Суд говорить у своєму рішенні від 30 червня 2005 року, що перелік підстав для унеможливлення кваліфікації діяльності як такої, що провадиться у чужих справах без доручення, досить широкий. Це відносини цивільно-правові або адміністративно-правові. Це може також випливати з закону. Особа, яка здійснює відповідну діяльність на підставі повноважень, що виникають з приписів права адміністративного, не може вважатися такою, що здійснює діяльність в чужому інтересі без доручення [2].

Ведення чужих справ без доручення полягає в тому, що особа, яка діє у чужому інтересі, здійснює юридичні або фактичні дії за іншу особу, в інтересах іншої особи, якщо ці дії не випливають з жодних стосунків, що пов'язують цих осіб. Одночасно умовою є усвідомлення особою того факту, що вона діє в чужих, а не власних інтересах.

Negotiorum gestor здійснює певні дії, припускаючи при цьому, що діє відповідно з волею іншої особи.Вюриспруденції польській можна зустріти дві протилежні точки зору стосовноопла тного або неоплатного характеру діяльності у чужому інтересі.

Відповідно до «традиційної» точки зору, що виникла ще в праві римському negotiorum gestio має невідплатний характер. А суб'єкт, що діє в чужому інтересі без доручення може вимагати лише повернення обґрунтованих витрат і збитків. Тут слід пам'ятати про те, що negotiorumgestor в межах цих витрат може вимагати так званої винагороди за здійсненні дії, оскільки внаслідок таких дій особа, в інтересах якої здійснено дії, заощадила певні суми, певні видатки, які б вона мусила понести у випадку надання доручення на здійснення таких дій іншій особі [3].

Особа, яка рятує чуже майно, трактується в праві польським так само, як і особа, яка діє в чужому інтересі без доручення. При цьому така особа може жадати відшкодування їй видатків, які виникли внаслідок таких дій, незалежно від їх результату [4].

Особа, яка діє в чужому інтересі, повинна повідомити о своїх діях особі, в інтересах якої діє. Крім того, мусить чекати її доручення або провадити діяльність в її інтересах до тих пір, поки та особа не зможе сама опікуватися своїми справами. Якщо хтось здійснює діяльність всупереч волі особи, в інтересах якої здійснює таку діяльність, то він лишається права на повернення понесених видатків і є відповідальним за шкоду (стаття 754 ЦК Польщі). Винятком є ситуація, коли воля особи, в інтересах якої здійснюється діяльність без доручення, суперечить закону або засадам суспільного співжиття (стаття 754 *infine)*. Особа, що здійснює діяльність в інтересах іншої особи без доручення, має скласти кошторис, перерахувавши свої дії, а також ті витрати, які вона понесла внаслідок здійснення такої діяльності. До кошторису мають бути додані всі документи, що підтверджують витрати (стаття 753 § 2). В свою чергу, якщо особа діяла відповідно до своїх обов'язків, може вимагати обґрунтованих витрат разом з законними відсотками і звільнення від зобов'язань, які виникли при веденні справи (стаття 753 § 2 zd. 2). З титулу ведення чужих справ особі, котра здійснює відповідну діяльність, не належить винагорода – бо йдеться про інтерес особи, на користь якої здійснюються дії, а не про інтерес самого гестора [5].

Однак, якщо гестор здійснив непотрібні зміни в майні особи, на користь якої здійснював дії без доручення, або здійснював такі дії не на її користь, або всупереч відомій йому волі такої особи, він повинен повернути все до попереднього стану. Якщо це не є можливим, він зобов'язаний відшкодувати шко-

ду на таких засадах, що може забрати (відняти) понесені видатки за умови, що зробить це без пошкодження речі (стаття 755) [6].

Приписи про ведення чужих справ без доручення не застосовуються, якщо особа, котра провадила таку діяльність, не розуміла (не усвідомлювала), що займається чужою справою і (в дійсності безпідставно) думає, що робить це для себе [7].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Przemysław Drapała. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia jako podstawa dochodzenia roszczeń pozakontraktowych. Режим доступу: https://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artykul/prowadzenie-cudzych-spraw-bez-zlecenia-jako-podstawa-dochodzenia-roszczen-pozakontraktowych/
2. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia – uwagi ogólne. Електронний ресурс. Режим доступу: https://lexplay.pl/artykul/PrawoUmow/prowadzenie_cudzych_spraw_bez_zlecenia_uwagi_ogolne
3. Aleksandra Partyk. Istota i charakter prawny prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.produkty.lex.pl/linie-orzecznicze/artykuly/2458-istota-i-charakter-prawny-prowadzenia-cudzych-spraw-bez-zlecenia
4. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia. Електронний ресурс. Режим доступу:https://www.infor.pl/prawo/umowy/inne-umowy/685656,Prowadzenie-cudzych-spraw-bez-zlecenia.html
5. W. Czachórski, «Zobowiązania. Zarys wykładu», Warszawa 2003.
6. Marta Lampart. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia. Електронний ресурс. Режим доступу:http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3568
7. Z czym wiąże się prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia? Електронний ресурс. Режим доступу: https://e-prawnik.pl/porady-prawne/z-czym-wiaze-sie-prowadzenie-cudzych-spraw-bez-zlecenia.html

Спасова Катерина Іванівна
асистент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Зростаючу популярність, яку отримали соціальні мережі в останні часи, висвітлили юридичні проблеми, пов'язані з очевидним ризиком захисту приватності та захисту персональних даних. Хоча соціальні мережі дають багато переваг користувачам, полегшуючи спілкування між ними та обміну будь-якою інформацією в режимі реального часу, згадані мережі створюють серйозну загрозу для прав на конфіденційність, захист персональних даних, прав інтелектуальної власності і інш.

Слід зазначити, що зобов'язання, які виникають при використанні соціальних мереж між користувачами і власниками, усе ще залишаються недостатньо врегульованим і, до того ж, постійно зазнають змін. Разом із тим, деякі події останнього часу стали чинником прецеденту, який може вплинути на мінливе законодавство у цій сфері вже у найближчому майбутньому.

Відповідно до ч. 1 ст. 201 ЦК України особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством. Що стосується порушень цих благ у соціальних мережах, то вони, як згадувалося вище, передусім, пов'язані з поширенням на її сторінках недостовірної інформації, що посягає на честь, гідність та ділову репутацію. Отже зупинимось на Цьому питанні далі детальніше.

Конституція України визнає честь і гідність людини найвищою соціальною цінністю та передбачає, що кожен має право на повагу до його гідності (ст. ст. 3, 28). Разом із цим, Основним Законом гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань (ст. 34).

Разом із тим, якщо висловлені думки і переконання містили недостовірну інформацію і тим самим порушили немайнові права інших осіб (зокрема, право на честь і гідність), останні можуть вимагати спростування такої інформації відповідно до положень ст. 277 ЦК України.

Одним із практично важливих питань, що виникають при судовому захисті прав та охоронюваних законом інтересів учасників відповідних відно-

син, є встановлення особи, до якої може бути поданий позов потерпілим (управоможеною особою).

Відповідь на нього можна знайти у роз'ясненні Пленуму Верховного Суду України, що міститься у постанові «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» №1 від 27.02.2009 р. (далі – «Постанова Пленуму»). Як випливає з положень Постанови Пленуму, належним відповідачем у разі поширення оспорюванної інформації в мережі Інтернет є автор відповідного інформаційного матеріалу та власник веб-сайту. Якщо автор поширеної інформації невідомий або його особу та/чи місце проживання (місцезнаходження) неможливо встановити, а також коли інформація є анонімною і доступ до сайту – вільним, належним відповідачем є власник веб-сайту, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал, оскільки саме він створив технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації (п. 12 Постанови) [2].

Але викладене стосується інформації, розміщеної на будь-яких сайтах. Разом із тим, власники соціальних мереж виявили обачність, пропонуючи користувачам при реєстрації аканту погодитись з Користувацькою згодою, яка передбачає, що власник аканта несе повну відповідальність за розміщену інформацію на особистій сторінці.

Надалі проблеми виникають у разі, якщо автор публікації не підтверджує, що пост в соцмережі належить йому. У такому випадку, довести це практично стає неможливим, за винятком тих ситуацій, коли ID чи прив'язки аканта до номеру телефону.

Як зазначалося, основним способом захисту порушених особистих немайнових прав є звернення до суду і відшкодування завданої шкоди. У цьому контексті особливого значення набуває використання електронних доказів, що можуть підтвердити наявність такого порушення, а також тривалість процедури, яка іноді не відповідає очікуваному результату. У такому разі можна рекомендувати спробувати відновити порушене право самостійно, шляхом звернення до власника соціальної мережі з проханням видалити або спростувати недостовірну інформацію. Однак у такому випадку відшкодування моральної шкоди стає неможливим [3, 4, 5].

Варто зазначити, що спростування недостовірної інформації має здійснюватися у такий самий спосіб, у який поширювалася ця інформація. У разі якщо спростування недостовірної інформації неможливо чи недоцільно здійснити у такий самий спосіб, у який вона була поширена, то спростування інформації має проводитись у спосіб, максимально наближений (адекватний) до

способу поширення, з урахуванням максимальної ефективності спростування та за умови, що таке спростування охопить максимальну кількість осіб, що сприйняли попередньо поширену інформацію [2].

Таким чином, правовий захист нематеріальних благ у соціальних мережах має свої особливості в залежності від конкретного виду такого блага. Слід також констатувати, що законодавство у сфері відшкодування моральної шкоди, завданої порушеннями у соціальних мережах, має значну кількість прогалин. Звісно, вони можуть бути подолані одним із шляхів, що існують в цивілістиці [5, с. 72-81], але, думається, настав час підготовки спеціального законодавчого акту, присвяченого захисту прав користувачів соціальних мереж.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 29.02.2009 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09
2. Умови використання Instagram. – Режим доступу: https://help.instagram.com/581066165581870?helpref=page_content
3. Пользовательское соглашение Facebook. – Режим доступу: https://www.facebook.com/legal/terms
4. Умови використання Twitter. – Режим доступу: https://twitter.com/en/tos
5. Харитонов Є. «Прогалини» у цивільному законодавстві: хиби правотворчості чи прийом законодавчої техніки // Юридичний вісник. – 2013. – № 1. – С. 72-81.

СЕКЦІЯ 2. НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ

Абількілямова Орина Русланівна,
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)

Досить часто за правовою допомогою звертаються люди похилого віку, які бажають укласти договір довічного утримання для того, щоб мати можливість задовольняти свої щоденні потреби у догляді та піклуванні. Тому українське законодавство певним чином врегулювало це питання за допомогою зазначеного договору.

Договір довічного утримання – це договір, за яким одна сторона (відчужувач) передає другійстороні (набувачеві) у власність жилий будинок, квартиру або їхчастину, інше нерухоме майно або рухоме, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та доглядом довічно [1]. Актуальність даного договору полягає в тому, що у ньому можуть суттєво порушуватися права людини.Посилаючись на судову практику при виконанні договору довічного утримання виникають певні проблеми, найчастіше зловживанням правами зі сторони відчужувача. Часто трапляється так, що відчужувач змінив місце проживання і не повідомив набувача, внаслідок чого останній не міг виконувати свої обов'язки або через особисту неприязнь до набувача. Постає питання чи буде нести відповідальність набувач за таких умов. Цивільним законодавством не врегульовані такі ситуації.Виходячи з судової практики можна зробити висновок, що суд частіше за всього встає на сторону відчужувача, тим самим права набувача не захищені законом.

За своєю юридичною природою даний договір є одностороннім, реальним, алеаторним (ризиковим). Цей договір є ризиковим як для відчужувача, так і для набувача. Відчужувач підпадає під ризик бути обманутим, недоглянутим і насамперед може залишитися без свого майна. Для набувача ризик полягає в невідомості затрачених матеріальних ресурсів, які не завжди прирівнюються до вартості відчужуваного майна. В даному договорі слід відрізняти об'єкт та предмет. Останнім є майно, яке відчужується – нерухоме майно

або рухоме майно яке має велику немайнову цінність. Об'єктом є відносини з приводу утримання або догляду. Під утриманням потрібно розуміти грошове забезпечення життєдіяльності особи: купівля продуктів харчування, ліків, оплата комунальних платежів, медичний огляд. Під доглядом слід розуміти приготування їжі, прибирання помешкання та іншої допомоги, яку не може зробити відчужувач.

Відповідно до Цивільного кодексу відчужувачем може бути фізична особа незалежно від її віку та стану здоров'я. Проте за загальними вимогами щодо чинності правочину особа, яка його вчинює повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності,тому малолітнім особам або таким, які визнані судом недієздатними або обмежено дієздатними, такий договір укладається батьками або опікуном за дозволом органу опіки та піклування.Набувачем у договорі може бути повнолітня дієздатна фізична або юридична особа. Якщо набувачами є кілька фізичних осіб вони стають співвласниками майна переданого їм за договором довічного утримання, на праві спільної сумісної власності, тобто їх обов'язок перед відчужувачем є солідарним.

Договір довічного утриманняможе бути розірваний на підставі рішення суду, на вимогу відчужувачаабо третьої особи у разіневиконання або неналежноговиконання набувачем своїх обов'язків.Невиконання або неналежне виконання обов'язків не завжди призводить до припинення договору. Відчужувачвправіпред'явити позов про відшкодування збитків до суду. Розмірзбитків визначається у відповідності до грошової оцінки, вказаної у договорі. У виняткovому випадку існує можливість податипозов не про припинення дії договору довічного утримання, апро обов'язок набувача виконати обов'язки, взяті на себе, або простягнення грошової компенсації всіх видів матеріального забезпечення, вказаних у договорі.Договір довічного утримання (догляд) може бути розірванийтакож з ініціативи набувача у тому випадку, коли через незалежнівід нього обставини його майнове становище змінилося настільки,що він не в змозі надавати відчужувачу належне матеріальне забезпечення, обумовлене в договорі. Цивільний кодекс не дає переліку таких підстав. До них можуть належати інвалідність самогонабувача, переїзд в іншу місцевість і відмова відчужувача змінитимісце проживання, неможливість виконувати свої обов'язки внаслідок погіршення майнового стану набувача тощо. В такомуразі залежно від тривалості утримання суд може зберегти за набувачем право власності на частину майна [2].

Щодо ризику випадкової загибелі майна, в законі зазначено, що втрата, пошкодження майна не є підставою для припинення чи зменшення обсягу обов'язків набувача перед відчужувачем. Щоб захистити права обох сторін та

уникнути зайвих спорів у подібних випадках, сторони договору довічного утримання можуть передбачити обов'язкове страхування відчуженого майна. В договорі повинен бути передбачений не тільки обов'язок набувача застрахувати передане йому майно, але і порядок розпорядження коштами, виплаченими страховиком у випадку втрати майна. Найбільш доцільно було б зазначити,що ці кошти перераховуються страховиком на спеціальний рахунок і мають бути витрачені на купівлю набувачем, за згодою відчужувача, аналогічного до втраченого майна. Такі б положення повністю захистили права обох сторін.

Наслідки розірвання договору довічного утримання залежатьвід підстав його розірвання. Якщо договір був розірваний внаслідок невиконання або неналежного виконання набувачем своїхобов'язків, останній повинен повернути майно відчужувачеві. Втакому випадку право власності намайно, передане за договоромдовічного утримання, у набувача припиняється після припиненнядоговірних відносин із зазначених підстав, а у відчужувача поновлюється право власності. Крім цього, витрати, зроблені набувачемщодо утримання майна, йому не відшкодовуються.Смерть відчужувача майна є однією з умов припинення договору довічного утримання і є юридичним фактом, що припиняє договірні відносини [3, с. 127].

Отже, підсумовуючи вище сказане ми можемо зробити висновок, що українське законодавство не дає повний захист сторонам договору. Для того щоб отримати доцільний захист, нам потрібно взяти приклад із зарубіжних країн і створити спеціалізований державний орган, який міг би врегулювати всі питання і захистити сторони договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст.356.
2. Особливості посвідчення договору довічного утримання (догляду) Мін'юст України: Роз'яснення від 01.04.2011. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.
3. Харитонов Є.О. Цивільне право України: підручник / Є. О. Харитонов, О.В. Старцев. 2-е вид.перероб. і допов. – К. : Істина, 2007. – 816 с.

Абількілямова Орина Русланівна, Спинзурат Ірина Миколаїна,
студентки 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Некіт К.Г.

ПІРАТСТВО ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

На сьогоднішній день широке використання мережі Інтернет породжує не лише нові можливості, а й низку проблем щодо ефективного захисту та охорони прав інтелектуальної власності. Слід провести паралель між виникненням всесвітньої павутини та розвитком піратства, що сприяє зростанню порушень авторського законодавства.

Актуальність теми розповсюдження піратства досліджували багато вчених, серед яких: В.В. Костицький, Стен Лібовіц, Г.О. Андрощук, С.В. Бондаренко, М.В. Борута, В.О. Жаров, О.С. Олійник.

Широке розповсюдження піратство набуло у 90-ті роки. Варто згадати стихійну торгівлю нелегальними копіями голівудських фільмів на касетах, дискети Super Mario та диски з Windows-95. Поняття ліцензійності та авторських прав ще взагалі не існувало у розумінні громадян. Із поширенням Інтернету відкрився новий, абсолютно безкоштовний та ще простіший спосіб отримання комп'ютерних програм. Але піратство 90-х зіграло, без перебільшення, величезну роль у комп'ютеризації країн СНД. На контрафактному софті виросло ціле покоління програмістів, фотошоперів, дизайнерів, монтажерів, архітекторів і т.д. [1].

Аналізуючи проблеми піратства, необхідно звернутися до законодавчого визначення. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» піратство – це опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, незаконне оприлюднення програм організацій мовлення, камкординг, кардшейрінг, а також Інтернет-піратство, тобто вчинення будь-яких дій, які відповідно до цієї статті визнаються порушенням авторського права і суміжних прав з використанням мережі Інтернет [2].

До специфічних ознак піратства належать: 1) сприйняття користувачами піратства позитивним та закономірним явищем; 2) відсутність територіальних меж піратської діяльності; 3) використання новітніх технологічних досягнень при здійсненні такої діяльності та неможливість контролю з боку держави за всіма порушеннями прав творів у мережі; 4) низька вартість електронних екземплярів [3, с. 101].

Існує багато підходів до визначення піратства, але основними є: аудіопіратство – копіювання та розповсюдження копій музичних композицій; відеопіратство – розповсюдження копій фільмів або телепередач на дисках, касетах та шляхом копіювання через комп'ютерні мережі; піратство літературних творів – незаконне розповсюдження авторських творів (із появою електронних бібліотек, що безкоштовно надають доступ усім бажаючим до текстів літературних творів, їх діяльність почала розглядатися деякими авторами як піратство); піратство комп'ютерних ігор – нелегальне поширення комп'ютерних ігор; піратство програмного забезпечення – нелегальне копіювання та розповсюдження програмних продуктів на дисках та через комп'ютерні мережі, що включає, також, зняття різноманітних систем захисту від нелегального використання.

Запропоновано також розрізняти стосовно порушень авторських прав у мережі Інтернет категорії «піратство» і «квазіпіратство». Останнє за зовнішніми ознаками нагадує піратство, але відрізняється від нього тим, що неправомірне використання об'єктів авторського права і суміжних прав здійснюється не з метою отримання прибутку або іншої вигоди, а в цілях долучення інших осіб до результатів інтелектуальної, творчої діяльності, їх рекламування тощо [4, с. 85].

В сучасному суспільстві сформувався підхід, відповідно до якого піратство вважається небезпечним, руйнівним для суспільства явищем, з яким обов'язково необхідно вести боротьбу. Піратство завдає шкоди творцеві об'єкту, економіці країн, національній культурі та суспільству, оскільки не отримується якісна продукція.

Згідно з інформацією Міжнародного альянсу інтелектуальної власності Україна – найбільш піратська країна світу. Один з найпопулярніших американських телевізійних каналів HBO не відкриває доступ до його ресурсів,тому що є недовіра до українського ринку. Прикладом є один з найрейтинговіших серіалів сучасності «Гра престолів», який через обмеження до перегляду, спонукає завантажуванню його через піратські сайти.

Активну боротьбу з піратством демонструють нам такі країни, як США, Франція, Нідерланди, Данія Швеція, Японія. В цих державах окрім нормативної бази, в її основу покладена особиста відповідальність та висока правосвідомість кожного громадянина.

На нашу думку, проблему у боротьбі з піратством слід вирішувати не тільки на законодавчому рівні, а і на практиці, шляхом створення спеціалізованого підрозділу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Що таке ІТ-піратство і як не стати «піратом». – Режим доступу: https://zkg.ua/shcho-take-it-piratstvo-i-iak-ne-staty-piratom/
2. Закон України «Про авторські і суміжні права». – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3792-12
3. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. – К. : Ін-т інтел власн. І права, 2008. – 288 с.
4. Грігор'янц Г.І. Захист об'єктів авторського права і суміжних прав від піратства в мережі Інтернет за законодавством України // Римське право і сучасність : матер. Міжнар.наук. конф. (м.Одеса, 29 травня 2015 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 106-108.

Андрющенко Анастасія Олександрівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

Інститут спадкового договору у сучасній науці цивільного права має надзвичайно актуальне значення, оскільки щодо нього існують спірні та проблемні питання. Спадковий договір як правовий інститут був запроваджений лише з прийняттям Цивільного кодексу України у 2003 році. Щодо міжнародного досвіду, то в зарубіжних країнах цей інститут є досить поширеним, адже порядок укладення, виконання спадкових договорів детально регламентований законодавством, що у свою чергу призводить до того, що спадковий договір часто застосовується на практиці і має важливе значення серед інших цивільно-правових договорів. В Україні же спадковий договір дотепер поступається усталеним інститутам спадкування за законом та заповітом.

Мета спадкового договору полягає у визначенні юридичної долі належного відчужуваного майна на випадок смерті власника та зустрічне надання у вигляді визначених дій майновогоі немайнового характеру, що мають бути вчинені набувачем.

У ст. 1302 ЦК України у визначенні спадкового договору лише згадується про те, що набувач зобов'язується виконувати розпорядження іншої сторони, а у випадку його смерті набуває право власності на майно відчужувача. При цьому не вказується ні на те, про які розпорядження йдеться, ні на те, у якому обсязі (повністю чи частково) майно відчужувача пе-

реходить до набувача. Отже, вищезазначені умови сторони визначають на свій розсуд.

Істотними умовами спадкового договору є його предмет, яким виступає майно відчужувача, та умови вчинення дій на виконання йогоособистого розпорядження [1, с. 157-161].

Досить часто спадковий договір ототожнюється або порівнюється саме з заповітом чи з договором довічного утримання (догляду).

Досліджуючи відмінності спадкового договору та договору довічного утримання (догляду) варто визначити, що важливим критерієм розмежування цих договорів є момент виникнення права власності на майно, що передається за договором.

З визначення спадкового договору в ст. 1302 ЦК України можна зробити висновок, що моментом виникнення права власності на майно, передане за спадковим договором, є момент смерті відчужувача. Натомість, згідно зі ст. 748 ЦК України, набувач стає власником майна, переданого йому за договором довічного утримання (догляду), відповідно до ст. 334 ЦК України.

Отже, можна зробити висновок, що за договором довічного утримання (догляду) право власності на майно відчужувач втрачає, в тому числі, якщо за договором передається нерухоме майно, з моменту державної реєстрації прав на нерухоме майно, а за спадковим договором відчужувач володіє та користується майном до моменту своєї смерті, незважаючи на укладення спадкового договору, що є досить важливим для власника майна з урахуванням реалій сьогодення та вартості нерухомого майна [2, с.26-30]. Таким чином, відчужувач може себе певним чином убезпечити від посягань на його майно недобросовісних спадкоємців або інших осіб.

Визначення спадкового договору за ст. 1302 ЦК України дає підстави вважати його консенсуальним договором. Спадковий договір також відноситься до алеаторних (ризикових) договорів, оскільки на момент його укладення обсяг прав іобов’язків точно невідомий, це пояснюється тим, що набувач не може точно передбачити ані повної суми витрат на виконання розпоряджень відчужувача, адже може змінитися економічна ситуація в країні, ані якою буде вартість майна на момент переходу до нього права власності. Крім того, взагалі невідомо, чи зможе набувач отримати майно у власність, оскільки він може померти раніше за відчужувача.

Щодо однієї з ознак – відплатності спадкового договору, серед науковців не виникає будь-яких суперечностей. Разом з тим слід зазначити, що саме ця ознака відрізняє його від заповіту. Заповідачем може бути фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Це право здійснюється особистої

представництво не допускається (ст. 1234 ЦК України). Відчужувачем за спадковим договором може бути подружжя, один з подружжя абоінша особа. Отже, є розбіжності в правовому статусі відчужувача та спадкодавця [3, с. 240-242].

На майно, що є предметом спадкового договору нотаріус накладає заборону відчуження. Якщо відчужувач складе щодо майна,вказаного у спадковому договорі, заповіт, то останній буде вважатися нікчемним (ст. 1307 ЦК). Щодо контролю за виконанням спадкового договору, то вважаємо, що необхідно передбачити на рівні цивільного законодавства положення про те, що набувач повинен при зверненні до нотаріуса з метою зняття заборони відчуження після смерті відчужувача подати документи абоінші докази на підтвердження виконання ним своїх обов'язків за договором, а нотаріусу повноважений вимагати такі докази від набувача.

Отже, спадковий договір є консенсуальним, алеаторним, відплатним договором, який укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Курило Т. В. Особливості укладення спадкового договору в цивільному праві України // Наше право. – 2015. – № 6. – С. 157-161. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_6_28.
2. Красицька Л. Розмежування спадкового договору та інших правочинів у цивільному праві / Л. Красицька. – С. 26-30.
3. Самчук-Колодяжна, З. Ф. Особливості спадкового договору: теоретичний аспект // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право/гол. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2012. – Вип. 20. Ч. 2. Т. 1. – С. 240–242.

Антосевич Леся Петрівна,
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

В сучасному суспільстві все ще існують певні категорії осіб, яким необхідна підтримка, як у фінансовому плані так і фактичному. І така допомога у багатьох випадках може бути надана в обмін на певне майно особи, що має

значну цінність, за договором довічного утримання (догляду).Згідно з статтею 744 ЦК договір довічного утримання (догляду) передбачає, щоодна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно. Даний договір має безумовно важливе значення у практичному житті, оскільки з одного боку, матеріально забезпечує існування відчужувача, а з іншого, – надає кращу можливість набувачу отримати у власність нерухоме чи цінне рухоме майно [1, с. 182].

Хоча договір довічного утримання у своїх працях досліджували такі науковці, як О.В. Дзера, В.Ф. Маслов, О.С. Яворська та інші, проте теперішній розвиток цивільних правовідносин потребує більш змістовного аналізу правового регулювання договору. Важливо детальніше розкрити деякі його особливості, виявити науково-практичні проблеми у правозастосуванні такого договору та звернути увагу на необхідність усунення суперечностей в законодавстві.

Щодо форми договору, то згідно зі статтею 745 ЦК він укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. До кола учасників договору довічного утримання (догляду) відповідно до цивільного законодавства належать відчужувач та набувач. Також такий договір може бути укладено відчужувачем і на користь третьої особи. Варто звернути увагу на той факт, що законодавець зазначає, що відповідно до ч. 1 ст. 746 ЦК відчужувачем може бути фізична особа, незалежно від її віку та стану здоров'я. Проте за загальними вимогами щодо чинності правочину особа, яка його вчинює повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності. Тобто обґрунтована наукова позиція, згідно із якою відчужувачем може бути фізична особа незалежно від її віку та стану здоров'я. Стан здоров'я відчужувача, зокрема стан психічного здоров'я не впливає на здатність бути стороною у цьому договорі і матиме суттєве значення лише для вирішення питання щодо обсягу цивільної дієздатності даної фізичної особи та здатності самостійно укладати договір довічного утримання (догляду). Однак, якщо фізична особа, визнана недієздатною, то може бути відчужувачем у разі укладення договору від її імені опікуном та лише у випадку встановлення опіки над майном фізичної особи, визнаної недієздатною.

Наприклад, у випадках, коли майно, що відчужується належить малолітнім особам або таким, які визнані судом недієздатними, такий договір укладається батьками (усиновлювачами) або опікуном за дозволом органу опіки та

піклування або ж неповнолітнім особам або особам, цивільна дієздатність яких обмежена судом, такі особи можуть самостійно укласти зазначений договір лише за письмовою нотаріально посвідченою згодою батьків (усиновлювачів) чи піклувальників, що надається лише з дозволу органу опіки та піклування. Проте слід зауважити що, при цьому опікун або піклувальник не може укладати такий договір або надавати згоду на укладення підопічним такого договору зі своєю (опікуна, піклувальника) дружиною, чоловіком, близькими родичами. А також відповідно до вимог частини 2 статті 746 ЦК набувачем у договорі довічного утримання (догляду) може бути повнолітня дієздатна фізична або юридична особа [2, с. 571].

На мою думку, також важливо звернути увагу на особливості предмету договору, а саме на таку оціночну категорію як «майно, яке має значну цінність». Проблема в тому, що законодавство не встановлює вартісного вираженнязначної цінності майна, яке передає відчужувач, а також критеріїв її визначення або приблизного переліку таких речей, тому важливо усунути дану прогалину в законі шляхом надання дефініції цьому поняттю та закріпити це визначення на законодавчому рівні. Крім того, аналізуючи судову практику щодо зазначеного договору, можна прийти до висновку, що цінним майном можуть бути речі значної вартості, яка не зменшується у часі, наприклад: антикварні речі, твори мистецтва, культурні цінності, коштовності, а також об’єкти права інтелектуальної власності тощо.

Варто зазначити те, що договір довічного утримання має алеаторний характер, тобто ризик випадкової загибелі майна лежить на набувачеві. Хоча в законі зазначено, що втрата (знищення), пошкодження майна не є підставою для припинення чи зменшення обсягу обов’язків набувача перед відчужувачем, однак, в цьому випадку, враховуючи особистий характер договору та те, що утримання має надаватися у натуральній формі, на практиці, дуже важко примусити набувача належно виконувати свої обов’язки, адже розірвання договору в даній ситуації буде мати для набувача вже позитивні наслідки, а не негативні. Щоб захистити права відчужувача та уникнути зайвих спорів у подібних випадках, сторони договору довічного утримання (догляду) можуть передбачити обов’язкове страхування відчуженого майна. Проте, на мою думку, в договорі повинен бути передбачений не тільки обов’язок набувача застрахувати передане йому майно, але і порядок розпорядження коштами, виплаченими страховиком у випадку втрати майна. Тож найбільш доцільно було б зазначити, що ці кошти перераховуються страховиком на спеціальний рахунок і мають бути витрачені на купівлю набувачем, за згодою відчужувача, аналогічного до втраченого майна, а користуватись цим рахунком, без

згоди відчужувача, набувач не мав би права. Я гадаю що, такі положення, могли б повністю захистили права обох сторін. Звичайно, страхування майна не є способом забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду), проте, у вищезазначеній ситуації воно виконуватиме саме функції забезпечення виконання зобов'язання та захисту прав сторін.

Для порівняння, варто розглянути договір довічного утримання і в законодавстві інших країн. Встановлено, що у різних країнах світу законодавець диференційовано підходить до регулювання договору довічного утримання (догляду). Закордонний досвід правового регулювання договору може бути використаний і українським законодавцем. Україна входить до групи країн, у законодавстві яких договір довічного утримання виокремлено в самостійний інститут цивільного права. В українському цивільному праві цей правочин регламентовано подібно до законодавства таких країн як Республіка Білорусь, Казахстан, Молдова, Грузія, Латвія, а також Швейцарія, Угорщина, Польща, Японія. Натомість у законодавстві Франції, Іспанії, Австрії, Китаю «інститут довічного утримання» подається у вигляді довічної ренти (у формі грошових виплат), а у законодавстві Німеччини, Італії, Азербайджану – як у вигляді грошової, так і натуральної довічної ренти. Питанню припинення договору довічного утримання в цивільному праві зарубіжних країн теж приділяється особлива увага. Зазначимо, що за цивільним законодавством великої кількості країн витрати, понесені набувачем на утримання та (або) догляд відчужувача за договором довічного утримання, у випадку припинення договору до моменту його повного виконання, не підлягають поверненню. Тобто це має стимулювати набувача добросовісно виконувати свої обов'язки за договором. Натомість закріплена у вітчизняному цивільному законодавстві норма, згідно із якою, у разі розірвання договору у зв'язку з неможливістю його подальшого виконання набувачем з підстав, що мають істотне значення, суд може залишити за набувачем право власності на частину майна, з урахуванням тривалості часу, протягом якого він належно виконував свої обов'язки за договором, що з позитивного боку характеризує порядок припинення договору довічного утримання в Україні у порівнянні з положеннями законодавства інших держав, оскільки вказана норма спрямована на захист інтересів добросовісних набувачів за договором [3, с. 25].

Аналізуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що договору довічного утримання характерні свої особливості в правовому регулюванні і безумовно потребує подальшого дослідження та удосконалення. Крім того, встановлена необхідність усунення прогалин щодо певних істотних умов договору. Але варто згадати, що в порівнянні з законодавством деяких зарубіж-

них країн договір довічного утримання за цивільним правом України також має певні переваги, зокрема щодо захисту прав та інтересів добросовісних набувачів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – 461 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., перероб. І допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
3. Ткаченко М. В. Особливості укладення договору довічного утримання на користь третьої особи // Прикарпатський юридичний вісник. – 2017. – № 2. – С. 24-29.

Берладян Діана Миколаївна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕДСТАВНИКА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НА ВЧИНЕННЯ ПРАВОЧИНІВ

Законодавче регулювання правочинів є одним з найбільш важливих інститутів цивільного права. Він є основною формою, у якій здійснюється учасниками цивільного обігу обмін правами та обов’язками. Через це особливого значення набувають вимоги, що містять законодавчі норми до дійсності правочинів. Визнання правочину недійсним та, відповідно, застосування наслідків його недійсності Цивільний кодекс України (далі – ЦК) у статті 16 визначає як один із засобів захисту цивільних прав. Юридична особа набуває та здійснює цивільні права та обов’язки через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. У зв’язку з цим актуалізується питання дійсності правочинів, укладених фізичними особами від імені юридичної особи.

Варто звернути увагу на те, що на сьогоднішній день практикуючі юристи стикаються із проблемою щодо перевірки повноважень таких фізичних осіб. Дане питання є надзвичайно важливим, оскільки повернення сплачених грошових коштів є найбільшою проблемою при визнанні договорів недійсними.

В рамках досліджуваної теми варто виокремити дві ситуації:підписання договору керівником суб'єкта господарювання; підписання договору від імені юридичної особи фізичною особою, що діє на підставі довіреності.

В рамках першого пункту, здавалося б, не повинно виникати жодних проблемних питань. Відомості про директора та його право підпису обов'язково зазначається в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що можливо перевірити протягом короткого проміжку часу здійснивши безкоштовний запит на сайті Міністерства юстиції України (https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch).

Однак навіть при наявності позитивної відповіді у контрагента такого суб'єкта господарювання, все ж таки, можуть виникнути проблеми. Це пов'язано із ч. 2 статті 44 нещодавно прийнятого Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», відповідно до якої рішення про надання згоди на вчинення правочину, якщо вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 50 відсотків вартості чистих активів товариства відповідно до останньої затвердженої фінансової звітності, приймаються виключно загальними зборами учасників, якщо інше не передбачено статутом товариства.

Зважаючи на факт того, що більшість юридичних осіб здійснюють свою діяльність на підставі модельного статуту, тому відомості щодо повноважень на вчинення значного правочину відсутні в установчому документі. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок про те, що непоодинокими є ситуації вчинення директором товариства правочину без згоди рішення загальних зборів. Окрім цього, не має жодного впливу на таку ситуацію й випадки, коли директор є й одноосібним власником (бенефіціаром) юридичної особи. Тому вчинення правочину директором не є гарантією його дійсності. Саме тому, на нашу думку потрібно дотримуватися наступного механізму дій до підписання правочину:перевіряти дану юридичну особу через безкоштовні офіційні сервіси;при погодженні умов договору додаткового отримувати скан-копії статуту, інших установчих документів, фінансової звітності за останній рік, інформацію про чисті активи тощо;наполягати на наданні дозволу загальних зборів на вчинення значного правочину.

Щодо другої ситуації, то її проблематика полягає в тому, що вчинити правочин від імені юридичної особи може будь-який працівник, що уповноважений внутрішньою довіреністю суб'єкта господарювання та підписаною лише директором. Через простоту та легкість отримання таких «повноважень» дуже поширеними є випадки підробки підписів директора та печатки товариства (якщо така використовується). Така ситуація є досить ризиковою

для іншої сторони, при наявності злочинного умислу у працівника контрагента. У зв'язку з цим рекомендовано ретельно перевіряти справжність підпису директора та чинність такої довіреності.

Окрім цього варто додатково переконатися у директора щодо реальності підписання довіреності та фіксації такої розмови чи переписки. Позитивними можна охарактеризувати нещодавні зміни ч. 5 статті 6 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» щодо обов'язкової наявності нотаріальної довіреності при вчиненні реєстраційних дій. Саме такий підхід може бути запозичений і для підтвердження повноважень при вчиненні представниками юридичної особи правочинів. Перевагами такого механізму є те, що перевірка нотаріальних довіреностей значно полегшується у сучасних реаліях, коли мова йде про створення електронних довіреностей та реєстру вже виданих довіреностей, які можна перевірити в режимі реального часу.

Отже, недійсність правочину є конкретним результатом його оцінки на предмет відповідності законодавству і вказує на особливий наслідок неповної відповідності правочину нормам права (не виникнення тих правових наслідків, на які він спрямований), а тому підлягає детально продуманому механізму вчинення дій для уникнення негативних наслідків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2018. – № 13. – ст.69.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 31-32. – ст.263.

Бєлова Анастасія Дмитрівна, Чеснова Анастасія Андріївна,
студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Основний закон держави у ст. 49 закріплює право громадян на безоплатну медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я і гарантує їх безпосередній розвиток [1]. На даному етапі розвитку українського законодавства, договірні відносини у сфері надання медичних послуг не врегульовані ніяким чином. Звертаючи увагу на те, що надання послуг такого характеру має безпосередній вплив на життя і здоров'я людини, що, відповідно до Конституції, є найвищою соціальною цінністю, також варто звернути увагу на те, що законодавчі прогалини в цій сфері, врегулювання порядку укладення, зміни та припинення, істотних умов, форми договорів про надання медичних послуг потребує особливої уваги та є вельми актуальним на даний час.

Договір про надання медичних послуг є цивільно-правовим, тож до нього можна застосувати загальні положення щодо укладення, зміни та розірвання договору, які містяться у Цивільному кодексі. Певною і головною особливістю такого виду договору виступає те, що він базується на основних, загальних принципах охорони здоров'я, які закріплені у фундаментальному документі, який регулює відносини у цій галузі, а саме «Основах законодавства України про охорону здоров'я». Систему стандартів у сфері охорони здоров'я складають державні соціальні нормативи та галузеві стандарти, ігноруючи які, якісні медичні послуги не зможуть надаватися на території нашої держави.

Ще однією з важливих специфічних ознак укладення договору про надання медичних послуг, яка відрізняє його з-поміж інших, є прийняття закладом охорони здоров'я рішення стосовно необхідності надання медичних послуг особі. В договорі виконавець не може гарантувати досягнення результатів медичного втручання. Лікар не може і не повинен гарантувати майбутній медичний результат, адже корисний ефект медичної послуги міститься в самому її наданні без конкретного матеріального результату [2].

Неречовий характер результату медичної послуги обґрунтовує, чому встановлення строку служби чи гарантійного строку на таку послугу не є можливим, на відміну від результату іншого виду робіт. Виконання будь-якої роботи передбачає отримання результату в речовій формі, що робить можли-

вим встановлення строку служби і гарантійного строку на результат виконаної роботи.

Пропонуємо звернутися до цивільного кодексу України, у положеннях якого закріплено, що договір укладається у разі, якщо особа, яка надає послуги та отримувач послуг належним чином досягли згоди з усіх істотних умов. Однією з них визначено його предмет. Крім того, чинним законодавством істотними визнаються ті, що встановлені законом або обов'язкові для такого виду договору, а також ті, що визнані сторонами як істотні [3]. Щодо наявності та можливості закріплення інших умов досі немає одностайної думки. Деякі цивілісти є прихильниками загальноприйнятого підходу, в той час, як вчений О.І. Смотров виокремлює наявність таких обов'язкових умов договору про надання медичних послуг, як предмет та ціна [4, с. 85].

Проблемним, на погляд як практиків так і теоретиків, є питання визначення предмету договору який надає можливість отримання медичних послуг. Існує багато різних підходів щодо його виокремлення, так предметом цього договору є конкретна медична послуга (певний корисний ефект). За іншим – дії закладу охорони здоров'я (медичних працівників такого закладу) або лікаря щодо надання медичних послуг (Р.А. Майданик, О.І. Смотров) [2].

Спираючись на вищевикладене в питанні визначення предмету цього договору, необхідно розмежовувати саму медичну послугу як певну сукупність благ, що мають корисні властивості, та дії, які в сукупності становлять надання такої послуги.

Проаналізувавши всі підходи ми дійшли висновку, що предметом договору про надання медичних послуг є певна сукупність дій медичного характеру, що надаються закладами охорони здоров'я або лікарем, спрямованих на задоволення потреб людини, яка його укладає для покращення або відновлення її стану здоров'я, за що вищезгадана особа зобов'язана сплатити відповідну грошову суму, що була попередньо обумовлена.

Також доцільно звернути увагу на форму, в якій укладається договір, адже це питання є досить важливим для його укладання. Цікавим є той факт, що в законодавстві відсутні будь-які вимоги щодо форми договору про надання медичних послуг. За загальним правилом, договір може бути укладено як в усній, так і в письмовій формах, може бути як реальним, так і консенсуальним. Останнім часом дуже часто застосовуються конструкції договору приєднання, що прямо не заборонено законом. Заклад охорони здоров'я розробляє відповідну формалізовану форму договору (певний бланк), до якої лише вноситься інформація щодо особи замовника послуг або пацієнта та їх данні.

Незважаючи на те, що існує багато допустимих форм договору про надання медичних послуг, саме письмова – надійне підтвердження наявності правовідносин між фізичною особою та закладом охорони здоров'я або лікарем, що є гарантією для сторін задля уникнення негативних наслідків стосовно недобросовісної поведінки з іншої сторони, чисельних зловживань, а також є підставою для притягнення до відповідальності у разі невиконання чи неналежного виконання договору.

Корегування договору про надання медичних послуг можливе на загальних підставах зазвичай за взаємною згодою сторін і в тій формі, у якій укладено сам договір. Відповідно до специфіки предмета договору про надання медичних послуг є певні особливості його припинення.

1. Лише за договором про надання медичних послуг пацієнт має можливість в будь-який момент відмовитись від таких послуг, тоді як юридична особа, яка надає медичні послуги, обмежена в такому праві, у зв'язку з встановленим обов'язком надання вищезгаданих послуг у разі наявності загрози життю та здоров'ю пацієнта.

2. Припинення договору можливо лише з одночасним поєднанням таких підстав: смерті пацієнта (отримувача послуг) та неможливості у зв'язку з цим виконання зобов'язань за договором.

3. Також цей договір припиняється шляхом одночасного виявлення бажання обох сторін його розірвати. До підстав розірвання можна віднести: несподіване покращення або погіршення стану здоров'я пацієнта, виявлення невиліковної хвороби, що призводить до відсутності потреби в наданні конкретних медичних послуг, вартісне збільшення послуг медичного характеру, відмова пацієнта від курсу лікування, ненадання згоди на медичне втручання або відмова лікаря у визначених випадках, коли загроза життю і здоров'ю пацієнта відсутня, систематичне порушення пацієнтом правил внутрішнього розпорядку, ігнорування рекомендацій лікаря.

Отже, дослідивши дану тему ми дійшли висновку, що надання послуг медичного характеру напряму впливає на стан здоров'я людини та його життєдіяльність, які, відповідно до Конституції України, є найвищою соціальною цінністю. Особливістю такого договору є те, що в його основу покладені основні загальні принципи охорони здоров'я. Договір про надання медичних послуг спрямований на виконання дій медичного характеру, що надаються закладом охорони здоров'я або лікарем для реалізації законодавчих прав людини на медичну допомогу, за які така особа зобов'язана внести грошові кошти, що попередньо були обумовлені. Щодо форми, законодавством передбачена як усне, так і письмове оформлення. Внесення змін до договору про на-

дання медичних послуг можливо на загальних підставах зазвичай за взаємною згодою сторін саме в тій формі, в якій був укладений договір.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.
2. Абрамович Н. Особливості укладення, зміни та припинення договору про надання медичних послуг. – 2017. – Режим доступу: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/4/2.pdf
3. Цивільний кодекс України: Закон України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.
4. Смотров О.І. Договір щодо оплатного надання медичних послуг : дис.... канд. юрид. наук / О.І. Смотров. – Х., 2003. – 177 с.

Біденко Олександр Віталійович,

студент 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СМАРТ-КОНТРАКТІВ

Останнім часом надзвичайну актуальність набули питання правового регулювання цивільно-правових відносин, опосередкованих інформаційними технологіями. Причина полягає в тому, що держава впроваджує і має намір збільшити обсяги присутності технологій в різних сферах в самому найближчому майбутньому. Водночас на сьогодні не до кінця з'ясованою залишається проблема впливу використання таких технологій на майнові та особисті немайнові відносини. Одним з аспектів цієї проблеми є використання смарт-контрактів.

На сьогодні під смарт-контрактами розуміють «різновид угоди в формі закодованих математичних алгоритмів, укладення, зміна, виконання і розірвання яких можливо лише з використанням комп'ютерних програм і технологій розподіленого реєстру в рамках мережі Інтернет» [1, с. 91].

На сьогодні найважливішою особливістю таких смарт-контрактів, як «самовиконання». З позицій цивільного права така особливість створює підстави для сумніву в необхідності подальшої підтримки як окремих інститутів зобов'язального права, так і самої цієї підгалузі. Так, А. І. Савельєв пише: «в «розумному» контракті воля сторін виражається один раз: в момент його укладення. Згодом комп'ютерна програма сама виконає всі запрограмовані умо-

ви такого контракту. Ніяких дій по виконанню договору, ніяких додаткових розпорядчих угод від сторін договору не вимагається». Автор при цьому вважає, що «Основною сферою застосування «розумних» контрактів в доступному для огляду майбутньому можуть бути переважно фінансові договори (опціони, договори щодо деривативів та ін.) і договори, пов'язані з депонуванням будь-яких цифрових активів (ескроу)» [2, с. 42]. Вчений оцінює перспективи запровадження смарт-контрактів з їх ознакою «самовиконуваності» як зникнення поняття «зобов'язання» в тому сенсі, як воно розуміється ще з часів римського права.

Але погодитися з такою позицію не можна. Дійсно, в разі списання з рахунку грошових коштів за допомогою виконання алгоритму комп'ютерної програми людські дії відсутні. Однак це не означає, що будь-яке виконання зобов'язань повинно зводитися лише до фізичних дій людини. Окрім того, завжди будуть зберігати свою актуальність зобов'язання, які втрачають сенс без діяльності людини. Зокрема, створення творів науки, літератури, мистецтва в рамках виконання зобов'язань, що виникають з відповідних договорів, властиве тільки лише громадянину, оскільки тільки його діяльність носить творчий характер, результатом якої є зазначені об'єкти. Тісний зв'язок з людською діяльністю виявляється і в зобов'язаннях, що виникають з споживчих договорів.

Слід зазначити, що дії людей, які здійснюються в рамках здійснення конкретних цивільних прав (речових, зобов'язальних, виключних та ін.) та виконання відповідних їм цивільних обов'язків не мають юридично значущого вольового характеру, що і дозволяє у багатьох випадках обійтися без фізичних зусиль людини, або ж повністю збігаються з тими, якими задовольняється інтерес контрагента. Адже вже досить давно стало ясно, що, наприклад, виконання покупцем обов'язку прийняти товар у строки і порядку, передбаченому договором, не означає того, що він сам бере його в руки (тим більше, що це неможливо, як мінімум, в разі придбання великогабаритних речей). В рамках виконання відповідної обов'язки покупець, як правило, тільки повідомляє адресу, за якою купується, має відвантажуватися або надаються транспортні засоби для доставки, якщо такий обов'язок випливає з договору і т.п. Тому віднесення до дій, що здійснюються на виконання зобов'язань, тільки фізичних дій людей, не відповідає реальній дійсності.

Проте, навіть в разі задоволення інтересу кредитора безпосередньо маніпуляціями механізмів, неправильно стверджувати, що при виконанні відповідного зобов'язання відсутні людські дії. Ними на виконання суб'єктивних громадянських обов'язків, визначених у законі або договорах, запускаються

зазначені автоматизовані процеси. Твердження про те, що смарт-контракти, «будучи введеними в систему Blockchain, починають жити своїм життям і вже не можуть бути змінені будь-якою стороною» [2, с. 43], представляється неточним. Дійсно, «всі параметри виконання вже заздалегідь і однозначним чином визначені в програмному коді», проте це не означає, що вся автоматика однозначно «спрацює»: здається, не варто повністю виключати перебої у функціонуванні будь-яких механізмів, в тому числі і в зв'язку з протиправними діями осіб, які можуть перешкодити виконанню їх алгоритму. Крім того, не викликає сумнівів те, що одна зі сторін контракту може заявити про те, що, наприклад, оплачений і доставлений товар не відповідає заявленій якості.

Навіть якщо такі товари будуть стандартними, зазначені ситуації все одно можливі. В цьому випадку, звичайно, зобов'язання з смарт-контракту не можна буде вважати виконаним в цивільно-правовому сенсі. Відповідно, правила про виконання зобов'язань, стануть у пригоді, хоча, зрозуміло, вони можуть бути доповнені спеціальними вказівками.

Від виконання зобов'язань діями людей з допомогою автоматичних процесів слід відрізняти ситуації, в яких будь-які дії принципово виключені. Не всі договори спричиняють виникнення зобов'язань. Юридичним наслідком частини з них виступає правонаступництво, в рамках якого дії принципово виключені.

На думку О.М. Родіонової договори, пов'язані з цифровими активами, найлогічніше визначати через конструкції сингулярного правонаступництва, в тому числі, через поступку права вимоги і переведення боргу, оскільки всі вони в кінцевому підсумку юридично спрямовані на заміну осіб у вже існуючому цивільному правовідношенні. Так, право, що надається в рамках опціону на укладення договору, має зобов'язальний характер і може бути віддане, якщо інше не передбачено зазначеною угодою чи не випливає з його сутності. Те саме можна сказати і до інших деривативних договорів і цінних паперів. Оскільки з таких договорів виникають зобов'язання, до них також застосовні положення про сингулярне правонаступництво. Відповідно, поява смарт-контрактів, що оформляють заміну осіб на стороні кредиторів і боржників, які не можуть похитнути домовленості про обов'язки як певних дій, які одні особи зобов'язані вчинити на користь інших осіб [3, с. 184].

Сказане означає, що смарт-контракти можуть бути застосовані далеко не у всіх сферах майнових відносин, що як раз і підтверджується практикою укладення зазначених угод. Можливо дійсно, основне поле для застосування розглянутих договорів знаходиться в сфері правонаступництва, що складається в заміні осіб у вже виниклому цивільному правовідношенні, чим і поясню-

ється ефект їх так званої «самовиконуваності». У той же час відсутні підстави для тверджень про те, що укладення частини смарт-контрактів не може призводити до виникнення зобов'язань, оскільки, як і більшість договорів вони спрямовані на виникнення цивільних прав та обов'язків, що здійснюються і виконуються фізичними та юридичними особами, хоча і з використанням інформаційно-цифрових засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мамчур Л. Цивільно-правові реалії допустимості використання смарт-контракту у договірних відносинах / Л. Мамчур, О. Недибалюк // Історико-правовий часопис. – 2018. – № 2. – С. 90-94.
2. Савельев А.И. Договорное право 2.0: «умные» контракты как начало конца классического договорного права // Вестник гражданского права. – 2016. – № 3. – С. 40-46.
3. Родионова О.М. Гражданско-правовая природа последствий заключения смарт-контрактов // Пробелы в российском законодательстве. – 2017. – № 6. – С. 183-185.

Білецька Тетяна Сергіївна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.

ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Одним з головних завдань законотворчості є прагнення забезпечити захист прав та інтересів особи, соціальної групи, публічного інтересу. Але все ж залишаються відносини, що не врегульовані за допомогою норм права, тобто виникають прогалини у праві, і як наслідок – у законодавстві. Прогалини у праві вже не розглядаються як проблеми, а скоріше як його невід'ємна частина. Це є наслідком одного з принципів приватного права: «Дозволено все, що не заборонено законом». Є декілька шляхів подолання прогалин без змін законодавства: цивільно-правовий договір; застосування аналогії закону та аналогії права; субсидіарне застосування норм суміжного інституту чи права; використання звичаїв правового обороту; тлумачення норм цивільного права вищими судовими органами; врахування судами практики Європейського суду [1].

До 2006 р. в Україні прецедентні рішення ЄСПЛ не були обов'язковими, бо закон займав перше місце в ієрархії джерел права. Проте ситуація змінилася з прийняттям 23.02.2006 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», відповідно до статті 17 якого під час розгляду справ судами України Конвенція та практика Європейського суду повинні використовуватися як джерела права. Застосування практики ЄСПЛ для подолання прогалин у цивільному праві України стало актуальним після початку активної інтеграції до Європейського Союзу. Прецедентну практику щодо Конвенції становлять 5 видів рішень: рішення про часткову неприйнятність скарги, ухвалене палатою ЄСПЛ; остаточне рішення про прийнятність чи неприйнятність скарги, ухвалене палатою ЄСПЛ; рішення щодо прийнятності, ухвалене Європейською комісією з прав людини, яка існувала до 1 листопада 1998 р., а потім об'єднала свою діяльність з ЄСПЛ відповідно до Протоколу №11 до Конвенції; рішення по суті, ухвалені палатою ЄСПЛ; рішення по суті, що були ухвалені Вищою палатою ЄСПЛ.

Більшість позовів, що потрапляють до ЄСПЛ стосуються порушення 1, 5 і 6 статтей Конвенції. Так, у двох рішеннях ЄСПЛ було констатовано порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень (CASEOFRUDYYv. UKRAINE, CASE OF BALAKIREV AND OTHERSv. UKRAINE). Варто зазначити, що у законодавство було внесено ряд змін, які сприяють уникненню таких порушень. До Цивільного процесуального кодексу України внесли зміни, що регламентують впровадження інституту малозначних справ.

Яскравими прикладами використання практики ЄСПЛ є справи «Науменко проти України» від 09.11.2004 р. і «Волосюк проти України» від 29.06.2006 р. Ключовим моментом справи є те, що апеляційний суд відкрив провадження та виніс рішення, яким скасував попереднє рішення першої інстанції, попри те, що прокуратура звернулася з порушенням строків апеляційного оскарження. Тобто суд поставив принцип правової визначеності над фактом порушень матеріального права при вирішенні судом першої інстанції спору, при цьому пославшись на практику ЄСПЛ.

Є різні погляди щодо застосування практики ЄСПЛ, як способу подолання прогалин в цивільному праві України. Д. М. Супрун зазначає, що в результаті здійснення тлумачення норм Конвенції самі норми набувають нового розуміння, що вказує на необхідність застосування державами – учасницями Конвенції її правових норм у відповідності зі змістом, що їм наданий Європейським судом з прав людини як аутентичним інтерпретатором» [2]. Деякі

вчені стверджують, що рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для національних судів, але не в якості джерела права, а в якості джерела тлумачення [3]. В. Є. Протасова у своїх наукових роботах говорить, що більшість науковців вважають, що Європейський суд лише тлумачить норми Конвенції, а тому рішення Суду є прецедентами тлумачення [4].

Отже, практика ЄСПЛ має місце у законодавстві та судочинстві [5]. Європейські традиції права мають застосовуватись у законодавстві для подальшого розвитку правової системи України. На мою думку, саме використання практики ЄСПЛ є ефективним засобом подолання прогалин у цивільному праві України. Це розширить можливості держави захищати у правовідносинах інтереси та права сторін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є. «Прогалини» у цивільному законодавстві: хиби правотворчості чи прийом законодавчої техніки // Юридичний вісник. – 2013. – №1. – С. 72–81
2. Супрун Д. М. Організаційно-правові засади та юрисдикційні основи діяльності Європейського суду з прав людини: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.11 / Д. М. Супрун. – К., 2002. – С. 23.
3. Кононенко В. П. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод // Право України. – 2008. – №3. – С. 131-134.
4. Соловйов О. В. До питання про національно-юридичний статус практики Європейського суду з прав людини // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – №6. – С. 1-9.
5. Протасова В. Є. Рішення Європейського суду з прав людини в правових системах України і Російської Федерації: порівняльно-правовий аналіз / В. Є. Протасова, К. Я. Мандрікова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – №3. – С. 6-11.

Білько Марія Віталіївна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Цивільне право розвивається, як і будь-яка інша галузь права з урахуванням перетворень, що відбуваються у суспільстві, оскільки виникнення нових правовідносин вимагає нових способів їх регулювання та забезпечення. В ідеальному середовищі учасники цивільних правовідносин добросовісно реалізують свої права та сумлінно виконують покладені на них обов'язки, проте це відбувається не завжди, що підкреслює актуальність досліджуваної теми.

Належна поведінка учасників цивільних правовідносин забезпечуються як засобами заохочення, так і відповідальністю, яка встановлюється договором або безпосередньо актами законодавства. Таким чином, відповідальність є засобом впливу на учасників правовідносин.

Відповідальність – поняття багатогранне, яке розглядається у різних науках з різних сторін. У тлумачному словнику зазначено, що відповідальність – це поняття, що характеризує міру відповідності поведінки особи, групи, прошарку, держави наявним вимогам, чинним суспільним нормам, правилам співжиття, правовим законам, співвідношення обов'язку і міри його виконання суб'єктом (особою, групою, класом) [1, с. 36]. Однак, цього визначення недостатньо щоб зрозуміти, особливості різних видів відповідальності та дослідити поняття цивільно-правової відповідальності.

Соціальна відповідальність є найбільш широким поняттям, юридична відповідальність може розглядатися як вид соціальної відповідальності, а цивільна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність у науковій літературі розглядається з різних боків. Так, Алексєєв С.С. під юридичною відповідальністю розуміє застосування до винної особи заходів державного примусу за вчинене правопорушення [2, с. 74]. Юридична відповідальність, як і будь-яке інше явище, характеризується багатогранністю, тому вона не є категорично однозначною; слід розрізняти відповідальність в позитивному та негативному аспектах, але при цьому мати на увазі, що останні є частинами одного соціального явища – юридичної відповідальності; юридична відповідальність має не тільки охоронний, але й регулятивний характер: вона базується на чинних правових нормах, які містять вимоги не порушувати правові приписи, що впливають на свідомість індивідів та формують у них відповідальне ставлення до права, су-

спільства, держави (регулююча роль юридичної відповідальності знаходить практичне втілення у правомірній поведінці); юридична відповідальність набуває охоронної ролі при порушенні правових приписів, тобто при скоєнні безвідповідальних вчинків – правопорушень. У даному аспекті вона характеризується примусом щодо їх порушника, який підлягає осуду з боку суспільства, держави, і повинен зазнати негативних наслідків свого вчинку, що мають на меті виховання останнього у дусі дотримання законі, а також запобігання скоєних ним та іншими особами нових протиправних діянь [3, с. 111]. Усі ці загальні ознаки юридичної відповідальності властиві й цивільно-правовій відповідальності.

Як справедливо зазначає Н. Кузнєцова, цивільно-правова відповідальність як правове явище і правова категорія була і залишається об'єктом численних наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних правознавців [4, с. 189]. Виділення цивільно-правової відповідальності як самостійного виду відповідальності було викликано закономірним розвитком правової науки.

Цивільно-правова відповідальність в Україні регулюється перш за все нормами Цивільного кодексу України, в якому, на жаль, відсутнє визначенн поняття «цивільно-правова відповідальність», що є суттєвою прогалиною у правовому регулюванні цього питання. Проте, у Цивільному кодексі України [5]. детально регламентовано різні форми цивільної відповідальності, серед яких сплата неустойки, штрафа, пені тощо.

Вчені-цивілісти по-різному визначають цивільно-правову відповідальність. Цивільно-правова відповідальність на думку В. Мироненко, – це установлена законом негативна реакція держави на цивільне правопорушення, що виявляється в позбавленні особи певних цивільних прав чи накладенні на неї обов'язків майнового характеру [6, с. 39]. На думку Іванова Ю.Ф., Куриліна О.В. та Іванової М.В. цивільно-правова відповідальність – це встановлена законом міра майнових або інших правових невигідних для особи наслідків, які застосовуються в разі недодержання закону, невиконання прийнятих за договором зобов'язань, заподіяння шкоди або за наявності інших передбачених законом підстав [7, с. 322]. Найбільш вдале визначення пропонує Є.О. Харитонов, на думку якого відповідальність в цивільному праві визначається як правовідношення, що виникає у зв'язку з порушенням встановленого договором або законом обов'язку, що має змістом покладання на особу, винну в учиненні цивільного правопорушення, негативних майнових наслідків [8, с. 444].

Характеризуючи цивільно-правову відповідальність, необхідно проаналізувати її основні принципи. Г.В. Єрьоменко до принципів цивільно-правової

відповідальності відносить наступні: 1) законності; 2) невідворотності відповідальності; 3) індивідуалізації; 4) принцип повного відшкодування шкоди; 5) принцип рівності сторін; 6) принцип поєднання особистих інтересів із суспільними [9, с. 89].

З урахуванням відсутності у Цивільному кодексі визначення поняття «цивільно-правова відповідальність», доцільно було б доповнити ч. 3 ст. 14 Цивільного кодексу України дефініцією та викласти у такій редакції:

«Стаття 14. Виконання цивільних обов'язків

3. Виконання цивільних обов'язків забезпечується засобами заохочення та відповідальністю, які встановлені договором або актом цивільного законодавства. Цивільно-правова відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, який полягає в застосуванні заходів примусу, передбачених цивільним законодавством до особи, яка неналежним чином виконує свої цивільні обов'язки, що передбачені договором або випливають із юридичних фактів».

Можна зробити висновок, що цивільно-правова відповідальність є різновидом юридичної відповідальності зі своїми специфічними рисами, що обумовлено особливою сферою правового регулювання. Відсутність легального визначення поняття «цивільно-правова відповідальність» негативно впливає на якість правового регулювання у цій сфері, тому необхідно усунути цю прогалину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філософський енциклопедичний словник. – Київ, 2006. – 1346 с.
2. Алексеев С.С. Право: азбука, теория, философия : Опыт комплексного исследования. – М. : Статут, 1999. – 712 с.
3. Зелена О. Поняття юридичної відповідальності: окремі проблеми // Право України : Юрид. журн. – 2002. – №11. – С.109-111.
4. Кузнєцова Н. Інститут цивільно-правової відповідальності у вітчизняній та зарубіжній цивілістичній доктрині Право України : Юрид. журн.– 2019. – № 1. – С.186-203.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print14803304953982
6. Мироненко В. Поняття та зміст цивільно-правової відповідальності Нотаріат для вас : Науково-практичний журнал. –2011. – № 11.– С. 39-45.
7. Цивільне право України: навч. посібник у 2 т. / Ю.Ф. Іванов, О.В. Кирилина, М.В. Іванова. 2-ге вид. доповн. і переробл. Т.1. – К.: Алерта, 2019. – 342 с.

8. Харитонов Є. О. Цивільне право України : підручник для вузів / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, О. В. Старцев ; НУ «ОЮА». 3-тє вид., переробл. і доповн. – Київ : Істина, 2011. – 808 с.
9. Цивільне право України : підручник / за ред. Я.М. Шевченко. Київ : Юрінком Інтер. Т.1. – 2007. – 831 с.

Бойміструк Тетяна Петрівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Питання про поняття та особливість цивільно-правової відповідальності є доволі дискусійним. В доктрині цивільного права проглядаються декілька підходів до розуміння сутності цивільно-правової відповідальності.

Так, наприклад, одна група вчених (В. П. Грибанов, Б. І. Пугинський, О. С. Іоффе, Р. Б. Шишка та ін.) виходить із того, що цивільно-правова відповідальність – це форма державного примусу (санкція) [1, с. 34]. Інші вчені (М. І. Брагінський, Ю. К. Толстой, О. П. Сергєєв, І. О. Зенін та ін.)стверджують, що це настання невигідних майнових наслідків для несправного боржника [2, с. 55]. У свою чергу, невизначеність відповідальності, як правового явища, ускладнює визначення підстави, моменту її виникнення, виявлення ознак (елементів) змісту, а відтак, застосування норм щодо встановлення цивільно-правової відповідальності та звільнення від неї.

Цивільно-правова відповідальність посідає особливе місце серед правових засобів, покликаних гарантувати ефективний захист цивільних прав та інтересів учасників цивільних відносин. Певною мірою це відображено у ст. 16 чинного ЦК України, у якій відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, а також відшкодування моральної (немайнової) шкоди включено до загального переліку способів захисту цивільних прав та інтересів. Хоча тут законодавець обмежився вказівкою тільки на універсальні форми майнової відповідальності, які можуть бути застосовані у цивільних правовідносинах будь-якого виду.

Якщо поглибитись у наукове розуміння цивільно-правової відповідальності, то слід звернути увагу на наступне.

Цивільно-правовою відповідальністю є застосування юрисдикційними органами примусових заходів до правопорушника. Тобто, уповноважені

суб'єкти, шляхом правозастосування, притягають винних осіб до відповідальності. Держава, саме через правозастосування, а не через дії неуправомочених на це осіб, владно втручається у процес правового регулювання та притягає до відповідальності. Наведене дозволяє відокремити ситуації, коли особа добровільно виконує свої обов'язки з відшкодування, що не може трактуватись, як настання для неї цивільно-правової відповідальності.

Наявність правопорушення – єдина, але водночас достатня підстава для притягнення особи до цивільно-правової відповідальності. Як зазначав Ю.К. Толстой – «там, де немає правопорушення, не може бути мови й про відповідальність» [2, с. 291].

Разом з цим, склад такого правопорушення містить чотири елементи і відсутність хоча б одного з цих елементів, логічно, що не може вказувати на наявність правопорушення.

Таким чином, можна зробити висновок, що невинної відповідальності (вина правопорушника), тобто відповідальності за дії, які апріорі не можуть бути протиправними – не існує. Наприклад, Г.К. Матвєєв з цього приводу наводить ситуацію, за якої пасажири літака були скалічені, що сталося в результаті впливу непереборної сили [2, с. 258]. З цього слідує, що якщо дії не є протиправними, то вони є правомірними, а, як ми знаємо, особа не може бути притягнута до цивільно-правової відповідальності за правомірні дії.

Тому, у разі відсутності правопорушення (відсутності хоча б одного з його елементів) мова повинна йти не про цивільно-правову відповідальність, а про певний обов'язок відшкодування (компенсації) завданої шкоди.

Проте, всупереч наведеному, якщо особа добровільно не виконує (або виконує неналежним чином) свій обов'язок, наприклад з компенсації шкоди, то саме ці дії (бездіяльність) повинні розглядатися вже як цивільно-правове правопорушення, за яке така особа і буде притягнута в подальшому до цивільно-правової відповідальності.

Отже, не будь-яке правопорушення є підставою для притягнення до цивільно-правової відповідальності, але будь-яке таке притягнення – базується на конкретному правопорушенні. До складу цивільно-правового правопорушення входять: шкода, протиправність, причинно-наслідковий зв'язок і вина самого правопорушника.

Враховуючи вищевикладене, під цивільно-правовою відповідальністю слід розуміти застосування уповноваженими юрисдикційними органами примусових заходів до правопорушника шляхом правозастосування, внаслідок вчинення останнім цивільно-правового правопорушення, однак лише у разі, якщо на таке правопорушення чітко вказує законодавство. Зокрема, такою

підставою є невиконання особою свого обов'язку у будь-якому зобов'язальному правовідношенні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иоффе О.С. Ответственность по советскому гражданскому праву: в 4 т. Т. 1 / О.С. Иоффе. – Л. : Изд-во Ленинград. Ун-та, 1955 – С.144.
2. Матвеев Г.К. Основания гражданско-правовой ответственности / Г.К. Матвеев. – М. : Госюрисдат, 1970 – С. 466.
3. Толстой Ю. К. Договоры в социалистическом хозяйстве / Ю. К. Толстой. – Юрид. лит., 1964 – С. 496.

Бондар Ольга Романівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ В ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Незважаючи на те, що в правовій науці існує досить велика кількість теоретичних розробок слід зазначити, що «правосуб'єктність» як категорія юридичної науки все одно залишається не лише актуальною, а й досить дискусійною темою сучасності. Через це, виникає можливість, здійснювати різні наукові дослідження, які будуть пов'язані з правосуб'єктністю окремих суб'єктів цивільного права, зокрема – це неповнолітні особи.

На даний час,у правовій науці існують досить різні думки. Відомо, що неповнолітні особи можуть бути учасниками цивільних правовідносин завдяки своїй правоздатності. На думку З.В.Ромовської, під правоздатністю слід розуміти здатність, якою кожна жива істота володіє [1, с. 231]. Одержує вона цю здатність не від держави, а від самої природи. Я вважаю, що правоздатність неповнолітніх осіб не може надавати і забезпечувати жодні реальні можливості для задоволення як матеріальних так і нематеріальних потреб, правоздатність можетільки дозволяти їм мати передбачені законом права. Можна сказати, що юридичним змістом правоздатності неповнолітніх осіб насамперед є здатність та необхідність бути суб'єктом права.

Деякі вчені вважають, що застосовувати інститут правоздатності та дієздатності можливо лише тільки до фізичних осіб при дослідженні їх правосуб'єктності [2, с. 25]. З цього можемо зазначити, що правосуб'єктність має

три складових – це правоздатності, дієздатності та деліктоздатності [3, с. 125]. З наведених міркуваннь можна зазначити, що правосуб'єктність – це характеристика правового статусу, цивільна правосуб'єктність може в себе включати цивільну правоздатність та цивільну дієздатність, які виступають передумовами формування правового статусу фізичної особи.

Цивільна дієздатність, у своєму загальному розумінні, може наділяти суб'єктів договірних зобов'язань, а також і неповнолітніх осіб, соціальною свободою, бути носіями прав та обов'язків. Дозволяти вчиняти певні дії на свій власний розсуд, за своїм вибором. Якщо говорити про окремі елементи дієздатності, то слід звернути увагу на його особливе значення, адже виходячи із загального визначення дієздатності, яке міститься у ст. 30 ЦК України можемо простежувати певні напрями поділу. Зокрема, якщо правочиноздатність у фізичної особи виникає у віці 14 років, то для існування деліктоздатності ЦК України наголошує про наявність додаткових умов, зокрема – це є наявність майна(ст. 33 ЦК України). Частковий рівень дієздатності малолітніх осіб означає, що вони мають право самостійно вчиняти лише дуже невеликий перелік правочинів, ознаки яких встановлено в ст. 31 ЦК України, це: 1) спрямованість на задоволення особою своїх побутових потреб; 2) відповідність фізичному, духовному чи соціальному розвитку особи; 3) невисока вартість предмета правочину. Деліктоздатність розглядаємо як складову дієздатності неповнолітніх осіб, неповнолітня особа відповідає за завдану шкоду самостійно на загальних підставах.

Згідно зі ст. 31 ЦК України фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років, має право: 1) самостійно вчиняти дрібні побутові правочини. Правочин буде вважатися дрібним побутовим, якщо він відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку, задовольняє побутові потреби особи та стосується предмета, який має невисоку вартість; 2) здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом. Враховуючи всі твердження, можна сказати, що за малолітньою особою не може бути визнане право на участь та заснування господарського товариства. Це пояснюється тим, що ст. 100 ЦК України встановлює, що право участі у товаристві є особистим немайновим правом і воно не може окремо передаватися іншій особі, тільки батьки управляють майном малолітньої дитини, лише в окремих випадках – органи опіки та піклування, тому малолітня дитина не має права брати участь у товаристві. Підсумовуючу вище сказане можна зробити висновок, що особа, яка не досягла 14 років, не може бути засновником господарського товариства [4]. Зауважимо, що батьки не можуть набути від імені та в інтересах неповнолітної особи корпоративні права у ви-

робничому кооперативі, тому що членом кооперативу може бути тільки фізична особа, яка досягла 16-річного віку і сама виявила бажання брати участь у його діяльності.

Нині правове становище неповнолітніх осіб в усіх країнах регулюється законодавством. Саме вік виступає певним критерієм для набуття певних прав та обов'язків. За загальним правилом, згідно законодавству, громадян України може здійснювати свої права та обов'язки з 18 років – це положення закріплено в ЦК ст.34. Для прикладу можу навести параграф НЦК та ФЦК ст..448 повноліття настає тільки в день закінчення 18 років, тобто це день, який передує дню народженню [5]. В Англії – це з першого дня, як виповнилося 18 років, а у США це питання може регулюватися окремими законами штатів,в деких штатах повноліття вважається з 18-21 років [6, с.773].

Якщо говорити про дієздатність, то в цивільному праві України вона закріплюється за особами від 14 до 18 років. В деяких країнах частково дієздатні особи називаються недієздатними. Наприклад, Японський цивільний кодекс називає недієздатними – неповнолітніх осіб, які визнані недієздатними. Також можу сказати, що розділ другий Загальних положень цивільного права КНР містить певні положення, що стосуються цивільної дієздатності та правоздатності. Хоча цей поділ загалом не відрізняється від ЦК України. Проте в КНР вважається, що неповнолітні до 10 років є недієздатними, а неповнолітні від 10 років і старші вже вважаються – обмежено дієздатні [7, с. 55]. Враховуючи те, що дієздатність розуміється під можливістю усвідомлювати свої дії та керувати ними, стає очевидним, що така можливість не буде виникати в людини від народження, а вона набувається відповідно до життєвого досвіду, знань які людина отримує. Таким чином, цивільну дієздатність неповнолітніх осіб можемо розуміти як здатність діяти за своєю власною волею, на підґрунті власного розсуду в рамках своїх можливостей, що визначені змістом правоздатності.

Підсумовуючи все, що було сказано вище, ми можемо дійти певного висновку.Неповнолітні особи можуть частково володіти обмеженою правочиноздатністю, а також і деліктоздатністю, якщо у даному випадку буде застосуватись субсидіарна відповідальності батьків або піклувальників. Малолітні особи є частково правочиноздатними, але вони не є деліктоздатними. Правоздатність і дієздатність є головними складовими правосуб'єктності неповнолітніх осіб, яка, є передумовою дійсності різних правочинів, які будуть вчинені неповнолітніми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс: Підручник. 2-е вид., доп. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 594 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник.– Х. : Консум, 2006. – 359 с.
3. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів]. М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Х. : Право, 2009. – С. 340.
4. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 40. – Ст. 356
5. France Civil Code. – Режим доступу: http://www.legifrance.gour.fr.
6. Ласк Г. Гражданское право США / Ласк Г. – 1961. – С. 773.
7. Сугубин А. Гражданское, торговое и семейное право КНР / А. Сугубин. – Т. : ТОГБУК, − С. 558.

Брошенська-Оринник Діана Сергіївна,
студентка 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Надання стоматологічної допомоги є однією із найпоширеніших галузей медицини в Україні. З кожним роком кількість звернень осіб за наданням їм допомоги у сфері стоматології зростає, що і зумовлює збільшення кількості конфліктів між стоматологічними клініками ті пацієнтами.

Актуальність даної теми зумовлена швидким розвитком приватної медицини, зокрема стоматології, недосконалістю нормативної регламентації даної сфери, що зумовлює необхідність вдосконалення та використання договірного врегулювання відносин.

Дослідженням даних проблем займались такі українські науковці, як С.В.Антонова, О.Є. Боброва, Н.Б. Болотіної, Р.Ю. Гревцової, та ін.

Розкриваючи сутність договору про надання стоматологічних послуг, перш за все, варто звернути увагу на правову природу даного договору.

Даний договір є різновидом договору про надання послуг. Його можна визначити як домовленість, за якою одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) із дотриманням законодавства про охорону здоров'я надати професійну допомогу, яка спрямована на профілактику захворювань зубів і порожнини рота, їх діагностику та лікування, що має самостійне закінчене значення і характеризується визначеною вартістю, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначені послуги, якщо інше не встановлено договором або законом.

Договір про надання стоматологічних послуг є консенсуальним і вважається укладеним за умови досягнення сторонами згоди з усіх істотних умов. Істотною умовою договору про надання стоматологічних послуг є предмет – медична допомога в сфері стоматології. Визначення поняття стоматологічної допомоги закріплено в Інструкції про порядок надання стоматологічної допомоги в закладах охорони здоров'я та медичних підрозділах Збройних Сил України, відповідно до якої стоматологічна допомога – самостійний вид медичної допомоги, що надається за видами лікувально-профілактичної допомоги, до якої входять стоматологічна терапевтична, стоматологічна хірургічна, стоматологічна ортопедична (ортодонтична) допомога.

Замовник, як правило, може обрати послугу з тих, які надає виконавець, і вказати на необхідний результат без визначення порядку надання самої послуги. Виконавець стоматологічних послуг пов'язаний ініціативними вказівками замовника, однак, якщо такі вказівки є об'єктивно нікчемними (суперечать загальноприйнятим у медицині правилам, загрожують негативними наслідками або ускладнюють надання стоматологічних послуг тощо), вони у договір не включаються.

Відповідно до ч. 3 ст. 626 ЦК України, договір про надання стоматологічних послуг є двостороннім, оскільки правами та обов'язками наділені обидві сторони договору [1].

Характерним є те, що при наданні стоматологічних послуг, виконавець має право вимагати від замовника дотримання обов'язку сприяти виконавцеві у наданні послуги, дотримуватися правил, які захистять замовника від можливих негативних наслідків для здоров'я після надання стоматологічних послуг.

Договори про надання стоматологічних послуг є оплатними, якщо інше не встановлено ними, законом або не випливає із суті цих договорів.

Договір про надання стоматологічних послуг є публічним, тому надання послуг здійснюється без будь-яких переваг, окрім законодавчо-визначених

пільг; умови публічного договору повинні бути однаковими для всіх суб'єктів.

Що стосується характеристики сторін даного договору, то однією із сторін є замовник послуг, який користується правовим захистом, регламентованим ЗУ «Про захист прав споживачів». Цілком зрозуміло, що до виконавця стоматологічних послуг повинні висуватись певні вимоги щодо наявності спеціальних знань, умінь, кваліфікації та професійних навичок для здійснення даного виду діяльності.

У Національному державному класифікаторі професій (ДК 003:2010), затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327, професія «Лікар-стоматолог» значиться під кодом 2222.2 [2].У свою чергу вимоги до таких професій встановлюються Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників, Випуск 78 «Охорони здоров'я», затверджений наказом МОЗ України від 29 березня 2002 р. № 117.

Лікар-стоматолог повинен знати: чинне законодавство та нормативні документи, що регламентують діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я; основи права в медицині; права, обов'язки та відповідальність лікаря-стоматолога; організацію стоматологічної допомоги; показники роботи лікувально-профілактичної установи, тощо [3].

З метою запобігання виникненню конфліктів між пацієнтом і лікарем необхідно укладати договір про надання стоматологічних послуг з детальною регламентацією вимог щодо якості послуг, особливостей та порядку лікування, умов щодо оплати та відповідальності. Досить важко довести в судовому порядку причинно-наслідковий зв'язок між завданою шкодою і неякісним наданням стоматологічної допомоги. Яскравим прикладом негативної реакції пацієнта щодо виконання умов договору є судова справа № 255/12845/13-ц. ТОВ «МСЦ «Естетика» звернувся позивач для отримання стоматологічної допомоги, а саме видалення та протезування зубів, про що було укладено відповідний договір. Сторони погодили, що стоматологічні послуги надаються Пацієнту у відповідності з Правилами надання послуг стоматологічною клінікою.У відповідності до цих правил своїм підписом пацієнт підтверджує, що йому було надано в доступній формі інформацію щодо його захворювань, поставленого діагнозу, прогнозу можливого розвитку захворювання, прогнозу ризиків та ускладнень, плану лікування, мети та характеру наступного медичного втручання, очікуваного лікувального ефекту від медичного втручання та вартості лікування. Таким чином, посилання позивача відносно того, що його побажання не були враховані та не було його згоди на той обсяг лікування, що був проведений, спростовуються матеріалами справи. Тому суд дійшов

висновку про відмову у задоволенні позовних вимог щодо відшкодування матеріальної і моральної шкоди [4].

Отже, у зв'язку із наявністю значної кількості проблем правового регулювання у сфері надання стоматологічних послуг і з метою правового захисту обох сторін доцільно укладати договір з детальною регламентацією його умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 40. – Ст. 356.
2. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010: наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 (чинний від 01.11.2010 р.)
3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 117 від 29.03.2002 / Випуск 78. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua.
4. Рішення Ворошиловський районний суд м. Донецька 12.02.2014 у справі № 255/12845/13-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень України. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/37095541.

Брошенська-Оринник Діана Сергіївна,
студентка 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Некіт К.Г.

ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Ст. 3 Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій має суттєвий влив на суспільство і на відносини, які в ньому виникають [1].

Інтернет перетворився на засіб передачі інформації, який доступний нині для кожного. За допомогою Інтернету кожен з легкістю може скористатися своїм правом, яке його гарантує Основний закон, на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію у спосіб на свій вибір. Але дана обставина є чинником, який зумовлює загострення проблеми щодо захисту особистих немайнових прав.

Актуальність даної теми зумовлена збільшенням кількості порушень особистих немайнових прав особи, а саме приниження честі та гідності та проблемами захисту даних прав в судовому порядку.

Дослідженням даних проблем займались такі українські науковці, як Галіч Т. О., Данько Ю. А., Ковалевич Б. В., Лобовікова О. О., Серьогін В. О., Харитонов Є. О. та інші.

Поняття «честь» та «гідність» не мають законодавчого визначення і є морально-етичними категоріями. Постанова пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 року №1 дає тлумачення щодо визначення даних категорій. Зокрема, під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, з честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло, а під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків. Під діловою репутацією юридичної особи, у тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб – підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин [2].

Недостовірною визнається інформація, що не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені) [2].

Поширеною помилкою позивачів при зверненні до суду є посилання на оціночні судження, які не є предметом судового захисту, стверджуючи, що вони є фактичними даними. Для вирішення даною проблеми потрібно правильно визначати характер даної інформації. Відповідно до ЗУ «Про інформацію» оціночними судженнями, за винятком образи чи наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості [3].

Також позивачі припускаються помилки при виборі способу судового захисту, зазначаючи у своїх позовних вимогах зобов'язання відповідача пуб-

лічно вибачитися. Суд не вправі задовольняти такі вимоги, оскільки примусове вибачення не передбачене як спосіб судового захисту нормами законодавства.

Перешкодою, з якою часто стикаються позивачі при зверненні до суду з метою захисту честі, гідності та ділової репутації, є визначення належного відповідача. Так особу, яка поширила недостовірну інформацію в мережі Інтернет, ідентифікувати буває досить проблематично.

Відповідно до Постанови пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» належним відповідачем у разі поширення оспорюваної інформації в мережі Інтернет є автор відповідного інформаційного матеріалу та власник веб-сайта. Якщо автор поширеної інформації невідомий, а також коли інформація є анонімною і доступ до сайта – вільним, належним відповідачем є власник веб-сайта, на якому розміщено дану інформацію, оскільки саме він створив технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації.

Дані про власника веб-сайта можуть бути витребувані відповідно до положень ЦПК в адміністратора системи реєстрації та обліку доменних назв та адреси українського сегмента мережі Інтернет [2].

Прикладом труднощів, які виникають під час доведення факту поширення недостовірної інформації є справа № 180/492/17ц.

На сторінці в мережі Інтернет оприлюднено відеоматеріали програми «СтопКорупції» випуск №2.

В зазначеному відео журналіст розповідає про наявність у місті Марганці проблеми із вивезенням сміття, незадовільною роботою Товариства з обмеженою відповідальністю «Тандем Траст Сервіс». Зазначає про родинні відносини позивача та директором даного товариства, а саме, що останній є братом позивача, депутата Марганецької міської ради. На Веб-сайті Інтернет-видання в статті журналістка уточнила поширену раніше інформацію про Позивача.У відеоматеріалі програми «СтопКорупції», опубліковане на веб-сайті YouTube журналістом продовжується розповсюдження інформації, шляхом ототожнення депутата міської ради з ТОВ «Тандем Траст Сервіс» як власником фірми, що незаконно займається вивезенням сміття у м. Марганці.На думку позивача поширена інформація ганьбить честь, гідність та ділову репутацію. Позивачем інформація надана суду на CD диску, яка була отримана ним з мережі Інтернет. Позивач, в порядку, визначеному діючим законодавством, не звертався до відповідачів за отриманням оспорюваної інформації, яка є предметом позову.Позивачем не було надано належних та допустимих доказів на

підтвердження того факту, що саме відповідачами було поширено недостовірну інформацію щодо позивача, що шкодить його діловій репутації і принижує його честь та гідність.Позивач не довів факту цілеспрямованого розповсюдження відповідачами оспорюваної інформації з метою принизити його честь, гідність та ділову репутацію, а також факт порушення його особистих немайнових прав, або завдання шкоди відповідним особистим немайновим благам. Тому суд дійшов висновку про відмову у задоволенні позову.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.
2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. №1. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12.
4. Рішення Марганецького міського судувід 23.11.2017 рокуу справі № 180/492/17ц // Єдиний державний реєстр судових рішень України. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/70470880.

Вознюк Марина Ярославівна,

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ПРИНЦИП СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

В умовах сучасності Україна перебуває в процесі створення базисів задля побудови правової держави та громадянського суспільства. Демократична та правова держава основною цінністю визнає – людину та її права та свободи. Основні механізми та інструментарії забезпечення прав та свобод закріплюються в правових гарантіях їх дотримання.

З огляду на демократичні процеси усі гарантії дотримання прав та свобод повинні бути юридично закріпленими. Юридичні гарантії можна поділити на два види : нормативно-правові та організаційно-правові. У процесі реалізації організаційно-правових гарантій основна роль відведена судам. Конституція

України у своїх положеннях закріпила високу позицію суду, яка відповідає поняттю «правова держава».

На нашу думку, інститут захисту цивільних прав є повністю самостійним правовим інститутом, який має свою сферу діяльності та регулювання, а також свої способи за засоби правового впливу. Інститут захисту цивільних прав спрямований не тільки на відновлення порушених прав, а й на превентивну діяльність також, це обумовлюється завданням попередження порушення суб'єктивних прав, а також забезпечення усіх відповідних умов для їхнього здійснення.

Інститут захисту цивільних прав має ряд особливостей, серед яких можемо виділити :

1) абсолютний характер захисту, оскільки кожна особа може звертатися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права й інтересу (ст. 15 ЦК);

2) можливість самій особі вирішувати питання стосовно захисту свого права, оскільки звернення за захистом – це її право, а не обов'язок;

3) наявність спеціальних органів захисту, до яких належать не тільки судові органи (ст. 16 ЦК), а також Президент України, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування (ст. 17 ЦК), нотаріус (ст. 18 ЦК);

4) можливість самозахисту, тобто застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства (ст. 19 ЦК);

5) універсальність способів захисту, що повною мірою відповідає абсолютному характеру захисту і полягає у тому, що певний із способів захисту може бути застосований незалежно від того, передбачений він чи ні законодавством (або договором) відносно певного правопорушення.

До універсальних способів захисту слід віднести – визнання права, припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; відшкодування збитків тощо (ч. 2 ст. 16, ст. 22 ЦК) [1, с. 27]..

Принцип судового захисту законних прав та інтересів людини і громадянина віднайшов своє закріплення і на конституційному рівні. У відповідності до ст.55 Конституції України права та свободи людини і громадянина захищаються судом.

Важливість цього принципу обумовлюється тим, що норми Конституції України закріпили можливість захисту цивільних прав та інтересів і на національному, і на міжнародному рівнях.

Розкриваючи зміст судового захисту як однієї із основоположних засад цивільного судочинства, слід, зазначити, що це гарантована державою можливість суб'єктів цивільних правовідносин звернутися у випадках загрози або порушення його цивільних прав та свобод (за наявності юридичних фактів таких діянь) звернутися до спеціального державного органу, тобто суду. Такі порушення повинні усуватися шляхом прийняття відповідного судового рішення [2, с. 132].

У процесі реалізації права на захист своїх прав та інтересів особа може звернутися за відповідним захистом в національні суди України або ж використовувати міжнародно-правові форми судового захисту свого порушеного права. Таким міжнародним органом захисту порушених майнових та немайнових особистих прав є Європейський суд з прав людини.

Так, як Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав і свобод людини, то автоматично це означає визнання державою юрисдикції ЄСПЛ.

В умовах сьогодення, ситуація з виконанням України рішень ЄСПЛ є вкрай негативною, кожна 5 рішення ЄСПЛ, в якому була затримка з компенсацією стосувалося України [3]. Такі тенденції впливають як і на реальне дотримання прав та свобод людини та громадянина, так і на імідж держави.

Одним із важливих проявів принципу судового захисту цивільних прав та інтересів є забезпечення права на звернення до суду.

Право на звернення до суду за захистом встановлене ст. З ЦПК України, відповідно до якої кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. У випадках, установлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державних чи суспільних інтересів.

Важливо, забезпечити право на захист своїх прав та інтересів таким чином, щоб створився певний ефект «вакууму», неможливість порушення прав та процесуальної форми їх здійснення. Безумовно, головну роль в процесі забезпечення права на захист прав та інтересів займає суд, оскільки на судові органи покладається функція передбачення та усунення випадків посягань.

Такі фактори зумовлюють становлення особливого правового режиму– режиму цивільної безпеки, такий режим обумовлюється існуванням низки процесуальних норм та матеріальних норм, що є гарантією дотримання прав та свобод людини та громадянина.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне право. України: Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. – К.: Істина, 2013. – 808 с.

2. Басай О. В. Принцип судового захисту цивільних прав та інтересів Європейські перспективи. – 2013. – №. 4. – С. 130-135.
3. України провалює виконання рішень ЄСПЛ – статистика.: Українська правд від 23 лютого 2015 року. – Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/03/23/7032158/.

Ворожко Анастасія Леонідівна,
студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Костова Н.І.

НОВАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Більшій частині суспільства здається, що штучний інтелект – невідоме та далеке майбутнє, але ми з ним контактуємо щодня. Він відображається в пошукових асистентах, автономних автомобілях, у сфері послуг чат-ботів та ін. Штучний інтелект спроможний писати прості історії, а саме фінансові звіти, спортивні репортажі та ін [2, с. 316].

Втілюючи штучний інтелект у життя, машини спрямовуються на розпізнавання образів, логічне мислення, аналіз ситуації, сприйняття та розуміння нової інформації, навчання та постійне вдосконалення навичок. Інформаційною основою інтелектуальних систем є знання, які виражаються в систематизованій інформації, яка може певним чином поповнюватися і на основі якої можна отримувати нову інформацію [3, с. 149].

Сучасні цілі в напрямку галузі штучного інтелекту зводяться до створення алгоритмів, евристичних методів, які діють за принципом людського мозку, проте аж ніяк не прогнозують революцію розвитку роботів у швидкому часі [1, с. 341].

Спроможність розв’язувати завдання не варто уподібнювати з інтелектом, однак створення та розвиток таких систем слугуватиме розбудові штучного інтелекту і, незаперечно, є корисним кроком до появи якісного, достатнього, сучасного програмного забезпечення.

Наведені моменти виражають проблему в необхідності забезпечення правовими основами створення творів, написаних штучним інтелектом. Тобто, як на національному, так і на міжнародному рівні, виникає необхідність наділення носіїв штучного інтелекту авторським правом, тобто, фактичне зрівняння комп’ютерних програм і людей у правах та обов’язках.

У статті 1 Закону України «Про авторські та суміжні права» зазначено, що автор твору – це виключно фізична особа, яка своєю працею створила твір [4, с. 341].

Українська законодавча база не націлена на визнання штучного інтелекту як повноцінного суб'єкта цивільно-правових відносин. І хоча, більшість українських науковців переконані, що впровадження даної норми є невід'ємним процесом розвитку суспільства, дане питання ще не було ініційоване на законодавчому рівні.

У інших країнах простежується схожа ситуація. Так, наприклад, у судових справах Австралії вказано, що твір, написаний комп'ютерною програмою, не може захищатись авторським правом, адже його не створила людина. Ще одним прикладом може слугувати рішення Бюро із захисту авторських прав США, де зазначено, що реєстрація роботи можлива лише тоді, коли її написано людиною.

Проте, у світі впровадження штучного інтелекту у цивільно-правовий процес в останні роки набирає обертів. Прикладом цього може бути законодавчий процес у Японії з питань визнання штучного інтелекту автором творів. У 2016 році на одному із засідань державної комісії з інтелектуального права було постановлено розробку нормативно-правових документів, які б сприяли захисту робіт, авторських творів написаних штучним інтелектом [5, с. 341].

В Україна штучний інтелект – це пряма необхідність. Як зазначає О. Єфімчук, керівник практики права інтелектуальної власності ЮК Jurimex, поки у законодавстві немає чітко сформованої відповіді на дане питання, то відповідальність на забезпечення захисту прав інтелектуальної власності має бути покладено на суд. Вирішуючи спори, він повинен зазначати, чи можна назвати результат роботи авторською роботою, враховуючи внесок носія штучного інтелекту [6, с. 341].

Тобто, у сфері розвитку штучного інтелекту Україна є ідеальною локацією для модернізму та має великі шанси стати унікальним місцем для мудрих рішень, та необхідного їх функціонування у правовому полі.

Також, говорячи про надання роботам можливості виступати носіями авторських та суміжних прав, варто виділити позитивні і негативні наслідки розвитку цієї сфери. До позитивних можна віднести полегшення життя людей, перш за все це перекладання великої частини роботи на роботів, зрівняння роботів у правах та обов'язках з людьми, а також розвиток законодавсва України у даній сфері буде свідчити про швидкий розвиток держави та утвердження її на міжнародному рівні, як прогресивної країни. Також, позитивним

аспектом можна зазначити вдосконалення безпеки, інфраструктури, освіти та державної політики в цілому.

Проте, цілком можливим є в подальшому вдосконаленні штучного інтелекту, і прояву негативних наслідків, таких як : позбавлення людей робочих місць, що може виражатися навіть конкуренцією штучного інтелекту з людиною у творчих сферах діяльності. Що призведе до надання переваги та домінування штучного інтелекту.

Отже, зважаючи на стрімкий розвиток сучасного світу, наділення штучного інтелекту правосуб'єктністю у сфері права власності на авторські та суміжні права, потрібно запровадження державної програми, яка допомогла стимулювати штучний інтелект. Проте, лише після детального вивчення, врахування всіх негативних та позитивних аспектів, можливе вирішення питання щодо наділення штучного інтелекту цивільно-правовим статусом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Люгер Дж.Ф. Искусственный интелект. Стратегии и методы решения сложных проблем. – М., 2003. – 321 с.
2. Рассел С., Норвиг П. Искусственный интеллект. Современный поход. – М.: Вильямс, 2006. – 1408 с.
3. Субботін С.О. Подання й обробка знань у системах штучного інтелекту та підтримки прийняття рішень. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2008. – 341 с.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
5. Кривецький О. До проблеми правового регулювання штучного інтелекту. – 2017. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3728:do-problemi-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu&catid=8&Itemid=350.
6. Воліна Т. Складно бути роботом. – 2007. – Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/print/133716avtorom_tvoru_shtuchnogo_intelektu_mozhe_buti_viznana_lishe_.html.

Герасименко Вікторія Григорівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)

Договір довічного утримання, історія його розвитку та проблематика є актуальними на даний час. Дослідження проблемних питань договору довічного утримання є важливим, так як тут можуть дуже суттєво порушуватися права людини, а відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, ст. 3].

Взагалі витоки цього інституту беруть свій початок ще з давніх часів існування культу предків та моральної необхідності догляду за людьми похилого віку, згодом у XIX ст. виник більш корисливий підхід – догляд здійснювався взамін на спадщину. Реальне становлення інституту відбулося після Першої світової війни, але після створення СРСР його розвиток зупинився, так як офіційно практика припинилася через те, що це було всупереч ідеології (лихварська вигадка) [2, с. 29].

О.М. Великорода етап розвитку інституту довічного утримання у період з другої половини XX ст. до початку XXI ст. поділяє на 2 періоди:

1) 1964 -1991 рр. – цей період відзначається стабільністю;

2) 1991 – 2003 рр. – в законодавстві України відбуваються суттєві зміни, які вплинули на тлумачення договору довічного утримання [3, с. 23].

У попередніх ЦК (1922 р. і 1963 р.) договір довічного утримання (догляду) можна було використовувати лише непрацездатними особами, які за віком або станом здоров'я не могли самі забезпечувати належний рівень життя або не могли без сторонньої допомоги, самостійно утримувати себе. Чинний ЦК закріпив дане поняття ширше [4, с. 272].

У ст.744 ЦК вказано, що за договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, замість чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно [5, ст. 744].

При виконанні договору виникають певні проблеми. Відчужувач може через певні особисті конфлікти відмовитися прийняти належне виконання своїх зобов'язань набувачем, аргументуючи це його низькою якістю (зазвичай

безпідставно). У цьому разі набувач не буде нести цивільно-правову відповідальність тільки у разі, якщо доведе, що з його сторони не було порушень, тобто що ним було запропоноване належне виконання, але відчужувач відмовився прийняти таке виконання. Отже, закон дає відстрочку на цей період, яка має характер призупинення набувачем своїх обов'язків, так як договір довічного утримання укладається на строк життя відчужувача. Проблемною ситуацією є те, коли відчужував змінює своє місце проживання, при цьому не повідомляє про це набувача, що унеможливлює виконання останнім своїх обов'язків [6].

Проблемні аспекти існують при посвідченні договору, коли відчужувачем є подружжя. В цьому випадку виникають спори щодо того, що при смерті одного з подружжя інший вимагає розірвати договір довічного утримання [7].

Підсумовуючи, можна відзначити, що інститут довічного утримання пройшов довгий і тривалий шлях, певним чином розвиваючись і змінюючись. Сучасного вигляду він набув лише на початку XXI ст., коли остаточно утвердилося сучасне поняття договору довічного утримання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Ткаченко М.В. Історія розвитку договору довічного утримання // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – С. 29-31
3. Великорода О.М. Договір довічного утримання : дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. Юридичний ін-т. – Івано-Франківськ, 2006. – 193 с.
4. Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю. Зобов'язальне право України: підручник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – К. : Істина, 2011. – 848 с.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356
6. Козир О.В. Проблемні питання договору довічного утримання. – Режим доступу: http://catcut.net/VmpE
7. Відділ з питань нотаріату Головного територіального управління юстиції у Вінницькій області. Узагальнення нотаріальної практики щодо посвідчення договорів довічного утримання (догляду). – Режим доступу: http://catcut.net/eGpE

Голінько Владислава Іванівна, Поліщук Маргарита Петрівна,
студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

АРБІТРАЖНЕ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ В ДОГОВОРАХ

Вибір найкращого механізму вирішення спорів є суттєвим аспектом кожної угоди. Положення договорів щодо вирішення спорів деколи називають «північними умовами» (midnight clause), оскільки їх зазвичай узгоджують і викладають в документах в останню чергу, іноді пізно вночі. Проте положення про врегулювання суперечок надзвичайно важливі, їх узгодженню та написанню повинна приділятися особлива увага. Більш того, в угодах, які виходять за рамки звичайних торгових відносин (наприклад, в сфері корпоративних фінансів), узгодження дієвого механізму вирішення спорів є особливо важливим тому необхідно враховувати ряд істотних моментів.

По-перше, слід звернути увагу на те, що, за загальним правилом, українські суди не визнають угод сторін про вибір підсудності для вирішення їх суперечок в іноземних судах (за винятком випадків, коли такі угоди визнаються відповідно до міжнародних конвенцій, стороною яких є Україна, – наприклад, Конвенцію про правову допомогу і правових відносинах з цивільних, сімейних і кримінальних справах, прийнята в Мінську 22 січня 1993 року). У той же час вітчизняні суди визнають і виконують арбітражні угоди згідно з Конвенцією про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йоркська конвенція 1958 року), яка на сьогоднішній день отримала універсальне застосування, а також відповідно до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 року № 4002-XII (який ґрунтується на модельному закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародний комерційний арбітраж» 1985 року) [1].

Визначаючи арбітраж як механізм вирішення спорів, необхідно враховувати можливий вибір між арбітражем ad hoc, який може бути створений для вирішення конкретного спору, і інституціональним арбітражем, який формується в рамках спеціалізованого арбітражного інституту (наприклад, Лондонський міжнародний третейський суд (LCIA), Арбітражний інститут Стокгольмської торговельної палати, Міжнародний арбітражний суд при Міжнародній торговій палаті та ін.). Інституційний арбітраж і арбітраж ad hoc мають свої переваги і недоліки, що потрібно враховувати і зіставляти при складанні арбітражних угод або застережень.

По-друге, необхідно визначитися з місцем проведення арбітражу і арбітражним інститутом (в разі вибору інституційного арбітражу). Закон місця проведення арбітражу грає важливу роль в арбітражному процесі. Належний вибір місця проведення арбітражу впливає на ефективність забезпечувальних заходів, особливості процедури скасування (анулювання) арбітражних рішень і можливість виконання арбітражних рішень. Крім того, необхідно враховувати специфіку і спеціалізацію арбітражного інституту [2].

Враховуючи вище наведене, можна говорити, що арбітражний розгляд є одним зі зручних та швидких способів вирішення спорів стосовно договірних відносин. Обираючи такий спосіб, треба звернути увагу на певні проблемні питання.

Основна проблема, що виникає в юридичній практиці – це нечітке формулювання положень арбітражної угоди. Як відомо, арбітражне застереження є одним із видів арбітражних угод, що міститься в контракті та передбачає вирішення в порядку арбітражу спорів, які можуть виникнути в майбутньому. Проблема стосується того випадку, коли сторони контракту нечітко або неоднозначно сформулювали положення щодо окремих елементів арбітражного застереження, внаслідок чого виникають труднощі з його реалізацією. Обов'язковими елементами арбітражного застереженняє: обсяг – категорії спорів або відносини, щодо вирішення яких сторони контракту погодили застосування арбітражного порядку вирішення спорів; вказівку на арбітраж, компетентний вирішувати вказані спори, а саме на його офіційну назву.

Найкращим варіантом, щоб уникнути даної проблеми є застосування типових арбітражних застережень, розроблених кожним арбітражним центром світу з урахуванням його практики, їх можна знайти на офіційних сайтах цих установ [3].

Підсумовуючи, варто зазначити, що вказані питання мають значення при укладанні арбітражного застереження, яке надасть сторонам скористатись більш швидким, дешевим та ефективним в певних ситуаціях арбітражним розглядом спорів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 року № 4002-XII. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4002-12.
2. Регламент ICAC. Режим доступу: https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Reglament-ISAS-pry-TPP-Ukrayny.pdf.
3. «Midnight clause» очима корпоративного юрисконсульта. – Режим доступу: http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/midnight-clause-ochima-korporativnogo-yuriskonsulta.html.

Городецька Ангеліна Сергіївна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.

СУБСИДІАРНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА, ЯК СПОСІБ УСУНЕННЯ ПРОГАЛИН В ЗАКОНОДАВСТВІ

Актуальність обраної теми зумовлена неоднозначністю даного способу подолання прогалин в законодавстві. Думки багатьох науковців і дослідників в сфері права розділилися в два різних напрямки. Одні стверджують, що субсидіарне застосування норм права слід вважати складовою частиною аналогії закону, інші ж, навпаки, відстоюють думку про те, що даний спосіб усунення прогалин в законодавстві являється самостійним інститутом. До прикладу, В.І. Лєушин відносить спосіб субсидіарного застосування норм права до аналогії закону, «але на більш високому рівні», оскільки у першому випадку необхідне встановлення схожості не тільки в суспільних відносинах, але й у методах і способах правового регулювання цих відносин. У свою чергу С.В. Поленіна наголошує на необхідності конкретного розмежування аналогії закону, що має сферу впливу всередині тієї чи іншої галузі, і субсидіарного застосування, яке являє собою застосування норми однієї галузі до відносин спорідненої галузі.

Під субсидіарним застосуванням норм права в теорії юриспруденції розуміють використання до конкретних відносин нормативного припису, який регулює подібні за суттєвими ознаками відносини в споріднених, суміжних галузях. Суть полягає в тому, що правозастосовчий орган, використовує конкретні приписи суміжного правового інституту або ж спорідненої галузі права [1].

Основна мета субсидіарного застосування норм права як самостійного інституту вбачається у використанні норм права для безпосереднього регулювання суспільних відносин в рамках декількох галузей законодавства. Як стверджує в своїх працях К.І.Спектор, субсидіарне застосування уніфікує правовий режим з метою уникнути дублювання норм, що регулюють подібні відносини за допомогою ідентичного предмета і методу [2].

Зокрема, частина 1 ст. 9 ЦК України передбачає, що положення ЦК України застосовуються до врегулювання відносин, які виникають у сферах використання природних ресурсів та охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин, якщо вони не врегульовані іншими актами законодавства [3]. Саме з прямої вказівки цього контексту розуміємо, що йдеться мова про субсидіарне застосування норм права.

З вищесказаного, можна зробити висновок про те, що субсидіарне застосування норм права не обмежується лише прогалинами, тобто цей спосіб має місце і тоді, коли прогалини в законодавстві відсутні.Наприклад, в частині 7 ст. 179 Господарського кодексу України визначено, щодо укладення господарських договорів застосовуються правила, встановлені Цивільним кодексом України. Відповідно, відсутня будь-яка необхідність викладення їх змісту в інших, суміжних галузях, адже законодавцю достатньо лише зробити відсилання до положень цієї галузі.

Роблячи аналіз судової практики, також можна знайти приклади, де суди використовують субсидіарне застосування норм права. Зокрема, спори про визнання особи такою, що втратила право користування жилим приміщенням. Для прикладу можна взяти Врадіївський районний суд Миколаївської області, який 26 лютого 2015 року розглянув цивільну справу про визнання особи такою, що втратила право користування жилим приміщенням. Саме під час винесення рішення суд користувався ст. 41 Конституцією України, ст. 71 ЖК України і в додаток до цього субсидіарно застосовував норми цивільного законодавства до відносин, що виникли [4].

Продовжуючи думку К.І.Спектора вважаю доцільним стверджувати, що існує ряд відмінностей аналогії закону від субсидіарного застосування норм права. Варто розпочати з того, що субсидіарне застосування в певних випадках може носити не тимчасовий (як різновид аналогії закону), а стабільний характер, безумовно встановлений законодавцем задля отримання єдності в правовому регулюванні суспільних відносин. Крім того, субсидіарне застосування норм використовується згідно волі законодавця, який вказує посилання у відповідній правовій нормі відносно інших норм, які мають безпосередній вплив на подібні відносини.

Для того, щоб у повній мірі використати субсидіарне застосування норм права, потрібне існування таких обставин:

а)необхідно, щоб відношення, до якого застосовується норма права іншої галузі, не було врегульовано нормами відповідної галузі, тобто, щоб в законодавстві існувала прогалина;

б) суспільні відносини, що підлягають врегулюванню і ті, що вже врегульовані, повинні характеризуватися подібністю;

в) подібність має бути також і в методах правового регулювання.

На думку Б.В.Фасія умовами субсидіарного застосування цивільного законодавства є:

1. неврегульованість суспільних відносин;

2. наявність норми, якарегулює саме ці відносини у цивільному законодавстві;

3. спільність предмету і методу правового регулювання між цивільним правом та суміжними з ним галузями права;

4. відсутність прямої заборони на субсидіарне застосування норм законодавства (ч. 2 ст. 1 ЦК України);

5. прийняття рішення на підставі й в межах правових норм суміжних галузей законодавства, відповідних їх цілям, принципам й загальному значенню[5].

Отже, субсидіарне застосування норм права може існувати лише тоді, коли наявні суміжні галузі, а також інститути, споріднені за своїм характером, являються тісно взаємопов'язаними. Беручи до уваги субсидіарне застосування норм суміжних галузей права, то воно можливе лише за наявності ряду умов і обставин, які зумовлюють його використання. Зокрема, є необхідність у виявленні істотної схожості в регульованих відносинах, а також й у способах їх правового опосередкування. При виборі субсидіарно застосованої норми права слід враховувати й принципи, притаманні галузі права, до якої фактично належать ці норми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є.О., Давидова І.В., Сафончик О.І. Вступ до приватного права: навчально-методичний посібник. – Одеса, 2019 – С. 35-40.
2. Матат Ю.І. Субсидіарне застосування норм права як засіб подолання прогалин у законодавстві // Юридична осінь 2012 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (13 листоп. 2012 р.) – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. – С. 47-50.
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
4. Рішення Врадіївського районного суду Миколаївської області від 26 лютого 2015 року по справі № 474/108/15-ц. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42899003/
5. Фасій Б.В. Умови субсидіарного застосування норм законодавства до цивільних та суміжних з ними відносин // Часопис цивілістики. – 2015 – Вип. 18. – С. 144-148.

Гоцуленко Юлія Володимирівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ДОКТРИНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Сучасний розвиток науки цивільного права характеризуються в певній мірі неоднозначністю розумінь концептуальних його категорій. Однією з таких категорій виступає договір. Зокрема, науковий диспут щодо визначення поняття та цивільно-правової природи договору в цивільному праві відбувається достатньо давно і вітчизняні науковці так і не змогли дійти єдності в поглядах щодо даної категорії. В зв'язку з цим необхідно визначити поняття договору в цивільному праві, оскільки погляди науковців з цього питання між собою різняться.

Варто зазначити, що вперше категорія договору зародилась ще в епоху стародавнього Риму. Тому, вже тоді осмислювалися підходи до його розуміння. Так, зокрема, на думку римських юристів, договори (або як вони їх називали контракти (контрактус) виступали найбільш розповсюдженим джерелом виникнення цивільних обов'язків та прав і надавали їм відповідно особливого значення, а римське право мало цілісну й досконалу систему договірних конструкцій, в якому були визначені особливості укладення, зміни та припинення договірних зобов'язань тощо [1, с. 3].

Відповідні уявлення про договір знайшли своє втілення і в сучасній науковій думці.

Так, зокрема, в сучасній науці цивільного права традиційним є трактування договору в декількох аспектах:

– по-перше, конструкція договору розглядається як підстава виникнення прав та обов'язків сторін;

– по-друге договір розглядається безпосередньо як різновид юридичних фактів, правочинів – дія, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків;

– по-третє, конструкція договору розглядається як правовідношення, що виникає з договору – правочину;

– по четверте, договір розглядається також як документ, в якому фіксується воля сторін, погоджені ними умови тощо [2, с. 149].

В контексті вищезазначених підходів ми погоджуємося з поглядом Є. О. Харитонова, що категорія договору повинна розглядатися як багатозначне

явище: як підстава виникнення правовідношення; як саме, зокрема, як правовідношення, що виникло з цієї підстави; як форма, яку відповідне правовідношення приймає.

При цьому, на думку дослідника, найбільш важливим значенням категорії «договір» виступає якраз розуміння його як підстави виникнення правовідношення (цивільних прав і обов'язків). Саме такий підхід дозволяє визначити суть, значення і характерні риси договору. І це є основний підхід в розумінні поняття договору [3, с. 219].

Також в науці існують й інші погляди на поняття договору. Так, на думку М.І. Брагінського, основне призначення договору зводиться до регулювання в рамках закону поведінки людей шляхом вказівки на межі їх можливої та належної поведінки [4, с.15].

С.О. Погрібний пропонує договір слід розглядати не тільки як правочин, правовідношення чи документ, а, передусім, як регулятор договірних цивільних відносин, як форму закріплення норм цивільного права, є послідовником нормативної теорії договору. Ось саме чому договір, на думку науковця, у тих випадках, коли в ньому сторони закріплюють створене ними правило поведінки, відмінне від того, що встановлене в цивільному законі, має розглядатися саме як джерело норм цивільного права [5, с. 38-39].

Отже, як ми бачимо, погляди науковців щодо поняття договору дещо відрізняються.

Таким чином, проаналізувавши доктринальні підходи до визначення поняття договору доходимо до висновку, що цивільно-правовий договір являє собою, по-перше, домовленість сторін, у чому проявляється його поняття як правочину; по-друге, цей правочин має певну мету, оскільки він спрямований на виникнення в його сторін прав і обов'язків; по-третє, ці права й обов'язки мають цивільно-правову природу. Саме таке розуміння трояке договору я найбільш актуальним в сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Договірне право в умовах ринкової економіки: конспект // За заг. ред. І.В. Жилінкової, В.І. Борисової. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – 116 с.
2. Яворська О. С. Договірне право як регулятор цивільних відносин. Соц.-екон. пробл. сучас. періоду України. – 2008. – Вип. 6. – С. 148-158.
3. Харитонов Є. О. Цивільне право України. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – К. : Істина, 2011. – 808 с.
4. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга вторая: Договоры о передаче имущества. – М. : «Статут», 2000. – 800 с.

5. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: автореф. дис. … доктора юрид. наук. – К., 2009. – 50 с.

Гриник Єлизавета Олександрівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

З давніх-давен земля вважалась чи не найбільшою цінністю, яку тільки може мати людина. Згідно з ст.1 ЗК України, земля вважається головним національним багатством [1]. Здавалося б з таким простим явищем як приватизація землі та користування нею в межах визначених законом зіштовхується більшість сучасних людей, але через необізнаність та відсутність компетентності й пильності людина може не здійснити свої права у повній мірі, а її земельна ділянка може бути просто «вкрадена» і перенесена до комунальної чи державної власності.

Питання про завершення земельної реформи та запровадження в Україні ринку земель сільськогосподарського призначення не втрачає своєї актуальності. Це відповідальний крок, який вимагає від держави обґрунтованої програми заходів із виваженим прогнозом соціально-економічних наслідків для всього суспільства. Формування ринку земель сільськогосподарського призначення є одним з найбільш дискусійних питань аграрної політики в Україні, що ускладнюється суттєвими інституційними недоліками в сфері регулювання земельних відносин, що також обумовлює необхідність здійснення урядом заходів не лише по безпосередньому забезпеченню функціонування ринку землі, але і по вдосконаленню правових механізмів зміни права власності на землю, підвищенню ефективності аграрного виробництва та оптимізації структури земельного фонду країни.

Варто зазначити, що саме у селах найактивніше проводиться приватизація землі. Сучасні села перебувають у кризовому положенні і мають цілу низку проблему, які безпосередньо стосуються права власності. Екологічна проблема – використання земель за нецільовим призначенням, порушення вимог користування земельними ресурсами та активна господарська діяльність. Економічна – розкрадання земель, неможливість самостійної обробки землі і

як наслідок здача її в оренду за копійки. Соціальна проблема – соціальна незахищеність та порушення прав власності. І звичайно правові недоліки, адже в Україні за увесь період її незалежності було прийнято більше 900 законів, понад 4 тисячі нормативно-правових актів з питань аграрної політики, та не дивлячись на таку кількість законодавчої бази в Україні досі немає єдиної системи оцінки землі, її оренди, що призводить до значних бюджетних втрат. Так, оцінка землі в Україні здійснюється на підставі Порядку нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, який прийнято ще в 1996 році [2].

Зауважимо, що доволі актуальною та серйозною є проблема введення мораторію на продаж сільськогосподарських земель, який значним чином стримує розвиток аграрного сектору економіки, завдає шкоди ефективному використанню земельних ресурсів та виключає ринок землі. Мораторій постійно продовжується шляхом ухвалення відповідного закону ВРУ «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» ще з 2002 року. У жовтні 2016 року дію мораторію продовжили «до набрання чинності закона про обіг земель сільськогосподарського призначення, але нераніше 1 січня 2018 року», тобто ЗУ «Про обіг земель сільськогосподарського призначення», приречений ніколи не набрати чинності, що робить дію мораторію безстроковою [3, с. 543].

Громадяни України не можуть продавати власну земельну ділянку. Мораторій, як і більшість законів України обходиться «земельними магнатами», яким селяни продають свою землю за безцінь. А тіньова економіка землі в Україні процвітає і мораторій лише сприяє цьому. Якщо власником землі є похила людина і вона не може її обробляти самостійно, то чому вона не можу продати цю землю, отримавши економічну вигоду. От і не дивно, що в Україні, яка так славиться родючими ґрунтами, кожного року більше 2 мільйонів гектарів землі не використовуються. У той час, як провідні країни Європи такі як США, Франція, Китай активно використовують виплату ренти, що є основним джерелом державного бюджету.

Варто зазначити, що ідею відкриття ринку землі підтримують західні організації, зокрема Міжнародний валютний фонд та Європейський суд із прав людини. Саме тому, 13 листопада 2019 року ВРУ прийняла законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» №2178-10, яким пропонується визначити особливості правового регулювання обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення на основі ринкових механізмів переходу прав на земельні ділянки.

Так, з 1 жовтня 2020 року скасовується заборона щодо продажу земель сільськогосподарського призначення усіх форм власності і відповідно самого мораторію. Також, законопроект забезпечує право громадян на викуп земельних ділянок для ведення сільського господарства, які їм належать на праві постійного користування та праві довічного успадкованого володіння [4, с. 289]. Гадаємо, це дійсно прогрес, адже можливість купувати землі з'явиться в українських фізичних та юридичних осіб, держави та громад. Законопроект передбачає право орендаря на купівлю земельної ділянки, а землі державної та комунальної власності будуть реалізовуватись на ринку землі, який нарешті відкриється. Нарешті родючі землі України будуть використовуватись на благо держави та її громадян, що є першим серйозним кроком на шляху до економічного зростання нашої країни на світовому рівні та посилення аграрного сектору [5, с. 57].

Виникає багато проблем з приводу успадкування земель. Виникають ситуації, коли громадяни України ламають голову щодо передачі земель своїм дітям, які проживають за кордоном, адже закон передбачає, що громадянин України за все своє життя не має права передати земельну ділянку жителі іншої країни, лише внаслідок переходу її після смерті [6, с. 103].

Отже, Україна потребує суттєвих реформ законодавства та проведення земельної реформи. Для початку органам влади потрібно прийняти такі рішення: відміна мораторію та інших заборон, що гальмують вигідний для держави оборот земель; створення Аграрної біржі та Земельного банку України; забезпечення безкоштовних консультацій селян з питань земельного права; адаптація законодавства до міжнародного європейського зразку; надання Президенту України більше прав в управлінні, адже саме він має бути координатором земельної реформи і виступати в якості гаранта захисту права власності на землю; підтримка земельних торгів як прозорого, простого, правомірного та некорупційного продажу та оренди земель та, звичайно ж, перегляд кола осіб, що мають право на приватизацію, адже провести цю процедуру без порушень чиїхось прав наразі неможливо. Гадаємо, низка цих заходів сприятиме залученню зовнішніх інвестицій, розвитку аграрного сектора та зростання ефективності ринку землі з високим попитом на послуги осіб, з юридичною освітою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земельний кодекс України № 2768-III від 25 жовтня 2001 року (остання редакція від 01.01.2017 року).

2. Паславська О.Я. Щодо запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 5. – С. 173-176.
3. Право власності на землю Українського народу: монографія / В. В. Носік – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
4. Бейкун А. Л. Спірні питання проекту Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» // Університетські наукові записки. – 2013. – № 4. – С. 286-292.
5. Федоров М. М. Земельна реформа і розвиток ринкових земельних відносин // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 55-60.
6. Брусенцова Я.В. Застосування земельного законодавства в діяльності органів місцевого самоврядування. – Х. : Фактор, 2016. – 103 с.

Гунько Олександра Євгенівна,
студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Костова Н.І.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Як відомо, сфера інформаційних технологій набуває з кожним роком все більшої популярності і тому питання правового регулювання даної сфери стоїть на порядку денному у більшості провідних країн світу. Україна, в свою чергу, також потребує розробки низки нормативних актів щодо регулювання створення та функціонування штучного інтелекту, оскільки, якщо брати до уваги правову площину, то це питання є новим для юридичного дискурсу.

У 2016 році Європарламентом була ухвалена Резолюція «Норми цивільного права про робототехніку», присвячена різним аспектам робототехніки та штучного інтелекту, а особливо проблематиці даної сфери. Даний документ не можна вважати загальнообов'язковим для використання у країнах Європейського Союзу, проте він став фундаментом для подальшого розвитку законодавства у даному напрямку.

Необхідно зазначити, що у вищевказаній Резолюції, насамперед, пропонується закріпити правові основи використання штучного інтелекту, а також впровадити загальноєвропейської системи реєстрації «розумних» машин. Зокрема, йдеться про присвоєння окремим категоріям роботів індивідуального реєстраційного номеру. Таким чином, парламентарі пропонують створити, спеціальний реєстр, в якому можна буде знайти будь-яку необхідну інформа-

цію про робота: про виробника, власника і навіть умови виплати компенсації у разі спричинення шкоди [1, с. 17].

Розглядаючи питання цивільно-правового регулювання даної сфери, варто вказати, що до створення нормативно-правових актів, які б регулювали питання щодо прав штучного інтелекту, слід ставитися досить зважено. Насамперед, необхідно провести чітке розмежування між творами, які було створено виключно штучним інтелектом, і творами, які, в кінцевому рахунку, були оброблені людиною. Другий випадок є нескладним для розуміння законодацями, на відміну від першого, оскільки визнати автором твору штучний інтелект поки неможливо. Дане твердження випливає з того, що відповідно до Закону «Про авторське право та суміжні права», автором може бути лише фізична особа [2, с. 11].

Крім цього, також необхідно враховувати і той факт, що під час розробки необхідного законодавство важливим моментом буде визначення кола прав і обов'язків штучного інтелекту щодо створеного ним твору, а також визначити, як він цими правами буде розпоряджатися. Перераховані вище аспекти і становлять основну проблематику цивільно-правового регулювання даної галузі.

Питання правового регулювання систем штучного інтелекту, який із часом може заполонити усі сфери буття людини, в наш час залишається актуальним і невідкладним. Експерти звертають увагу на те, що у перспективі, в ході проведення судових засідань системи штучного інтелекту зможуть значною мірою полегшити роботу суддів і навіть зможуть замінити детектор брехні, тобто поліграф, використовувати який не завжди зручно під час судового розгляду справи. Деякі юристи, які працюють у сфері високих технологій, висловлюють думку з приводу того, що зростання технологій штучного інтелекту дійсно вносе значні зміни в життєдіяльність кожної людини. Якщо ж справа доходиме до шахрайства, то подібні ризики мають бути оцінені і зведені до мінімуму, відповідальність у даному випадку покладаються на самі компанії-розробники даних технологій.

На відміну від європейського законодавства, в українському і досі не регламентовані правові основи щодо використання творів, які були створені без участі людини. Тобто, можна стверджувати, що автором твору законодавці визнають лише фізичну особу. Українські науковці мають іншу думку і переконані, що штучний інтелект – наше майбутнє, тому цифрове середовище найближчим часом змінить право інтелектуальної власності [3, с. 44].

Необхідно звернути увагу також і на систему покарань штучного інтелекту, який наділений правосуб'єктністю. На думку науковців, в даному ви-

падку мають застосовуватися такі ж види юридичної відповідальності, як і до фізичних осіб, а санкції, передбачені у відповідних статтях Особливої частини необхідно адаптувати до особливостей штучного інтелекту. Так, максимальною санкцією необхідно визнати припинення діяльності відповідного штучного інтелекту, що, по суті, означає його юридичну смерть. Варто зауважити, що завданням штучного інтелекту, у випадку притягнення його до юридичної відповідальності, є коригування своїх дій та поведінки, тобто виправлення та обов'язкова демонстрація такого виправлення. Цей принцип знайшов своє закріплення у ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу України, де зазначено, що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами» [4, с. 56].

Отже, підсумовуючи все вище вказане, можна зробити висновок, що в Україні правове регулювання розробки та функціонування штучного інтелекту та середовища, у якому він буде функціонувати, як суб'єкт, перебуває на початковій стадії свого становлення. Тому, в першу чергу, необхідно звернути на це увагу держави і створити відповідну державну програму, яка б стимулювала розвиток даної сфери. Варто зазначити, що дана програма має бути досить обачною й виваженою, оскільки вчені вже сьогодні попереджають, що безконтрольний розвиток даних технологій становить велику загрозу для людства. Принагідно зазначити, що подібні системи давно використовуються збройними силами різних країн, тому це питання має вирішуватись на рівні міжнародного права, прав людини та гуманітарного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)) // European Parliament Official web-site. – [Electronic source]. Cit. 07.11.2017. Retrieved from – http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 No3792-XII. –[Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12
3. Карчевский В. П. Человек и робот. Развитие процессов обучения // Искусственный интеллект. – 2012. – №4. – С. 43-52.
4. Савінова Н. А. Кримінально-правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні: теоретичні та практичні аспекти : монографія / Н. А. Савінова. – К. 2012. – 340 с.

Дарієнко Вікторія Вікторівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

На сьогоднішній день існує чимало проблем, які є недостатньо дослідженими в юридичній літературі і стосуються саме договору дарування. Нерушимість власності є однією із засад цивільно-правового регулювання України як демократичної, соціальної та незалежної держави. Реалізація конституційних прав і свобод власника за допомогою цивільно-правових договорів, які, в тому числі, забезпечують безоплатне передання майна. Договір дарування є основним договором такої спрямованності.

Потреба у зміні та подальшому вдосконаленню відносин з дарування у правовому регулюванні є досить нагальною. Цивільний кодекс України не вирішує всіх проблем укладання та виконання договору дарування.

Найчастіше безоплатне передання майна однієї особи іншій майже завжди набуває форми адміністративно-правових чи трудових відносин. Згідно ч. 1 ст. 717 ЦК України, договір дарування– це договір, за яким одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати у майбутньому другій стороні (обдарованому) безоплатне майно (дарунок) у власність [1].

Обов'язковим елементом поняття дарування є його безоплатність. Під сумнів можуть бути поставлені правила про можливість покладення на обдарованого певного обов'язку на користь третьої особи згідно із ст. 725 ЦК України, адже договором дарування може бути встановлений обов'язок обдарованого вчинити певну дію майнового характеру на користь третьої особи. Від обдаровуваного дарувальник має право вимагати покладання обов'язку на користь третьої особи, а у разі порушення має право вимагати повернення дарунку і розірвання договору (ст. 726 ЦК).

Аналізуючи вищевикладене, обдаровуваного дарувальник обтяжує майновим обов'язком, який сам дарувальник має перед іншою особою.

Окреслення співвідношення розміру майна, що обдарований повинен передати третій особі, необхідно окреслити більш чітко. Наприклад, такі межі встановлені у спадковому праві, коли спадкоємець зобов'язаний виконати заповідальний відказ лише в межах реальної вартості майна, яке перейшло до нього, з вирахування частки боргів спадкодавця [2, с. 20].

На нашу думку, за договором дарування також повинно бути визначено співвідношення отриманого та переданого обдаровуваним третій особі майна. Угоди з такими умовами мали б бути передбачені у цивільному законодавстві. Колізія норм, яка простежується у ч. 2 ст. 717 ЦК України, де йдеться про те, що не є договором дарування той договір, де передбачається обов'язок обдарованого вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру та ч. 1 ст. 725 ЦК України, в якій передбачена можливість вчинення обдаровуваним дій майнового характеру. При цьому зовсім не має значення на користь якої саме особи повинен вчинити майнові дії обдаровуваний. Вчинення будь-яких дій на користь третьої особи не змінює характеру відносин, що виникають, адже в будь-якому разі обдаровуваний зобов'язаний вчинити певні дії стосовсно передання майна [3, с. 108].

Якщо керуватися положеннями українського законодавства про набуття права власності за договором, право власності на нерухоме майно за договором дарування мало б виникнути у набувача з моменту нотаріального посвідчення цього договору, адже ч. 3 ст. 344 ЦК України– імперативна норма.

Тут постає питання щодо суті норми ч. 1 ст. 722 ЦК України, за якою право власності на дарунок виникає з моменту його прийняття. Прийняття самого дарунку є наступною дією після узгодження волі учасників договору. Оскільки згода дарувальника на передання дарунку та згода обдаровуваного на його прийняття не дають можливості здійснення правомочностей власника, а залишається ліше юридичною передумовою. У момент нотаріального посвідчення можна прийняти дарунок шляхом прийняття документів, які посвідчують право власності на річ або інших документів, які посвідчують незалежність предмета договору. Прикладом є такий випадок, коли вручення, будучи дією з передання майна у фактичне володіння, вчиняється через певний час після набуття права власності: за договором набувається у власність майно, яке вже знаходиться у майбутнього набувача за договором найму, але положення ч. 3 ст. 722 ЦК України містить суперечності, через які складно встановити, чи було волевиявлення обдаровуваного прийняти цей дарунок [4, с.163].

Звернути увагу треба на невідповідність певної частини норм ст. 727 ЦК положенням зобов'язальногт права, згідно з якими вимагати розірвання договору мають право лише його сторони та підставами примусового розірвання договору можуть бути лише істотні порушення стороною умов договору. Проте, ч. 1 ст. 727 ЦК надає право вимагати розірвання договору особам, які не є його сторонами та передбачає підстави розірвання договору серед

яких такі неправомірні дії, які безпосередньо не напрямлені на порушення договору дарування.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що зміна цивільного законодавства потребує змінення та реформування. Серед норм цивільного законодавства, такі норми як: ч. 2 ст. 717 ЦК має бути вилучена, адже вона є колізійною щодо договору дарування; ч. 3 ст. 722 ЦК має бути побудована на користь обдаровуваного, а саме обдаровуваний має заявляти про згоду на прийняття, а не на відмову; у ч. 1 ст. 725 ЦК треба зазначити про реальну вартість майна, переданого обдаровуваним на корись третьої особи, яка не може перевищувати або бути рівною порівняно із реальною вартістю майна, отриманого ним за договором дарування.

На нашу думку, вдосконалення норм цивільного законодавства надасть змогу вірного тлумачення і розв'яже проблеми законодавчого та правозастосовног характеру законодавчого характеру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: прийнятий 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Гриняк А. Спірні питання договорів дарування та довічного утримання як підстав виникнення спільної власності громадян // Підприємство господарство і право. – 2007. – № 5. – С. 20-23.
3. Цивільне право України: підручник: У 2 кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов і перероб. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Кн. 2. – 640 с.
4. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Бондар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.: за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.

Демидова Вікторія Владиславівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Інститут спадкового права є чи не найактуальнішим у сфері цивільного права. Спадкуванням є перехід прав та обов'язків, які ще називають спадщиною, від померлої фізичної особи (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Статтею 1222 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) [1] передбачено дві категорії фізичних осіб, які наділені правом спадкування як за заповітом, так і за законом: фізичні особи, які є живими на момент відкриття спадщини та особи, що були зачаті за життя спадкодавця, а народилися вже після відкриття спадщини.

На жаль, у ЦК України немає точного і повного закріплення поняття «насцітурус», його спадкових прав. Відомо, що насцітурус (від лат. – nasciturus)– це спадкоємець, зачатий за життя спадкодавця і народжений після відкриття спадщини.

Згідно з ч. 2 ст. 25 ЦК України [1] правоздатність фізичної особи виникає з моменту народження та припиняється зі смертю.У другому абзаці визначається, що у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. Існування цієї норми не означає, що існує виняток з правила про момент виникнення правоздатності,оскільки ст. 1222 ЦК України визначено, що особи, зачаті за життя спадкодавця, можуть бути спадкоємцями лише після народження живими[2, с.127].

Крім того, згідно з ч. 2 ст. 1298 ЦКУкраїни, [1] якщо заповіт складено на користь зачатої, але ще не народженої дитини, видача свідоцтва про право на спадщину і розподіл спадщини між усіма спадкоємцями може відбутися лише після народження дитини.Угода про розподіл спадщини, яка укладена до народження спадкоємця, є нікчемною.

Тобто,до появи дитини на світ ані видача свідоцтва про право на спадщину, ані розподіл спадщини між спадкоємцями є неможливим.Основною умовою закликання до спадкування при цьому є народження дитини живою.Наведене правило застосовується і при спадкуванні за законом.Коли дитина народжується – вона стає спадкоємцем. Народження дитини живою підлягає державній реєстрації органом реєстрації актів цивільного стану.Новонароджена дитина стає спадкоємцем, навіть якщо після народження він прожив кілька хвилин [3, с. 321]. Тобто, якщо дитина померла на першому

тижні життя, він мав на період життя правоздатність Якщо ж дитина народилася мертвою, то спадкові правовідносини за її участю не виникають.

Держава охороняє права та інтереси зачатої, але ненародженої дитини, проте остання до народження не визнається суб'єктом права [4, с.89].

Таким чином, де-юре ще не народжена особа має здатність мати права та обов'язки (що закріплено на законодавчому рівні), а от де-факто – ні, так як немає абсолютно ніяких гарантій того, що вона народиться живою. Цим обумовлюється визнання за такою особою умовної правоздатності.

У зв'язку із цим виникає питання: з якого ж моменту виникає право на життя і, відповідно, право на спадкування?

Момент початку життя є спірним.Це питання викликає гострі дискусії, оскільки частина науковців ототожнює початок життя людини і момент її народження, частина приймає за точку відліку початок фізіологічних пологів матері [4, с. 87].

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, було визначено, що Американською конвенцією про права людини передбачено, що право на повагу до життя людини захищається на законодавчому рівні з моменту зачаття, а у Франції, Данії, Швеції захист життя людини здійснюється через певний строк після зачаття [5, с. 97].

Отже, виникнення права на життя значно відстає від моменту появи у людини цього специфічного блага – зародження самого життя.На нашу думку, момент виникнення життя (зачаття) і момент виникнення права на життя, а також інших особистих немайнових прав (права на повагу до гідності, право на захист життя і здоров'я) мають збігатися. Звідси ненароджена дитина володіє правоздатністю з моменту зачаття, а відповідно має бути визнана суб'єктом права, тобто фізичною особою в цивільно-правових відносинах.Тому цілком обґрунтованим, на наш погляд, було б надання правоздатності відповідно з самим фактом зародження життя.

Правовий статус ненародженої дитини має доволі розмиті межі, відсутнє юридичне визначення поняття «ненароджена дитина», а також визначення суб'єкта внутрішньоутробного – життя людини в період з 8-го по 12-й тиждень. Вважаємо доцільним формування єдиної юридичної термінологічної системи в законах і підзаконних нормативно-правових актах з метою однозначного тлумачення та вживання понять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. // Офіц. сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу: www. rada.gov.ua.

2. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар / Ю.О. Заіка; ред. І.В. Спасибо-Фатєєва. – Т.12: Спадкове право – 213 с.
3. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФОП Колісник А. А., 2009. – 544 с.
4. Куліш А. Право ненародженої дитини на життя / А. Куліш, Т. Фащук // Юридичний журнал. – 2012. – № 5. – С. 87-90.
5. Мірошниченко О.А. Право людини на життя (теорія та практика міжнарод-ного співробітництва): дис. … к.ю.н.: спец. 12.00.11. – Х., 2004. – 191 с.

Дорошенко Мар'яна Валеріївна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.

ВИДИ ПРЕЗУМПЦІЙ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Процес формування громадянського суспільства і побудови соціальної, демократичної та правової держави тісно пов'язаний з удосконаленням вітчизняного законодавства, що вимагає глибокого наукового опрацювання змісту окремих правових категорій, які займають важливе місце в системі юридичних засобів правового регулювання. До таких категорій належать презумпції, які є специфічним засобом правового регулювання. Тому актуальність дослідження зумовлюється також потребами теоретичного обґрунтування пропозицій щодо практики застосування презумпцій у праві.

Особливістю питання сімейного права є те, що сімейні стосунки зазвичай міцні, постійні та тривалі. Для нормального функціонування таких відносин потрібні спеціальні прийоми правового регулювання. Тому належна реєстрація певних юридичних фактів повинна ґрунтуватися на припущенні, що правові відносини між ними є достатніми. Якщо майнові відносини у сім'ї в більшості своїй піддані чіткій правовій регламентації, то щодо особистих немайнових відносин можливості юридичного нормування виявляються істотно обмеженими.

Тематику презумпцій вивчали наукові праці таких відомих учених: Ю. Битяка, В. Молдована, В. Нора, О. Осауленка, Н. Сибільової, В. Гончаренка, В. Крижанівського, Н. Боброва, О. Скакун та інших. Проте комплексних до-

сліджень із цього питання, з огляду на новітні перетворення та європейські стандарти, на жаль, немає.

Насамперед потрібно зазначити, що таке презумпція. Так, на думку О.Ф. Скакун, презумпція – це закріплене в законі припущення про наявність чи відсутність певних фактів, які мають юридичне значення. В. Гончаренко, визначає презумпції – як інститут, який досить поширений у галузевому законодавстві. Проте частіше за все він використовується законодавцем у сфері приватного права, нормами якого регламентуються відносини, які безпосередньо торкаються прав, обов'язків та інтересів громадян, в тому числі у сфері сімейних відносин [1, с. 50].

Різновидом юридичних фактів, нетипових нормативних приписів виступають юридичні презумпції і юридичні фікції. Юридична презумпція – це одно із суджень про факти, що засновано на припущенні, яке може створювати відповідні правові наслідки. Так, зокрема, правовими презумпціями в сімейному праві України виступають: припис ч. 1 ст. 122 Сімейного кодексу України: дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя; правозгідності шлюбу (ст. 37 СК) ; права спільної сумісної власності подружжя (ч. 2 ст. 60 СК); згоди одного з подружжя на договір, укладений другим з подружжя (ч. 1 ст. 65 СК,ч.6 ст. 177СК); батьківства чоловіка матері дитини (ст. ст. 122,124 СК); власності батьків (ч. 2 ст. 173 СК); права власності одного з подружжя на майно, придбане до шлюбу (ст.57 СК); презумпція відповідності виховання дитини її інтересам (ст. 152 СК); використання одним із батьків аліментів на дитину за їх цільовим призначенням (ч.1 ст.179 СК). У сімейному законодавстві України більшість презумпцій не сформульована в самому законі, усі вони виводяться зі змісту норм шляхом інтерпретації.

Сімейно-правові презумптивні узагальнення слугують однаковому правовому регламентуванню суспільних відносин, стабільності правозастосовної практики, сприяють реалізації вимог нормативних приписів, допомагають встановити раціональний порядок доказування обставин справи між учасниками процесу, чинять активний вплив на виникнення правовідносин, дозволяють оптимальним способом виявити наявність факту, коли іншим шляхом його не можна встановити, виступають важливою гарантією охорони прав і законних інтересів суб'єктів сімейного права, вносять стійкість в правове регулювання, роблять його більш логічним, гнучким і послідовним.

Все різноманіття сімейно-правових припущень можна поділити на кілька груп за різними підставами[2, с. 50].

1. Презумпції, що діють у сфері особистих правовідносин подружжя. До них можна віднести насамперед презумпцію дійсності шлюбу. Вона включає в себе два моменти: припущення про наявність всіх елементів складного юридичного складу і припущення про фактичний стан осіб, які зареєстрували шлюб, у шлюбних відносинах, створення ними сім'ї. Дана презумпція ґрунтується на тому, що компетентний орган, на який покладено обов'язок зареєструвати шлюб не може повною мірою та у повному обсязі перевірити дотримання особами, які укладають шлюб, усіх вимог чинного законодавства. Майбутнє подружжя може приховати дійсні наміри вступу у шлюб. При цьому орган державної реєстрації актів цивільного стану не завжди може виявити обставини, які приховують наречені [3, с. 117].

До цієї ж групи належить презумпція згоди другого з подружжя при вирішенні питань життя сім'ї, дія якої поширюється на кілька сімейно-правових інститутів. Її різновидами є презумпція згоди подружжя в питаннях виховання дітей, презумпція згоди подружжя при визначенні імені та прізвища (при різних прізвищах батьків) дитини, презумпція згоди подружжя при зміні прізвища дітей тощо.

2. Презумпції, що діють в області майнових правовідносин подружжя. Провідне місце серед них займає презумпція спільності майна подружжя, яка означає, що кожна річ, набута за час шлюбу, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, поки не доведено інше.

Ще однією презумпцією, яка діє у сфері майнових відносин подружжя, є презумпція згоди подружжя на розпорядження спільною сумісною власністю. У цій сфері діє також припущення, що майнових правовідносин подружжя, є презумпція рівності часток подружжя в праві їх спільної сумісної власності, яка виражена полягає у тому, що у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними.

3. Презумпції, пов'язанізвихованнямдітей. З їх допомогою здійснюється охорона та захист прав та законних інтересів дітей. До їх числа належить, насамперед, презумпціяналежного виховання дітей батьками та особами, що їх замінюють.

До цієї групи презумптивних установлень слід віднести презумпцію дійсності усиновлення, яка діє аналогічно презумпції дійсності шлюбу, і припущення згоди дитини на усиновлення, якщо вона не досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити [4, с. 50].

Отже, презумпції є дуже поширеним явищем у сімейному законодавстві. Вони сприяють захисту прав та інтересів учасників сімейних пра-

вовідносин та охороні їх особистого життя. Проте проблеми визначення особливостей, їх місця у механізмі правого регулювання сімейних відносин, застосування їх при вирішенні сімейно-правових спорів ще очікують дослідження та вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Конституція України від 28.06.1998. – № 254к/96-вр // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
4. Петрова Л. В. Фундаментальні проблеми методології права: філософсько-правовий дискурс. – Харків, 2014. – С. 297-298.
5. Німченко В. Правовий статус особи за Конституцією України // Вісник Конституційного Суду України. – 2012. – № 3. – С. 37.
6. Конституції і конституційні акти України. Історія сучасність / Під ред. І. О. Кресшой. – Київ, 2015. – С. 50.

Дума Тетяна Петрівна,

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

СПАДКОВИЙ ДОГОВІР ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ЗАПОВІТУ

Нині в Україні спостерігається зростання тенденції до укладення спадкового договору, який передбачає виникнення певних зобов’язань між його сторонами. Цей інститут є новизноюв українському цивільному законодавстві у порівнянні з тими країнами, де він уже набрав широких обертів.Зрозуміло, будь-яке нове явище викликає велику кількість дискусій між науковцями, а тому потребує детального дослідження. Окремі аспекти правової природи спадкового договору та його місце в системі права висвітлено в наукових працях таких учених, як Р.А. Майданик, В.В. Васильченко, Д.С. Кучеренко, Є.О. Мічуріна та інші.

Виникнення інституту спадкового договору сягає сивої давнини, зокрема, пов’язане з правовими ідеями Стародавнього Риму. Проте, на той час існувало лише дві підстави спадкування: за заповітом або за законом. Римське

право визнавало будь-які договори недійсними, оскільки вони обмежували волю заповідача. Разом з тим, передбачалось дарування на випадок смерті, як вид договору, який не був обов'язковим для дарувальника і той міг його скасувати до моменту відкриття спадщини. Сьогодні ж у народі спадковий договір іменують «договором дарування після смерті», тим самим вказуючи на його природу.

Перед людством постало питання: обираючи між спадковим договором і заповітом, у яку сторону зробити свій правильний вибір? Для того, щоб дати відповідь, необхідно зрозуміти, у чому полягають відмінності між ними.

З одного боку, інститут спадкового договору породжує зобов'язальні правовідносини, а не спадкові, оскільки виступає різновидом договорів про передачу майна у власність. З іншого боку, подібність спадкового договору і спадкування виявляється у спільності їх юридичного факту, яким є смерть фізичної особи.

Законодавець надає тлумачення спадкового договору у ст. 1302 ЦК України за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [1].

У свою чергу, відповідно до ст. 1233 ЦК України заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті [1].

Виходячи зі змісту цих двох понять, бачимо, що спадковий договір, на відміну від заповіту, є завжди двостороннім правочином, за яким набувач спадщини повинен чітко погодитися на всі умови.

При односторонньому правочині – заповіті – спадкоємець може нічого про нього не знати. Іноді виходить так, що спадкодавець заповідає квартиру одному родичу, машину – іншому, а дачу – третьому. Разом з тим, ставить певні умови, за яких це майно перейде у спадок іншим особам. Спадкоємці ж можуть не знати про такі умови, внаслідок чого у родині виникають конфлікти.

У цьому випадку на допомогу приходить спадковий договір, який укладають за життя відчужувача з майбутнім набувачем майна. При цьому останній знає, що саме і на яких умовах йому дістанеться, він погоджується з цим, підписує документ й заздалегідь знає, чого чекати.Так, спадковий договір не може бути закритим, тобто про його зміст повинні знати обидві сторони. Якщо ж потрібно, щоб ніхто зі спадкоємців не дізнався, що йому дістанеться у спадок, тоді йдеться про заповіт.

Спадковий договір передбачає виникнення права власності на майно відчужувача виключно під умову настання випадкової обставини (відкладальної умови) – смерті сторони такого договору [2, с. 94].

Варто вказати, що право власності на майно за спадковим договором переходить до набувача безпосередньо після смерті відчужувача і для цього йому не потрібно вчинення будь-яких додаткових дій, пов'язаних з прийняттям спадщини.

До того ж, якщо до спадкоємців переходять всі права та обов'язки спадкодавця, крім тих, які тісно пов'язані з його особистістю, то до набувача за спадковим договором переходить тільки право власності на майно, визначене договором.

Для того, щоб укласти спадковий договір, необхідно посвідчити даний документ лише нотаріусом. Натомість, право на посвідчення заповіту, окрім нотаріуса, мають й інші особи.

У силу ознаки двосторонності спадковий договір не можна скасовувати або змінювати в односторонньому порядку за життя відчужувача, як це має місце при заповіті [3, с. 138].

Отже, спадковий договір має подвійну правову природу: з одного боку, він є розпорядженням на випадок смерті, а з іншого – договором, змістом якого обумовлюються його істотні умови.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що спадковий договір є порівняно новим інститутом в системі права України, який перебуває на етапі наукового дослідження та досконалого вивчення практики його застосування. З метою кращого розуміння природи спадкового договору, особи, які погодились укласти такий документ, повинні бути досить уважними, пильними та обізнаними у всіх його тонкощах. Водночас він розкриває нові можливості здійснення прав власника щодо розпорядження своїм майном.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс Українивід 16.01.2003 р № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – С. 356.
2. Майданик Р.А. Спадковий договір у цивільному праві України / Р. А. Майданик // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2 (22). – С. 90-105.
3. Васильченко В.В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права // Право України. – 2003. – № 7. – С. 137-140.

Іванова Анастасія Вадимівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С. В.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННІ ПРИ ФАКТИЧНОМУ ПРИЙНЯТТІ СПАДЩИНИ

Прийняття спадщини є унікальною проблемою правозастосування у нотаріальній та судовій практиці України. Теоретичні питання цього інституту у державній юридичній літературі вивчаються всіма науковцями – юристами, які є компетентними в галузі спадкування.

Поняття «спадкові права» позначає сукупність суб'єктивних прав, які реалізуються у майнових відносинах у зв'язку зі смертю фізичної особи. Серед всієї сукупності спадкових прав первинним є право спадкування як особливе суб'єктивне цивільне право. З моменту створення та реалізації цього права пов'язується можливість виникнення та здійснення інших спадкових прав та перехід прав і обов'язків, які складають спадщину, до спадкоємця як універсального правонаступника спадкодавця [2, с. 132].

Особливість суб'єктивного права спадкування полягає в тому, що воно виникає незалежно від волі його суб'єкта, тобто спадкоємця, але може бути здійснене лише вчиненням правочину прийняття або відмови від спадщини. Вчиненням правочину прийняття спадщини відбувається спадкування як перехід прав і обов'язків, які складають спадщину, від спадкодавця до спадкоємців.

Якщо говорити фактичне прийняття – це один із способів прийняття спадщини, за допомогою якого можлива зміна подання заяви про прийняття спадщини. Слід зазначити що, прийняття спадщини – це акт, в якому суб'єкт прийняття спадщини керується суто своїм волевиявленням. В такому вольовому акті знаходить вираження своєї згоди на прийняття спадщини. Цей акт являється одностороннім, адже в ньому закріплено висловлювання лише однієї сторони, а саме спадкоємця, що не потребує участі чи згоди інших учасників.

Строки щодо прийняття спадщини закріпленні в ст. 1270 ЦК України, в якій зазначається, що для прийняття спадщини встановлюється строк у розмірі шести місяців з дня її відкриття. Цей термін дає спроможність спадкоємцю реалізувати свої права, в результаті чого це гарантує втілення суб'єктивних прав громадян на спадкоємство [4, ст. 298].

Якщо спадкоємець зареєстрований з спадкодавцем за місцем його проживання то спадкоємець автоматично успадковує право на спадщину. Але можлива така ситуація, коли під час відкриття спадщини особа не може документально підтвердити факт проживання і у зв'язку з цим нотаріус відмовив спадкоємцю в оформлені спадщини, у такому випадку ця особа має невід'ємне право на звернення до суду з заявою про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем на час відкриття спадщини.

Також, потрібно звернути увагу на те, що у ст. 1264 ЦК України зазначено, що особа, яка проживала з спадкодавцем разом не менше п'яти років до дня відкриття спадщини, має право на успадкування за законом. Для підтвердження цього можна звернутися до судової практики, де встановлюється факт вчасного прийняття спадкоємцем спадщини та визнання за цією особою право власності [4, ст. 296].

Відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України особа, яка увесь час мешкала з спадкодавцем під час відкриття спадщини, вважається такою, що прийняла спадщину, якщо протягом строку, встановленого ст. 1270 цього Кодексу, вона не заявила про відмову від неї. У такий спосіб чинне законодавство не зобов'язує особу подавати заяву про прийняття спадщини, яка весь часмешкала з спадкодавцем на момент відкриття спадщини. Якщо продовж шестимісячного терміну з дня смерті спадкодавця такий спадкоємець не повідомив про відмову від спадщини, він безпосередньо може отримати свідоцтво про право на спадщину на загальних підставах [4, ст. 297].

Підтвердженням фактичного прийняття спадщини є документально засвідчений факт про постійне проживання, а саме за законом чи заповітом на час відкриття спадщини.

На практиці часто зустрічаються випадки, коли спадкоємець, який має бажання прийняти спадщину, але зареєстрований за іншою адресою. Вирішенням такої проблеми є звернення до суду для встановлення факту постійного проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини і визнанням за спадкодавцем права власності на спадкове майно в порядку спадкування за законом. Набула поширення відповідна судова практика, наприклад, рішенням Миколаївського районного суду Одеської області у справі № 1520/773/12 від 1 жовтня 2012 року встановлено факт своєчасного прийняття спадщини та визнання за нею право власності за спадкоємцем на майно [3].

Водночас, вважаємо таке положення справ у правовому регулюванні та судовій практиці порушенням конституційних основоположень. Так, за ст. 2 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» зазначається, що відсутність реєстрації місця фактичного про-

живання спадкоємця не обмежують підстави для реалізації її прав і свобод, які передбачені Конституцією України, законами чи міжнародними договорами України, або умовою для їх лімітування [1, ст. 13]. Відповідно, правова дійсність, яка примушує осіб звертатись до суду за захистом їхніх невизнаних прав фактично обмежує спадкоємців у реалізції їх прав поза судового порядку.

Враховуючи все вище сказане, можна підсумувати, що фактичне прийняття спадщини може бути реалізоване як при постійному проживанні, так і за її відсутності. Спадкоємець має ряд гарантій, які забезпечують йому право на спадкування після відкриття спадщини. Існує перелік документів, які визначають інститут спадкування та статус спадкоємця. Вони зберігають за ним право, яке врегульоване і закріплене на законодавчому рівні, законного успадкування. Але при спадкуванні потрібно пам'ятати про всі вимоги, які закріплені безпосередньо в Цивільному Кодексі України та дотримуватися всі правил для прийняття спадщини, такі як: строки для прийняття та відмови від спадщини, необхідна документація та про особисте невідчужуване право на звернення до суду при порушенні даної процедури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 15. – Ст. 232.
2. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя. – Режим доступу: http://www.uapravo.net/akty/postanoviresolution/ akt5bsgs5g/page4.htm.
3. Судове рішення Миколаївського районного суду Одеської області у справі № 1520/773/12 від 1 жовтня 2012 року. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26836889.
4. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. – Т. 12: Спадкове право / за ред. проф. І. В. Фатєєвої – Х.: ФО-П Колісник А.А., 2015. – 544 с.

Кантицька Анастасія Володимирівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИБОРУ ЛІКАРЯ ТА

ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Цивільно-правові аспекти щодо вибору лікаря та закладу охорони здоров'я в Україні мають важливе значення для комплексного вивчення, з огляду на той факт, що наразі в галузі охорони здоров'я розпочато новий етап системних перетворень, спрямованих на модернізацію охорони здоров'я, підвищення доступності медичної допомоги та ефективності роботи лікувально-профілактичних установ.

Слід зазначити, що в останні декілька років, розвиток приватноправових відносин призвів до включення медичних послуг у вільний економічний обіг. Це викликало необхідність у формуванні комплексної системи правового регулювання даного правового інституту, так як правове регулювання правовідносин, які виникають при наданні медичних послуг, мають першорядне значення для суспільства. Від того, наскільки воно виявиться ефективним, буде залежати рівень задоволеності конкретних людей якістю свого життя і загальний рівень задоволеності суспільства [1, с. 17].

Відносини в сфері надання медичної допомоги виникають з приводу здоров'я, яке виступає і як самостійний об'єкт цивільного права, і як метай результатіншого об'єкта – медичної допомоги (послуг).

Взагалі під послугою, відповідно до законодавства (ст.1 Закону України «Про захист прав споживачів») [2], розуміють діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб.

Положення і норми про право громадян на медичну допомогу та охорону здоров'я, що закріплено на конституційному рівні [3], сформували основу цивільно-правового регулювання відносин, що складаються при наданні медичної допомоги та наданні медичних послуг.

Однією з ключових проблем розвитку законодавства в сфері охорони здоров'я є реалізація громадянами права вибору медичної організації та лікаря. Право вибору слід розглядати як базове право не тільки з точки зору реалізації принципу автономності (самовизначеності) пацієнта, а й як основний фактор забезпечення доступності медичної допомоги, підвищення її якості, створення конкурентного ринку медичних послуг.

Медичні послуги мають велике соціальне значення, і тому важливість дотримання їх якісного рівня складно переоцінити. Визначаючи дане поняття, враховано критерії якісної оцінки товару, роботи, послуги шляхом включення в дефініцію посилання на відповідність якості продукції вимогам нормативно-технічних документів та умов договорів. Статтею 284 Цивільного кодексу

України [4] закріплено право фізичної особи на медичну допомогу. Так, згідно ч. 2. Ст. 284 ЦК України фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років і яка звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [5]. Договір про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій укладається між закладом охорони здоров'я незалежно від форми власності чи фізичною особою-підприємцем, яка в установленому законом порядку одержала ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та уповноваженим органом.

Під якістю медичної допомоги законодавець розуміє сукупність показників, що відображають своєчасність надання медичної допомоги, правильність вибору методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації при наданні медичної допомоги, ступінь досягнення запланованого результату.

У 2018 році було прийнято Порядок вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу. Відповідно до п. 1 даного Порядку [6]. Пацієнт (його законний представник) має право обрати лікаря, який надає ПМД, незалежно від зареєстрованого місця проживання такого пацієнта з числа осіб, які зазначені в договорі про медичне обслуговування населення, укладеному між відповідним надавачем ПМД та Національною службою здоров'я України.

Контроль за якістю медичних послуг, що надаються приватними медичними установами, здійснюється переважно за допомогою цивільно-правових методів впливу. На відносини з надання медичних послуг поширюється законодавство про захист прав споживачів.

На жаль, незважаючи на розвиток законодавчого регулювання права пацієнта на вільний вибір лікаря та медичної організації в його практичній реалізації залишається багато проблем, вирішення яких повинна знайти адміністрація лікувального закладу, забезпечуючи: прикріплення населення зі збереженням на територіальних дільницях чисельності, встановленої нормативними документами; доступність медичної допомоги, в т.ч. на дому для пацієнтів, що прикріплюються за екстериторіальним принципом в умовах нерозвиненої матеріально-технічної бази, застарілих принципів нормування праці; реалізацію права пацієнта на вільний вибір в умовах кадрового дефіциту, особливо лікарів первинної медико-санітарної допомоги; оцінку правомірності в разі відмови лікаря в нагляді за пацієнтом; врегулювання конфліктних ситуацій, що виникають при реалізації права пацієнта на вільний вибір.

Отже, наразі лікарі та пацієнти в достатній мірі проінформовані про можливості вільного вибору медичної організації та лікаря.

Встановлене законодавством право перестало бути декларованим, незважаючи на проблеми в організації первинної медико-санітарної допомоги, пов'язані з ресурсною незабезпеченістю і кадровим дефіцитом.

Рекомендаціями щодо подальшого розвитку цивільно-правових аспектів щодо вибору лікаря та закладу охорони здоров'я в Україні можуть бути такими:

1. Удосконалення системи фінансування: відмова від оплати амбулаторно-поліклінічної допомоги за відвідування і перехід на подушне фінансування з принципом додержання первинної ланки.

2. Реалізація програм, спрямованих на підвищення кваліфікації медичних кадрів, поетапне усунення дефіциту медичних кадрів, підвищення заробітної плати.

3. Забезпечення громадян необхідною інформацією, що дозволяє зробити вибір, в тому числі розміщення в мережі Інтернет відомостей про медичну організацію, про здійснювану нею діяльність і про лікарів, рівні їх освіти і кваліфікації.

4. Підвищення правової грамотності медичних працівників, усвідомлення необхідності не тільки знати, а й дотримуватися і захищати права своїх пацієнтів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сенюта І.Я. Цивільно-правова відповідальність у сфері надання медичної допомоги. Методичні рекомендації для адвокатів. / І.Я. Сенюта. – Харків: Фактор, 2018. – 64 с.
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 року № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 30. – Ст. 379
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №30. – ст. 141.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року за №435-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
5. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19 жовтня 2017 року // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 5. – Ст.31.
6. Порядок вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 № 503. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0347-18

Котелевська Юлія Русланівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія
Науковий керівник: д-р. юрид. наук, професор Сафончик О.І.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ПРО ПЛАГІАТ)

Плагіат є однією з глобальних проблем сучасної сфери інтелектуальної, творчої діяльності як у вітчизняній, так і зарубіжній практиці. Негативний впливплагіату полягає в тому, що порушуються права та інтереси творців, винахідників,суттєво знижується якість та результативність наукової діяльності, відбувається нецільове використання державних коштів, які виділяються з метою фінансування проведення фундаментальних та прикладних досліджень, завдаються чималі збитки суб'єктам господарювання, знижується якість підготовки майбутніх фахівців у різних галузях знань.

Крім того, привласнення авторства є також одним із проявів неетичної поведінки в професійній сфері, зневажливого ставлення до чужої інтелектуальної,творчої праці. Усталений підхід до плагіату виключно як до порушення правінтелектуальної власності потребує нового переосмислення, адже внаслідокплагіату порушуються також права та інтереси користувачів, суспільства,держави [1, с. 34].

Якщо в зарубіжних країнах авторські права активно і успішно захищаються в судових органах, то в Україні професійна підготовка суддів, які розглядаютьсправи щодо захисту інтелектуальної власності, є недостатньою. Загалом, невирішені численні проблеми в галузі охорони інтелектуальної власності єодним з найголовніших чинників, які призводять до зниження чисельності винахідників, авторів промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій.

Слід звернути увагу на те, що норми, які забезпечують захист права інтелектуальної власності й закріплені у ЦК України, з самого початку істотно

відрізнялися від аналогічних положень, передбачених спеціальними законами України про інтелектуальну власність. Кожен з цих законів автономно визначавзасоби захисту порушених прав. Вони не збігалися між собою, не були узгоджені,навіть суперечили один одному. У ЦК України цей недолік був врахований: всінорми про захист права інтелектуальної власності зосереджені у Загальній частинікниги четвертої. Вони компактно згруповані та стосуються усіх об'єктів права інтелектуальної власності [2, с. 11].

Проблема захисту права інтелектуальної власності залишається актуальною в Україні й з огляду на значну кількість правопорушень у цій сфері. Як пріоритетна державна політика розглядається на сьогодні, зокрема, боротьба з»піратством» у сфері права інтелектуальної власності. Не вдаючись до розкриттязмісту цього поняття і статистики його поширення в Україні зазначимо лише, щоз метою запобігання цьому негативному явищу в державі вже тривалий час запроваджений інститут державних інспекторів з питань інтелектуальної власності, здійснюється державний контроль за дотриманням вимог законодавства усіма учасниками відносин у сфері виробництва та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування. Значну допомогу вборотьбі з піратством здійснюють правоохоронні та контролюючі органи.

Отже, для подолання проблем, які виникають у сфері захисту інтелектуальної власності необхідності визначити систему охорони і захистуінтелектуальної власності як один з найважливіших пріоритетів діяльності уряду.

Від розв’язання проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкуренто-спроможності у світові й соціально-економічній системі [3, с. 802-806].

Важливими проблемами цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, є, зокрема, визначення співвідношення таких категорій, як привласнення авторства, приписування авторства, примус до співавторства та самоплагіат; специфіка вчинення плагіату у різних сферах інтелектуальної, творчої діяльності; визначення чинників, які сприяють поширенню плагіату унауковій сфері; необхідність вирішення теоретичних і практичних проблем ефективності способів захисту та самозахисту прав інтелектуальної власності від плагіату. Ті країни, що зробили у своїй внутрішній політиці ставку на заохочення до творчості, на розвиток науки та освіти, нині входять до найбільш високорозвинутих країн з високим рівнем якості життя [4, с. 5].

Можна виділити основні проблеми, які заважають ефективно захищати авторські права творців від академічного плагіату:

– невизначеність особи (посади), яка б мала зафіксувати наявність плагіату;

– складність отримання згоди вчених, які мають зафіксувати наявність плагіату, на підписання експертного висновку (з етичних або інших міркувань);

– складність процедури доведення потерпілим від плагіату факту заподіяння йому матеріальної шкоди, що давало б підстави для розгляду справи в порядку кримінального судочинства;

– проблематичність розрахунку відшкодування моральної шкоди, завданої потерпілому від плагіату;

– унеможливлення отримання експертного висновку з причини спротиву вчених, які повинні робити такі висновки;

– низький рівень наукової етики та правової культури вчених, що виявляється в покриванні ними випадків плагіату;

– непризначення тривалий час керівника Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що створює певні корупційні ризики в роботі установ, які мають повноваження виявляти академічний плагіат;

– вчинення корупційних дій науковими й науково-технічними працівниками, якими часто супроводжуються дії плагіатора та його добросовісних або недобросовісних співучасників. Наприклад, примус доспівавторства керівником стосовно підлеглого, який може кваліфікуватися якзловживання службовим становищем.

Отже, плагіат – це складне соціально-етичне, правове явище у сфері права інтелектуальної власності, що може розглядатися як: порушення авторських правтворця первісного тексту; зловживання правом на свободу творчості особою, щовчиняє плагіат; порушення прав споживачів інтелектуальної, творчої діяльності;порушення публічного правопорядку (інтересів суспільства та держави) – у випадках, коли авторству надається суспільне значення. Соціальна природа плагіату полягає в тому, що він є певним проявом рівня правової культури суспільства, ціннісних пріоритетів, загального ставлення до творчої, інтелектуальної, наукової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ульянова Г.О. Методологічні проблеми цивільно-правового захиступрав інтелектуальної власності від плагіату: дис.... докт. юрид. наук: 12.00.03 / Ульянова Галина Олексіївна. – 2015. – 445 с.
2. Право інтелектуальної власності: академ. курс / За заг. ред. О. А. Підопригори, О. Д. Святоцького. – К., 2004. – 672 с.
3. Морозова Л. П. Захист прав інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх подолання / Л. П. Морозова, В. Ю. Слободянюк, Б. І. Олійник // Молодий вчений. – 2017. – № 3. – С. 802-806.
4. Бошицький Ю. Л. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. / Ю.Л. Бошицький. – Київ: Логос, 2007. – 488 с.

Кльоб Катерина Іванівна,

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ДОГОВІР ЗАСТАВИ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Сучасні умови життя характеризуються економічною та політичною нестабільністю, що в свою чергу ускладнюють цивільний оборот. Враховуючи вище наведені обставини, актуальною проблемою нашої держави є забезпечення виконання зобов'язання, адже все частіше зустрічаються випадки невиконання договірних зобов'язань. Зокрема найпоширенішим способом такого захисту є договір застави. Це зумовлюється тим, що такий договір дає кредитору можливість переважного задоволення з вартості заставленого майна [1, с. 104]. Питання договору застави досліджували такі науковці як Азімов Ч. Н., Кізлова О. С., Леонова Л. С., Грабар Н. М., Дмитренко В. Ю. У зв'язку з цим ми дослідимо поняття та сторони договору застави, його предмет, основні види такого договору та його істотні умови.

Для початку слід зазначити, що поняття застави регулюється відповідними статтями Цивільного Кодексу України (далі – ЦК), а також Закон України « Про заставу» від 02.10.1992 № 2654– XII (далі – Закон). Саме по собі право застави виникає або на підставі закону, або на підставі договору. Проте ці підстави не є суттєвими, оскільки до застави, яка виникла на підставі закону, застосовуються статті ЦК, які стосуються застави, яка викає з договору, якщо інше не встановлено законодавством.

Відповідно до ЦК в силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави) [2]. Тобто застава забезпечує зобов'язання боржника, які виплавають із змісту відповідних договорів. Так, до таких договір згідно з Законом можуть бути договори позики, кредиту, купівлі– продажу, оренди, перевезення вантажу. Тобто, використовуючи договір застави кредитор убезпечує себе від не

Предметом договору застави може виступати будь-яке майно, що може бути відчужене заставодавцем та таке, на яке він набуде право власності після укладання договору. Предмет можна замінити за згодою, заставодержателя, а також за бажанням сторін – застрахувати. Варто зазначити. що є категорії майна, які відповідно до законодавства не можуть бути віднесені до предмету застави. Це, наприклад, культурні цінності, які є об'єктами державної або ко-

мунальної власності та занесені або підлягають занесенню до відповідного реєстру. Якщо предметом договору виступає нерухоме майно, то такий правочин повинен бути нотаріально посвідчений, а також в певних випадках застава такого майна підлягає державній реєстрації.

При цьому, на відміну від інших видів забезпечення виконання зобов'язання, при заставі заставодавець може розпоряджатися майном, яке становить предмет такого договору, але тільки за згодою заставодержателя. Проте користуватися таким майном, в тому числі здобувати з плоди та доходи, заставодавець може самостійно, або такий обов'язок може бути покладений на заставодержателя.

Що ж до істотних умов договору, то відповідно до законодавства, сюди відноситься суть, розмір і термін виконання зобов'язання, яке забезпечується заставою, та (або) посилання на основний договір чи правочин з приводу зобов'язання. Подається також опис предмету застави, який може бути в загальній формі, наприклад лише зазначення виду майна. У договорі застави можуть бути передбачені й інші умови, які сторони вважають важливими і які, відповідно, вони погодили між собою.

ЦК встановлює окремі види застави – іпотека та заклад. Найчастіше використовують договір іпотеки, який стосується нерухомого майна, яке залишається у володінні заставодавця або в третьої особи. Цей правовий інститут не лише забезпечує наявність і збереження майна на той випадок, якщо боржник не зможе належним чином виконати своє зобов'язання, а й виступає певним фактором стимулювання боржника щодо виконання своїх обов'язків належним чином [3, с. 41].

Що ж до застосування договору застави, то в нашій країні він є популярним, оскільки під сферу його регулювання підпадають не тільки цивільні правовідносини, а й кредитно-банківські, особливо це стосується іпотеки. Це пов'язано з тим, що такий вид захисту, як судовий, є більш складним і не завжди досягає своєї мети через проблеми виконання судового рішення[4, с. 239].

Отже, можна дійти висновку, що законодавство України в цілому врегульовує питання застосування договору застави, що є одним з найдієвіших способів захистити свої права в зобов'язальних відносинах. Відповідно це підкріплюється частотою застосування такого виду договорів в українських реаліях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грабар Н. М. Правовий аналіз проблемних питань регулювання та застосування інститут застави в Україні / Н. М. Грабар, М. В. Парасюк // Митна справа. – 2015. – №3. – С. 104.
2. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.
3. Дмитренко В. Ю. Загальні умови виконання іпотечного зобов'язання: проблеми та шляхи вирішення // Економіка та право. – 2017. – №1. – С. 41.
4. Леонова Л. С. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язань // Наукові записки. – Том 2. Частина 22. – 2003. – С. 239.

Ковальчук Ірина Володимирівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

АНАЛОГІЯ ЗАКОНУ І ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛА ДОГОВІРНОГО ПРАВА

Слід зазначити, що договірні відносини в сучасних умовах виступають-базисом будь-якого виду суспільної діяльності. При цьому, зауважимо, що нормативно-правове регулювання даних цивільно-правових відносин здійснюється з допомогою різноманітних правових форм, які відрізняються між собою за рівнем та способом закріплення. Саме тому, з метою забезпечення стабільності договірних відносин, є необхідним дослідження джерел правового регулювання таких відносин. Проте, не відміну від загальновизнаних джерел договірного права, таких як законів, підзаконних нормативно-правових актів, судових прецедентів особливе місце в системі джерел договірного права посідає аналогія закону і права, якій, на жаль, приділяється недостатньо уваги в наукових колах.

Потрібно відзначити, що в цивільному праві, на відміну від кримінального, є інститут аналогії. Так, в ст.8 ЦК України зазначається, якщо цивільні відносини не врегульовані ЦК України, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами ЦК України, інших актів цивільного законодавства, які безпосередньо регулюють схожі за змістом цивільні відносини (аналогія закону). Проте, бувають випадки, що використати аналогію закону неможливо, а тому, у такій ситуації для регулювання цивільно-правових відносин вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (аналогія права) [1].

Розкриваючи зміст даних категорій, відмічаємо, що використання аналогії права та закону в матеріальному праві є явищем, традиційно сприйнятим як науковою думкою, так і національним законодавством [2]. При цьому аналогія застосовується в ситуації, де наявні прогалини в вітчизняному законодавстві. Згідно теорії права прогалина а законодавстві являє собою ситуацію, яка виникає при відсутності конкретної законодавчо закріпленої норми права, необхідної для правової регламентації цивільних відносин, що входять до сфери правового регулювання цивільного права [3, с. 373].

В контексті договірного права необхідновказати, що за аналогією до договірних відносин можуть застосовуватися виключно положення цивільного законодавства. В свою чергу, застосування до договірних відносин норм інших галузей за аналогією не допускається. Наприклад, у зв'язку з цим в правовій науці слушно звертається увага на те, що в разі укладення між юридичною особою та громадянином цивільно-правового договору про виконання робіт, застосовувати до цих відносин норми трудового права про охорону праці не можна, оскільки договір не визнано трудовим. В свою чергу, аналогія цивільного закону та права до не цивільних відносин, також недопустима [4, с. 28]. Тому, можемо стверджувати, що застосування аналогії закону і аналогії права є фактично реакцією на наявні у цивільному праві прогалини [5, с. 113]. Отже, необхідно розуміти, що усунення та подолання прогалин – це різні категорії, які не можна ототожнювати між собою.

Разом з тим, досліджуючи особливості застосування аналогії, потрібно особливу увагу звернути на тому, що правила про застосування закону і права за аналогією використовуються в цивільному праві тільки при застосуванні законів. Тобто, в цьому аспекті треба розуміти, що вони не можуть поширюватися на застосування підзаконних нормативних актів, які регулюють цивільно-правовівідносини, а при цьому наявні в них прогалини не можуть усуватися подібним чином [4, с. 28].

Крім того, необхідно зазначити, що аналогія закону і права відмінні категорії. Зокрема, відмінність вказаних категорій насамперед полягає в тому, що при аналогії права відсутня норма права, що регулює тотожні цивільні відносини за формулою «якщо... то... інакше». Проте, є наявні норми-цілі, норми-завдання, норми-принципи, які є базою для застосування аналогії права [6, с. 7].

Таким чином, на підставі викладеного вище можна зробити висновок, що передбачена нормами цивільного права можливість регулювання договірних відносин за допомогою аналогії закону і права являється гарантією того, що будь-які спірні договірні відносини будуть врегульовані, а спір з приводу

них вирішений. А тому, необхідно констатувати, що застосування аналогії закону і права є важливим елементом у врегулюванні договірних відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
2. Карнаух Т.М. Проблеми застосування правової аналогії в цивільному судочинстві України. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/.../27_kornauh_tm.pdf
3. Завальнюк С. В. Аналогія права як спосіб подолання прогалин в цивільному праві Актуальні проблеми політики. – 2014. – Вип. 52. – С. 372-378.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т.. за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. 5-те вид., переробл. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 1117 с.
5. Печений О. Деякі проблеми застосування аналогії в цивільному праві. Вісник Академії правових наук України. 2007 р. №2(49). – Х. : Право, 2007. – С. 108-119.
6. Шиндяпина Е.Д. Соотношениеаналогии права и аналогиизакона // Юрист. – 2006. – №7. – С. 6-9.

Колеснікова Анастасія Андріївна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Однією з основних гарантованих державою цінностей нашого суспільства є право людини на життя, що звісно передбачає й право на розпорядження ним. Це тлумачиться як можливість піддавати своє життя значному ризику або навіть приймати рішення про його припинення: евтаназію. Цей аспект права на життя визиває значну кількість дискусій.

Слід нагадати, що евтаназія є практикою припинення лікарем життя людини, яка страждає невиліковним захворюванням, відчуває нестерпні страждання, на задоволення прохання хворого в безболісній або мінімально болісній формі з метою припинення страждань. Проблема евтаназії полягає у виборі : моральному виборі суспільства, професійному та етичному виборі лікаря, персональному виборі людини.

Кількість країн, в яких легалізували право людини свідомо закінчити свій життєвий шлях, з кожним роком зростає. Правове забезпечення позбавлення життя іншої людини на її прохання існує в різних формах : евтаназія, ортаназія, САЛ (самогубство, асистоване лікарем).

Але чи існує перспектива легалізації евтаназії в Україні?

З одного боку, українське суспільство ще не скоро буде готовим до закріплення цього права на «милосердну смерть» на законодавчому рівні. По-перше, існує реальна небезпека помилкового діагнозу і як наслідок: неправомірне застосування евтаназії. По-друге, це може стати підставою для численних зловживань, збільшення тиску на невиліковно хворих людей з боку родичів, які будуть охочі нажитись майном, може призвести до призупинення нових відкриттів у медицині та власне може бути негативно сприйнята суспільством. Важливим фактором, який впливає на громадську думку українців є церква, головною істиною якої є те, що ніхто і ніщо не може дати дозвіл на вбивство безневинної людської істоти [1, с. 40].

З іншого боку, в Україні питання евтаназії поки що не є предметом активних суспільних дискусій. Але зрозуміло, що неодмінно треба намагатися забезпечити професійне обговорення евтаназії з відповідним інформаційним супроводом для неупередженого роз’яснення суспільству різних аспектів цього складного питання.

Питання евтаназії в Україні врегульоване Кримінальним та Цивільним кодексами України, а також Основами законодавства України про охорону здоров'я.

Аналізуючи, норми Кримінального Кодексу України, стає зрозуміло, що вчинок, який ми називаємо евтаназією, підпадає під дію статті 139, котра передбачає кримінальну відповідальність за ненадання допомоги хворому медичним працівником [2]. Цікаво, що Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України, наводячи приклади різних вбивств, включає до переліку також «Умисне вбивство, вчинене з мотивів співчуття до потерпілого або з метою полегшити його страждання» [3, с. 40]. Виходячи з цього, можемо констатувати факт заборони евтаназії українським законодавством.

Також безумовно слід зазначити Основи законодавства України про охорону здоров'я, зокрема статтю 52: «Надання медичної допомоги хворому у критичному для життя стані». Згідно з цією статтею медичні працівники зобов'язані надавати у повному обсязі допомогу хворому, що перебуває у критичному для життя стані. Активні заходи щодо підтримання життя хворого припиняються у випадку, коли констатують смерть людини [4].

Питання евтаназії кваліфікується у третій частині цієї статті категорично: «Медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії, тобто навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковного хворого з метою припинення його страждань» [4].

Отже, у разі викриття факту заподіяння евтаназії, медичний працівник буде притягнений до відповідальності за навмисне вбивство, і навіть мотив – позбавлення хворого страждань – не вплине на кваліфікацію цього злочину.

Таким чином, можна сказати, що евтаназія (активна і пасивна) в Україні заборонена, більш того, вважається злочином. Однак, пацієнт може відмовитися від медичного втручання, що буде, по суті, пасивною евтаназією. Якщо ж легалізувати добровільний відхід з життя, то необхідно зробити так, щоб не були можливі зловживання і двозначні тлумачення. Також необхідно внести зміни щодо захисту медичних працівників від кримінальної та інших видів відповідальності.

Отже, на даний момент українська громадськість не готова однозначно відповісти на питання легалізації добровільного відходу з життя. У разі законодавчого дозволу багато будуть проти, адже вкрай велика небезпека недобросовісного дотримання всіх етапів. Також перед прийняттям нормативного акту, потрібно обов'язково ознайомити громадян з поняттям евтаназії, використовуючи засоби масової інформації та інші методи. Безумовно, потрібно

чимало часу для втілення в життя усього вищевикладеного. Але з іншого боку, не можна заперечувати, що евтаназія вже фактично існує в нашому житті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іщенко О.М. Евтаназія за кримінальним законодавством України // Молодий вчений: науковий журнал. – Херсон, 2017. – С. 39-41.
2. Кримінальний кодекс України: Закон від 18 жовтня 2019 року // Відомості Верховної Ради України. –2019.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 2018 року. – Режим доступу: http://pravoznavec.com.ua/books/162/28/.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 1 січня 2019 року // Відомості Верховної Ради України. – 2019.

Колібик Ірина Олександрівна,

студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І. Г.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЗАКОННОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ В РЕГУЛЮВАННІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Справедливість, безперечно, цілком обґрунтовано вважається головною ознакою природного права і визначальним критерієм належних, відповідних духу природно-правових настанов, законотворення та правозастосування – причому абсолютно у всіх сферах правового регулювання. З огляду на характер впливу відповідних санкцій на інтереси учасників охоронних правовідносин чи не найчастіше зазначений морально-правовий імператив згадується у контексті нормативно-правового закріплення різноманітних елементів механізму законності в цивільних правовідносинах.

Слід зауважити, що під цивільними правовідносинами доцільно розуміти врегульовані нормами цивільного права майнові відносини, відносини, пов'язані з інтелектуальною власністю та особисті немайнові відносини, учасники яких виступають носіями цивільних прав та обов'язків.

У ЦК України передбачено загальні принципи цивільного законодавства, а саме: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя фізичної особи; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, передбачених виключно законом; свобода договору; свобода підприємництва; судовий захист цивільного права та інтересу у разі його порушення; справедливість, добросовісність та розумність.

Законність є одним з найважливіших загальних принципів регулювання цивільних правовідносин. Під цим принципом слід розуміти принцип, відповідно до якого суб'єкти повинні дотримуватися законодавчо встановлений порядок здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання обов'язків і використовувати при цьому дозволені способи і засоби.

Принцип справедливості, на відміну від принципу законності, є офіційно закріпленим в нормах ЦК України. Однак він доповнюється принципами добросовісності та розумності. Справедливість – це застосування моральних вимог як вимог правових до актів цивільного законодавства, це поняття про належне, яке відповідає розумінню сутності людини і її прав. Справедливості в цивільному праві притаманний суб'єктивно-об'єктивний характер: вона відображає намір учасника цивільних відносин зіставляти свої інтереси з інтересами інших учасників та являє собою певну об'єктивну умову людського існування, без якої є немислимим весь цивільний оборот.

І.Р. Калаур звертає увагу на різну дію принципу справедливості на окремих етапах цивільних правовідносин. На думку вченого у процесі набуття суб'єктивних прав встановлення переваг для одного із учасників зобов'язальних відносин буде справедливим за умови, якщо цим не порушуються права та свободи інших осіб. На етапі захисту прав змістовне навантаження принципу справедливості виявлятиметься у недопустимості безпідставного збагачення під час визначення розміру та задоволення майнових вимог заявника [1, с. 28].

Як правильно зауважує Є.О. Харитонов, справедливість зводиться до визначення нормою права певного обсягу або меж здійснення захисту цивільних прав та інтересів особи відповідно до її ставлення щодо вимог правових норм. Відповідно право – слід вважати нормативно закріпленою справедливістю [2, с. 13].

Співвідношення принципів законності та справедливості в цивільному праві зводиться до того, що за будь-яке прийняте рішення, яким би воно не було – правильним чи неправильним, справедливим чи несправедливим, суб'єкт цивільних правовідносин має нести відповідальність, а визначення цієї відповідальності повинне базуватися на законності.

Оскільки законність забезпечується встановленням відповідальності, то найбільш актуальним є саме зв'язок принципу справедливості з відповідальністю. І.Г. Бабич відзначає, що принцип справедливості в договірному праві регулює інститут відповідальності. Відповідно до дотримання принципу справедливості, тобто адекватності відношення суб'єктів до цивільно-правових норм та обсягу здійснення та захисту їх цивільних прав, підставою

цивільно-правової відповідальності слід вважати не будь-який обов'язок, а такий, що виник вже після порушення. На думку І.Г. Бабич законом передбачені умови настання негативних наслідків у разі порушення або неналежного виконання зобов'язання. Негативні наслідки, встановлені ЦК України знаходяться значною мірою у суперечності між собою. Законом передбачається існування припинення зобов'язання, крім належного виконання, іншими способами, але перелік їх в законі є вичерпним. Тому виникає необхідність у їхньому узгодженні з позиції співвідношення інституту відповідальності із принципом справедливості як основної ідеї права [3, с. 17]. В своїй дисертацій вчена доходить висновку, що принцип справедливості як принцип законодавства співпадає з принципом законності, а у більш широкому підході принцип законності слід вважати допоміжним відповідно до принципу справедливості [4, с. 18].

Н.Ю. Голубєва вказує, що дотримання принципу законності вимагає неухильного виконання вимог законодавства усіма суб'єктами правовідносин. Цей принцип виступає основою для застосування принципу справедливості. З іншої сторони принцип справедливості є визначальним для приватного права та впливає на метод його регулювання [5, с. 106].

О.В. Ковальова відзначає, що справедливість норми будь-якої галузі права (у тому числі й цивільного) визначається тим, чи адекватна вона сформованому рівню суспільних відносин. Перший критерій свідчить про відповідність не тільки діючих, але й про нових норм, що вводяться в правову матерію, сформованому рівню суспільних відносин. Адже наскільки норма права буде відповідати сформованим у державі відносинам, адекватно виражати економічні, політичні, соціальні реалії в державі, настільки ця норма буде справедливою (чи ні) в певних економічних і політичних умовах. іноді неадекватна норма права може спричинити різне тлумачення, різні варіанти правозастосування, що в підсумку може призвести до несправедливості та скасування норм [6, с. 284]. З позиції автора можна зробити висновок про те, що не тільки реалізація принципу справедливості в цивільному праві здійснюється в межах закону, а й реалізація принципу законності має відповідати принципу справедливості, що проявляється у відповідності норм цивільного права стану і розвитку цивільно-правових відносин в суспільстві.

Таким чином, принципи справедливості та законності в цивільному праві є тісно взаємопов'язаними і витікають один з одного. Якщо справедливість має оцінний характер і стосується моральної складової, то законність чітко базується на приписах законодавства. Водночас законність здійснення

прав і виконання обов'язків передбачає їх підпорядкованість правилам ділової (професійної) етики і моральним засадам суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калаур І. Р. Принцип справедливості у цивільно-правових зобов'язаннях / І. Р. Калаур, І. В. Зайцева-Калаур // Приватне право і підприємництво. – 2019. – Вип. 19. – С. 25-28.
2. Харитонов Є. О. Вступ до цивільного права України / Є. О. Харитонов, О. В. Старцев. – К.: Істина, 2006. – 288 с.
3. Бабич І. Г. Взаємозв'язок принципу справедливості і відповідальності // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 38. – С. 14-17.
4. Бабич І. Г. Принцип справедливості в римському праві і у сучасному зобов'язальному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.03 / І. Г. Бабич. – Одеса, 2006. – 22 с.
5. Голубєва Н.Ю. Поняття та система принципів цивільного процесуального права // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – № 53. – С. 103-114.
6. Ковальова О. В. Нормативно-правова трансформація принципів справедливості та відповідальності // Митна справа. – 2013. – № 6(2.2). – С. 283-287.

Коломієць Вікторія Миколаївна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ ЯК НОВИЙ ВИД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Нещодавно, 20 вересня 2019 року, Верховною Радою було прийнято закон «Про внесення змін до деяких актів щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» (надалі – Закон), що набрав чинності 17 жовтня 2019 року.

Цим законом було введено абсолютно новий для українського права інститут, який ще одночасно є видом забезпечення виконання зобов'язань, що має назву «довірча власність». За кордоном, цей інститут більш відомий як «траст» (від англ. trust – довіра) та бере свій початок ще з часів Хрестових походів, коли їх учасники, йдучи на війну, віддавали майно піклувальникам або родичам, яким довіряли, щоб ті управляли ним на користь сім'ї лицаря.

Впровадження інституту довірчої власності в України було встановлено директивою Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу «Стосовно механізмів застосування фінансової застави» (2002/47/ЄС), за якою Україна зобов'язувалась імплементувати цей інститут в рамках Угоди про асоціацію з Європейським союзом.

Тому, вперше поняття права довірчої власності з'явилося в українському цивільному законодавстві після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 19 червня 2003 року, який доповнив ЦК України положеннями про довірчу власність. І, незважаючи на закріплення у ч. 2 ст. 316 ЦК України права довірчої власності як «особливого виду права власності», чіткого легального поняття цієї правової конструкції в Україні не існувало до моменту введення вищезгаданих законодавчих змін [1, с. 120].

Довірча власність (або траст) в загальному праві – це система відносин, при якій майно, спочатку належить засновнику, передається в розпорядження довірчого власника (керуючого або піклувальника), або ж «трасті» (від англ. trustee), але дохід з нього отримують вигодонабувачі (бенефіціари). Засновник (який може одночасно бути і вигодонабувачем і/або керуючим) в рамках спеціальної угоди передає належні йому цінності під контроль піклувальника, який зобов'язаний здійснювати з ними операції, що приносять вигодонабувачам максимальний прибуток або відповідні іншим інструкціям засновника [2].

Об'єктом трасту може бути як рухоме і нерухоме майно, та об'єкти інтелектуальної власності. Виключенням є лише те майно, що є забороненим чинним законодавством країни, де встановлений траст.

Також, прийнятий закон чітко визначає момент виникнення права довірчої власності – укладення відповідного договору у письмовій формі з його подальшою реєстрацією у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Якщо в траст передається нерухоме майно, то такий договір підлягає нотаріальному посвідченню.

Характерною рисою права довірчої власності як особливого виду права власності є те, що довірчий власник здійснює свої правоможності на свій розсуд, але з урахуванням встановлених власником обмежень і лише на користь самого власника або вказаної ним особи, але не в своїх інтересах [1, с. 121].

У відносинах з третіми особами трасті є власником довіреного майна, а тому має право на невтручання таких осіб у сферу його господарського відання майном, і у разі порушення такого права може використати усі засоби захисту, передбачені законом.

Необхідно пам’ятати, що при виконанні своїх обов’язків трасті повинен бути максимально дбайливим відносно майна переданого йому у власність. Також, він зобов’язується передавати всі доходи (дивіденди), які були ним отримані, власнику довірчого майна.

Слід зазначити, що в Україні такий вид забезпечення зобов’язання може бути застосований тільки до кредитного договору. І, незважаючи на його привабливість та перевірену дієвість за кордоном, існує також ряд суперечливих моментів, які потребують уваги.

Так законодавець визначає, що у разі порушення дебітором свого зобов’язання, на об’єкт довірчої власності може бути звернуте стягнення у випадку, якщо прострочення за таким зобов’язанням триває більше 30 календарних днів. Можна зробити висновок, що даною нормою сторони були позбавленні можливості самостійно встановлювати строк виконання договору, що є його істотною умовою.

Одночасно, сторонам надано право погоджувати у договорі обставини, при яких у довірчий власник матиме право звернути стягнення щодо майна, яке перебуває в довірчій власності.

Законом також передбачена можливість захисту кредитором свого майна, відносно якого дебітор порушує своє основне зобов’язання.

В такому випадку кредитору надано право приймати рішення щодо необхідності дострокового виконання основного зобов’язання при умові завчасного повідомлення про це дебітора. Таке рішення має бути виконаним протягом 30 календарних днів, що настають після того, як дебітор отримував таке рішення. У разі невиконання такого рішення, власник довірчого майна отримує законне право на стягнення такого майна.

Дещо суперечливою є також норма щодо обов’язкового звернення стягнення на об’єкт довірчої власності. Законом визначено декілька обставин, коли довірчий власник зобов’язаний звернути стягнення, якщо в договорі не передбачено інше (інші обставини), а саме:судом була прийнята постанова про визнання боржника (дебітора) або довірчого власника банкрутом за їх основним зобов’язанням та відкрито ліквідаційну процедуру щодо їх майна;припинення юридичної особи – боржника (дебітора) або довірчого власника з подальшою державною реєстрацією рішення про таке припинення і його внесенням до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;фактичної смерті (загибелі) боржника, визнання його померлим або недієздатним в встановленому законом порядку.

Але, все ж таки залишається питання, чи є цілком законною, а одночасно і справедливою ситуація, коли у випадку належного та добросовісного виконання свого зобов'язання, боржник має ризик втратити майно, що перебуває у довірчій власності через фактичне припинення (ліквідацію) або банкрутство довірчого власника – юридичної особи. Тут в першу чергу необхідно звернути увагу на незахищеність боржника за зобов'язанням, тому що в такому випадку він є незахищеним від загрози втрати законних прав на майно, що перебуває у довірчій власності.

Тож, аналізуючи все вищесказане, необхідно вказати на такі плюси нового інституту, як поліпшення умов для росту об'ємів кредитування комерційної діяльності, зниження ризиків для кредиторів у разі необхідності повернення проблемної заборгованості та більший простий і швидкий механізм звернення стягнення заборгованості.

З мінусів слід виділити той факт, що такий механізм допоможе «розумно» уникнути стягнення заборгованого майна шляхом його передачі у фіктивну довірчу власність, а сам інститут може взагалі не прижитись, так як він є запозиченим з англо-саксонської правової системи.

Але, все ж таки слід підсумувати, що введення у правову систему України такого інституту як право довірчої власності, як один із видів забезпечення виконання зобов'язань, має стабілізувати ситуацію на кредитному ринку та сприяти прогресивному розвитку цивільного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Некіт К. Г. Траст в Україні та країнах англо-американського права: проблеми адаптації // Чверть століття українсько-американської дружби: досвід гідний майбутнього : зб. матер. III американознавчої мультидисциплінарної конф. (м. Львів, 12-13.04.2016) / упоряд. Калитчак Р.Г., Зазуляк З.М. – Львів : 2016. – С. 118-123.
2. Free Legal Dictionary. – Режим доступу: http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/trust
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356
4. Про внесення змін до деяких актів щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні : Закон України від 20.09.2019 р. № 132-IX. – Режим доступу: http: //www.rada.gov.ua

Кочурова Тетяна Олексіївна,

студентка 1-го курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ

Розвиток підприємництва потребує пришвидшення комерційних операцій та впровадження в обіг нових договірних форм, однією з яких є факторинг.

У чинному законодавстві ми можемо знайти кілька визначень терміна «факторинг», а саме:

– у ст. 1077 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), зазначається, що за договором факторингу одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити фактору своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника).

– у ст. 350 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) вказано, що банк має право укласти договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи.

– у ст. 49 Закон України «Про банки і банківську діяльність»,факторинг – це придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, з прийняттям на себе ризику виконання таких вимог та прийом платежів.

Треба звернути увагу на те, що у ст. 350 ГКУ зазначено, що фактором може бути тільки банк. Проте ч. 2 цієї статті при визначенні загальних умов та порядку здійснення факторингових операцій віддає пріоритет ЦКУ, іншим спеціальним законам, нормативно-правовим актам НБУ та національної комісії, яка здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. У свою чергу ст. 1079 ЦКУ визначає як фактора не лише банк, а й інші фінансові установи, які згідно із законом мають право здійснювати факторингові операції. Є. Склеповий відмічає, що однозначно відповісти на питання, хто саме – важко, оскільки між державними відомствами та юристами на цю тему триває дискусія, яка розпочалась з появою листа Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 13 жовтня 2003 р. за № 347/07/1-3/1. У ньому зазначається, що перевідступлення вимоги за грошовими зобов'язаннями з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу є факторингом і підлягає регулюванню як фінансова послуга. Це

означає, що фактором (установою, яка в результаті перевідступлення вимоги одержує право вимоги за грошовими зобов'язаннями) може бути або банк, або фінансова установа, або фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка відповідно до закону має право здійснювати факторингові операції [1, с. 56].

У факторинговій операції згідно зі ст. 1079 ЦКУ, беруть участь три сторони:

1) клієнт – первісний кредитор щодо боржника, тобто постачальник товарів (послуг) за первісним (базовим) договором. Клієнтами можуть бути тільки фізичні або юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності;

2) фактор – другий кредитор щодо боржника. Це особа, яка надає грошові кошти в розпорядження клієнта за плату, а також надає додаткові послуги в межах договору факторингу. Як ми сказали вище, факторами можуть бути тільки банки та інші фінансові установи, які згідно із законом мають право здійснювати факторингові операції (ч. 3 ст. 1079 ЦКУ).

3) боржник-дебітор, тобто покупець товарів (замовник послуг) за первісним (базовим) договором.

Особливої уваги потребує визначення мети договору факторингу. Л. Єфимова, визначаючи мету договору фінансування, підкреслює, що «передання права вимоги в межах договору фінансування має допоміжний характер, а передання відповідної грошової суми головною... метою договору фінансування під відступлення права грошової вимоги (дебіторської заборгованості) є отримання відповідної суми платежу з зобов'язанням її повернення, а відступлення визначається як спосіб платежу» [2, с. 141].

Головні ознаки факторингу:

1) предметом договору факторингу є право грошової вимоги до третьої особи. Причому згідно зі ст. 1078 ЦКУ це може бути як право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), так і право вимоги, яке виникне в майбутньому (майбутня вимога). Майбутня вимога вважається переданою фактору з дня виникнення права вимоги до боржника. Якщо передання права грошової вимоги обумовлене певною подією, то воно вважається переданим із моменту настання цієї події;

2) фактор передає або зобов'язується передати в розпорядження другої сторони грошові кошти. Так відбувається фінансування фактором клієнта;

3) послугу фактор надає за плату.

Порядок дій за договором факторингу складається з таких етапів:

1. Укладення генеральної угоди про факторинг. Щоб факторингове обслуговування стартувало, підприємство укладає генеральний договір із банком чи іншою фінансовою установою, яка займається факторингом.

2. Відступлення фактору права вимоги до боржника. Таким є переданням фактору оригіналів документів, які свідчать про право на отримання переданого боргу.

3. Фінансування.Після отримання оригіналів документів, що свідчать про право на отримання переданого боргу (договір, рахунки, накладні тощо), фактор одразу (або протягом декількох днів) перераховує клієнту визначену умовами договору факторингу суму грошових коштів

4. Повідомлення боржника про зміну кредитора.

5. Плата за факторинг.Розмір винагороди фактору за надані послуги з фінансування клієнта законодавство не встановлює. Сторони договору факторингу визначають такий розмір самостійно. Він залежить від масштабів та структури виробничої діяльності клієнта, трудомісткості робіт з обслуговування заборгованості, кількості та платоспроможності дебіторів, строку відстрочення платежу.

Таким чином, договір факторингу – це відплатний цивільний правочин, згідно з яким фактор надає комплексні послуги з фінансування клієнта грошовими коштами під відступлення його права грошової вимоги до боржника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Склеповий Є.В. Ринок факторингових послуг в Україні // Фінанси України. – 2005. – № 9. – 113 с.
2. Ефимова Л. Г. Банковские сделки. – М, 2000. – 242 с.

Кравчук Єлизавета Олександрівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕНТІВ ЗА КОРИСТУВАННЯ ЧУЖИМИ КОШТАМИ ВНАСЛІДОК НЕДОСКОНАЛОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ НОРМ

Ще у давніх часах гроші давати під проценти було неправильним та такі дії засуджувались. Але з часом заборона давати гроші в борг під проценти стала скасовуватись. Вже у XIX столітті з'являлися в кодексах глави, пункти про процентну позику.

Цивільний кодекс Української РСР 1963 року не допускав процентів по грошових зобов'язаннях за винятком операцій кредитних установ, зобов'язань по зовнішній торгівлі та інших випадків, зазначених у законі (ст. 170 Кодексу). Натомість ст. 536 ЦК України прямо встановила, що за користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами [1].

Як сказала Л.А. Новоселова: «…підставою для стягнення відсотків річних є саме правопорушення, а не будь-яка інша дія (або бездіяльність), що спричинила за собою користування чужими грошовими коштами». Крім того, сплата відсотків річних є додаткове зобов'язання до основного (грошового) зобов'язання, і, як наслідок, є обтяженням для боржника [2].

Процентам в Цивільного кодексу України присвячено дві статті 536 та 625. Згідно ч.2 ст.625 ЦК України – це річні проценти, якою передбачена відповідальність боржника, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу, а також 3 проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом. Тобто у межах строку кредитування боржник має сплачувати проценти, розмір яких встановлено договором, а в разі подальшого неправомірного користування поза межами строку кредитування – 3 проценти річних, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Стаття 536 ЦК України визначає, що за користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами. Розмір процентів за користування чужими грошовими коштами може бути визначений: договором, законом, зокрема ЦК України та іншими актами цивільного законодавства [2].

Проте, якщо договором цей розмір не встановлений, а сторона не виконала зобов'язання, то положення ч.2 ст.625 ЦК України, якою передбачена відповідальність боржника за прострочення грошового зобов'язання, не застосовуються, оскільки повернення попередньої оплати є не грошовим зобов'язанням, а наслідком порушення умов договору [3, с. 132].

Отже, застосування процентів відповідно до ст. 536 ЦК України виключає застосування процентів, передбачених ст. 625 ЦК України.

Також, якщо розмір процентів ні договором, ні положеннями ЦК України чи інших актів цивільного законодавства не передбачений, то застосовується аналогія закону відповідно до ст. 1048 ЦК України.

Проте з таким висновком не погодився Верховний Суд України, який у постанові від 27.12.2010 №9/67-38, розглядаючи позовні вимоги про стягнення процентів за користування чужими коштами за несвоєчасне повернення суми попередньої оплати, дійшов висновку, що застосування аналогії закону за ст.1048 ЦК України до правовідносин постачання не ґрунтується на вимогах законодавства, оскільки договори постачання і позики є не подібними, а різними за своєю правовою природою та регулюють різні види цивільних правовідносин [4].

Подібний висновок зробив Верховний Суд, який у постанові від 10 квітня 2018 року (справа № 910/10156/17), що застосування до спірних відносин положення частини першої статті 1048 ЦК України за аналогією закону, аби визначити розмір процентів, є помилковими, оскільки, по-перше, у справі йдеться про неправомірну поведінку боржника (в той час як частина 1 статті 1048 ЦК України застосовується у випадку правомірної поведінки), а по-друге, у законодавстві немає прогалини у цій частині.Тому у разі прострочення виконання зобов'язання, зокрема щодо повернення безпідставно одержаних чи збережених грошей, нараховуються 3 % річних від простроченої суми відповідно до ч. 2ст. 625ЦК України [5].

Але на думку авторів А.Яреми, В.Карабаня, В.Кривенка, В.Ротаня,якщо договором постачання, законом або іншим актом цивільного законодавства розмір процентів за користування чужими грошима не встановлено, застосування приписів ст.625 або ст.1048 ЦК України є неправомірним[6].

Зазначене свідчить про виключність проблеми застосування цих норм. Тому для врегулювання даної прогалини треба доповнити статтю 536 ЦК України відповідними змінами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Новоселова Л.А. Проценты по денежным обязательствам. – Режим доступу: http://adhdportal.com/book_2795.html
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х. : Страйд, 2012. – 736 с.
4. Постанова Верховного Суду України від 27.12.2010 №9/67-38. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS100771.html
5. Постанова Верховного Суду України від 10 квітня 2018 року (справа № 910/10156/17). – Режим доступу: https://verdictum.ligazakon.net/document/73627931
6. «Прогалина в ЦК». – Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/print/4952-progalina_v_ck.h

Красова Вікторія Віталіївна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ШЛЯХОМ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Питання захисту цивільних прав шляхом відшкодування моральної шкоди є дуже важливим і актуальним сьогодні, так як ані судова практика, ані законодавство, ані наука не змогли дійти єдності у питаннях, що таке моральна шкода і як визначити розмір її відшкодування.

У статті 16 ЦК України зазначено, що кожна людина має право звернутися до суду для захисту свого майнового чи немайнового права, не залежно від того, є вона громадянином України чи іноземцем. У цій же статті визначено основні способи захисту цивільних прав, серед яких особливу увагу привертає дев’ятий пункт: «Про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» [1].

Поняття «моральна шкода» широко використовується в законодавстві України, зокрема в Конституції України, ЦК України, Кодексі законів про працю, в судовій практиці та інших нормативно-правових актах. Однак, основна проблема полягає у тому, що єдиного визначення цього поняття не існує, внаслідок чого, люди можуть, по-різному його тлумачити. У юридичній літературі під поняттям моральна шкода розуміють наслідки правопорушення, які не мають економічного змісту і виражаються у стражданнях [2, с. 114]. У ЦК України законодавець пояснює моральну шкоду, через перелік обставин, до яких належать: фізичний біль та страждання, яких особа зазнала у зв’язку з

ушкодженням здоров'я, каліцтвом; душевні страждання, спричинені неправомірною поведінкою, щодо неї чи її близьких; душевні страждання, внаслідок пошкодження її майна; приниження честі та гідності.

Якщо звернути увагу на перші три пункти, можна помітити, що моральна шкода визначається, як страждання і містить певний суб'єктивний чинник, а четвертий пункт демонструє нам наслідок неправомірного діяння – приниження честі, гідності і репутації. Також помітне певне розмежування, відповідно до способів заподіяння моральної шкоди. Це можуть бути душевні та фізичні страждання. Під поняттям «душевні страждання» розуміють певні відчуття образи, приниження, а також ті, що є несприятливими для людини. Фізичні страждання ж виникають внаслідок заподіяння фізичної шкоди – нанесення тілесних ушкоджень, що загрожують життю та здоров'ю особи.

Компенсація моральної шкоди є способом захисту цивільних прав та інтересів і застосовується в разі наявності всіх умов для притягнення особи до цивільно-правової деліктної відповідальності.

До основних умов належать: протиправність дій, факт наявності моральної шкоди та вини, зв'язок між настанням шкоди і неправомірними діями. Відсутність одного з елементів, виключає відшкодування моральної шкоди.

Згідно із п. 3 ст. 23 моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб. У чинному законодавстві, чітких меж відшкодування немає. Визначення розміру– покладене на суддю, який оцінює ступінь шкоди, завданої особі, а також характер правопорушення. Проте, якщо аналізувати судову практику, можна помітити, що не існує одноманітності в вирішенні цього питання. Часто судді пов'язують визначення розміру компенсації з мінімальним розміром заробітної плати або іншими непов'язаними чинниками і, як наслідок, потерпілий має свою упереджену оцінку події, що становить ще одну проблему під час відшкодування моральної шкоди. Саме тому, багато науковців стверджують, що є необхідність у встановленні верхньої та нижньої межі компенсації. Так, наприклад, відомий вчений О.М. Ерделевський запропонував ввести єдину формулу розрахунку розміру компенсації [3, с. 187].

Отже, питання захисту цивільних прав шляхом відшкодування моральної (немайнової) шкоди залишається спірним. Першим кроком для вирішення вищеперерахованих мною проблем може слугувати прийняття Закону «Про регулювання діяльності з визначення розміру моральної (немайнової) шкоди», проект якого одержано Верховною Радою [4]. Саме в ньому законодавці надали повне тлумачення поняття «моральна шкода», визначили випадки, у разі настання яких особа може претендувати на компенсацію моральної шко-

ди, а також запропонували створити спеціальну посаду-експерта, на якого будуть покладатися функції визначення розміру моральної шкоди. На мою думку, прийняття закону покращить врегулювання питань захисту цивільних прав шляхом відшкодування моральної шкоди, проте, ми маємо розуміти, що всі ситуації є індивідуальні і справедливо оцінити ступінь страждань людини в грошовій формі майже неможливо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст.356.
2. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У 2-х т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – К. : Ін Юре, 2006 (Т.1. Загальна частина) – С. 258.
3. Эрделевский А. М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики / А. М. Эрделевский. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : ВолтерсКлувер, 2004. – С. 320

Кузмінська Анастасія Олександрівна,

студентка 1-го курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

В умовах активізації реформування земельних правовідносин, які пов’язані з намаганням запровадити ринок землі в Україні, важливого значення набувають питання договорів оренди земельних ділянок. Однією з умов важливості цього питання та необхідності його більш детального розгляду є те, що на сьогодні в Україні діє більше 50 тис. договорів оренди одних лише ділянок сільськогосподарського призначення державної власності з площею 1,4 млн гектарів та майже 5 млн. договорів оренди земельних паїв площею більше 16 млн. га. Введення ринку землі призведе до виникнення бажання у багатьох власників продати свої земельні ділянки, проте у багатьох з них укладено довгострокові договори оренди, окрім того, в багатьох договорах передбачено переважне право викупу. Тому слід більш уважніше звернутися до проблем оренди земельних ділянок.

На сьогодні питання оренди земельних ділянок регламентуються багать-

ма нормативно-правовими актами, серед яких найважливішими є Земельний кодекс [1] та Закон України «Про оренду землі» [2]. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про оренду землі» під орендою землі розуміється засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності. В ст. 3 земельні ділянки визначено об'єктами оренди землі.

В останні роки почастішали спроби рейдерства земельних ділянок. В багатьох випадках це обумовлено і самими суб'єктами орендних правовідносин, які неналежним чином відносяться до укладення та дотримання договорів оренди земельної ділянки, в результаті чого договори визначаються недійсними. В першу чергу це пов'язано з наступним:

– відсутнє законно оформлене землекористування;

– формально не зафіксовані потужності для сільськогосподарського виробництва;

– існуючі критерії сільгоспвиробника не дотримано, що є приводом для позбавлення використання спрощеної системи та спеціального режиму ПДВ, що в свою чергу веде до наступного:

– платник повинен був сплачувати податки за спрощено системою;

– усі попередні періоди повинні бути перераховані за загальними правилами оподаткування, що веде до значних втрат.

Окрім того, при укладенні договорів оренди земельних ділянок дуже часто допускається низка помилок:

– договір оренди підписується не уповноваженою особою або підпис такої особи є не дійсним;

– у договорі відсутні окремі необхідні істотні умови: об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки), термін дії договору; орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату. І. Лівіцька зазначає, що важливою проблемою є різниця між істотними умовами, які передбачені в Законі України «Про оренду землі» та діючою Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового договору оренди землі» від 3 березня 2004 р. № 220 яку, враховуючи положення Господарського кодексу України, зобов'язанні використовувати юридичні особи [3];

– в договорі закладено умови, які зачіпають права держави чи третіх осіб;

– не завжди дотримується порядок укладення договору, який передбачено в ст. 210 Земельного кодексу України;

– не зареєстроване право.

В багатьох випадках взагалі може бути відсутній договір оренди земельної ділянки, або ж строк такого договору вже минув, а фактично оренда продовжується.

Надзвичайно складним є пласт проблем, пов'язаний з орендною платою, яка, за своєю сутністю, має подвійну природу. Як зауважує М. Золотарьова «З одного боку, підставою для нарахування орендної плати є договір оренди земельної ділянки. З іншого – орендна плата є, по-суті, одним із податків, а отже, його справляння відбувається з урахуванням норм ПК України» [4]. Головна проблема, яка з цим пов'язана, зводиться до дискусій про необхідність орендної плати після закінчення договору оренди земельної ділянки, у випадку, якщо такою ділянкою продовжують користуватися в виду того, що на ній розташовані об'єкти нерухомості. Найчастіше такі спори вирішуються згідно з правилом пролонгації договору оренди у випадку продовження користування земельною ділянкою за відсутності на протягі 1 місяця після закінчення строку дії договору листа-повідомлення від орендодавця про заперечення щодо поновлення договору оренди землі.

Л.Зуєвич звертає увагу на так званий «конфлікт очікувань». Він виникає після завершення дії договору оренди землі між орендарем, новим орендарем, новим власником земельної ділянки тощо. В цьому випадку, аналогічно як і у попередньому щодо орендної плати, важливу роль відіграють приписи ст.33 закону «Про оренду землі» №161-XIV щодо того, що законні очікування орендаря мають розглядатись як першочергові. Зокрема Л. Зуєвич наводить приклад, за яким помилковим був висновок суду про наявність прав законного очікування третіх осіб, що виникли на підставі розпоряджень Держгеокадастру про надання дозволів на розроблення проектів землеустрою щодо відведення частин спірної ділянки для подальшого передання у власність фізичним особам. Такі висновки зроблені без урахування законного очікування орендаря на поновлення договору оренди землі на підставі закону з урахуванням дотримання останнім належної процедури такого поновлення [5].

Важливо зауважити, що переважне право діє і щодо викупу орендованої земельної ділянки. Сутність такого права зводиться до пропозиції власника землі до моменту підписання договору купівлі-продажу письмово запропонувати орендарю викупити земельну ділянку за ціною та на умовах, що запропоновані потенційним покупцем. Така пропозиція зі сторони власника земельної ділянки є його обов'язком, недотримання якого може стати причиною оспорення договору купівлі-продажу в суді. Але в цьому випадку важливим є дотримання правила належного виконання договору оренди. Тобто орендар

має мати добру репутацію. Однак критерії такої доброї репутації чітко не встановлені.

В останні роки, ще до моменту активізації земельної реформи (а можливо навіть з цієї причин її проведення відкладали), в Україні стала ширитися практика заміни договорів оренди земельних ділянок на емфітезис, який собою являє право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Перевагою для емфітевта є можливість укладення такого договору на строк, більше ніж 50 років, що обумовлено ст. 19 Закону України «Про оренду землі» для оренди земельних ділянок. Перевагою для власника земельної ділянки є можливість разово одержати значну суму, але й недоліком є те, що власник не буде отримувати щорічні платежі як при оренді (хоч потенційно і може про це домовитися). Окрім того, власник земельної ділянки матиме право на отримання певного відсотку від ціни продажу, розмір якого має бути визначений договором.

Як зауважує П. Кулинич на відміну від орендаря, емфітевт набуває таке важливе право, як право відчуження емфітевзису іншій особі шляхом укладення з нею договору купівлі-продажу або міни, дарування тощо. Причому земельний мораторій не поширюється на відчуження емфітевзису. Власник земельної ділянки має лише переважне право на викуп права емфітевзису, що означатиме його припинення. Якщо власник земельної ділянки не здійснює викупу емфітевзису, то він не зможе запобігти його продажу іншій особі. До недоліків для власників земельних ділянок, які укладають емфітезис, а не договір оренди слід віднести нерівноцінність права власності та права користування, занижені ціни на земельні ділянки. Окрім того, власник земельної ділянки і при емфітезисі буде продовжуватись залишатися платником земельного податку доки не викупить право емфітезису [6].

Таким чином, в сьогоднішніх умовах назріла необхідність для перегляду окремих положень правового регулювання договору оренди земельних ділянок, усунення колізій та більш чіткого унормування порядку укладення, виконання та розірвання договорів оренди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земельний кодекс: Закон від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 356.
2. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №46-47. – Ст. 280.
3. Лівіцька І. Чому оренда землі – це погано: 4 причини. – Режим доступу: https://landlord.ua/news/chomu-orenda-zemli-tse-pohano-4-prychyny/
4. Золотарьова М. Чи потрібно вносити орендну плату за земельну ділянку

по закінченню строку дії договору оренди. – Режим доступу: https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/8648 /120313
5. Зуєвич Л. Які правові позиції потрібно врахувати, готуючи позов про поновлення договору оренди землі? // Закон і бізнес. – 2019. – №31-32. – Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/138827-pravovi_pozicii_vs_schodo_ponovlennya_dogo voru_orendi_zemli_.html
6. Кулинич П. Емфітевзис як пастка для сільського землевласника, або чому селянам не варто укладати договори про його встановлення? – Режим доступу: https://yvu.com.ua/emfitevzys-yak-pastka-dlya-silskogo-zemlevlasnyka-abo-chomu-selyanam-ne-varto-ukladaty-dogovory-pro-jogo-vstanovlennya/

Кузнецова Анастасія Михайлівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Питання захисту права приватної власності є досить актуальним сьогодні з тієї причини, що майже кожна особа на своєму життєвому шляху стикається із проблемами та труднощами щодо реалізації та охорони своїх прав щодо володіння, користування та розпорядження своєю власністю. Проблематику шляхів захисту права особи на власність вивчають багато видатних науковців, а саме: Харитонов Є.О,. Некіт К.Г., Старцев О.В., Підопригора І.О. та інші.

Кожна демократична, правова, соціальна держава з розвинутою ринковою економікою, громадянським суспільством та поділом гілок влади забезпечує вільне і рівноправне існування та функціонування різних форм власності. Право приватної власності гарантується громадянам Конституцією України (ст.41), захищається Цивільним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, а також багатьма іншими нормативно-правовими актами, ратифікованими нашою державою [1].

В Україні главою 29 Цивільного кодексу закріплено шляхи, методи, які надані особі, для захисту свого порушеного права. Справи саме щодо порушення права власності є однією з найпоширеніших категорій справ в українських судах. Для захисту права власності зацікавлена особа має право звернутися до суду, для цього передбачено декілька видів позивів: віндикаційний, прогібіторний, негаторний, позов про визнання особу

власником, при умові, що таке її право оспорюється чи порушується та багато інших засобів [2].

Проте, незважаючи на існування досить широкого кола засобів захисту права власності в законодавстві, рівень захищеності власності в Україні залишається досить незадовільним. Основні проблеми виникають з наступних питань: примусове відчуження майна, рейдерство, процедура витребування майна, реєстрація речових прав на нерухоме майно, розташоване на території тимчасово окупованої АР Крим та в районах проведення АТО, відсутність чіткого однозначного трактування поняття «об'єкт незавершеного будівництва», а отже й відсутність механізму, що дозволяв би в судовому порядку визнати права особи на такі об'єкти, невиконання судових рішень [3]. Стосовно останнього існує невтішна статистика: тільки 20% судових рішень підлягають дійсному виконанню.

Проблеми, пов'язані з низьким рівнем захищеності права власності, виникають з наступних причин: по-перше, небажання чи неможливість суддів вирішувати справи щодо власності, неефективність судової системи в цілому, що має своїм наслідком затягування з розглядом справи, що порушує права власників та не охороняє їх належним чином; по-друге, неефективна діяльність Державної виконавчої служби, що пов'язана з перевантаженістю та низькою оплатою праці виконавців. Проте, треба зазначити, що наразі держава намагається виправляти дану ситуацію шляхом запровадження нового правового інституту – приватного виконавця, які уповноважені на примусове виконання судових рішень та рішень інших органів. Таке рішення надає більше можливостей вибору особам, що потребують примусового виконання судового рішення, що було винесено на їх користь. І, нарешті, відсутність дієвого механізму протидії силовому захопленню земель на законодавчому рівні, що теж є суттєвою перешкодою на шляху користування особою своїм правом.

Підсумовуючи вищевикладене, для вирішення цих проблем необхідно застосувати наступні заходи:

1) посилити контроль за дотриманням законності під час приватизації майна, розробити нормативно-правову базу, що передбачала би суворе покарання за рейдерство. Для цього потрібно внести зміни у низку законодавчих актів, а саме до ЗУ «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно», до Кримінального кодексу України, до ЗУ «Про нотаріат», «Про електронний цифровий підпис» та багато інших актів. Такі зміни покликані подолати прогалини, які відкривають шлях до реалізації рейдерських схем. Треба зазначити, що наразі держава плідно працює над

вирішенням цієї проблеми, це засвідчує законопроект «Про внесення змін в деякі законодавчі акти України стосовно удосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно і захисту права власності», поданий до ВРУ;

2) удосконалити систему державної реєстрації прав на нерухоме майно, підвищити видатки на фінансування органів, що проводять державну реєстрацію, забезпечити належну матеріально-технічну базу для їх функціонування;

3) забезпечити існування ефективного судового захисту власників, а саме: розглядання судами спорів в розумні строки, винесення обґрунтованих, справедливих рішень, доступність правосуддя для громадян на території всієї держави та в інші способи;

4) внести зміни до ЦКУ, а саме до ст.331, якими слід запровадити конкретне визначення поняття «об'єкт незавершеного будівництва», що необхідно для вирішення багатьох спорів в судовому порядку [4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Харитонов Є.О., Давидова І.В. Навчально-методичний посібник «Вступ до приватного права». – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2019. – С. 87.
3. Щербатюк М. Право власності. – Режим доступу: https://helsinki.org.ua/pravo-vlasnosti/
4. Цивільний кодекс України : Закон від 16.01.2003 р. –// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – ст.356

Лебедєва Діана Федорівна, Максютенко Євгеній Володимирович,
студенти 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Стрімкий розвиток технологій та легкий доступ до ресурсів глобальних інформаційних мереж зумовив зростання рикну електронної комерції. Сучасні тенденції в світовій економіці вказують на те, що в майбутньому даний сегмент буде домінувати в промислово-розвинутих країнах. Вже зараз торгівля в Інтернеті стає одним із наймасивніших елементів національної економіки в країнах Європи. Суспільство вже перейшло на якісно новий етап розвитку, де одну з визначальних ролей відіграє інформація. Україна порівняно нещодавно почала розвиватися в цьому напрямку, але має величезний потенціал з можливістю виходу на європейський ринок. Отже виникає потреба в нормативно-правовому регулюванні електронної комерції [1, с. 16].

Правова неврегульованість суспільних відносин у сфері електронної комерції та її специфічний характер на практиці викликає деякі проблемні моменти. Проблема при індивідуалізації суб'єктів виникає у зв'язку з тим, що в мережі Інтернет є можливість анонімно здійснювати правочини. Також існують складнощі у підтвердженні отримання акцепту, переданого із використанням інформаційних мереж, що характерно дляроздрібної торгівлі. Транснаціональний характер відносин та відсутність чіткої міжнародної уніфікації положень викликає собою проблему визначення яке саме законодавство потрібно застосовувати [2, с. 76].

На нашу думку, електронна комерція має дещо специфічну проблему, яка пов'язана саме з швидким розвитком інформаційних технологій. У зв'язку з цим значно ускладняється можливість оперативно реагувати, здійснювати правове регулювання та вносити відповідні зміни до законодавства.

Ми вважаємо, що для більш чіткого розуміння поставленої проблеми доцільно було б виділити три рівня правового регулювання електронної комерції:

- міжнародний;
- регіональний (в межах Європи);
- національний.

На першому рівні фундамент для нормативно-правових актів, що використовуються в даній сфері заклав Типовий закон UNCITRAL про електронну торгівлю, прийнятий у Нью-Йорку у 1996 році. Ним було визначено основні принципи електронної торгівлі, врегульовано укладення електронних договорів та викладено їх основні ознаки, регламентовано питання про юридичну силу повідомлень та інші важливі питання.

На регіональному рівні існують нормативно-правові акти що стосуються електронної комерції, серед яких можна виділити Конвенцію про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, типову угоду обміну при міжнародному комерційному використанні електронного обміну даними, Угоду про електронну комерцію (Рекомендація № 31, прийнята Центром ООН сприяння торгівлі та електронного бізнесу (UN/CEFACT), Декларацію про глобальну електронну комерцію, Директиву ЄС «Про електронну комерцію», Директиву ЄС «Про правила та оподаткування Інтернет-торгівлі».

На національному рівні електрона комерція регулюється Цивільним кодексом, в якому згідно з ч.1 ст. 207 допускається можливість укладати правочин за допомогою електронних засобів зв'язку, Законом України «Про електрону комерцію», Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг», Законом України «Про електронний цифровий підпис» та іншими нормативно-правовими актами [3, ст. 207].

З прийняттям Закону України «Про електрону комерцію» було врегульовано питання, які взагалі знаходились поза рамками правового кола. В цілому даний акт є прогресивним для національного законодавства України. Однак все ще існує низка проблемних питань, вирішення яких повинно стати одним з основних напрямків діяльності законодавчих органів.

Питання електронної комерції посідає значну в системі основних пріоритетів багатьох розвинутих держав світу. На сьогоднішній день для сприянню електронної комерції в Україні та виходу на європейський ринок, необхідно вносити зміни до вже існуючих законів та приймати нові підзаконні нормативно-правовові акти для подолання окремих прогалин в регулюванні електронної комерції. Фактично на практиці це повинно призвести до сукупного використання традиційних правових норм, а також нормативних актів, які були створенніспеціально для сфери електронної комерції. Також необхідно уніфікувати законодавство та значно спростити правила й процедури, що застосовуються у різних іноземних державах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубєва Н.Ю. Порядок укладання договорів в електронній формі за законодавством України // Вісник асоціації слідчих суддів України. – 2016. – №1. – С. 47-50.
2. ІТ-право – це просто : посібник / авт. кол. ; за ред. д.ю.н проф. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2017. – 106 с.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003 – №№ 40-44 – ст.356. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

Ленюк Вікторія Артемівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Завальнюк С.В.

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗМІН ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ФОРМИ ПРАВОЧИНУ ВІДЧУЖЕННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА

Наразі одним з проблемних питань у цивільних правовідносинах є питання пов’язані із захистом майна та персональних даних особи. У будь-якому договорі особа вносить свої дані. Загалом це такі ідентифікуючі ознаки як: прізвище, ім’я, по батькові; місце проживання особи, та код платника податків. Але я вважаю, що це недостатньо надійний спосіб надання інформації для збереження майна, на практиці ці дані можна легко дізнатися.

Існують випадки, коли наявність цих даних є недостатніми для збереження майна у власника. На сьогоднішній день часто можна зустріти такі випадки, коли так звані «чорні реєстратори», які мають намір відчужити майно конкретної особи, на підставі підроблених документів або й, взагалі, без документаціїреєструють в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно право власності на інших осіб, цим самим вчиняючи злочин і буквально стаються випадки, коли особа на наступний день опиняється вже у чужій квартирі. Вони можуть легко підробити ці дані та присвоїти собі чуже майно [1]. Вся інформація про майнові права особи знаходиться у Реєстрі прав власності на нерухоме майно. Реєстр прав власності на нерухоме майно є єдиною державною інформаційною системою, що містить відомості про зареєстровані права, суб’єктів прав, об’єкти нерухомого майна та незавершеного будівництва, правовстановлювальні документи та документи, на підставі яких проведено державну реєстрацію права власності на об’єкт незавершеного будівни-

цтва. Складовими частинами Реєстру прав є електронна база даних, реєстраційні справи, журнали обліку заяв про державну реєстрацію прав та обліку заяв та запитів про надання інформації з Реєстру прав.

Також особа має право на захист персональних даних. Положення щодо захисту персональних даних закріплено на законодавчому рівні, а саме Законом України «Про захист персональних даних» визначено захист персональних даних особи, але зараз поширена ситуації порушення цього права і зловмисники можуть викрасти та використати персональні дані без згоди їх власника [2].

Щоб цьому запобігти, я пропоную застосовувати додаткові ідентифікуючі ознаки особи при вчиненні юридичних дій. Це можуть бути застосування відбитків пальців або електронний підпис при вчиненні правочину в електронній формі, який набагато важче підробити ніж звичайний у письмовому вигляді. Також це може бути додаткова перевірка особи шляхом надсилання на її пошту спеціального підтвердження у вигляді цифрового коду, який особа надає уповноваженому працівнику для вчинення певних дій майнового характеру.

Найчастіше махінації щодо відчуження майна проводять у момент складання договору. Саме через це буде доцільно запровадити електронну форму укладення договору. Законом передбачені такі форми правочину щодо відчуження нерухомого майна, які підлягають обов'язковому нотаріального посвідчення, а саме договір: купівлі-продажу (ст. 655 Цивільного Кодексу України), дарування (ст. 717 ЦК України), договір про відчуження житлового будинку або іншої нерухомості (дарування, ренти, довічного утримання) (ст.719,732,745 ЦК України); договір застави нерухомого майна,транспортних засобів, космічних об'єктів (ст. 577 ЦК України) [3]. У цих формах договорах є обов'язковою письмова форма із нотаріальним посвідченням.На мою думку цього недостатньо, треба запровадити електронну форму із електронним підписом. Таким чином буде важче підробити електронний підпис і він додатково не тільки ідентифікує фізичну особу, але й свідчить про вираженням її волі.

Саме ці зміни до законодавства я вважаю дієвими методами для захисту нерухомого майна та персональних даних особи від його незаконного відчуження.

Отже, підводячи підсумок, можу зазначити, що ми маємо проблему, яка загрожує безпечному проведенні операцій щодо нерухомого майна, а саме загрозу його незаконного відчуження іншими особами. Згідно з пунктом 5 частини 1 статті 3 Закону України «Про електронну комерцію» електронний

договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків і оформлена в електронній формі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 2.11.2019 року // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – 2019. – № 51. – Ст.553.
2. Про захист персональних даних: Закон України від 30.01.2018 року // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – 2018 – № 34. – Ст. 481.
3. Цивільний кодекс України від 08.10.2019 року // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – 2019. – № 40-44. – Ст.356.

Лінкевич Христина Олександрівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ ПРОЩЕННЯ БОРГУ

В сьогоденні ця тема досить актуальна, тому доцільно буде закцентувати увагу на декількох спірних моментах, та спробувати пояснити суть цих аспектів на основі суджень науковців-теоретиків і безпосередньо законодавця. Але перш за все, перед розкриттям теми, необхідно зазначити існуючі підстави припинення зобов'язань, а саме юридичного факту. В свою чергу ці підстави можна поділити на головні групи, такі як: зобов'язання, які можуть припинятися за волею сторін, або одним із них та припинення, яке може відбуватися не залежно від волі учасників.

Відповідно до ст. 605 ЦК України, зобов'язання припиняється внаслідок звільнення (прощення боргу) кредитором боржника від його обов'язків, якщо це не порушує прав третіх осіб щодо майна кредитора. Як і в попередніх кодифікаціях, у чинному Цивільному кодексі України норма про прощення боргу сформульована настільки лаконічно, що спроби її буквального тлумачення приводять дослідників до протилежних підсумків стосовно природи прощення боргу як одностороннього чи двостороннього правочину [1, с. 145].

Деякі науковці, спираючись на літературне тлумачення, визначають, що за змістом норми закону відмова кредитора від права вимагати виконання зобов'язання в цілому чи в частині є одностороннім волевиявленням і не вима-

гає згоди боржника [2, с. 465]. Так, на думку М. Панченка, український законодавець розкрив норму про прощення боргу без вказівки на договірну природу звільнення боржника від його обов'язків перед кредитором. Мається на увазі, односторонній правочин, у якому цивільні обов'язки (боржника) припиняються волевиявленням одного суб'єкта цивільного права (кредитора). Взагалі необхідно також зазначити, що автори, які відстоюють односторонність прощення боргу, пояснюють свою позицію недостатністю у нормі якоїсь вказівки на договірний характер такого правочину чи необхідність згоди боржника.

Такожвчені-юристи порівнюють прощення боргу з конструкціями інших підстав припинення зобов'язань. Так, Є. О. Крашеніннікова зазначає, що норма, яка регулює припинення зобов'язання зарахуванням зустрічної однорідної вимоги,вказує на те, що для зарахування вистачить заяви одного учасника. Одночасно з цим, норма про прощення боргу схожої вказівки не містить, що дає змогу констатувати, що прощення боргу можливе тільки, як договір між кредитором та боржником. Однотипнуідеюформулюють такі вчені як: Ю. В. Байгушева та В. В. Грачов [3, с. 79]. Отже, прихильники договірної природи прощення боргу обстоюють свою позицію тим же аргументом, що і їхні іноумці, а саме – недостатністю прямої вказівки у тексті закону на характер досліджуваного правочину.

Відповідно до зазначено, можна узагальнити, що спроба зробити деякі висновки із буквального тлумачення ст. 605 ЦК України може мати результатом лише констатацію того факту, що у зазначеній статті нічого не сказано про характер відповідного правочину. Правильне визначення природи прощення боргу можливе лише на основі системного тлумачення норм цивільного законодавства, присвячених правочинам, договорам і зобов'язанням.

Непомилково буде погодитися з Р. І. Таш'яном, який зазначає на необхідності введення до наукової доктрини принципу свободи уповноважуючого одностороннього правочину, зміст якого полягає у тому, що особа може вчиняти уповноважуючий односторонній правочин вільно, без обмежень, оскільки цим правочином іншим особам надається право, а сам суб'єкт бере на себе кореспондуючий цьому праву обов'язок. Головним базисом цього принципу є можливість вчиняти односторонні правочини, які хоча й не передбачені чинним законодавством, але не суперечать його основним принципам. Поряд із цим, автор визначає, що дія цього принципу не поширюється на односторонні зобов'язуючі правочини, оскільки односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами [4, с. 93].

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновки, що у випадках, коли законодавець хоче надати стороні можливість припинити зобов'язання в односторонньому порядку без звернення до юрисдикційних органів, то на це має́ться пряма вказівка в законі або санкціонування законом відповідної домовленості. Тому, як підсумок, вважаємо, що відсутність у ст. 605 ЦК України прямої вказівки на односторонність відповідного правочину, у поєднанні із положеннями статті 598 ЦК України, дає підстави розглядати прощення боргу як двосторонній правочин, тобто договір, що потребує згоди як кредитора, так і боржника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. – Т. 12: Спадкове право / За ред. проф. І. В. Фатєєвої – Х.: ФО-П Колісник А.А., 2015. – 544 с.
2. Панченко М. Припинення зобов'язання прощенням боргу / М. Панченко Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 12. – С. 465.
3. Грачев В. В. Прощение вексельного долга // Очерки по торговому праву. – 2007. – 242 с.
4. Таш'ян Р. І. Односторонні правочини у цивільному праві: монографія. – Х. : Право, 2010. – 200 с.

Лісютіна Єлизавета Геннадіївна,

студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: асистент Спасова К.І.

СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Стрімке поширення інформаційних технологій за останнє десятиріччя призвело до посилення уваги як науковців так і законодавця до нового інституту в договірному праві «старт-контракт». Поряд з аналітикою інформаційних даних та штучним інтелектом, особливо смарт-контракти прокладають шлях до нової ери укладення договорів і становлять потенційний виклик переважаючим поняттям договірного права.

Отже, в першу чергу варто визначитись з поняттям «смарт-контракт», під яким варто розуміти договір, написаний на одному з формальних мов програмування, у вигляді певного алгоритму, що володіє властивістю самовиконання, об'єктом якого є лише такі об'єкти цивільних прав, які пов'язані з

цифровим простором або є його невід'ємною частиною, і взаємодія сторін якого відбувається на основі технології блокчейн [1].

Принцип роботи смарт-контракту полягає в наступному, смарт-контракт записується в блокчейн, де вся його логіка поміщається в програмний контейнер – блок, який об'єднує всі повідомлення, що стосуються окремого смарт-контракту. Повідомлення можуть виконувати роль входів і виходів програмного коду смарт-контракту і призводити до будь-яких дій за межами блокчейн, в реальному або цифровому часу. Необхідними складовими смарт-контракту є:

1. Предмет договору та наявність необхідних для його виконання інструментів (наприклад, кріптовалютних розрахункових рахунків, програм-оракулів). Контракт повинен мати доступ до описуваних послуг і товарів, а також мати можливість відкриття і закриття доступу до даного елементу.

2. Контракт використовує методи електронного підпису на основі публічних і приватних ключів, наявних у двох або більше сторін угоди. Всі учасники ініціюють угоду, підписуючи договір своїми ключами.

3. Секретний ключ, що діє як пароль і відомий тільки власнику адреси.

4. Умови смарт-контракту в формі точної послідовності операцій, які всі учасники договору підтверджують підписом, а також достовірність джерела цифрових даних.

5. Наявність приватного децентралізованого середовища (наприклад, Ethereum), яка підтримує входи й виходи для оракулів, забезпечуючи зв'язок реального і цифрового світу. Контракт записується в блокчейн цієї платформи та розподілено зберігається на її вузлах контрактів [2, с. 54]. Залежно від ступеня автоматизації смарт-контракти поділяються на: а) повністю автоматизовані; б) з копією на паперовому носії та в) переважно на паперовому носії. На сьогодні більшість смарт-контрактів відносяться до третього типу, де автоматизовані лише окремі аспекти угод, що пов'язано з тим, що рішення на базі блокчейн знаходяться на стадії тестування і доопрацювання.

Основні переваги смарт-контракту:

1. Безпека і прозорість. Смарт-контракт зашифрований і зберігається в розподіленому реєстрі, що гарантує захист від втрати або несанкціонованої зміни. Умови контракту незмінні протягом всього часу.

2. Незалежність і автономність – відпадає потреба в послугах посередників, які гарантують правильність проведення конкретних угод.

3. Економія й оптимізація – сторони контракту можуть співпрацювати на більш вигідних умовах, ніж при роботі з залученням посередників.

4. Швидкість – як тільки всі умови смарт-контракту виконуються, сторони максимально швидко обмінюються активами.

5. Точність – нема потреби заповнювати вручну безліч форм з ризиком допустити помилки в оформленні.

6. Стандартизація – на сьогодні можна вибрати потрібний смарт-контракт для конкретного завдання з безлічі наявних варіантів смарт-контрактів [3, с. 6].

Однак, смарт-контракти не позбавлені певних недоліків. Серед яких виділяють:

1. Людський фактор. Оскільки контракт – це код, написаний людьми, в ньому можуть бути присутніми якісь помилки і як наслідок – неправильне виконання договору. Чим складніше операція, тим більше потрібно прописати всіляких умов і варіантів розвитку угоди, а це сильно ускладнює складання «розумного контракту». До того ж смарт-контракт записується в блокчейні, тому він не може бути надалі змінений.

2. Невизначений правовий статус. Смарт-контракти в даний час не є об’єктом правового поля, а значить питання про відповідальність не відрегульоване. Всі угоди, які укладаються в рамках смарт-контрактів, забезпечуються тільки доброю волею учасників [4, с. 146].

3. Відсутність можливості страхування ризиків, через невизначеність правового статусу. При виникненні будь-яких ризиків, подій зі смарт-контрактом всі наслідки цілком лягають тільки на його учасників.

4. Втрата доступу до контракту. У зв’язку з тим, що вся робота з блокчейн побудована на тому, що авторизувати себе в системі можна тільки з використанням закритої частини криптографічного ключа, при втраті якого відновлення його неможливо. Тобто звернутися в суд або до нотаріуса для авторизації сторони не зможуть [5, с. 83].

5. Неможливість уявити у вигляді математичного алгоритму складні тексти договорів, які мають велику кількість припущень, особливих умов і т.д. Крім того, не всі об’єкти договірної діяльності можуть бути переведені в цифрові активи й прописані в програмі.

6. Значні витрати на впровадження.

7. Необізнаність. Смарт-контракт – це новинка в сучасному світі й далеко не всі люди, організації розуміють весь принцип роботи цих контрактів, що викликає досить насторожене ставлення. До найбільш перспективних сфер застосування смарт-контрактів відносять фінансовий ринок (банківські послуги, страхування), бухгалтерський облік і аудит, управління ланцюгами

постачання і логістики, реєстрацію прав власності, всілякі голосування, розумний транспорт, цифрову ідентифікацію особистості [1].

Очевидно, що смарт-контракти будуть поширюватися у всьому світі в різних галузях життєдіяльності, тому що суттєво економлять кошти й час, а також дають можливість співпрацювати з усіма країнами світу у сфері комерційної діяльності, не дивлячись на окремі норми кордону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубицкая Е.Г. Смарт-контракты // European research: innovation in sciense, education and technology: collection of scientific articles XXXIX International scientific and practical conferense. – London, 2018. – Режим доступа: https://elibrary.ru/item.asp?id=32857163
2. Осмоловская А. С. Смарт-контракты: функции и применение // Бизнес-образование в экономике знаний. – 2018. – № 2 (10). – С. 54-56.
3. Мамаева Н. В. Смарт-контракты и их особенности // Наука и образование сегодня. – 2018. – № 2. – С. 6-7.
4. Делендик А. С., Макаревич М. Л. Характеристика и особенности правового регулирования смарт-контрактов : сб. научн. статей по материалам междунар. научн.-практ. конф. «Актуальные вопросы развития современного общества», 11-12 апреля 2019 г. / Юго-Западный госуд. ун-т. – Курск: Изд-во Юго-Западного гос. ун-та, 2019. – С. 143-147.
5. Сулайманова Ч. Н., Эркебаева А. Б. К вопросу ответственности по смарт-контрактам // Вестник КРСУ. – 2018. – Т. 18. (№ 7). – С. 81-83.

Лоншакова Валерія Сергіївна,

студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ще нещодавно, «штучний інтелект» був таємною темою в усіх сферах науки, і тільки, можливо, більш знайомий в науковій фантастиці. Сьогодні цей термін широко розуміється для опису швидких технологій (таких як складні згорткові нейронні мережі, що використовують величезні обсяги даних), які все частіше використовуються в фінансах, транспорті, охороні здоров’я, національній безпеці та в багатьох інших областях.

В чому ж сутність «штучного інтелекту»? Штучний інтелект відрізняється від звичайних комп'ютерних алгоритмів тим, що він здатний навчати себе на основі накопиченого досвіду. Ця унікальна функція дозволяє штучному розуму діяти по-різному в аналогічних ситуаціях, в залежності від раніше виконаних дій. Тому в більшості випадків ефективність і потенціал штучного інтелекту досить незрозумілі.

Деякі дослідники вважають, що, якщо штучний інтелект майбутнього виправдає очікування, тобто виявиться мислездатним людиноподібним роботом, що володіє почуттями та емоціями, то закони варто змінити за для охоплення ролі роботів в суспільстві. Це означає, що виникне потреба у вдосконаленні чинної правової системи і необхідності адаптації законодавства з урахуванням сучасних потреб суспільства. Нормативне правове закріплення автономного статусу штучного інтелекту може спричинити і обов'язково спричинить актуалізацію питання про його позиціювання в якості особливої форми особистості («електронна особа» або інший концепт).

У 2012 р. Європейська Комісія запустила проект «RoboLaw», метою якого було дослідження того, яким чином перспективні технології у сфері біоробототехніки (включаючи штучний інтелект) можуть співвідноситись з національними і загальноєвропейськими правовими системами. Мета проекту полягала в розробці та пропозиції нормативно-правової бази, на основі якої такі технології могли б розвиватися і належним чином контролюватися [1].

На думку М. Шерера, до недавнього часу розвиток штучного інтелекту відбувався в нормативному вакуумі, за винятком наявних в деяких державах норм, що стосуються безпілотних транспортних засобів та літальних апаратів. На даний момент прийнято досить невелику кількість положень, які стосуються безпосередньо унікальних специфічних проблем, що піднімаються штучним інтелектом. Практично відсутня і судова практика по даній тематиці [3].

На дану сферу поширюється дія законодавства, основне питання полягає лише в тому, чи достатньо діючих в даний час норм, які встановлюють загальний правовий режим.

Дослідники не прийшли поки до консенсусу щодо того, яке саме має бути правове регулювання штучного інтелекту:

1) випереджаюче універсально-тотальне;

2) спрямоване на регламентацію конкретних створюваних систем штучного інтелекту.

Предметом правового регулювання в досліджуваній сфері може бути як сама технологія, так і сфера її застосування. У другому випадку правові нор-

ми або норми технічного регулювання можуть бути відносно легко адаптовані до вперше створених технологій, оскільки норми не прив'язані до якої-небудь однієї конкретної технології.

У 2017 році Європарламент ухвалив Резолюцію «Норми цивільного права про робототехніку». Документ присвячено різноманітним аспектам і проблемам робототехніки та штучного інтелекту. У ньому містяться основи використання штучного інтелекту та впровадження єдиної системи реєстрації таких «інтелектуальних» машин. За задумом, деяким категоріям роботів буде присвячено реєстраційний номер, згідно з яким можна буде знайти інформацію про нього, компанію-розробника, власника й умови виплати компенсації у разі спричинення шкоди. А підтримкою системи штучного інтелекту та її контролем повинно займатися спеціальне агентство з робототехніки, яке б могло регулювати й інші аспекти цієї області. Також, зараз можна говорити про те, що провідні європейські країни готові законодавчо закріпити автором твору комп'ютерну програму і поставити штучний інтелект на один щабель з людським [2].

У доповіді «Штучний інтелект і життя в 2030 році», розробленому на базі Стенфордського університету у 2016 році, були запропоновані наступні напрямки розробки політики в області правового регулювання використання і розробки штучного інтелекту:

– визначення способу накопичення технічних знань у сфері штучного інтелекту на всіх рівнях державного управління;

– усунення передбачуваних і фактичних перешкод для дослідження коректності функціонування, безпеки та дотримання конфіденційності системами штучного інтелекту і їх впливу на суспільство;

– стимулювання міждисциплінарних досліджень впливу систем штучного інтелекту на суспільство [4].

М. Шерер передбачає, що правове регулювання використання та розвитку систем штучного інтелекту може бути ефективним при використанні, наприклад, таких механізмів:

– забезпечення сертифікації систем штучного інтелекту і заборона на виробництво і застосування несертифікованих систем, що може бути серйозним стимулом для розробників вкладати певні ресурси в забезпечення безпеки таких систем;

– застосування механізмів солідарної відповідальності за використання несертифікованих систем штучного інтелекту;

– державне фінансування досліджень в області безпеки систем штучного інтелекту з одночасним встановленням санкцій щодо розробників, які ігнорують результати таких досліджень;

– встановлення необхідності затвердження систем штучного інтелекту відповідним профільним органом публічної влади, процес якого буде містити в собі кілька етапів ретельного тестування на предмет безпеки [3].

Отже, штучний інтелект вже інтенсивно породжує нові суттєві виклики (і їх буде все більше по мірі розвитку і впровадження такого роду технологій), пов'язані з вкрай складно прорахованими ризиками, створює безпрецедентно багато невизначеностей. І правове регулювання в цій сфері не просто не встигає, але вже на сьогодні безнадійно відстало від технологічного розвитку. При цьому правове становище штучного інтелекту залежить від міри і природи автономності штучного інтелекту від людини. Крім того, при створенні відповідного закону слід враховувати залежність можливостей адаптації законодавства та політики до досягнень в області штучного інтелекту, а також залежність можливостей адаптації штучного інтелекту до цінностей, які відображені в законодавстві і політиці – від різних соціальних, культурних, економічних та інших факторів. І така залежність, ймовірно, буде варіюватися від держави до держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проект «RoboLaw» // Європейська Комісія, 2012. – Режим доступу: http://www.robolaw.eu/projectdetails.htm.
2. Резолюція «Норми цивільного права про робототехніку» // Європарламент, 2017. – Режим доступу: http://robopravo.ru/riezoliutsiia_ies.
3. Scherer, M. U. (2016) Regulating Artificial Intelligence Systems: Risks, Challenges, Competen-cies, and Strategies. Harvard Journal of Law&Technology. 29 (2), 353–400. Available from: doi:10.2139/ssrn.2609777.
4. Stanford University (2016) Artificial Intelligence and Life in 2030: One Hundred Year Study on Artificial Intelligence. Available from: https://ai100.stanford.edu/sites/default/files/ ai_100_report_0831fnl.pdf.

Майхрович Вікторія Романівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Проблема особистих немайнових прав особи в сфері інтелектуальної власності обумовлена як зростаючим інтересом до особистих немайнових прав особи в цивільному праві в цілому, так і відповідними питаннями, пов'язаними з реалізацією творчого потенціалу людини, під яким ми розуміємо здатність людини володіти своїми діями, здійснювати права, що випливають з результатів її інтелектуальної, творчої діяльності

В Україні в результаті потужного розвитку доктрини особистих немайнових прав немайнові відносини обґрунтовано визнаються невід'ємною частиною предмета цивільно-правового регулювання.

Частиною першою ст. 1 Цивільного кодексу України передбачено, що цивільне право регулює особисту власність і майнові відносини (цивільні відносини), засновані на правовій рівності, свободі волі, майнової незалежності їх учасників. (Слід підкреслити, що особисті немайнові відносини не тільки характеризуються як цивільні відносини, а й названі в згаданій нормі ЦК України раніше, ніж майнові відносини).

Також важливим було створення спеціальної книги (книга II) ЦК України «Особисті немайнові права фізичної особи», правила якої встановлюють основні принципи регулювання в цій сфері. У той же час і теоретичні розробки і принципово важливі законодавчі рішення в цій області не усунули важливої проблеми визначення сутності немайнових прав суб'єктів відносин інтелектуальної власності та зв'язку таких немайнових прав з правовою категорією «особисті немайнові права».

Згідно зі ст. 423 ЦК особистими немайновими правами суб'єктів права інтелектуальної власності є:

1) право визнавати людину творцем (автором, виконавцем, винахідником і т. д.) об'єкта інтелектуальної власності;

2) право на запобігання будь-якого порушення права інтелектуальної власності, здатного завдати шкоди честі або репутації творця об'єкта інтелектуальної власності;

3) інші особисті немайнові права, встановлені законом.

Зазначені немайнові права можуть бути поділені на два види: а) особисті немайнові права, пов'язані з майновими правами; б) особисті немайнові права, не пов'язані з майновими правами.

Особисте немайнове право, пов'язане з правом власності, – це право визнати особу автором (автором, виконавцем, винахідником і т. т.) об'єкта інтелектуальної власності. У цьому випадку визнання автором породжує для особи весь комплекс майнових прав інтелектуальної власності (ст.424 ЦКУ) [1].

Особистим немайновим правом, не пов'язаними з майновими правами, є право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності, та деякі інші особисті немайнові права. Хоча завдання шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності, тягне виникнення у нього права на відшкодування моральної шкоди, однак це є наслідком правопорушення, а не результатом творчої діяльності.

Особисті немайнові права є чинними безстроково (ч.1 ст. 425 ЦК України). Вони можуть відчужуватися (переходити від автора до іншої особи), лише у виняткових випадках, котрі спеціально встановлені законом. Таке рішення пов'язане з тим, що ці особисті немайнові права належать сааме певній особі – автору, творцю об'єкта права інтелектуальної власності. Поміж винятків із загального правила можнана звати перехід у разі смерті автора його права на охорону недоторканості твору до особи, уповноваженої на це автором (ст. 439 ЦК України) [1, с. 208].

Слід зазначити, що не існує єдиної точки зору щодо використання терміну «особисте немайнове право» в сфері регулювання відносин інтелектуальної власності. Так, спірним є питання стосовно особистих немайнових прав юридичної особи на фірмове найменування, інші засоби індивідуалізації та інші об'єкти.

Пропонувалося розмежовувати особисті немайнові права фізичних осіб і немайнові права як суб'єктивні права фізичних і юридичних осіб, об'єктом яких є нематеріальні блага, котрі, разом із тим, за своєю природою можуть містити економічні елементи, а тому можуть передаватися іншим суб'єктам аналогічно майновим правам. Така пропозиція викликала заперечення деяких науковців [2, с. 208].

Звісно ж виправданим є усвідомлювати різницю між тими особистими немайновими правами, які належать творцеві результату інтелектуальної діяльності як особистості, і тими особистими немайновими правами, які можуть належати як фізичній, так і юридичній особі. Варто згадати ще одну проблему, яка, на мій погляд, виникає в зв'язку з використанням терміна «особисті

немайнові права» по відношенню до особистості в сфері відносин інтелектуальної власності.

Дана проблема полягає в необхідності диференціювати цей термін-поняття як загальну категорію цивільного права, яка набула свого значення в книзі II Цивільного кодексу України, як поняття, що відноситься до певного типу об'єктів цивільних прав. Особистих немайновиг благ (ст. 201 ЦК України), а також як особливу правову категорію, яка має місце виключно в сфері інтелектуальної власності (книга четверта ЦК України).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2003 р. – № 40. – Ст. 356.
2. Харитонова О.І. До проблеми визначення особистих немайнових прав фізичної особи у галузі інтелектуальної власності // Часопис цивілістики. – 2015. – Вип. 19. – С. 205-209.

Малюта Владислав Васильович,

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ЦИВІЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: КОНКУРЕНЦІЯ ЧИ СИМБІОЗ?

Цивільне право та кримінальне право, як може здаватися на перший погляд, є галузями права що мають різну правову природу. Конкуренція цих галузей є тривіальним прикладом протистояння приватного права та публічного права, але на периферії цих галузей існує велика кількістьправових відносин які можуть регулюватися відповідно до положень цивільного чи кримінального законодавства. Не зважаючи на схожість функцій цих галузей права, їх методології суттєво різняться. Якщо основним методом захисту прав цивільним правом є регулювання правовідносин і відновлення порушеного права шляхом стягнень з зобов'язаної сторони на користь правомочної, то методом кримінального права є забезпечення суспільної безпеки шляхом карних та превентивних дій. Таким чином постає проблема у регулюванні правопорушень, форма яких може відповідати юрисдикції обох галузей права.

Показова конкуренція цих галузей права відбувається на прикладі вирішення питання про розрізнення статті 190 КК України «Шахрайство», де за-

володіння чужим майном або правом на володіння чужим майном шляхом зловживання довірою чи обману карається штрафом, громадськими чи виправними роботами або ж обмеженням волі, [1] і статті 230 ЦК України «Правові наслідки вчинення правочину під впливом обману», де аналогічне порушення права власності шляхом обману карається шляхом стягнення подвійної суми збитків та компенсації моральної шкоди [2]. І хоча взаємодія цих галузей права відбувається на великій кількості інших прикладів, робота не має на меті розглянути їх в повному обсязі, а розглянути теоретичну можливість їх ефективного співіснування в межах спільних правових інститутів і як вони взаємодіють в умовах судового процесу.

Слід зазначити, що на підставі норм кримінального законодавства майнові стягнення відбуваються на користь держави, а на підставі цивільного – на користь кредитора. Норми Кримінального кодексу України застосовуються для особистого покарання правопорушника, а норми Цивільного кодексу – для майнового, тому в подібних міжгалузевих правових колізіях слід звертати увагу на зміст правопорушення, і, з огляду на вищезазначене, доцільність обрання тієї чи іншої галузі для оформлення судового позову залежить від цілі, яку ставить перед собою позивач, звертаючись до суду. Ці правові норми за формою є майже ідентичними, а санкції за їх порушення суттєво відрізняються.

Обумовленою об’єктивними недоліками чинного законодавства мірою внесення ясності у правосудді дослідникивважаютьвстановлення умислу щодо спричинення збитків для притягнення до відповідальності. Головним критерієм умислу виступає суб’єктивна сторона злочину, тобто корисливі мотиви вчинення злочинупід час укладення між контрагентами цивільно-правових відносин. На перший погляд ці правочини утворюють цивільно-правові наслідки,але виділяючи суб’єктивну сторону шахрайства під час судового розгляду, на підставі статті 235 ЦК України удавані цивільні правочини з метою незаконного збагачення слід регулювати відповідно до кримінального законодавства.З огляду на мету шахрая завуалювати злочинні дії, розмежування шахрайства та цивільно-правового правопорушення полягає у встановленні суб’єктивного складу злочину [3, с. 273].

Проблема подолання цієї та схожих колізій без зміни законодавства ускладнюється неприпустимістю субсидіарного застосування права на підставі ч. 4 ст. 3 КК України, тому єдиним на думку законодавця способом розв’язання цієї проблеми є впровадження інституту цивільного позову в кримінальному провадженні. Таке рішення також обумовлено необхідністю відновити майнові права потерпілого, у разі застосування кримінальної від-

повідальності до шахрая, в поєднанні з особистим покаранням для превенції потенційних злочинів у майбутньому.

Особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння [4].

Цивільний позов у кримінальному провадженні можна розглядати як міжгалузевий інститут, але кримінально-процесуальне законодавство не регламентує форму та зміст цивільного позову і не має досконалого механізму реалізації цивільного позову. «Особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов». Оскільки цивільний позов у рамках кримінального провадження висувається до початку судового розгляду кримінальної справи і лише особі дії якої завдали шкоді, прийняття його до розгляду створює підстави для відводу судді через порушення принципу неупередженості, бо цивільний позов застосовується до винної особи, вина якої ще не була доведена, а рішення не набуло законної сили. Така прогалина цивільно-правового регулювання у кримінальному провадженні створює можливості для зловживання процесуальними правами, що негативно впливає на швидкість та ефективність судочинства [5, с. 225].

Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальному провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства окремо, тому в умовах сьогодення ведення цивільного і кримінального процесу окремо є найбільш привабливою стратегією, бо сучасна методологія слідчих дій є достатньою для розмежування цивільних та кримінальних норм в умовах конкуренції цих галузей права, а рівень розвитку процесуального законодавства є неналежним для ефективної взаємодії кримінального та цивільного законодавств у судових справах, які стосуються спільних інститутів права. Для подолання цієї проблеми ми акцентуємо увагу на необхідності ретельного регламентування законодавцем розгляду цивільного позову у кримінальному провадженні, а також на необхідності пошуку нових та вдосконалення існуючих методів визначення суб'єктивної сторони правопорушення. Отже конкуренція цивільного та кримінального права є обставиною, що викликана недостатнім для пере-

ходу цих галузей до симбіозу рівнем правової культури законодавців і в перспективі має бути усунутою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» // Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14 (дата звернення: 27.11.2019)
2. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» // Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15
3. Готвянський І. Відмежування шахрайства в господарській діяльності від інших складів злочину // Підприємництво, господарство і право. – 2018. – №12. – С. 273-276.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI // Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17.
5. Устінова-Бойченко Г., Малиця Ю., Бойченко Л. Особливості інституту цивільного позову в кримінальному провадженні // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – №10. – С. 223-225.

Мельник Вероніка Миколаївна,

студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ ДОГОВІРНОГО ПРАВА ТА АКТУАЛЬНІСТЬ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Розглядаючи застосування європейських принципів договірного права в законодавстві України, потрібно, насамперед, розібратись в підґрунті такого явища. Наша держава вже давно проголосила європейський вектор розвитку. Перш за все, ми намагаємось асимілюватись з європейцями зважаючи на їхній високий рівень стандартів економічного, політичного та культурного характеру. Також наші зусилля покладені на інтегрування до європейського правового простору шляхом пристосування національного законодавства до правил та норм Європейського Союзу. Основною ціллю європейської інтеграції є усунення незбіжності між законодавствами країн.

Дослідження даної теми є актуальним враховуючи активну участь України як держави та її суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у процесах міжнародної, зокрема європейської економічної інтеграції. Система принципів договірного права України визначена Конституцією України(далі– КУ), Цивільним кодексом України(далі – ЦКУ), Господарським кодексом України та законами України. Посилаючись на статтю 3 ЦКУ ними є:

неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;

неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом;

свобода договору;

свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;

судовий захист цивільного права та інтересу;

справедливість, добросовісність та розумність [1].

Більше того в ЦКУ можна віднайти такі наступні принципи: належного та реального виконання, стабільності виконання зобов'язання, принципи взаємного сприяння та економічності при виконанні господарських зобов'язань. ЦКУ не містить визначення змісту принципів справедливості, добросовісності та розумності, однак в деяких статтях можна знайти посилання на них.

Однак, усі названі принципи навряд чи варто виокремлювати. Зокрема, реальне виконання зобов'язання охоплюється поняттям виконання зобов'язання належним чином. Що стосується принципу економічності, то в умовах переходу до ринкових відносин «економічність» є поняттям відносним, оскільки кожен з їх учасників, як правило, сам визначає, що йому вигідно, а економічні інтереси сторін часто протилежні. Стабільність договірних зобов'язань– це швидше не принцип їх виконання, а певна тенденція розвитку договірних відносин [2, с. 87].

Як відомо, договірне (контрактне) право є інститутом права. У країнах романо-германської правової сім'ї договірне (контрактне) право розуміють як інститут такої підгалузі цивільного права як зобов'язальне право. У країнах загального права контрактне право (contractlaw) є достатньо самостійною складовою (галуззю) «права, що регулює сферу ділових відносин» (businesslaw), а термін «зобов'язальне право» (lawofobligation), як і «цивільне право» (civillaw), переважно використовується для опису сторонніх правових систем континентальної Європи. У правових доктринах європейських країн переважає розуміння договірного (контрактного) права як складного міжгалузевого інституту і цивільного, і господарського (комерційного) права, предме-

том правового регулювання якого є договірні зобов'язання і в цивільному, і в господарському обороті [3, с. 7, 8, 15].

Принципи європейського договірного права (далі – ПЄДП) є найголовнішим актом на даний час, що регулює договірні відносини. Вони викладені у формі статей, що супроводжуються аналізом, який у свою чергу містить приклади, судові справи та порівняльні примітки. Слід сказати, що ПЄДП націлені для застосування як до угод, що мають тільки внутрішній характер, так і до міжнародних операцій.

Основні положення Принципів європейського договірного права:

-форма договору є необов'язково письмовою. Договір може бути доведений не лише письмово, але і свідченнями свідків.

-принцип обов'язковості для сторін укладеного між ними договору. Проголошується свобода договору та обов'язковість виконання своїх зобов'язань.

-наявність специфічних засобів правового захисту у випадку невиконання договору. Покупець повинен сплатити виконання, навіть якщо він у цьому вже не зацікавлений. У випадку, якщо кредитор не виконав своє зобов'язання, він може продовжити виконання та стягнути будь-яку суму, визначену договором, якщо: а) він не зміг укласти розумну замінюючу угоду без значних зусиль або витрат; б) виконання буде розумним за справжніх зобов'язань.

-можливість відкликання оферти до її акцепту. Відкликання буде недійсним за умови: а) в оферті зазначено, що вона безвідклична; б) вона встановлює певний час для її акцепту; в) адресат оферти розумно покладався на оферту так, якщо б вона була безвідклична, та діяв, сподіваючись на оферту.

-негрошові зобов'язання. Постраждала сторона має право на виконання зобов'язання в натурі, відмінне від виплати грошей, включаючи надання засобів правового захисту в разі дефектного виконання, за винятком таких випадків: а) виконання було б незаконним або неможливим; б) виконання вимагало б від боржника нерозумних зусиль або витрат; в) виконання полягає в наданні послуг чи виконанні робіт особистого характеру або залежить від особистих відносин; г) потерпіла сторона може розумно отримати виконання з іншого джерела.

-обов'язок дотримуватись принципів сумлінності й чесної ділової практики.

Провівши аналіз Принципів європейського договірного права, можна зробити висновок, що щабель їхньої підготовки є дуже високим. Вони явля-

ють собою певний прототип, що призвів до подолання різнорідних незбіжностей у різних юрисдикціях ЄС. Більша частина з наведених положень є основою в проект майбутнього Європейського цивільного кодексу.

Важливим напрямом розвитку договірного права в Україні є його адаптація до законодавства Європейського Союзу. Економічні інтеграційні процеси потребують відповідної правової інтеграції, зокрема поступового наближення правового забезпечення майнових відносин товарного характеру в Україні до умов внутрішнього ринку ЄС. Однак, для входження України в правовий простір ЄС, має бути проведена масштабна робота з оновлення масиву нормативно-правових актів у сферах цивільного та господарського законодавства, а також договірної та судової практики щодо застосування цього законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.
2. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України: підручник. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2007. – С. 87.
3. Гайдулін О.О. Європейське контрактне право (загальна частина) : курс лекцій. – К. : КНЕУ, 2008. – С. 7, 8, 15.

Мельник Вікторія Сергіївна,

студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОГОВОРУ КУПІВЛІ−ПРОДАЖУ В УКРАЇНІ

Дана проблема є важлива тому, що, по-перше, без минулого немає майбутнього, дослідивши цей інститут ми зможемо його розвивати. По-друге, у наше століття, коли заробіток і витрачання грошей є чи не найважливішим елементом нашого життя договір купівлі-продажу відіграє особливу роль у житті кожного з нас, адже розв’язує побутові проблеми та здійснює мрії. По-третє, проблематика договору купівлі-продажу більше досліджена з практичної точки зори, застосування на практиці, тоді як теоретичний матеріал залишається поза увагою.

Деякі вчені вважають, що договору купівлі-продажу понад 4000 років і саме він є родоначальник усієї частини загального зобов'язального права. На території України цей договір вперше згадується в літописах Київської Русі під назвою ряд. Такі ряди укладалися як правило усно з символічними знаками – рукобиттям, зв'язуванням рук, могоричу. У «Руській правді» також зафіксований особливий вид купівлі-продажу між купцями, коли надавався кредит для збільшення обороту. Якщо купець не міг сплатити борг через поважні причини: пожежа, пограбування то була можлива відстрочка, а якщо гроші будуть програні чи пропиті то купця віддавали на розсуд кредитора, а тут уже наслідки могли бути навіть у вигляді продажу в рабство [1, с. 73-76].

Найбільшого поширення договору купівлі-продажу спостерігалося в козацьку добу, адже саме тоді економічний розвиток нашої держави переживав неабиякий підйом. У роки визвольної війни і з початком Руїни через ліквідацію польського законодавства був унормований правовий звичай. У першій половині XVIII століття договір купівлі-продажу був юридично закріплений в «Правах, за якими судиться малоросійський народ». Важливо зазначити, що в цьому документі зазначене високо розвинуте договірне право, а ряд певних елементів застосовується і досі.

У дореволюційному цивільному праві договір купівлі продажу передбачав лише купівлю-продаж рухомого майна. Також важливо відзначити, що така річ мала виключно фізичні ознаки, що унеможливлювало наявність майнових прав. А що до нерухомого майна то такий договір вважався звичайною уступкою права, а не договором купівлі-продажу.

У Радянський період договір купівлі-продажу суттєво обмежувався аж до угод між громадянами і громадянами та роздрібними підприємствами. Такий договір визначався як угода в результаті якої продавець зобов'язаний передати товар покупцеві, а покупець у свою чергу приймає товар та передає кошти продавцеві. У більшості випадків договір купівлі-продажу охоплював тільки сферу роздрібної торгівлі, а ознаки всіх інших груп договорів, не охоплювалися.

У сучасний період розвитку договір купівлі-продажу закріплений у Розділі III главі 54 Цивільного кодексу, яка побудована за принципом «від загального до конкретного». Мета договору купівлі-продажу полягає у зміні правового режиму майна, яке у ряді випадків виступає товаром. Позитивним є і те, що Цивільний кодекс України визначаючи поняття договору купівлі-продажу розширює об'єкт договору до поняття майна (товару) [2, с. 98-100].

Отже, зробимо висновок, що договір купівлі-продажу має багатовікову історію розвитку та глобальні перспективи для розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Важенчук С.Я. «Договір купівлі-продажу: класична доктрина та проблеми українського цивільного права» / «Цивільне право» – К. : Алерта, 2017.− 456 с.
2. Бойко І. К. «Договірне право Гетьманщини» – К. : Світоч, 1998.− 127с.

Мендаленкова Анастасія Сергіївна,
студентка 3-ого курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ДОГОВІРНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА

Представництво є одним із інститутів цивільного права, за допомогою якого учасники цивільного обороту можуть брати участь у цивільних відносинах через представника, який вчиняє правочини від імені та в інтересах особи, яку він представляє. Найпоширенішим видом представництва на сьогодні є представництво за договором або, як його називають інакше, договірне представництво. Сьогодні Україна як самостійна, демократична, правова держава на шляху до подальшої її інтеграція у європейський та світовий простір, а отже необхідним є створення для громадян України тих гідних умов життя, в яких можливості набуття, реалізації та захисту суб'єктивних прав та юридичних обов'язків усіляко полегшаться та розширяться, і саме інститут представництва є ефективним засобом розвитку такого суспільства. Однак у національній правовій доктрині спеціальні дослідження, які висвітлюють проблеми окремих видів представництва, наразі практично відсутні, а отже метою статті є розширення знань в галузі наукових вчень щодо особливостей договірного представництва [1, с. 250].

Як відомо, представництво може бути припинено по-різному, в залежності від виду представництва. Так, щодо законного представництва, то воно є обов'язковим, а отже виникає до норм закону та відповідно й припиняється. Зокрема втратити свої повноваження законні представники можуть тільки із втратою свого правового статусу батьків, опікунів, усиновлювачів.

Щодо комерційного представництва, то воно здійснюється, коли особа постійно від імені підприємців може виступати представником при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності. Зазвичай, цей вид представництва здійснюється на підставі договору доручення, в якому зазначеним

є обсяг повноважень представника, тому у разі перевищення меж представництва дії представника будуть вважатися недійсними. Також законом можуть встановлюватися особливі правила відмови від договору доручення за участю комерційного представника.

Однак найбільша увага приділяється саме припиненню представництва за договором. Так, наприклад, у разі смерті особи, якою була видана довіреність, представник може зберігати своє повноваження за довіреністю для ведення невідкладних справ або дій, невиконання яких призводить до виникнення збитків. Особа, якою була видана довіреність, за винятком безвідкличної довіреності, може в будь-який час її скасувати, а особа, якій довіреність видано, тобто сам представник, має право відмовитися від неї, тобто відбувається припинення дії довіреності. Необхідно зазначити, що припинення довіреності призводить до втрати сили передоручення [2, с. 267]. У випадках, коли видається одна загальна довіреність декільком представникам, то смерть одного з них може припиняти довіреність тільки у разі неподільності передбаченої нею дії і наявності обов'язку спільної участі.

Права та обов'язки, що виникли внаслідок дій особи, якій видано довіреність до того, як ця особа дізналася або повинна була дізнатися про її припинення, зберігають силу для того, хто видав довіреність, і його правонаступників щодо третіх осіб. Це правило не застосовується, якщо третя особа знала або повинна була знати, що дія довіреності припинилася. При припиненні довіреності особа, якій її видано, або її правонаступники повинні негайно повернути довіреність.

Також необхідно зазначити, що у представника є право на відмову від вчинення дій, які були визначені довіреністю, однак представнику необхідно негайно повідомити про це особу, яку він представляє. Представник не має права відмовитися від вчинення дій, які були визначені за довіреністю, коли дії є невідкладними або коли вони спрямовані на запобігання заподіянню збитків особі, яку він представляє, чи іншим особам. Представник повинен відповідати перед особою, яка видала йому довіреність, за завдані їй збитки у разі, якщо він не додержався вимог цивільного законодавства в разі відмови від вчинення дій.

Також довіреність може припинитися внаслідок закінчення строку її дії. Якщо це разова довіреність, то вона припиняється після вчинення дій представником, на які його було уповноважено. Згідно із цивільним законодавством, довіреність може бути припинена у будь-який момент у зв'язку із скасуванням її особою, яку представляють, або відмови від неї представника [3, с. 101].

Відомо, що у випадках, коли припиняється існування юридичної особи, яка є представником або особою, яку представляють або у зв'язку зі смертю когось із них, довіреність може бути припинена, адже втрачається особистий зв'язок між особою, яку представляють і представником.

На основі загального правила відповідно до якого представник і особа, яку представляють, повинні бути тільки повністю дієздатні особи можна стверджувати, що довіреність припиняється у зв'язку з визнанням недієздатним, обмежено дієздатним або безвісно відсутнім або представника, або особи, яку представляють, або їх обох.

У зв'язку з тим, що передоручення ґрунтується на відносинах представництва, що вже існували раніше, то припинення цих первісних відносин представництва призводить до втрати чинності передоручення.

Припинення представництва за довіреністю призводить до припинення повноважень представника, а отже в особи, яку представляють, і його правонаступників виникає низка обов'язків. Так, особа, яка видала довіреність і згодом скасувала її, повинна сповістити про це особу, якій довіреність була видана, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими була видана довіреність.

Таким чином, аналогічні дії необхідно здійснити спадкоємцям фізичної особи, яка видала довіреність, у випадку її смерті або визнання такої особи недієздатною, обмежено дієздатною, безвісно відсутньою або оголошення померлою. Цей обов'язок є характерним й для правонаступників юридичної особи у випадку, якщо довіреність припиняється внаслідок припинення юридичної особи, від імені якої видана довіреність. У разі припинення представництва за довіреністю особа, якій вона була видана повинна повернути довіреність особі, яку представляють.

Отже, необхідно зазначити, що представництво є можливістю оптимізації та реалізації цивільних прав і обов'язків, зокрема в галузі підприємництва, а для недієздатних, обмежено дієздатних громадян, а також для юридичних осіб виступає як основний засіб їх участі в цивільному обігу. Тобто, договірне представництво є гарантією можливості здійснення цивільних прав і виконання обов'язків суб'єктами права, а також у зв'язку з розширенням кількості учасників економічних відносин та посиленням їхньої автономії виступає як ефективний засіб здійснення розвитку та пожвавлення цивільного обігу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Спасибо-Фатєєва І. В. Проблеми сучасного регулювання представництва / І. В. Спасибо-Фатєєва // Університетські наукові записки: часопис Хмель-

ниц. університету управління та права: Право. Економіка. Управління. – 2012. – Вип. 1. – С. 249-259.
2. Харитонов Є.О. Цивільне право України: підручник / Є.О. Харитонов, О.В. Старцев, О. І. Харитонова. – К., 2009. – 816 с.
3. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.

Мужайло Станіслав Васильович,
студент 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Авторське право й суміжні права є одним з найважливіших складових інтелектуальної власності, поширюючись на наукові, літературні, драматичні, музичні, хореографічні, фотографічні, аудіовізуальні твори, твори архітектури, образотворчого й прикладного мистецтва, комп'ютерні програми, бази даних і так далі. Вони становлять інтелектуальний ресурс своїх держав і творчу спадщину всього людства [1].

На сьогодні стрімко зростає значення інтелектуальної діяльності у розвитку суспільства, актуалізується творча розумова праця як одна із найважливіших чинників підвищення інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Все це загострює проблему створення надійної та ефективної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Слід зазначити, що проблеми, пов'язані з захистом прав інтелектуальної власності, досліджували такі науковці, як Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Орлюк О. П., Трохова М. В., Зинов В. Г. та багато інших.

В наш час Глобальна мережа відіграє важливу роль в житті кожної людини.Всесвітня павутина набирає все більшу і більшу популярність, адже Інтернет надає величезні можливості для поширення, обміну та й отримання інформації. Люди легко користуються цією свободою і цей фактор впливає на повсюдне порушення авторських прав в цій сфері. Проникнення комерційних

відносин у мережу Інтернет породжує якісно нові проблеми, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності.

В Україні регулювання відповідальності за порушення авторського праване є повним й достатнім на законодавчому рівні, а тому потребує нагального вдосконалення з можливим використанням досвіду європейських країн.

Так, в Україні передбачена господарська, цивільно-правова, адміністративна й кримінальна відповідальність за скоєння данного правопорушення. Цивільно-правова й господарська відповідальність здебільшого передбачає відшкодування моральної та майнової шкоди:стягнення доходу, отриманого внаслідок порушення авторського права; виплата компенсації в розмірі від 10 до 50 000 мінімальних зарплат. Адміністративна ж передбачає накладення на особу штрафу від 10 до 200 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, а кримінальна – передбачає штраф від 200 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправні роботи на строк до двох років, або позбавлення волі від 2 до 6 років з позбавленням права обіймати певні посади, або займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо– та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення.

Але, як показує практика, охорона авторського права в мережі Інтернет потребує значно більшої уваги. Тому необхідні зміни в законодавчій базі для ефективної боротьбиз порушенням авторського права з урахуванням передового європейського та світового досвіду.

В цьому сенсірозглянемо декілька прикладів ефективного законодавчого регулювання правових відносин в сфері захисту інтелектуальної власності в деяких країнах.

Так, наприклад, Франція – перша країна, яка оголосила боротьбу з піратством в мережі Інтернет, шляхом прийняття Закону «Про три кроки», який був розроблений за ініціативою президента Франції Ніколя Саркозі і вступив у дію з 1 жовтня 2010 року. На основі закону діє принцип «трьох попереджень». Перше попередження надходить користувачу інтернет-послуг на електронну пошту, друге – вважається офіційним повідомленням про порушення, у результаті третього попередження спеціальне агентство має право позбавити порушника доступу в Інтернет, що унеможливлює подальше порушення авторського права. Закон передбачив, що «пірати», які ігнорують попередження електронною поштою, втрачають доступ до мережі терміном на рік, крім того в ряді випадків передбачений штраф до 300 тис євро або

ув’язнення строком на 2 роки. Закон також зобов’язав місцевих інтернет-провайдерів перехоплювати і передавати владі дані про людей, які займаються розповсюдженням піратських матеріалів. Щодо цих осіб в подальшому порушуються кримінальні справи [2]. Отже, у Франції можлива відповідальність за порушення авторського права складає позбавлення волі від 3 до 5 років та штрафи від €300 тис. до €500 тис, що є цілком справедливо і виправдано.

У Великобританії пішли не шляхом підвищення покарань, а шляхомінформування громадян. Відповідні служби розсилають листина електронні скриньки, у яких роз’яснюють, що таке авторське право і яке покарання чекає на особу, якщо та буде порушувати їх та використовуватиме піратський контент.

Цікавим також є Закон про телекомунікацію, що діє у Норвегії з червня 1995 р. Метою закону було врегулювати весь комплекс відносин, що пов’язані з системою телекомунікації. Важливим його пунктом є те, що закон відносить визначення, яка діяльність є телекомунікаційною, до компетенції короля Норвегії. Право короля означає, що можна буде оперативно розповсюдити положення закону на ті види телекомунікаційної діяльності, які ще не виникли. Закон регулює питання видачі ліцензій, взаємовідносини провайдерів і користувачів, розглядає питання забезпечення компаній технічним обладнанням, послуг у сфері телекомунікацій, контролю за дотриманням законодавства. Карні санкції можуть бути різними: штрафи, скасування ліцензії, вилучення обладнання (це винятковий захід, який може вжити тільки монарх).

У Німеччині порушення авторських прав, що за своєю суттю є крадіжкою інтелектуальної власності, карається досить серйозно – аж до позбавлення волі на кілька років. Законодавець дотримується логіки, що розмір покарання повинен відповідати тяжкості вчиненого правопорушення. Зокрема, в 2013 році був прийнятий закон, згідно з яким максимальний розмір штрафу за скачування музики, фільмів і телесеріалів з інтернету обмежений до 1000 євро. При цьому, для тих, хто потрапив в поле зору як порушник вперше, штраф не повинен перевищувати 155 євро [3].

За федеральним законом США, запис фільмів у кінотеатрі є тяжким кримінальним злочином, відповідальність за який полягає у вигляді штрафу до 250 тис. доларів чи позбавлення волі терміном до 3 років, а у разі повторного вчинення злочину – до 6 років. У Канаді, Німеччині, Чехії спеціальний закон за подібне правопорушення передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі до 5 років, а у Італії – до 3 місяців

Зауважимо, що в деяких країнах вважають, що шлях повного законодавчого регламентування діяльності в інтернеті – безперспективний. Наприклад, у США Верховний Суд у 1996 р. на підставі Першої поправки скасував закон про регулювання інтернету. У Франції у вересні 1998 р. була видана спеціальна доповідь Державної ради про юридичні питання, що пов'язані з використанням інтернету. Висновок, який можна зробити з доповіді такий: немає необхідності створювати спеціальне правове поле для інтернету. Всі питання вже регулюються іншими законами.

На жаль, сьогодні Україна є на передостанньому місці в Європі по рівню розвитку мережі інтернет і, відповідно, захисту авторських прав в цій сфері. Тож вивчення досвіду країн з віковими традиціями у цій галузі та його імплементування є вкрай необхідним для подальшого розвитку авторсько-правової охорони в Україні, запровадження світових і, в тому числі, європейських стандартів в українську практику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонова Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – С. 427
2. Закон Республики Франции «О трех шагах» от 1 октября 2010 года. – Режим доступу: /http://livresfrancaisgratuit.narod.ru
3. Адвокатская канцелярия Йоханнес Энгельманн. – Режим доступу: https://advokat-engelmann.de/index.php?do=cat&category=urheberrecht-3

Одарченко Ольга Вадимівна, Гонтарь Юлія Андріївна,
студентки 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Некіт К.Г.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КРИПТОВАЛЮТИ

Система фінансового розвитку в усьому світі удосконалюється і прогресує під впливом швидкого розвитку глобалізації, впровадженням ІТ-технологій та комп'ютеризації. Це впливає на появу нових інститутів, які донедавна були невідомі та далекі від повсякденного життя людини. З огляду на це, не дивним є поява нових аналогів традиційним валютам – криптовалюти, розвиток якої стався дуже швидко. Саме тому необхідним є дослідження правововового статусу криптовалюти.

Перший крок у фундаментальній віртуалізації грошей був зроблений ще в 1871 році. Телеграфна компанія WesternUnion, яка знаходилась по обидва береги США дозволяла передавання грошей своїми лініями, тобто достатньо було лише звернутися до найближчого телеграфного відділення задля передачі коштів, яке в свою чергу, повідомляло іншому, в якому вже знаходилась відповідна сума грошей, для передачі. Таким чином, особа не повинна була чекати довгий час, щоб отримати переказ.

В 1983 році Девід Чаум, спільно з ізраїльськими колегами розробив протоколи «електронної готівки». Після цього стало можливим здійснення електронних платежів без посередників аналогічно оплаті готівкою.

Перші спроби створення самої криптовалюти в 1997 році зробив британець Адам Бек. Він запропонував використовувати систему захисту від спаму Hashcash, за якої відправник робить безліч тривалих за часом транзакцій, а одержувач дуже швидко перевіряє їх справжність [1, с. 438].

В 1998 році, дослідник Нік Сабо почав роботу над децентралізованою грошовою системою «Bit gold». Він вважав, що електронні гроші є дієвим механізмом проти крадіжок, підробок та навіть інфляції. Розробник хотів створити віртуальні гроші, для отримання яких треба було би прикласти певні зусилля. Для цього учаснику фінансової системи пропонувалося вирішувати за допомогою комп'ютера криптографічні рівняння, а отримані відповіді відправлялися іншим учасникам системи, які перевіряли їх на правильність. Потім ці відповіді ставали основою для наступних завдань, що вело до зростання ланцюжка грошової маси, яка знаходиться в обігу.

Пізніше було зроблено ще багато спроб розвити концепцію так званих «електронних» грошей, але всі вони не досягли певного успіху. Але вже в 2008-2009 рр. один чи декілька розробників під псевдонімом Сатоші Накамото, використавши більшість попередніх напрацювань створив «Bitcoin» – електронну валюту, за допомогою якої можна було здійснювати повністю анонімні транзакції. Наразі саме ця криптовалюта стала найвідомішою в усьому світові [2, с. 24].

Розглядаючи криптовалюту та її природу постає питання: це гроші чи товар? Ще 350 років до н.е. Аристотель зазначав, що гроші мають бути довговічними, транспортуватися та конвертуватися, більшість з них забезпечувати внутрішню цінність, тобто незалежну ні від чого вартість, бути дефіцитними, впізнаваними та замінними. Так і справді, криптовалюта може існувати необмежений проміжок часу; транзакцію, за допомогою неї здійснив ще в 2009 році Сатоші Накомото, це є підтвердженням її можливості переміщуватися; конвертація також є характерною, адже є можливим це перевірити навіть в мережі Інтернет скільки буде коштувати одиниця «Bitcoin» в доларах, євро чи гривні.

Всі валюти покладаються на дефіцит, адже, якщо існує необмежена кількість грошей, тоді вони просто втрачають свою цінність. Якщо вести мову про звиклу для нас форму грошей, то раніше її обмеженість була саме через природній фактор (вичерпна кількість міді або золота), зараз він нав’язаний саме людьми (центральними банками). Біткоїн в свою чергу використовує математичний підхід. Так майнери намагаються знайти числове значення Nonce, щоб шуканий геш блок (Block Hash) був меншим за DifficultyTarget (цільова складність) – максимальне число, яке не повинно перевищувати шуканий під час майнінгу геш блоку. Вони повторюють цей процес доки не знайдуть це унікальне число, яке згенерує цифровий підпис. Таким чином той хто впорався найшвидше отримує біткоїн і створює штучний дефіцит.

Щодо замінності та впізнаваності, то «Bitcoin» досить легко впізнати серед іншої валюти, так і замінність іншою валютою можлива. Вся проблема порівняння постає саме в грошах як в мірі вартості. Оскільки ринкова вартість «Bitcoin» постійно змінюється, говорити про внутрішню цінність ми не можемо. Звичайні гроші мають властивість знецінюватися під впливом інфляцій, проте відмінність загалом є досить не великою і відбувається це не часто, в свою чергу ціна криптовалюти змінюється майже не щодня, в сотні разів як в більшу так і в меншу сторони. Тобто немає ні внутрішньої вартості – як у металевих грошах, ні представницької, на відміну від тих, які є в обігу [3, с. 394].

Нещодавно в мережі Інтернет поширення набула стаття, де в Україні була придбана квартира за криптовалюту. Але чи був це договір купівлі-продажу, звісно ні.За договором купівлі-продажу продавець зобов'язується передати майно у власність покупцеві, а покупець зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму [4].

В проекті Закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» визначається зокрема криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду) [5]. Так квартира була придбана за договором міни, згідно якого кожна із сторін зобов'язується передати другій стороні у власність один товар в обмін на інший.

З вище наведеного можна зробити висновок, що криптовалюта хоча і схожа, але не є грошима і все ж таки виступає як товар, хоча в інших країнах ситуація різниться. Відтак, в Японії існування біткоїну як платіжного засобу вже закріплено на державному рівні і функціонує поряд з єною. У США вже сформувалася прецедентна практика, яка визначає криптовалюту як «валюту або іншу форму грошей». В Україні на даному етапі можна стверджувати, що на законодавчому рівні питання правового статусу криптовалюти є невизначеним і потребує неодмінного регулювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лук'янов В.С. Зародження ринку криптовалюти в інформаційно-мережевій парадигмі // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 8 (158). – С. 436-441.
2. Карчева Г.Т. Віртуальні інноваційні валюти як валюти майбутнього / Г.Т. Карчева, С. М. Нікітчук. // Фінансовий простір. – 2015. – С. 24-30.
3. Надієвець Л.М. Економіко-правовий статус криптовалют в Україні та за кордоном // Бізнесінформ. – №12. – 2017. – С.390-395.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – С.356.
5. Про обіг криптовалюти в Україні : Проект Закону України № 7183 від 06.10.2017. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH5JJ00A.html

Олещук Лілія Олегівна,
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Некіт К.Г.

ПРАВО НА ЗАБУТТЯ В МЕРЕЖІ

21 століття вважається епохою цифрових технологій, в яку ми можемо шукати та отримувати більше інформації, ніж ми могли в будь-яку попередню епоху, але існує дискусія щодо того, чи є у нас занадто багато інформації. Чи є засоби від «скасування публікації» речей, які ми вважаємо неправильними або застарілими? Чи маємо ми «право бути забутим»?

Важливим елементом права на захист персональних даних в системі Європейського Союзу, є так зване право на забуття (англ. Righttobeforgotten),.

Право на забуття можна розуміти як, право особи, яке дає особі можливість вимагати видалення чи в певних випадках знищення даних про неї, передусім у межах популярних інтернет ресурсів, тобто посилань на ті дані, які, на її думку, можуть завдати їй шкоди.

Одним із перших нормативних актів, котре надає особі право на забуття можна вважати Хартія основоположних прав Європейського Союзу 2000 року, саме вона закріпила у статті 8 право кожного на захист персональних даних. В це поняття можна включити право кожного на доступ до зібраних про нього даних та право виправляти у них помилки.

Ще одним актом, яке дає особі право на захист її персональних надних Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 року у ній зазначається, що суб'єкти даних може вимагати виправлення або знищення про неї інформації, якщо їх обробляли всупереч положенням внутрішнього законодавства, що запроваджують принципи, зазначені в конвенції [1, ст. 8].

Показовим Рішенням Європейським судом з прав людини у справі Маріо Костехи Гонсалес визнав існування права бути забутим. Маріо Гонсалес, громадянин Іспанії, у 2010 р. звернувся зі скаргою до Іспанської агенції захисту персональних даних AEPD зі скаргою на Google Inc та Видавничий дім La Vanguardia Ediciones SL, оскільки на запит його імені Google видавав посилання на статті газети La Vanguardia 1998 р., де йшлось про накладення арешту на будинок Гонсалеса через несплату ним своїх боргів. AEDP вимагалавідGoogle припинитиіндексаціювказанихсторінок. Google, своєючергою, оскарживрішенняAEDP уВерховнийсудІспанії. Далі вказана справа була

об’єднана ще з 180 подібними провадженнями і передана на розгляд Європейського Суду Правосуддя, який 13 травня 2014 року постановив, що європейське законодавство дає право громадянам країн ЄС звертатись до будь-яких пошукових систем з проханням видалити посилання, що стосуються особистої інформації про заявника. Так видаленню із мережі підлягають неадекватні і застарілі дані, а також ті, які є надмірними щодо цілей, для яких вони були розміщені в Інтернеті [2, ст. 4].

Право на забуття має свої межі, зокрема, межієвропейських доменних зонах, наприклад google.fr і google.de. Це означає, що посилання які особа хоче забути видалити з пошуку в мережі, з нього зникнуть, але тільки в межах Європейського Союзу, поза ними вони можуть далі існувати у мережі Інтернет.

Щодо України, то звернення до суду з вимогою про захист свого права на забуття на сьогодні відсутні норми, які б закріплювали це право особи. Але чине законодавство дає змогу звернутися з вимогою про захист всоїх прав до суду. У законі України «Про захист персональних даних» зазначено, що суб’єкт персональних даних має право «пред’явити вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником персональних даних, якщо ці дані. Обробляються незаконно чи є недостовірними» [3, ст. 8].

У Цивільному кодексі України чітко не передбачено такого способу, як видалення з мережі відомостей про особу тим саме реалізуючи її право на забуття. Водночас у ч. 2 ст. 5 Цивільного процесуального кодексу України вузначено, що суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси в спосіб, визначений законом або договором. Якщо ж закон або договір не визначають ефективного способу захисту, суд відповідно до викладеної в позові вимоги може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону [4, ст. 2].

У підсумку важливо відзначити, що на підставі аналізу норм законодавства Європейського Союзу і України такий інститут як право на забуття є новим. Становлення такого інституту забезпечує захист у цифровому середовищі прав людини. Стрімкий розвиток у сфері захист персональних даних показує нам, що такий інструмент потрібний у демократичному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА :

1. Конвенція про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р. Офіційний веб-портал «Верховна Рада України». – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_326

2. Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González, Judgment of the Court of Justice of the European Union in Case C-131/12, 13 May 2014. – Accessmode: http://curia.europa.eu
3. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. Офіційний веб-портал «Верховна Рада України». – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // (В редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017, ВВР, 2017, № 48, ст.436) Офіційний веб-портал «Верховна Рада України». – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

Павлюченко Олександра Євгенівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Завальнюк С.В.

«ПРАВО НА СМЕРТЬ»: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМИ

Головним, фундаментальним правом справедливо можна вважати право на життя про що сказано в Конституції України, і в Цивільному кодексі України, і в міжнародно-правових актах. Так, до першого покоління прав людини, які відбивають «негативну свободу», відносять право на життя і державу зобов'язують утриматись від втручання в сферу особистої свободи. Таким чином можна говорить про те, що евтаназія є абсолютно протизаконною, адже в різних нормативно-правових актах закріплено, що право на життя людини – її невід'ємне право. Щонайбільше, відповідно до ч. 4 ст. 281 ЦК України[1] забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя. Однак наше світове співтовариство не застигло у своєму розвитку і дійшло до висновку про потребу у створенні четвертого покоління прав людини, до якого різні науковці-правознавці відносять право на евтаназію.

Взагалі, евтана́зія (гр. «eu» – добре + «thanatos» – смерть) – умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть [2].

Позитивний аспект евтаназії проявляється у тому, що основною, найвищою цінністю є *реальне* благополуччя людини. Взагалі, основоположним принципом права є принцип гуманізму. Він визнає цінність людини, її право на щастя. Застосування такого принципу є проявом прогресивності соціальних інститутів. Таким чином чи можна говорити, що змушувати людину чекати на біологічну смерть і страждати від болю або неможливості зробити щось – гуманно?

Однак, існують й інші точки зору. Наприклад, різко негативним є ставлення церкви до такого питання. Четав С.Є. зауважує, що найбільшою небезпекою, пов'язаною з евтаназією можна вважати зазіхання на ідею святості людського життя, а також те, що людина виходить за межі своєї компетенції: ніхто не питав, чи хоче вона прийти в цей світ, тому ніхто не питає, чи хоче вона піти з нього [3].

Позиція Римо-католицької церкви визначена в Декларації про евтаназію: ніщо і ніхто ні в якому разі не може дозволити вбивство невинної людини, будь то плоду чи ембріона, немовляти або дорослої людини, старої людини або тієї, яка страждає від невиліковної хвороби або людини, яка вмирає. Крім того, нікому не дозволено просити цей акт вбивства ні для себе, ні для іншої особи, яка довірила турботу про себе, і не може погодитися на це, прямо чи неявно. а також будь-який орган не може на законних підставах рекомендувати або дозволити таку дію. Бо це питання про порушення божественного закону, злочин проти гідності людської людини, злочин проти життя та напад на людство [4].

Слушною є також точка зору про існування примусової евтаназії, тобто це спричинення легкої, швидкої, штучної смерті хворій людині, але поза її волею, за приписом іншого суб'єкта, який несе або повинен нести відповідальність за прийняте рішення. На наш погляд, у такому виді є багато підводних каменів. Застосування такого способу може «розв'язати» руки лікарям, які мають корисливі цілі і за певну суму готові дійсно вбити пацієнта, маскуючи це під благородний вчинок.

Також не можна забувати про те, що пацієнт може під тиском виявити таке бажання. Тоді дуже гарним є приклад застосування евтаназії в Бельгії, де, відповідно до законодавства, лікар може умертвляти невиліковно хворого тільки тоді, коли він письмово, багаторазово, добровільно, свідомо і без застосування будь-якого примусу засвідчує своє бажання перервати життя.

Розглянемо досліджувану проблему в Україні. Попри закріплення Декларацією прав людини права на гідну смерть, українське суспільство ще не скоро буде готово до застосування такого медичного способу. Не можна ігно-

рувати той факт, що рівень розвитку системи охорони здоров'я дуже відрізняється від стандартів високо розвинених країн: небезпека помилкового діагнозу і, як наслідок, «вбивства» є реальною. Доки не прийнято окремого закону про евтаназію, будь-яка така дія є кримінальним правопорушенням[5].

Підсумовуючи усе вищезазначене, питання застосування евтаназії є дуже дискусійним питанням з точки зору етичних та релігійних позицій, однак, якщо звертатися до основних прав людини, то для деяких правознавців відповідь на питання однозначна – евтаназіїбути! Інші говорять про те, що право на смерть є протиставленням праву на життя, яке є первинним. В нашій державі таке нововведення відбудеться не скоро, адже зараз країна знаходиться у важкому економічному стані, а запровадження нової медичної дії потребує уваги та певного нагляду; внесення змін до чинного законодавства, зокрема до Конституції України та Цивільного кодексу України. Одне можна сказати точно: легалізація евтаназії у світі призведе до змін, після яких людство вже не повернеться до минулого свого стану!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1565
2. Ворона В.А.Право на евтаназію як складова права людини на життя // Право України. – 2010. – № 5. – С. 199-205.
3. Четав С.Е. Философско-правовыеаспектыпроблемыэвтаназия. – Режим доступу: http://cyberleninka.ru/article/n/filosofsko-pravovye-aspekty-problemy-evtanaziya
4. Sacred Congragation for the doctrine of the faith. Declaration on euthanasia. – Режим доступу: https://u.to/PKnQFg
5. Борисевич Н. М. Проблема легалізації евтаназії як законодавчого закріплення права пацієнта на гідну смерть. – Режим доступу: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_034_01.pdf

Паламарчук Олексій Олександрович,
студент 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., професор, професор Харитонов Є.О.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПОРТИВНОГО ПРАВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Як самостійна галузь спортивне право сформувалося в державах Західної Європи ще з 1990-х років. Його становлення і стрімкий розвиток зумовив створення Спортивного арбітражного суду в Швейцарії у 1983 році.

Нормативно-правові акти країн ЄС є комплексними актами, які вельми детально регулюють питання правового статусу суб'єктів спортивних правовідносин, спортивної підготовки та освіти в галузі фізичної культури і спорту, захисту здоров'я спортсменів і протидії вживанню допінгу, організації занять спортом, обов'язків, пов'язаних із спортивною діяльністю, порядку проведення спортивних заходів і їхнього висвітлення в засобах масової інформації, фінансування і державної підтримки спорту (особливо – масового спорту і спорту вищих досягнень), правопорушень в галузі спорту і відповідальності за їх здійснення.

Проводячи паралель із законодавством України, можна помітити низку спільних рис. Так, відповідно до положень Указу Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту», спортивна діяльність є одним з головних напрямів державної політики у сфері фізичної культури та спорту, що реалізується шляхом орієнтування українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури та спорту на демократичних засадах. В основу вказаної доктрини покладено ідею задоволення потреб кожного громадянина держави у створенні належних умов для занять фізичною культурою і спортом.

Фізична культура як складова загальної культури, суспільними проявами якої є фізичне виховання та масовий спорт, визнана важливим чинником здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини.

Спорт в Україні як сфера правового регулювання характеризується змістовною єдністю та охоплює доволі широке коло суспільних відносин, проте відсутність єдиного систематизованого акта унеможливлює створення дієвої моделі правового регулювання, яка могла бути зрозумілою для всіх суб'єктів спортивних правовідносин.

Предметом регулювання спортивного права є сукупність суспільних відносин, які виникають і реалізуються в процесі організації та формування спортивних команд, встановлення вимог до професійних спортсменів, а також при проведенні контролю за дотриманням спеціальних правил – регламентів.

До предмету спортивного права варто віднести суспільні відносини у сфері спортивної медіації, спортивної відповідальності як специфічного виду юридичної відповідальності, спортивного суддівства, а також відносини міжнародного співробітництва у галузі спорту.

Українське законодавство також регламентує права громадян у сфері фізичної культури і спорту, засади державної політики та управління у цій сфері. Разом з тим у тексті Закону України «Про фізичну культуру і спорт» простежується відсутність конкретики та цілісності. Прикладом тому є саме розмиття поняття «спорт», котре в українському законодавстві визначено як «діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовок шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Водночас виділено такі напрямки, як дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо». Вказана дефініція поняття «спорт» є доволі загальною, підтвердженням може вважатися той факт, що законодавцем залишено без уваги визначення параолімпійського та дефолімпійського спорту, які разом віднесені до категорії спорту інвалідів, хоча вказані терміни є широковживаними в національному законодавстві.

Загалом діяльність держави у сфері фізичної культури і спорту містить значний компонент публічних інтересів: здоров'я нації, трудова спроможність, здатність виконувати функції, що вимагають особливих фізичних можливостей людини, резистентність населення до окремих хвороб, забезпечення відповідних умов проведення масових спортивних заходів тощо.

Вважається, що спортивне право є самостійною галуззю національного права, яка регулює взаємовідносини у сфері фізичного виховання і професійного спорту. Вона знаходиться на збігу адміністративного, господарського, цивільного, трудового, кримінального, фінансового права. Звідси, виникають труднощі в його виділенні. Крім того, норми спортивного права не систематизовані, що породжує всілякі колізії на практиці і підвищує актуальність для науки.

Підтвердженням існування спортивного права як окремій галузі права, являється наявність відповідних суб'єктів, таких як: спортсмени і спортивні

організації, компанії, що спеціалізуються у сфері спорту, спортивні телевізійні і радіомовні канали, спонсори, агенти, виробники спортивних товарів тощо.

Отже спортивне право за законодавством України є комплексною галуззю права, яка має своїм предметом цивільні відносини щодо організації і розвитку фізичної культури і спорту, а також які складаються в процесі організації і проведення спортивних змагань.

Пилип'як Людмила Василівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Інститут фізичної особи є одним з найстаріших в цивільному праві, його досліджували багато вчених, як вітчизняні, так і зарубіжні. Однак зміни в законодавстві і вимогах до часу вимагають нового погляду на особливості цього відомого інституту.

Згідно ст. 24 Цивільного кодексу України (далі – Цивільний кодекс) особа як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою [1].

Фізичні особи можуть займатися підприємництвом, розробляючи індивідуальну підприємницьку діяльність (глава 5 Цивільного кодексу). У передбачених законом випадках фізична особа може самостійно, також створювати юридичну особу.

Щоб отримати статус суб'єкта підприємницької діяльності, фізична особа повинна відповідати таким загальним характеристикам суб'єкта цивільного права:

а) правоздатність (здатність мати цивільні права і нести обов'язки);

б) цивільна дієздатність (здатність набувати і здійснювати цивільні права, створювати цивільні обов'язки і виконувати їх);

в) мати ім'я (прізвище, ім'я та по батькові, якщо інше не випливає із закону або національного звичаю);

г) мати місце проживання (місце, де людина проживає постійно або переважно).

Головною особливістю є цивільний потенціал. Правоздатність та інші особливості створюють тільки необхідні передумови, можливість здійснювати індивідуальну підприємницьку діяльність. Потенціал також перетворює можливості в реальність, в реальні ділові відносини.

Особливості статусу суб'єкта господарювання, який діє без утворення юридичної особи, в порівнянні з загальною правоздатністю фізичної особи полягають в наступному [2, с. 89]:

По-перше, цей статус набувається в результаті (з моменту) державної реєстрації фізичної особи як суб'єкта господарювання.

Людина, що здійснює таку діяльність без державної реєстрації, працює в нелегальній, «тіньовій» економіці. Фізична особа, яка фактично займається підприємницькою діяльністю, не пройшовши державну реєстрацію як суб'єкта підприємницької діяльності, не набуває статус підприємця в зв'язку із здійсненням такої діяльності.

По-друге, до підприємницької діяльності громадян, здійснюваної без утворення юридичної особи, діють норми Цивільного кодексу, що регулюють діяльність юридичних осіб, які є комерційними організаціями, якщо інше не випливає із закону.

По-третє, іноді виникають сумніви щодо того, чи має право індивідуальний підприємець наймати працівників. Раніше чинне законодавство зазначало, що особа, яка мало намір займатися приватною підприємницькою діяльністю з залученням робочої сили, була зобов'язана створити підприємство. Не було можливості найняти підприємця індивідуально. ЦК не дає прямої відповіді на це питання, а деякі автори заперечують існування такого права у індивідуальних підприємців.

По-четверте, на відміну від некомерційних громадян майнові суперечки між суб'єктами господарювання або між ними та юридичними особами передаються в господарські суди. Але це стосується тільки спорів, пов'язаних з підприємницькою діяльністю. Інші спори за участю фізичної особи, хоча вона має статус суб'єкта підприємницької діяльності, підпадає під юрисдикцію місцевих судів.

По-п'яте, фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, який не може задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані з їх підприємницькою діяльністю, може бути оголошено банкрутом (банкрутом).

По-шосте, вимоги кредиторів фізичної особи – підприємця у разі визнання його банкрутом задовольняються за рахунок належного йому майна, яке може бути стягнуто.

Таким чином, як бачимо, особа – суб'єкт підприємницької діяльності наділяється невід'ємними рисами, які відрізняють її правовий статус.

Однак неможливо повністю відокремити правовий статус таких осіб від фізичних осіб некомерційних організацій, оскільки, будучи підприємцем, він не перестає бути батьком, матір'ю, працівником і т. д. Зокрема, індивідуальний підприємець, як будь-яка фізична особа, може мати рішення суду, обмежене по дієздатності або бути повністю недієздатним, визнаним зниклим безвісти або померлим. Він також може працювати на будь-якій посаді на платній основі в приватних, громадських організаціях, якщо законом не заборонено вступати в ділові відносини. На відміну від юридичних осіб, власність індивідуальних підприємців, які складають об'єкти комерційної діяльності, може бути їм заповідана і передана у спадок. Але право займатися підприємництвом не переходить у спадок [3, с. 113].

Ставши власником підприємства або іншого майна і правонаступником усіх кредиторських і дебіторських заборгованостей спадкодавця, спадкоємець для продовження підприємницької справи свого спадкодавця зобов'язаний зареєструватися як індивідуальний підприємець.

Це призводить до висновку про те, що правовий статус індивідуальних підприємців «знаходиться» на стику повноважень фізичних осіб, а не підприємців і правової осі, певною мірою поглинаючи і те, і інше, але не створюючи окремого суб'єкта. У цьому випадку особа, що вступає в цивільні відносини, має правовий статус особи як суб'єкта права, а при вступі в економічні відносини він повинен додатково отримати статус суб'єкта підпорядкованої діяльності.

Крім того, слід розглянути питання про можливість відділення майна особи, яку він використовує в підприємницькій діяльності, від свого майна, а також питання про спадкування і поділу (при поділі частки в спільному сумісному володінні) такого майна. вирішена. Проте, ця проблема, вимагає окремого дослідження і буде вирішена в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. // Офіційний текст / Міністерство юстиції України. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 464 с.
2. Крупка Ю.М. Правові основи підприємницької діяльності: навч. посібник / Юрій Миколайович Крупка. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 480 с.
3. Варналій З. С. Основи підприємництва : навч. посібник. – К. : Знання-Прес, 2005. – 239 с.

Піть Ігор Юрійович,
студент 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ДО ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ, ЯК ПЛАТІЖНОГО ЗАСОБУ

Сучасний етап розвитку суспільних відносин характеризується значною інформатизацією та впливом глобалізаційних процесів. Разом з тим, світове товариство поступово стає на курс неолібералізму, однією із ознак якого є мінімальне втручання держави у сфери життя громадян. Одним з проявів зазначених процесів є поява цифрового платіжного засобу – криптовалюти і,як наслідок, виникнення нових видів правочину, в яких криптовалюта виступає або об'єктом, або способом оплати матеріальних чи нематеріальних благ. Криптовалюта (від англ. Cryptocurrency) – вид цифрової валюти, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні і застосуванні різних криптографічних методів захисту, таких як Proof-of-work та/або Proof-of-stake [1, с. 3]. Безпосередніми факторам, котрі сприяли популяризації криптовалюти, як платіжного засобу, є значне зростання кількості користувачів Інтернету останнім часом, збільшення кількості видів цифрових товарів, анонімність платників, зручність і швидкість цифрового способу оплати.

В більшості економічно розвинених країнах світу будь-які правочини із застосуванням криптовалюти є повністю врегульованими нормами цивільного, господарського, кримінального, адміністративного та податкового законодавства. В Україні питання законодавчого закріплення цифрового способу оплати знаходиться лише на доктринальному рівні, а пункти обміну криптовалюти на гривню(так звані «криптомати») встановлені тільки в Одесі і в Києві. Питання законодавчого регулювання криптовалюти має місце в працях таких вчених, як Агафонова М., Гартінгер Р., Недибалюк О., Широчин С., Яванова М та інших. Однак, не применшуючи наукових здобутків досить великої кількості досліджень, проведених у цій сфері, зазначене питання залишається невирішеним, оскільки досі не існує єдиного підходу вирішення проблеми неврегулювання правочинів із застосуванням криптовалют в Україні.

Україна займає 4 місце в світі за дешевизною майнінгу криптовалюти, що робить укладення правочинів з використанням цифрового способу оплати в Україні дуже популярним не тільки серед вітчизняних фізичних та юридичних осіб, але і серед іноземних. Проте подібні правочини зовсім не врегульо-

вані цивільним законодавством, оскільки у статті 177 Цивільного кодексу України такого об'єкту цивільних прав, як криптовалюта, безпосередньо не зазначено [2, с. 87]. Це створює складності щодо застосування судами цієї норми, що має наслідком правову незахищенність сторони у разі, наприклад, невиконання умов правочину іншою стороною.

Прикладом останнього може слугувати Рішення Дарницького районного суду м. Києва по справі № 753/599/16-ц від 24 24 березня 2016 року [3, с. 2]. Сторонами був укладений договор міни, за яким одна сторона повинна була передати товар у формі цифрової продукції «Bitcoin» у кількості, визначеної договором на загальну суму в 10 тисяч гривень, в обмін на роботи з розробки та створеня програмного забезпечення. Після того, як робота була виконана і результати передані стороні, останній відмовився передати обіцяну кількістьBitcoin. Суд визнав, що між позивачем та відповідачем було укладено договір міни. Однак суд відмовив у задоволенні позову з огляду на те, що Bitcoin не можна розглядати як товар. Так, суд зазначив, що «сторони визначивши предмет договору, який має ознаки віртуального – цифрова продукція Bitcoin, погодили, що він не є предметом матеріального світу, який не має індивідуальних ознак, а тому, оскільки такий предмет договору не можна ідентифікувати, визначити його ознаки матеріального світу, такий предмет не може бути об'єктом судового захисту». Більш того, суд апеляційної інстанції прийшов до того ж висновку.

Таким чином, в Україні криптовалюта не є об'єктом цивільних прав, а особа, що здійснює з нею операції, позбавлена повного правового захисту. Саме тому, погоджуючись з думкою Недибалюк О.Г., слід у статті 177 ЦКУ після фрази «Об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші…» додати «криптовалюта», що призведе до закріплення криптовалюти, як предмету договорів та інших правочинів [1, с. 7].

Також не менш важливим питанням є визнання в цивільному законодавстві так званих «смарт-контрактів», а точніше форми таких правочинів. Смарт-контракт – різновид угоди в формі закодованих математичних алгоритмів, укладення, зміна, виконання і розірвання яких можливо лише з використанням комп'ютерних програм (Блокчейн платформ) в рамках мережі Інтернет. Форма смарт-контракту не відноситься до жодної з форм укладення правочину, що передбачені у ст. 205 ЦКУ. Тому поряд із усною та письмовою(електронною) формою правочину законодавцю слід закріпити в ЦКУ ще і форму «комп'ютерного протоколу».

Таким чином, високі темпи інформатизації цивільних відносин вимагають від законодавця швидкої та якісної реакції на діалектичні зміни. Недоста-

тнє врегулювання ринку криптовалют має наслідком втрати державою мільйонів гривень прибутку, а також залишає учасників цивільних відносин незахищеними від порушень з боку інших учасників або сторонніх осіб. У ст. 628 ЦКУ сформульовано принцип свободи договору, котрий щодо операцій з цифровими валютами можна визначити як те, що законодавство в сфері обігу криптовалюти повинно діяти на засадах доцільності і визначеності практичних аспектів такої діяльності, мінімізації ризиків тиску на господарську діяльність в сфері криптовалюти та забезпечення можливості для використання криптовалюти як платіжного засобу, а отже нагальним виступає питання розширення наявного переліку форм вираження зобов'язання за договором, та відповідно, включити у вказаний перелік криптовалюту [1, с. 12].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Криптовалюта як платіжний засіб в цивільному праві України. – 2019. – Режим доступу: http://localhost:8080/jspui/handle/123456789/282
2. Верховна Рада України. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15.
3. Розрахунки у сфері електронної комерції. – 2018. – Режим доступу: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9699/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1.

Платонова Катерина Дмитрівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМАТИКА ВЧИНЕННЯ УДАВАНИХ ПРАВОЧИНІВ

Серед підстав виникнення цивільних прав та обов'язків, визначне місце займають правочини, адже саме вони найчастіше породжують цивільні правовідносини між сторонами. Інститут правочину, крім загальних положень, включає також норми щодо недійсності правочинів, що за своїм змістом викликають окремі питання й досі залишаються дискусійними.

Підставою для визнання правочину недійсним є недотримання стороною або сторонами вимог, встановлених ч. 1-3, 5, 6 ст. 203 ЦК України, у момент вчинення такого правочину. Удаваним є правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили [1].

З огляду на неоднакове застосування судами законодавства при розгляді цивільних справ про визнання правочинів недійсними, постановою Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 року були сформульовані роз'яснення з найбільш суперечливих питань, покликані забезпечити єдину та правильну судову практику.

З аналізу окремих судових рішень вбачається, що нерідко виникають труднощі при кваліфікації удаваного правочину. Переважно, складність таких справ може бути пов'язана як із невірним розмежуванням фіктивного та удаваного правочину, так і неправильним тлумаченням норм законодавства. Як наслідок, до правовідносин, що виникли між сторонами правочину, можуть застосовуватися правові наслідки, які не відповідають дійсній правовій природі таких відносин.

За змістом окремої думки судді Верховного Суду Крата В.І. по справі № 370/2647/15-ц, удаваний правочин вчиняється для того, щоб «обійти» певне обмеження, заборону чи мораторій та приховати той правочин, який сторони насправді вчинили. Суддею зазначається, що з таких підстав не можна погодитися з мотивами, які покладені в основу постанови Верховного Суду від 07 лютого 2018 року по даній справі. Відповідно до фабули спору, між сторонами був укладений договір позики, яким передбачалося, що у випадку прострочення повернення позики, позичальник зобов'язаний передати у власність позикодавцю земельну ділянку, призначену для ведення особистого селянського господарства. Колегія суддів дійшла до висновку, що через те, що на той час був встановлений мораторій на відчуження земельних ділянок із таким цільовим призначенням, сторони не могли укласти договір купівлі-продажу, а отже, вимоги позивача про визнання зазначеного договору недійсним є безпідставними [2].

Найбільш типовий випадок удаваного правочину має місце при приховуванні сторонами факту купівлі-продажу об'єкта нерухомості шляхом укладення договору дарування або договору довічного утримання. Укладення саме такого договору зумовлено, зокрема, можливістю уникнути оподаткування, на відміну від продажу, коли на продавця покладається обов'язок сплатити податок у розмірі 5 % від отриманого доходу та 1.5 % військового збору. Водночас, якщо майно отримують у подарунок особи, які є членами сім'ї першого ступеня споріднення (батьки, діти, чоловік або дружина), ставка податку становить 0 % [3].

Окремою причиною слідування саме таким шляхом передачі у власність об'єктів нерухомості може виступати факт приховування джерела доходів. Саме тому, до одних із негативних наслідків, що прослідковуються від укла-

дення удаваних правочинів, варто віднести приховання державними службовцями незаконно отриманих грошових коштів.

Також нерідко всупереч вимогам чинного законодавства, державне або комунальне майно передається в користування третім особам на підставі договорів про надання послуг зберігання товарно-матеріальних цінностей або договорів про спільну діяльність. Фактично, відповідне майно передається в оренду для здійснення суб'єктами господарювання власної підприємницької діяльності.

Наприклад, Верховний Суд у постанові від 14 травня 2019 року по справі № 916/932/17 встановив, що спірний договір є удаваним, оскільки приховує договір оренди берегозахисної споруди та системи відведення дощових вод, які було передано в користування без прийняття відповідного рішення сесії Одеської міської ради, проведення оцінки майна та конкурсної процедури, що є обов'язковим, з огляду на те, що зазначене майно відноситься до комунальної власності територіальної громади міста Одеси [4].

Проблемним аспектом під час судового розгляду справи є момент виявлення невідповідності договору положенням нормативно-правових актів. Досліджуючи обставини справи, суд не завжди бере до уваги та надає оцінку окремо удаваному правочину та прихованому. Однак, виконання такої умови має істотне значення для правильного вирішення спору.

З іншої сторони, хоча встановлення недійсності правочину є одним із найбільш поширених способів захисту цивільних прав та інтересів у судовому порядку, обґрунтувати позовні вимоги в справах про визнання правочину удаваним досить складно. У зв'язку з цим, позивач має чітко аргументувати яким саме нормам права суперечить укладений, на його переконання, договір.

Крім того, ВССУ в ухвалі від 21 червня 2017 року по справі № 204/4407/16-ц роз'яснив, що позивач, заявляючи вимогу про визнання правочину удаваним, має довести: 1)факт укладення правочину; 2)спрямованість волі сторін в удаваному правочині на встановлення інших цивільно-правових відносин, тобто відсутність у сторін іншої мети, ніж намір приховати насправді вчинений правочин; 3)настання між сторонами інших прав та обов'язків, ніж тих, що передбачені удаваним правочином.

Підсумовуючи вищевикладене, потрібно зазначити, що недійсність правочину визначається тим, що дії сторін, хоча і спрямовані на набуття, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, однак вчинені з порушенням вимог законодавства, що унеможливлює настання юридичних наслідків, передбачених для такого виду правочину.

Судова практика з розгляду відповідної категорії справ свідчить про наявність проблемних питань при застосуванні правових наслідків недійсності правочину, зокрема, у випадку визнання правочину удаваним, що вимагає особливої уваги до необхідності правильного тлумачення законодавства.

На думку автора, вирішенням наведених суперечностей може стати доповнення положень Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 року та передбачення переліку ознак удаваного правочину, що дозволить як учасникам процесу, так і суду, вірно трактувати вимоги нормативно-правових актів.

Враховуючи досвід судової та правозастосовної практики, мають бути сформульовані окремі підстави застосування судами правових наслідків у справах про визнання правочинів удаваними. Серед іншого, відповідні положення можуть містити вказівки щодо порядку повернення об'єкта оренди та сплаченої орендної плати за фактом незаконної передачі в користування державне або комунальне майно. Складність застосування правил реституції в даних ситуаціях вимагає спрощення загального порядку передачі в оренду й суборенду об'єктів державної та комунальної власності, а також забезпечення прозорості відповідної процедури, що в майбутньому може зменшити кількість випадків укладення удаваних правочинів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
2. Окрема думка Судді Верховного Суду у складі Касаційного цивільного суду Крата В. І. Від 07 лютого 2018 року у справі №370/2647/15-ц. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72150959.
3. Постанова Верховного Суду від 20.02.2019 року у справі №917/2060/17. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80211439.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

Полторацька Аміна Андріївна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н, доцент Завальнюк С.В.

МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЛІКВІДАЦІЇ БАНКУ

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою у здійсненні комплексного аналізу законодавчих підстав для ліквідації банку в контексті захисту прав та інтересів громадян як одержувачів банківських послуг.

Тема дослідження в контексті вивчення загальних підстав ліквідації банку увійшла до сфери наукових інтересів таких вітчизняних вчених, як І. Лютий, В. Міщенко, М. Савлук, Н. Слав'янська, А. Степаненко, А. Тютюнник та інші.

Метою дослідження є теоретико-правовий аналіз матеріально-правових аспектів ліквідації банку у разі відкликання банківської ліцензії.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (далі – Закон) [1], ліквідація банку – процедура припинення функціонування банку як юридичної особи відповідно до положень цього Закону та Закону України »Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Аналіз норм Закону дає нам підстави стверджувати про дві основні форми ліквідації банку: ліквідація банку за рішенням власника та ліквідація банку за рішення Національного Банку України (далі – НБУ) одночасно з відкликанням банківської ліцензії.

У відповідності до ст. 77 Закону, банк може бути ліквідований за рішенням власників банку або у разі відкликання Національним банком України банківської ліцензії з власної ініціативи або за пропозицією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Національний банк України має право відкликати банківську ліцензію з власної ініціативи у разі, якщо виявлено, що документи, надані для отримання банківської ліцензії, містять недостовірну інформацію; банк не виконав жодної банківської операції протягом року з дня отримання банківської ліцензії; встановлено систематичне порушення банком законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Якщо, в свою чергу, звернутись до ст. 73 Закону, то можна констатувати, що відкликання банківської ліцензії і ліквідація банку є заходами впливу у

разі вчинення банком банківського, валютного законодавства, законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, нормативно-правових актів Національного банку України, його вимог, встановлених відповідно до статті 66 цього Закону, або здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, застосування іноземними державами або міждержавними об'єднаннями або міжнародними організаціями санкцій до банків чи власників істотної участі у банках, що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку та/або стабільності банківської системи.

З іншого боку, очевидно, що юридичним наслідком ліквідації банку є припинення банку як юридичної особи. Досліджуючи цивільно-правовий зміст ліквідації Д.В. Жеков зазначає, що чинному цивільному законодавству України відомі дві форми припинення юридичних осіб, які розрізняються за правовими наслідками – ліквідація і реорганізація. Ліквідація – це така форма припинення юридичної особи, при якій вона перестає існувати зі всіма належними їй правами і наявними у неї обов'язками [2; с. 15].

Для кращого розуміння сутності ліквідації банку за рішенням НБУ пропонуємо звернутись і до статті 110 ЦК України (далі – ЦК) [3], якою визначено, що юридична особа ліквідується за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами; за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади; за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом – за позовом відповідного органу державної влади.

Наведене вище ми пропонуємо трактувати як юридичні підстави ліквідації будь-якої юридичної особи, в тому числі банку. І хоча ч. 7 ст. 104 ЦК передбачено, що особливості припинення банку як юридичної особи встановлюються законом, на нашу думку, особливості в цьому контексті означають специфічні риси самої процедури ліквідації. В той час, коли законодавча підстава примусової ліквідації банку передбачена ст. 73 Закону і не передбачена загальною нормою ЦК (в тому числі як виключення). При цьому перелік підстав ліквідації юридичної особи за ст.110 ЦК є вичерпним, оскільки не містить лексичних конструкцій на зразок «тощо», «інші підстави» і т.д.

Щодо вже наведеного п.3 ч.1 ст. 110 ЦК, то зауважимо, що НБУ не є органом державної влади. Згідно ст. 1 Закону України «Про Національний Банк України» [4], Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України, а отже дія п. 3 ч. 1 ст. 110 в якості законодавчої підстави ліквідації банку розглядатись також не може.

Висновки. З огляду на вищевикладене, для усунення прогалини, що виникла та уникнення в майбутньому неоднакової практики правозастосування, пропонуємо внести зміни до п.3 ч. 1ст. 110 ЦК України після слів «за позовом відповідного органу державної влади» доповнивши словами «або рішення Національного Банку України (для банків)».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.
2. Жеков Д.В. Припинення юридичних осіб за цивільним законодавством України: автореф. дис. … к.ю.н.: 12.00.03. – Одеса, 2015. – 22 с.
3. Цивільний кодекс України: Закон України № № 435-IV від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356
4. Про Національний Банк України: Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст.238

Помаз Юлія Анатоліївна,

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗМЕЖУВАННЯ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ І ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ (ЦЕСІЇ)

Інститут відступлення права вимоги був ще відомий за часів римського права, де договірні відносини щодо такого відступлення мали назву «цесії». Але з плином часу даний інститут дещо ускладнився, що було зумовлено розглядом законодавця договірних відносин відступлення права вимоги не лише у якості класичної цесії, а й як факторингу– порівняно нової договірної форми, що характеризується певним рядом специфічних особливостей.

В сучасних умовах ми маємо справу з різною практикою під час правозастосування цесії та факторингу, тож актуальною проблемою залишається питання кваліфікації таких договорів. Вказана правова проблема є нагальною у зв'язку з передачею фінансовими компаніями (банками) колекторським компаніям заборгованості за кредитами та отримання онлайн кредитування, оскільки велика кількість кредитних компаній переносять кредитування в інтернет. Дуже часто боржник, який отримав онлайн кредит, у своєму електронному кабінеті отримує інформацію про те, що його кредит було продано (відступлено іншій юридичній особі). З цього приводу постає питання: на підставі чого таке право грошової вимоги було передано, договору цесії чи факторингу.

Положення відступлення права вимоги (цесії) визначено статтями 512, 514 Цивільного кодексу України. У яких зазначено, що кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги). До нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено договором або законом.

Факторингова операція передбачає, що ви отримуєте гроші від іншої особи (фактора) за відповідну плату, а натомість відступаєте їй право грошової вимоги до боржника.

У діючому законодавстві ми можемо знайти декілька визначень терміна «факторинг». Статтею 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність», факторинг визначено якпридбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів. Але все ж таки найбільш повне визначення надає Цивільний кодекс України, а саме у ст. 1077 зазначено, що, за договором факторингу одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника). Клієнт може відступити факторові свою грошову вимогу до боржника з метою забезпечення виконання зобов'язання клієнта перед фактором [1].

Метою укладення договору факторингу є отримання клієнтом фінансування (коштів) за рахунок відступлення права вимоги до боржника, при чому таке відступлення права вимоги може відбуватися виключно за плату. Розмір такої плати може встановлюватись декількома способами: у твердій сумі, у

формі відсотків від вартості вимоги, що відступається, у вигляді різниці між номінальною вартістю вимоги, зазначеної у договорі, та її ринковою (дійсною) вартістю тощо. Щодо ж договору цесії, то відступ права вимоги має здійснюватися у повному обсязі від отриманої суми боргу, без будь-яких дисконтів та премій за стягнення з боржника грошових зобов'язань.

Договір факторингу на відміну від цесії характеризується особливим суб'єктним складом: клієнт – фізична чи юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності, фактор – банк або інша фінансова установа, яка відповідно до закону має право здійснювати фінансові, в тому числі факторингові операції, у разі якщо відповідно до закону надання певних фінансових послуг потребує ліцензування, фінансова установа має право на здійснення таких послуг лише після отримання відповідних ліцензій, та боржник – набувач послуг чи товарів за первинним договором. Якщо договір факторингу уклала особа, яка не є фінансовою установою, то такий договір може бути визнаний недійсним у судовому порядку. Про заміну кредитора боржника потрібно обов'язково повідомити. Як випливає із ст. 1082 ЦКУ, повідомити боржника про вчинення відступлення права вимоги повинен клієнт, або фактор. При чому зробити це вони зобов'язані у письмовій формі. Таким чином, висвітлення в особистому електронному кабінеті боржника продажу боргу і не повідомлення письмово про це є підставою для невиконання зобов'язання.

За моментом припинення договірних зобов'язань також наявні деякі відмінності. Договір факторингу діє і після того як фактор оплатив вартість грошової вимоги клієнту, а клієнт передав фактору право грошової вимоги до третіх осіб, до моменту коли боржник виплатить кошти за первісним договором.

Основні вимоги до форми договору факторингу містяться у статті 6 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2]. Правочин, який не має перелічені ознаки, буде виступати вже не договором факторингу, а правочином з відступлення права вимоги. А відповідно до статті 203 Цивільного кодексу України порушення вимог до форми, змісту, суб'єктного складу договору факторингу зумовлює його недійсність.

Отже, можна стверджувати, що положення законодавства містять досить неточні формулювання, що потребують додаткової деталізації. Саме з цієї причини доцільним є встановлення характерних ознак, які б надали змогу чітко розмежовувати використовувані як судом, так і сторонам договірні конструкції, що безпосередньо впливають на саму суть справи, зокрема визначають сторони в зобов'язання. Такі уточнення надала Велика палата Верховно-

го Суду у постанові від 11 вересня 2018 р., винесеній за результатами розгляду справи № 909/968/16 [3]. Під час розгляду даної справи Верховний Суд в складі Великої палати остаточно сформував правову позицію, яка містить більш чіткі критерії розмежування на практиці договорів факторингу від інших цивільно-правових договорів, що містять положення пов'язаніз відступленням права вимоги. Таким чином, видається доцільним внести відповідні коригування та уточнення в законодавство, з урахування практики правозастосування за останній час, задля реалізації права громадян на справедливий суд.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року. № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1.
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 вересня 2018 року, № 909/968/16. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/76860058

Потокі Антоніна Юріївна,

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н, доцент, професор Сафончик О.І.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПОВІТУ ПІД УМОВОЮ

Проблема можливості складання заповіту з умовою та дійсності встановлених умов у межах їх виконання досліджувалися ще з давніх часів. При спадкуванні за заповітом підставою виникнення права на спадкування є воля спадкодавця. Одним з головних принципів спадкового права є принцип свободи заповіту. Воля заповідача повинна відповідати закону за формою свого вираження і не суперечити вимогам закону. Заповідач у заповіті може вказати умову, з настанням якої спадкоємець набуває спадщину.

Заповіт – це одна з форм волевиявлення особи, що дозволяє висловити її останню волю і здійснити розпорядження належними їх майновими правами у разі її смерті. Практика складання заповітів відома усьому світу, кожній правовій системі. В різних правових системах по-різному визначають поняття заповіту і умови, які можна передбачити в ньому, але сутність його незмінна

– заповіт завжди направлени0щй на збереження і виконання останнього розпорядження особи-заповідача.

Поняття заповіту в українському законодавстві міститься в ст.1233 Цивільному кодексі України 2003 року (далі – ЦК України), де зазначається, що заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Закон дозволяє будь-якій фізичній, дієздатній особі скористатись правом на складання заповіту, а відтак, і здійснити певне особисте розпорядження на випадок своєї смерті.

Заповіт з умовою – відносно новий інститут цивільного права України, який вперше з'явився у нормах Цивільного кодексу України 2003 року, а саме у статті 1242. Цивільний кодекс УРСР у ст. 540 заповіту з умовою не передбачав, а встановлював лише право покладання на спадкоємця виконання дій для здійснення загальнокорисної мети. Підґрунтям створення інституту заповіту з умовою є пріоритетність волі заповідача, який не тільки призначає спадкоємця, а також може визначити певні умови, які для спадкоємця є обов'язковими [1, с. 771].

Закон дозволяє особі, яка складає заповіт, передбачити в ньому певні умови, за наявності яких у спадкоємця виникне право на спадкування. Так, ч.ч. 1-2 ст.1242 ЦК України встановлюють, що заповідач може обмежити виникнення права на спадкування в особи, зазначеній у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою. Умова, визначена у заповіті, має існувати на час відкриття спадщини. Умова, окреслена у заповіті, є нікчемною, якщо вона суперечить закону або моральним засадам суспільства [2, с. 67].

Умова у заповіті як юридичний факт має бути:

1) Визначеною за змістом, тобто чітко встановлювати дії, які має вчинити спадкоємець для набуття права на спадкування, або події, що мають статися незалежно від поведінки спадкоємця.

2) Правомірною, що прямо випливає зі змісту ч.2 ст.1242 ЦК України, відповідно до якої умова, визначена у заповіті, є нікчемною, якщо вона суперечить закону або моральним засадам суспільства. Варто зазначити, що за своєю суттю і метою визначення умови у заповіті, має бути спрямоване на благо спадкоємців, а не проти їх інтересів. Розмежування умов на моральні та аморальні є суто суб'єктивним і з цього питання виникають певні дискусії. Вважається, що визначити якими є умови повинен нотаріус, який уповноважений посвідчувати заповіти. Також пропонується особі перед тим, як скласти заповіт з умовою, порадитися з нотаріусом. Саме нотаріус повинен зорієнтувати особу, які саме обмеження є дозволеними, а які ні. Це дасть мо-

жливість уникнути певних негативних наслідків такої умови, на підставі його неупередженості з'ясувати заповідачу незаконність зазначених ним умов щодо деяких обмежень громадянських прав спадкоємців або до позбавлення спадкоємця спадщини [3, с. 524].

3) Здійсненною, тобто такою, яку можна реально виконати або яка може реально настати, хоча здійсненність умови заповіту – поняття, здебільшого, оціночне [4, с. 38-39].

Під час обговорення і прийняття проекту ЦК України серед фахівців не було єдиної думки щодо часу виконання умови, вказаної заповідачем, спадкоємцями для отримання можливості прийняття спадщини: або заповіт під умовою можливий лише за обставини, що повинна настати ще до моменту відкриття спадщини, або при укладанні такого заповіту, саме залежно від виконання чи невиконання такої умови спадкоємець або набуває таку спадщину, або ні. Спадкоємець не стає власником майна до настання певної умови, і майно протягом цього часу перебуває у невизначеному стані, тому залежно від настання чи не настання умови, особа або стає суб'єктом відповідного права або ні. Чинним Цивільним кодексом України чітко визначено, що умова, визначена у заповіті, має існувати на час відкриття спадщини. Незнання спадкоємця про умову або ненастання умови за обставин, які від нього не залежали, не може бути підставою для визнання умови недійсною [5, с. 65].

Складання заповіту за умовою може в окремих випадках обмежувати права спадкоємців, примушувати їх вчиняти такі дії, які не відповідають їхнім бажанням чи намірам. Проте, у той же час, згідно ЦК України умова, зазначена в заповіті, є недійсною, якщо вона суперечить закону або моральним засадам суспільства [6, с. 41].

Таким чином, можна зробити висновок, що силоміць ніхто не буде примушувати спадкоємця виконувати умову заповіту, що правда, у випадку невиконання цієї умови він не отримує спадщини, та це його вибір. У той же час, якщо спадкоємцем зроблено все можливе для виконання цієї умови, яка має існувати на час відкриття спадщини, але через незалежні від нього обставини ця умова не була виконана, виникає питання, чи буде у цій ситуації здійснена воля заповідача, адже він, зазначаючи умову у заповіті, міг переслідувати зовсім іншу мету, аніж позбавлення права на спадщину спадкоємця? Відповідно, заповіт може потягнути за собою інші наслідки, ніж ті, які заповідач дійсно мав на увазі.

Щодо відповідність умови моральним засадам суспільства, то особа-заповідач яка зазначає у заповіті з умову повинна додержуватися моральних засад суспільства, тому необхідно звернутися до положень Закону України

«Про захист суспільної моралі», де суспільна мораль розкривається як сукупність правил поведінки та етичних норм, які базуються на уявленнях людей про добро, честь, гідність, а також на культурних та духовних цінностях. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що заповіт з умовою існує вже велику кількість часу, але проблеми його законодавчого регулювання існують і досі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Печений О. П. Науково-правовий висновок щодо тлумачення заповіту // Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України / За заг. ред. В. М. Марченка. – Х., 2012. – 843 с.
2. Коротюк О. Заповіт із заповідальним відказом та заповіт з умовою // Нотаріат для вас: Науково-практичний журнал. – 2009. – № 4. – С. 67-69.
3. Черногор Н.В. Деякі питання, які виникають при укладенні заповіту з умовою // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 38. – 844 с.
4. Кухарєв О. Окремі питання спадкування за заповітом з умовою // Нотаріат для вас : Науково-практичний журнал. – 2010. – № 6. – С. 38-42.
5. Михайленко О.О. Заповіт під умовою: переваги та недоліки // Збірник тез наукових робіт учасників 1 Всеукраїнської цивілістичної наукової конференції студентів та аспірантів (24-25 лютого 2006 року). – 2006. – 236 с.
6. Заіка Ю. Складання заповіту під умовою // Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2001. – №7. – С.40-41.

Пухкан Лідія Василівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою у здійсненні комплексного аналізу сучасних тенденцій розвитку приватного права України в умовах євроінтеграції та загальної орієнтованості України на європейські політичні, економічні та соціальні цінності, зокрема, демократичність, політичний та культурний плюралізм, а також диспозитивність регулювання державою приватноправових відносин з метою визначення стану адаптованості національного законодавства у галузі приватного права до законодавства Європейського союзу.

Зазначена проблематика є малодосліджена у вітчизняній доктрині з огляду на концептуальний підхід українських науковців до аналізу та вирішення проблем вітчизняного законодавства в контексті євроінтеграції.

Метою дослідження є аналіз тенденцій розвитку приватного права України в умовах євроінтеграції.

В першу чергу, зауважимо, що чинне законодавство не містить визначення поняття «приватне право». Нам вдалось віднайти виключно визначення терміну «приватноправові відносини», що, згідно ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» становлять собою відносини, які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи [1].

Застосовуючи дедукцію, можемо сформувати приватне право як галузь права, предметом регулюванняякої є відносини фізичних та/або юридичних осіб, що ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи.

Важливим в контексті цього дослідження видається також розмежування приватного та цивільного права, оскільки вітчизняна наука на сьогодні з цього приводу єдності так і не досягла.

Наприклад, дослідник Р. Сивий вважає, що сформоване уявлення про «полігалузевість» системи об'єктивного права видається штучним, методологічно вразливим, оскільки воно було сконструйоване задля спростування неприйнятної за умов соціалізму дихотомії права. Отже, на думку автора, приватне право варто розглядати як одну з двох галузей права. Таким чином при-

ватне право України визначається ним як галузь об'єктивного права, яка складається з юридичних (державно-вольових) норм, що врегульовують на засадах формальної рівності суспільні відносини між юридично правоздатними особами [2, с. 10-11].

І.В. Зелена ж, в свою чергу, критикуючитакий підхід відзначає, що ототожнення цивільного та приватного права суттєво збіднює сутність та зміст останнього, тому, на нашу думку, приватне право більш доцільно розглядати як структурний елемент права, який існує поряд з публічним правом, та як правову єдність, що складається із сукупності галузей цивілістичного профілю [3, с. 355].

Останній підхід в силу розгалуженості нормативного регулювання приватноправових відносин, видається нам більш раціональним та таким, що відповідає сучасним європейським тенденціям нормативного регулювання.

Що стосується тенденцій розвитку приватного права України, то на сьогодні ми змушені констатувати уповільнення темпів адаптації національного законодавства до законодавства ЄС протягом останніх п'яти років, зокрема щодо призупинення посиленню диспозитивності у здійсненні господарської та підприємницької діяльності відповідними суб'єктами. Зазначена проблема також об'єктивізується через потребу у визначенні співвідношення цивільного та господарського законодавства.

Акцентуючи увагу на важливості цього напряму, О. К. Вишняков зауважує, що сутність проблеми співвідношення діючого цивільного та господарського законодавства України – встановлення оптимального правового рівня, ступеня участі держави в регулюванні цивільних майнових відносин через відносини, що з ними пов'язані. З точки зору принципів права ЄС – субсидіарності та пропорційності – ця участь має обмежуватися необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємництві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства [4, с. 26].

Ще однією тенденцією, яку ми радше можемо охарактеризувати як негативну, аніж позитивну є недоцільна, на наше переконання, деталізація норм господарського права на тлі невирішення питання із уніфікацією та кодифікацією господарського законодавства. Чинний Господарський кодекс України очевидно не відповідає запитам на якісне нормативне регулювання суб'єктів господарювання і потребує, можливо, навіть не модернізації, а втрати чинності у зв'язку з прийняттям нового законодавчого акту, яким, можливо, може стати Кодекс України про підприємництво як правозахисний акт по відно-

шенню до підприємців, що стало б закріпленням європейської традиції регулювання зазначеної сфери в Україні.

До позитивних тенденцій ми можемо віднести активне просування тези про необхідність залучення до України інвестицій з боку виконавчої та законодавчої влади і відповідні кроки у нормативному регулюванні, які, однак, на наш погляд, будуть малоефективними за незастосування комплексного підходу, який запропонований вище.

Підбиваючи підсумки, зауважимо, що досліджені вище тенденції не є безповоротними та за правильного концептуального і системного підходу, в основу якого будуть покладені не політико-економічні, а в першу чергу правозахисні (для суб'єктів підприємництва) цілі, Україна має всі перспективи для швидкої адаптації національного приватного законодавства до норм європейського.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України № 2709-IVвід 23.06.2005. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст.422
2. Сивий Р. Б. Приватне право в системі права України: поняття, критерії виокремлення, структура: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Р. Б. Сивий. – Львів, 2006. – 16 с.
3. Зелена І.В. До питання генезису приватного права. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63832/75-Zelena.pdf?sequence=1
4. Вишняков О.К. Апроксимація правового забезпечення цивільних майнових відносин в Україні до умов внутрішнього ринку Європейського союзу: автореф. … дис. д.ю.н.: 12.00.03. – Одеса, 2008. – 38 с.

Ровенко Лідія Віталіївна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Досвід світового господарювання свідчить про успішність розвитку франчайзингової форми здійснення підприємницької діяльності. Актуальність

розвитку комерційної концесії обумовлено також широким використанням та поширенням такої форми договірної кооперації, як комерційна концесія, створенням сприятливих умов для розвитку малого підприємництва, оскільки саме комерційна концесія є однією з найпрогресивніших форм залучення інвестицій в економіку країни. Завдяки цьому франчайзинг отримав широке застосування в міжнародній практиці та є визнаним механізмом активізації інвестиційних відносин та важливим інструментом реалізації інноваційної політики держави.

Інститут комерційної концесії в Україні отримав певну регламентацію ще у 2003 році, однак стан його правового урегулювання та практики застосування досі залишаються безсистемними. Актуальним завданням господарськоправової політики держави є визначення особливостей інноваційного франчайзингу, а також розробки і впровадження окремих засобів державної підтримки.

Розглядаючи питання термінологічного визначення, слід констатувати, що у більшості країн світу використовується назва «франчайзинг». До вітчизняного законодавства впроваджено ж новий термін – «комерційна концесія», проте він стосується лише збутового франчайзингу. Збутовий франчайзинг справді досить часто трапляється у практиці, проте існують також інші види франчайзингу. Комерційна концесія є однією з відомих форм підприємницької діяльності, котора активно використовується у світовій практиці. Вона є ефективною формою організації мережного бізнесу та дає змогу зменшити ризики у малому та середньому підприємництві [1, с. 113].

У світі не існує єдиного міжнародноправового документа, який би детально регламентував франчайзингові відносини Законодавство багатьох країн не містить спеціального нормативно-правового акту регулювання франчайзингових відносин. У країнах Центральної і Східної Європи (Угорщина, Польща, Чехія) визнали недоцільним прийняття окремих законів врегулювання франчайзингу. Договір франчайзингу знайшов своє відображення у цивільних кодексах Білорусі, Вірменії, Казахстану, Узбекистану тощо.

Аналіз практики укладення цих договорів свідчить про те, що договір комерційної концесії може бути укладений як в усній формі (наприклад у США, Канаді), так і у письмовій (наприклад, у чинному законодавстві Росії існує норма, що зобов’язує сторони укладати договір комерційної концесії у письмовій формі), а законодавство деяких країн вимагає від сторін зареєструвати цю угоду у державному органі реєстрації або іншому органі.

Аналізуючи європейський досвід, слід зауважити, що деякі розвинені країни ЄС уже скасували процедуру реєстрації договорів франчайзингу, а

більшість її ніколи не закріплювали. Державна реєстрація договору франчайзингу не передбачається в Болгарії, Бельгії, Данії, Чехії, Франції, Німеччині, Великобританії тощо. Лише кілька європейських держав передбачають можливість реєстрації договору франчайзингу (Греція, Литва), однак вимога обов'язкової реєстрації договорів франчайзингу не закріплена в законодавстві жодної з країн ЄС.

Розглянемо зарубіжний досвід відносин комерційної концесії на прикладі Литви та Іспанії.

Правове регулювання реєстрації договорів франчайзингу в Литві є найбільш детальним у всій Європі. Згідно зі статетою 6.767 Цивільного кодексу Литовської республіки договір франчайзингу укладається в письмовій формі, однакдержавна реєстрація договору не є обов'язковою. Сторонам треба зареєструвати відповідний договір, якщо вони мають намір використовувати його з третіми особами. У Литві договори франчайзингу реєструються в державному Реєстрі юридичних осіб. Якщо ж франчайзер не резидент Литви, то договір реєструється в реєстрі юридичних осіб іноземної держави [2, с. 25]. Отже, у Литовській республіці договір франчайзингу може бути зареєстрований за умови, що франчайзер є її резидентом. На нашу думку, така вимога не є зовсім логічною, адже франчайзер може бути зареєстрованим в іноземній державі, а франчайзі-резидент може здійснювати діяльність на території Литви. У такому разі доцільніше було б реєструвати таку франчайзингову угоду саме в Литовській республіці.

Цікавою є ситуація в Іспанії, де замість реєстрації договорів франчайзингу запроваджено обов'язкову реєстрацію франчайзерів. Мається на увазі не просто реєстрація як суб'єкта господарювання, а фіксація в спеціальному Реєстрі франчайзерів. В Іспанії в 2010 р. було прийнято Королівський Указ, що передбачає визначення умов для надання франшизи, порядку реєстрації франчайзерів [3]. В Іспанії в Реєстрі франчайзерів фіксуються відомості про тих суб'єктів господарювання, що здійснюють передачу прав користування певними об'єктами права інтелектуальної власності на основі франчайзингових угод. Реєстрація здійснюється в реєстрі автономної спільноти, у котрій він має намір почати роботу; якщо автономна спільнота не передбачає необхідність повідомлення відповідних даних або суб'єкт провадить діяльність на території декількох автономних спільнот, інформація надається до Реєстру франчайзерів Міністерства промисловості, туризму та торгівлі Іспанії безпосередньо [3].

Відносини, пов'язані із комерційною концесією, регулюються Цивільним кодексом України. Водночас відносини, пов'язані з використанням у

підприємництві прав інших суб'єктів господарювання, регулюються Господарським кодексом України. Почнемо з того, що назви глав Цивільного та Господарського кодексів викладені в різних редакціях: глава 76 ЦК має назву «Комерційна концесія» [4], тоді як назва глави 36 ГК представлена в такій редакції: «Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)» [5].

В обох кодифікованих актах, які регулюють відносини, що пов'язані з комерційною концесією, закріплені різні норми-дефініції однойменного договору. Так, відповідно до ч. 1 ст. 1115 ЦК України [4] за договором комерційної концесії одна сторона зобов'язується надати другій стороні за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та продажу певного виду товару та надання послуг. Натомість у ГК України [5] міститься інакше легальне визначення поняття договору комерційної концесії, за яким одна сторона зобов'язується надати другій стороні на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду (ч. 1 ст. 366).

Правовий досвід багатьох країн світу дає змогу дійти висновку про ефективність ведення підприємницької діяльності за допомогою комерційної концесії. Українські промислові підприємства не є виключенням. На підставі аналізу практики реєстрації франчайзингових відносин у деяких країнах ЄС та з огляду на особливості правової системи України в цілому вважаємо, що найефективнішим для України в цій сфері було б запровадження Єдиного реєстру франчайзерів (за аналогією законодавства Іспанії). Такий реєстр дозволив би вести облік усіх суб'єктів господарювання, які мають намір передавати в користування своє ноу-хау та реєструвати всі укладені франчайзерами угоди франчайзингу. Це дасть змогу в майбутньому потенційним франчайзі дізнатися, скільки контрагентів уже ефективно користується франшизою, який досвід і репутацію набув той чи інший франчайзер та який час правоволоділець уже перебуває на ринку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лукач І. Проблеми державної реєстрації договорів комерційної концесії / І. Лукач, І. Шкарівська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Юридичні науки». – 2013. – № 2(96). – С. 111–115.

2. Royal Decree 201/2010 of 26 February 2010 // Boletín Oficial del Estado (Official Journal). – 2010. – № 63. – P. 23-28.
3. European Disclosure and Registration Requirements // Сайтю ридичної компанії «Field Fisher Water house». – Режим доступу: http://www.fieldfisher.com/pdf/european-disclosure-requirements.pdf.
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/ show/435-15.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV.– Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/show/436-15.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12.02.2015 № 191-VIII. Відомості ВерховноїРади. – 2015. – № 21. – Ст. 133.
7. Порядок державної реєстрації договорів комерційної концесії (субконцесії) : затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2014 р. № 1601/5 // Офіційний вісникУкраїни. – 2014. – № 82. – Ст. 2346.
8. ЦеслівА. Комерційна концесія та суміжні договори: порівняльний аспект // БізнесІнформ. – 2013. – № 6. – С. 351-355.
9. Civil Code of the Republic of Lithuania № VIII-1864 since 18.07.2000 // Сайт Сейму Литовської Республіки. – Режим доступу : http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245495.

Рудь Дар'я Петрівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Як всім відомо, виникнення цивільних правовідносин ґрунтується на рівності учасників цих відносин, свободи договору, недопустимості втручання сторонніх у приватні справи, забезпечення відновлення порушених прав, захист їх у судовому порядку. Нажаль, у сучасному житті правопорушення – це явище, що зустрічається доволі часто. І торкатися воно може безпосередньо цивільних правовідносин. Виходячи з цього можна сказати, що проблема самозахисту цивільних прав є доволі актуальною на сьогоднішній день. В умовах сучасного політико-правового розвитку держави актуальним є право на захист передбачене, перш за все, ст. 55 Конституції, адже нормальний цивільний оборот передбачає забезпечення функціонування ефективного механізму захисту.

Стаття 19 Цивільного Кодексу визначає, що особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань.

Характеризуючи таке складне поняття, доцільно звертатись і до думки авторитетних вчених, що має вагу у науковому вимірі, так Харитонов Є. О. визначаючи самозахист цивільних прав через характерні риси зазначив наступне: «Для самозахисту як способу захисту цивільних прав характерною ознакою є те, що особа захищає свої цивільні права та інтереси, які вважає порушеними, самотужки, своїми власними діями. Іншими словами, це захист без звернення до судових або інших органів» [1, с. 357]

Сучасні правові тенденції пов'язують дієвість механізму захисту з його оперативністю. Особлива увага приділяється дослідженню питання самозахисту цивільних прав, як неюрисдикційної форми захисту, яка полягає в певних діях учасників цивільних правовідносин, без звернення до компетентних органів.

Інститут самозахисту є відносно новим для українського законодавства, тому багато науковців присвятило час дослідженню цього питання. Проаналізувавши наукову літературу можна сказати, що є певні питання, щодо яких не існує єдиної думки. Це питання, які стосуються суб'єктів, об'єктів, заходів самозахисту, підстав виникнення та меж здійснення самозахисту.

Така неоднозначність виникає в першу чергу тому, що класифікуючи форми захисту дослідники покладають в основу абсолютно різні критерії. А. П. Сєргєєв визначає, що захист цивільних прав – комплекс злагоджених організаційних заходів щодо захисту суб'єктивних прав, які охороняються законом. Він відокремлює дві форми: юрисдикційну і неюрисдикційну. Якщо з юрисдикційною все зрозуміло, то неюрисдикційна характеризується конкретно самостійною діяльністю особи або організації. Тобто, на його думку самозахист цивільних прав не є способом, а є формою [2].

Г. А. Свердлик і Е. Л. Страунінг, в свою чергу, зазначають, що феномен самозахисту не можна зводити тільки до форми захисту. На їх думку, самозахист – це не стільки форма, скількиспосіб. З тією різницею, що в ЦК України є перелік способів захисту, але переліку способів самозахисту в нормативних актах немає. Ця прогалина потребує усунення. Тому зразковий їх перелік необхідно привести окремо в статті ЦК про самозахист відповідним чином змінивши редакцію вказаної норми [3].

Доволі поширеною є класифікація на превентивні, та оперативні форми. Превентивна форма – це така форма захисту, за якої протиправний вплив по-

переджається. Оперативна ж – це безпосередні дії під час посягання на певне право [4].

На думку Бігняка О. В. основною функцією самозахисту є в першу чергу захист корпоративних прав та інтересів від порушення – правоохоронна функція. Окремі способи самозахисту можуть виконувати і інші функції, похідні від основної. З точки зору вченого, доцільно виділяти лише деякі, найбільш загальні з них. Такі, наприклад, як: превентивну (попереджувальну); присічну (що полягає в припиненні порушення); функцію забезпечення належного виконання зобов'язань, забезпечення недоторканості права; гарантійну; відновну та ін. [5].

Проте, на нашу думку, важливішим було б розглянути межі самозахисту. З. В. Ромовська говорить, що самоуправство – це прояв особистого свавілля, коли особа діє на власний розсуд, всупереч порядку вирішення певного питання, що встановлений законом або договором. Захист особою свого права за допомогою самоуправства не можна вважати самозахистом [6, с. 529]. Самосуд – протиправне застосування до особи, яка вчинила правопорушення, засобів фізичного покарання, самочинної розправи. Особа, яка вчинила самосуд над порушником своїх прав чи прав членів своєї сім'ї, сама є правопорушником. Самосуд також не є способом самозахисту [6, с. 530]. На відміну від самоуправства та самосуду, дії визначені статтею 19 ЦК є правомірними.

Оскільки самозахист власних цивільних прав є правомірною дією, спричинення самозахистом шкоди відповідно до ст. 1169 ЦК виключає відповідальність за нанесену нею шкоду. Певним недоліком чинного законодавства є те, що, самозахист отримав певну перевагу відносно можливості відшкодування заподіяної шкоди, тобто, створені всі умови для визнання самостійних дій, направлених на припинення неправомірної поведінки, зловживанням правом.

Отже, можна сказати, що дуже важливо чітко визначати межу, за якою замість захисту свого права, відбувається перевищення меж необхідної оборони, що призводить до утиску прав іншої особи. Право на самозахист – це можливість учасників цивільних правовідносин при порушенні цивільного права чи інтересу застосувати певну протидію, що не заборонена законом і не суперечить моральним засадам суспільства та спрямована на попередження або припинення цього. Право на самозахист блага є природним правом людини. Це є певна новела в українському законодавстві. Потребують певного перегляду та покращення норми, що стосуються загальних положень про право на самозахист, норми, спрямовані на визначення конкретних меж самозахи-

сту. Аналіз робіт науковців щодо цього питання свідчить про те, що на сучасному етапі діюче законодавство потребує змін як з практичної, так і з теоретичної точки зору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. – К.: Істина, 2013. – 808 с.
2. Гражданское право: учебник. Ч. 1. Изд. 2-е, перераб. и доп. / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.: Теис. 1996. – С. 268-270.
3. Свердлык Г. А., Страунинг Э. Л. Защита и самозащита гражданских прав: учебное пособие. – М.: Лекс-книга, 2002. – 179 с.
4. Левіцький Є.В. Самозахист цивільних прав // Актуальні проблеми цивільного права та цивільного процесу: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., Донецьк, 26 жовт. 2007 р. Донецьк, 2007. – С. 84.
5. Бігняк О. В. Поняття самозахисту корпоративних прав у цивільному праві України // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / Відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. – С. 656-659.
6. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Загальна частина / Академічний курс: підручник. – Київ: Атіка. 2005. – 560 с.

Руська Олена Володимирівна, Селих Євген Миколайович,

студенти 1 курсу магістратури факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ РЕНТИ

Про договір ренти в законодавстві України вперше згадується в проекті Цивільного кодексу (ЦК) 1996 року, в радянському законодавстві цей вид договору взагалі не використовувався. На сьогодні договір ренти не набув широкого поширення у вітчизняній юридичній практиці, та майже зовсім не застосовується в порівнянні з іншими цивільними договорами. Тому актуальним є питання дослідження причини незастосування даного договору і загальної практики його застосування в інших країнах.

Оскільки в ч.1 ст. 731 ЦК 2004 року було закріплено положення: «за договором ренти одна сторона (одержувач ренти) передає майно у власність…», то з'явилася можливість вважати, що даний вид договору є альтернативою набуття права власності. Але рентний договір досить важко використовувати для

повноцінного набуття права власності, бо в ньому, як показує практика, за звільнення від обов'язку (безстрокової) ренти, від набутого права власності з часом доводиться відмовлятися.

Основною причиною незастосування рентного договору в договірній практиці є відсутність економічної ситуації, яка провокує інтерес до цього виду договору. Здебільшого, потреба в питаннях ренти виникає в умовах фінансової нестабільності, коли ускладняється обіг певних грошових коштів. У доктринальних дослідженнях відмічається, що інтерес до цього договору пожвавлюється тоді, коли в учасників майнового обороту не вистачає в достатній кількості вільних грошових коштів, а тому, їм зручніше укладати договори, якими встановлюються виплати періодичних платежів, замість одноразової сплати всієї суми [1]. Тому рента досі застосовується в європейській договірній практиці, і входить до нормативних положень ЦКУ, але наразі даний договір практично не використовується.

Сторонами договору ренти можуть бути не тільки фізичні, але і юридичні особи (ст.733 ЦКУ). Передбачається можливість укладення договору строкової та безстрокової ренти. Якщо сторонами договору безстрокової ренти є фізичні особи, ані смерть одержувача ренти, ані смерть платника ренти не припиняє рентних відносин. Право на одержання рентних платежів є майновим правом, що не має особистісного характеру, це ж стосується і обов'язку сплати рентних платежів, тому відповідно до ст. 1218 ЦК України вони входять до складу спадщини. Якщо сторонами за договором безстрокової ренти є юридичні особи, то у разі припинення юридичної особи з правонаступництвом права та обов'язки переходять до правонаступників.

Договір ренти багато дослідників відносять до алеаторних (ризикових) договорів, оскільки данні договори характеризуються тим, що в основі їх лежить ризик (імовірність) настання певної обставини чи події.. Внаслідок укладення договору ренти виникає ризик для кожної із сторін, який полягає у тому, що розмір рентних платежів може виявитися більшим або, навпаки, меншим за вартість відчуженого під виплату ренти майна.Вчений-цивіліст Апанасюк М.П., вважає, що з усіх видів договору ренти алеаторним є лише строковий договір довічної ренти, у якому його строк залежить від тривалості життя людини і жодна зі сторін наперед не знає – буде вона у виграші чи програші на момент припинення договору [2, с. 151].

Рентні договори є поширеними в цивільному законодавстві різних правових систем світу: закріплені в нормативно-правових актах та зустрічаються в юридичній практиці. Більш конкретного та повного закріплення вони набули в кодифікованих нормативно-правових актах Німеччини, Франції та РФ. Циві-

льні кодекси держав пострадянського простору, а також штату Квебеку та Японії є яскравими прикладами рецепції європейського права, про що свідчить схожість їхніх положень.

Порівняльний аналіз положень цивільних кодексів зазначених країн надає можливість дійти висновку, що їх можна розподілити на три групи. Перша включає кодекси, побудовані за такою структурою: загальні положення про ренту, договір постійної ренти, договір строкової (довічної ренти). Таку структуру мають кодекси Російської Федерації, Білорусі, Азербайджану, Вірменії, Казахстану та Узбекистану. Іншу групу складають кодекси, що за своєю будовою не відокремлюють положення щодо видів рентних договорів – Молдова, Україна. Щодо останньої групи, то до неї можна віднести лише Цивільний кодекс Таджикистану, що не містить поняття договору ренти взагалі, а включає тільки норми, які регламентують один із його видів – договір довічного утримання. Лише в ЦК РФ у главу «Рента», крім положень про строкову та довічну ренти, окремо включені ще й положення про договір довічного утримання. Конструкція, що розмежовує загальні положення від положень про окремі види рентних договорів, є більш досконалою [3,с.104].

Новацією рентного договору в ЦКУ, який відрізняє його від нормативно-правових положень країн СНД, є можливості укладання строкового договору ренти (ч. 2 ст. 731 ЦК). Якщо припустити можливість укладення договору строкової ренти, то в такому разі рента розглядається як ціна майна відчуженого під її виплату, а сам договір ототожнюється з договором купівлі-продажу з розстрочкою платежу (ст. 694 ЦК). На нашу думку, для усунення цієї правової колізії в ч. 2 ст. 731 ЦК слова «протягом певного строку» бажано замінити на термін «довічно». Такі зміні знаходять своє практичне вираження у вигляді договору довічної ренти, який свого часу був популярний на практиці, тоді як про договір строкової ренти нічого не відомо. Нажаль в ЦК України не згадується про можливість укладання договору довічної ренти, який є відомим іншим пострадянським законодавствам (ст. 596 ЦК Росії, ст. 877 ЦК Азербайджану, ст. 530 ЦК Казахстану, ст. 585 ЦК Вірменії й ін.).

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що договір ренти хоч і не набув поширеного застосування в договірній практиці України, але його правова природа все ж показує нам на існування теоретичних і практичних проблем застосування. Цілком можливо, що в подальшому відбудуться зміни в законодавстві, що дадуть поштовх до активного застосування договору ренти в договірній практиці України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гусєв А. Договір ренти: благо чи витончений обман? – Режим доступу: http://vigadgets.ru/page/dogovir-renti-blago-chivitonchenij-obman
2. Апанасюк М. П. Договір ренти. – Харків, 2004. – 170 с.
3. Озернюк Г. В. Роль та місце договору ренти в цивільному праві // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О., 2008. – Вип. 33. – С. 103-106.

Сафонова Мирослава Ігорівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ГРОШІ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Гроші являють собою одне найдавніших явищ у суспільстві, яке і нині є одним із регуляторів економічного і соціального розвитку людства. Зважаючи на низку функцій, які виконують гроші, їх прийнято відносити до особливих об'єктів цивільного права.

Грошима (грошовими коштами) є нормативно визначені та виражені у емітованих в обіг паперових і металевих знаках або у безготівковій формі умовні вартісні одиниці (гривні, копійки чи відповідні одиниці іноземної валюти, наприклад, долари і центи), які мають забезпечений на законодавчому рівні примусовий курс, що полягає у обов'язковості їх приймання за відповідною номінальною вартістю, які визначають міру вартості речей, робіт, послуг, інших матеріальних і нематеріальних благ, а також втрат (майнової та немайнової шкоди, збитків тощо), визнаються у цивільному обороті законним платіжним та кредитним засобом і забезпечують здійснення всіх видів платежів та розрахунків у цивільному обороті, виконуючи функції загального еквівалента, обігу і нагромадження [1].

Гроші відносяться до об'єктів цивільних прав в силу їх приналежності до матеріально виражених речей. Головна особливість грошей як об'єкта цивільних прав полягає у тому, що вони, будучи загальним еквівалентом, можуть замінити собою майже будь-який об'єкт майнових відносин [2, с. 153]. Згідно Основного закону, грошовою одиницею України є гривня. Гривня – це національна валюта, яка є законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України і використовується у цивільному обороті у готівковій та безготівковій формах [3, с. 226].

Суб'єкти цивільних правовідносин на всій території нашої держави зобов'язанні приймати гроші за номінальною вартістю. Гроші використовують-

ся для забезпечення всіх видів платежів, кредитів, тощо. У цивільному обороті гроші оцінюються не кількістю грошових знаків (банкнот і монет), а загальною сумою виражених у них грошових одиниць. Борг у сумі 100 гривень готівкою можна погасити шляхом передачі відповідної кількості грошових знаків різної номінальної вартості. Необхідно і достатньо у цьому випадку, щоб у сукупності вони становили суму у 100 гривень. Ця ознака грошей дає підстави визнавати їх подібними до родових і подільних речей, що не означає їх повного ототожнення. Паперові гроші можуть бути індивідуально визначені шляхом переліку їх серій та номерів у банківських документах або у відповідних протоколах при проведенні оперативно-розшукових заходів та інших слідчих дій. [3, с. 227]

Як об'єкти цивільних прав гроші вважають замінними. З цього випливає, що боржник, який стверджує, що гроші, які були надані йому кредитором, були загублені, викрадені, спалені і таке інше, все одно не звільняється від обов'язку їх сплатити. У деяких правочинах гроші розглядаються як товар. Зокрема, як товар виступає іноземна валюта, стосовно неї здійснюються правочини купівлі-продажу у спеціальних обмінних пунктах або у банківських установах. Також, як товар виступають гроші, які не є платіжним засобом на території України, наприклад, старовинні монети, купони і таке інше.

Гроші в нашій державі становлять дуже велике значення в політичній і економічній сфері. Вони являють собою загальну міру вартості всіх матеріальних і нематеріальних благ (робіт, речей, послуг, продуктів). Також, гроші виражають міру вартості втрат, яких можуть понести учасники цивільно-правових відносин, внаслідок певних правопорушень щодо їхнього майна. За допомогою грошей як загального еквівалента можна погасити будь-який майновий борг. Гроші як єдина міра вартості і загальний еквівалент необхідні для оцінки суспільної корисності та врахування економічної або соціальної цінності того чи іншого матеріального або нематеріального блага. Гроші дозволяють визначити віртісні характеристики відповідних правомірних або неправомірних дій суб'єктів цивільних правовідносин. В останньому випадку за допомогою грошей у цивільному праві відшкодовується майнова та немайнова шкода, а також завдані невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання збитки [3, с. 228].

Підсумовуючи, зазначимо, що гроші відіграють велику роль в житті нинішнього суспільства, їх правове значення полягає у застосуванні їх, як єдиної міри вартості. Без них неможливо було б оцінити той чи інший товар, придбати або продати ту чи іншу річ, компенсувати шкоду і певні витрати.

ЛІТЕРАТУРА:
1. Цивільний кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 16. 01. 2003. – Режим доступу: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15
2. Яновицька Г.Б. (кер. авт. кол) Цивільне право України: підручник : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. – Л.: «Новий Світ-2000», 2014. – 444 с.
3. Борисова В.І. (кер. авт. кол) Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – 656 с.

Семенова Анастасія Олександрівна,
студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д-р. юрид. наук, професор Сафончик О.І.

ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ «НОУ-ХАУ» В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Ускладнення сучасних винаходів, замовлено науково-технічним прогресом сучасності, є передумовою для поширення нетрадиційних об’єктів інтелектуальної власності й прав на них. Таким об’єктом і виступає «ноу-хау», перша згадка про який пов’язана з судовою справою «Дізенд проти Брауна» США у 1916 році.

В Україні основою для вдосконалення правового визначення ноу-хау в Україні є Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Союзом від 16.07.1994 року. Для досягнення мети угоди Україна повинна запровадити такий самий рівень захисту інтелектуальної власності, який включає охорону ноу-хау. Відповідно до Регламенту ЄС це поняття розуміється як інформація, що є секретною, істотною й ідентифікованою в будь-якій відповідній вимогам формі, тобто виділяються основні його ознаки.

Специфічне визначення терміну «ноу-хау» наводиться в Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 2006 р. [1]. У ст.1 п.5 зазначеного Закону термін «ноу-хау» декларується наступним чином: «ноу-хау – технічна, організаційна або комерційна інформація, що отримана завдяки досвіду та випробуванням технології та її складових, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції, технологічного процесу та/або надання послуг; є визна-

ченою, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям незагальної відомості та істотності».

До характерних ознак «ноу-хау» доцільно віднести:

•поняття має творчий характер,через цеознакою є науково-технічна і/або економічна цінність;

• можливість практичного застосування;

• у порівнянні з іншими об'єктами промислової власностівідсутність прямої охорони;

• по відношенню до третіх осіб має повну або часткову конфіденційність.

Цілком логічно, що використання «ноу-хау» можливо пов'язати з комерційною таємницею. Цивільний кодекс України [2] визначив поняття «комерційна таємниця» як інформацію, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватноіснуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Найбільш ефективною формою захисту під час перевірки ноу-хау з боку покупця є опціонний (попередній) договір, що за формою подібний (але не тотожний) ліцензійному договору[3; 31]. При цьому вельми важливим аспектом є вимога, щоби продавець ноу-хау наполягав на нотаріальному оформленні угоди.Опціонний договір служить цивілізованою формою перевірки сумлінності сторін.

Договір про передачу «ноу-хау» – самостійний договір у сфері права інтелектуальної власності. До правомочностей володільця права «ноу-хау» належить не тільки право використання цього об'єкта, а й можливість розпоряджатися цим правом, а також розкривати зміст «ноу-хау» третім особам, укладаючи з останніми договір про передачу «ноу-хау». За загальним правилом, цей договір є двостороннім, консенсуальним і відплатним, якщо умова про безвідплатність не обумовлена в самому договорі.

Особливим виступає об'єкт договору про передання ноу-хау, яким виступає саме ноу-хау як рішення, що зберігається в режимі конфіденційності, а тому на відміну від запатентованого винаходу ноу-хау не можна використовувати, не отримавши його від правоволодільця. Звідси недостатньо тільки одного дозволу володільця права на ноу-хау на використання ноу-хау як інформації, разом з тим ще й необхідне його фактичне передання.

Змістом договору про передачу ноу-хау є дії з передачі інформаціїї, що становить об’єкт. Істотною умовою є умова про конфіденційність, тобто договір про передачу зберігається доти, доки є ознака «секретності».

Важливою є і кількість договорів з передачі ноу-хау, тому що чим більше договорів, тим більше шансів розкрити унікальність об’єкта. З цього і випливають строки договору, адже він існує до того моменту, коли існує конфеденційність інформації, що становить суть ноу-хау [4].

Чинний Цивільний Кодекс України не містить згадку про поняття «ноу-хау», зокрема про договір про передачу ноу-хау.З огляду на це, доцільно внести відповідні зміни до ЦК України та на законодавчому рівні закріпити єдине поняття «ноу-хау» як результату інтелектуальної або інтелектуальної творчої діяльності у сфері техніки та технологій; визначити його специфіку як сукупності технічних знань, інформації, практичних навичок, яка є конфіденційною, істотною, ідентифікованою, практично застосовною; а також доповнити ЦК України новими видами самостійних договорів у сфері права інтелектуальної власності – договором про передачу «ноу-хау», договором про розкриття «ноу-хау».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 45. – Ст.434.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003, № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст.356.
3. Колосов О.Є. Детермінації та правовий режим ноу-хау в Україні // Інтелектуальна власність в Україні. – 2014. – № 2. – С. 29-36.
4. Бєгова Т.І. Щодо питання про правове оформлення обороту ноу-хау // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 11. – С. 36.

Серебряк Іван Вячеславович, Сук Ярина Володимирівна,
студенти 1 курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Берназ-Лукавецька О.М.

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ПЛАТІЖНИЙ ЗАСІБ У СУЧАСНИХ ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Науковці досі не знайшли спільної позиції щодо правової природи криптовалют: визначаючи їх і як гроші, і як засоби обміну або розрахунку, і як грошові сурогати, і навіть як товар.

Сутність електронної валюти відображає її переваги: конфіденційність; незалежність; відсутність обмежень у трансакціях; низька вартість обслуговування; запобігання інфляції; відсутність комісії. тощо.

Криптовалюта є дешевим, зручним і технологічним способом здійснення розрахункових операцій в усьому світі та, як результат, набирає все більшої популярності серед населення. Більшість країн намагаються оновити законодавство для її регулювання. Та чи можливо використовувати «валюту 21 сторіччя» як платіжний засіб у договірних правовідносинах?

Криптовалюта в Україні знаходиться у правовому вакуумі. Головною проблемою для України є механізм імплементації цього поняття у національне законодавство через прийняття відповідних норм у сфері податкового, банківського, цивільного та господарського права.

На законодавчому рівні питання криптовалют в Україні залишається розмитим. Правова позиція Національного банку України та судова практика містять суперечливі положення. Криптовалюту пропонується розглядати як:

1) грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу». Такий підхід випливає з Роз'яснення НБУ від 10 листопада 2014 року. Таким чином, всі ризики з використанням для розрахунків криптовалют несе учасник таких розрахунків, натомість Національний банк України як регулятор лише рекомендує користуватися послугами тільки тих платіжних систем, які внесені до Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури.

2) платіжний засіб. На думку Європейського суду Справедливості, криптовалюту необхідно вважати валютою (засобом платежу). Європейська судова практика прирівняла криптовалюту до законного платіжного засобу, а обмін грошових коштів – до «валютно-обмінної операції».

3) фінансовий актив. Згідно з Проектом Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні № 7183-1 від 10.10.2017 криптовалюту пропонується розглядати як децентралізований цифровий вимір вартості. Згідно із законопроектом криптообмінні операції можуть здійснюватися виключно через криптобіржі та пункти обміну криптовалют. Послуги на ринку криптовалют пропонується віднести до фінансових послуг [1, с. 13].

4) товар. Європейський центральний банк розглядає цифрову валюту (замість «криптовалюта» в законодавстві ЄС вживається термін «цифрова валюта») як товар, а договір купівлі-продажу щодо криптовалюти – як договір купівлі-продажу товару.

Згідно з іншим національним законопроектом, а саме альтернативним Проектом ЗУ №7183 «Про обіг криптовалюти в Україні» від 6 жовтня 2017 року, криптовалюта є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни. Суб'єкт криптовалютних операцій має право вільно розпоряджатись криптовалютою, зокрема здійснювати операції обміну криптовалюти будь-яких видів на іншу криптовалюту, електронні гроші, валютні цінності, цінні папери, послуги, товари тощо [1, с.14].

Отже, проаналізувавши всі точки зору та зважаючи на природу цього об'єкта, ми встановили, що криптовалюта не відповідає законодавчим визначенням ні електронних грошей, ні платіжних засобів, ні валютних цінностей, ні грошових сурогатів, ні цінних паперів.

На противагу цьому, вона може виступати об'єктом цивільних відносин як самостійне матеріальне благо. Тому, нами пропонується декілька варіантів використання криптовалюти в якості платіжного засобу в договірних правовідносинах.

По-перше, згідно із законопроектом №7183, транзакції з криптовалютами визначаються як бартерні. Слід зазначити, що сучасні гроші у вигляді банкнот і монет не мають самостійної цінності. Вони використовуються для вимірювання вартості різних товарів та не можуть задовольнити людські потреби інакше, ніж у формі засобу обміну, і при відсутності можливостей для обміну втрачають свою цінність.

Якщо порівнювати гроші з криптовалютами, то легко побачити, що останні також не пристосовані для використання інакшим чином, ніж як в якості засобу обміну. Аналізуючи думки вчених з цього питання, ми робимо висновок: вартість, виражена в грошах, є ціною; і при встановленні ціни встановлюється вартість різних товарів, за допомогою чого такі товари можна порівнювати і обмінювати [2, с. 157].

По-друге, як і традиційні готівкові гроші, криптовалюти можуть виступати в якості засобу накопичення, що передбачає їх використання в майбутньому. Хоча висока волатильність й робить їх певною мірою ризикованим засобом накопичення, принципово така можливість не виключається.

На даний момент популярним рішенням є передача ризиків іноземним посередникам, які приймають криптовалюту від покупця товарів або послуг, продають її і переводять кошти на банківський рахунок продавця. Однак доки НБУ не підтвердить у письмовій формі, що електронні валюти не є грошовими сурогатами, валютою або незаконно випущеними електронними грошима, ризики залишаються.

По-третє, якщо повернутися до змісту вже згадуваних законопроектів щодо врегулювання обігу криптовалют, то з їх змісту вбачається, що їх автори кваліфікують останні як товар, але в той же час визначають НБУ як регулятор, який побічно як і раніше вказує на грошову природу криптовалют, кваліфікує їх як фінансовий актив, засіб вимірювання вартості, обміну або збереження вартості, по суті дублюючи основні функції грошей.

Хоча з точки зору законодавства криптовалюти однозначно не є грошима, проте, функції, притаманні традиційним грошам, властиві й електронним валютам також. Останні цілком здатні виступати універсальним засобом обміну та розрахунку. Криптовалюти цілком можуть виступати засобом розрахунку в договірних відносинах, і фундаментальних перешкод у цьому їх використанні не вбачається. Важливим показником їх життєздатності є перша зареєстрована угода з придбання нерухомого майна за криптовалюту в Україні, яка засвідчила можливість криптовалютних розрахунків [2, с. 157].

Отже, криптовалюти створені з метою їх використання як засобів платежу і за своїми характеристиками цілком здатні виконувати основні функції грошей. Утримуватися від розрахунків цією валютою в нашій країні, можна лише з міркувань відсутності відповідної інфраструктури та нормативної бази.

На сучасному етапі саме держава санкціонує використання тих чи інших об’єктів в якості грошей. Тож незважаючи на те, що за своєю природою криптовалюти цілком вписуються в категорію «гроші», офіційно отримати статус платіжного засобу вони зможуть лише після відповідного розпорядження уповноваженого державного органу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верес І., Ярега Г. Електронні гроші та криптовалюта як засоби розрахунків у сфері електронної комерції // Підприємництво, господарство і право :

Науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2018/2. – № 11. – С. 10-15.
2. Чаплян С. Правовий статус криптовалют // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2018. – № 2. – С. 148-165.

Середенко Марина Петрівна,
студентка 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Деревнін В.С.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ РАХУНКА УМОВНОГО ЗБЕРІГАННЯ (ЕСКРОУ)

В останні роки в Україні можна простежити активне обговорення питання використання правової конструкції ескроу як ефективного засобу забезпечення виконання зобов'язання. І тому можна говорити, що дана тема є досить актуальною, адже вона обумовлена запровадженням нового виду рахунків для України – рахунки умовногозберігання (більш відомі за кордоном як ескроу). Питання договору рахунка умовного зберігання розглядали відомі науковці та фахівці у цій сфері, зокрема: Батін В., Ліхачов М., Островська А., Пиголь О. та інші.

Варто зазначити, що даний вид договору був запроваджений в Україні у 2017 році, проте цей механізм з'явився в українському законодавстві дещо раніше, разом зі змінами, які були внесені до нормативно-правових актів, що стосувалися підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах. Наступним кроком було врегульовано окремі питання функціонування рахунків, а саме: встановлено перелік документів, які були необхідними для відкриття рахунків та перелік операцій, які можна здійснювати за рахунком умовного зберігання. Зокрема, визначено правила відкриття, використання і закриття рахунків умовного зберігання (ескроу).

Юридичний словник визначає «ескроу» (англ. escrow) в англо-американському праві як депонування (зберігання) у третьої особи грошової суми на ім'я другої особи з метою, щоб вона була видана їй лише після виконання обумовленої умови [1, с. 617].

Відповідно до ст. 1076 ЦКза договором рахунка умовного зберігання (ескроу) обов'язком банку виступає прийняття та зарахування на рахунок умовного зберігання, відкритий клієнту (володільцю рахунка), грошові кош-

ти, отримані від володільця рахунка та/або від третіх осіб, та перерахування таких коштів особі (особам), вказаній володільцем рахунка (бенефіціару або бенефіціарам), або повернення коштів володільцю рахунка за настання підстав, які передбачаються за договором рахунка умовного зберігання [2].

Самим депонованим активом, в загальному, можуть бути визначені «документи, цінні папери, грошові кошти або інші активи, які знаходяться в руках третьої особи до виконання певних умов». Третьою особою, в якої депонується майно, є ескроу-агент, якому доручено депонування чужого майна на певному рахунку. До конструкції ескроу вдаються сторони угод, в рамках яких оплата (передача активів) поставлена під умову виконання певних зобов'язань сторонами.

У Законі України «Про банк та банківську діяльність» у ст.ст. 47 та 62 також згадується договір рахунка умовного зберігання (ескроу), а саме: як вид діяльності банку та процес надання інформації щодо рахунка [3].

Ескроу є інструментом, який дозволяє сторонам відповідних правовідносин мінімізувати певні ризики, що виникають при здійсненні сторонами зобов'язань: покупець не несе ризику неотримання коштів у разі, якщо продавець не виконає обумовлені договором купівлі-продажу умови.

Після прийняття постанови правління НБУ, резиденти України та нерезиденти-інвестори отримали можливість відкривати рахунки умовного зберігання (ескроу) в українських банках на території України на підставі договорів рахунку у письмовій формі (паперовій або електронній) та при здійсненні обслуговуючим банком процедур ідентифікації. Переказ коштів на рахунки та з таких рахунків ескроу здійснюється через поточні банківські рахунки українських резидентів, та відповідно через інвестиційні рахунки нерезидентів-інвесторів, які є відкритими в українських банках.

У теперішній час рахунки ескроу посідають чільне місце у процесі укладення угод та здійснення розрахунків, пов'язаних з купівлею-продажем нерухомості, корпоративних прав, сплатою страхових внесків і податків з нерухомості. Існують певні відмінності застосування ескроу рахунків за кордоном і в Україні. Насамперед, обмежене коло ескроу-агентів. В Україні ескроу-агентом може виступати лише банківська установа. Зовсім інша ситуація склалася за кордоном: послуги з відкриття та ведення рахунку умовного зберігання (ескроу) можуть надавати не тільки банки, але й інші фінансові установи та юридичні компанії [4, с. 16].

Наступна відмінність полягає у тому, що за кордоном перелік майна, яке на зберігання ескроу-агенту може передаватися будь-яке майно. В Україні поки що планують довіряти їм лише грошові кошти.

Ще однією особливістю такого рахунка виступає те, що законодавство не допускає звернення стягнення та/або накладення арешту на грошові кошти, які знаходяться на рахунку, за зобов'язаннями банку, власника рахунку або бенефіціара. При цьому звернення стягнення та/або накладення арешту на право вимоги володільця рахунка або бенефіціара до банку на підставі договору, в тому числі на право вимоги виплати грошових коштів, що знаходяться на рахунку умовного зберігання, за настання підстав, встановлених договором.

Отже, запозичення досвіду іноземних держав та запровадження нових механізмів розрахунків несе позитивний характер, зокрема щодо ескроу рахунків. Сподіваємося, що найближчим часом інститут договору рахунка умовного зберігання буде вдосконалюватись, українські банки будуть впроваджувати нові послуги з відкриття та обслуговування ескроу рахунків, а український бізнес стане її активним користувачем.

Крім того, є необхідним зазначити, що договір рахунка умовного зберігання (ескроу) є досить перспективним і найближчим часом займе відповідне місце у вітчизняній правовій системі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Большой юридический словарь // В.Н. Додонов, В.Д. Ермаков, М.А. Крылова. – М. : Инфа-М., 2001. – 790 с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – ст.356. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
3. Про банк та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 №2121-III (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.
4. Науменкова С. Фінансові інструменти убезпечення від політичних ризиків у проектному фінансуванні // С. Науменкова, С. Міщенко, Є. Тіщенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2016. – №10(187).– С. 16-17. – Режим доступу: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wpcontent/uploads2017/01/187_6-17.pdf.

Смаль Катерина Борисівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Актуальність дослідження зобов'язального права зумовлюється насамперед тим, що на сьогодні в науці цивільного права зроблено чимало наукових розвідок цієї категорії та її елементів, проте низка питань сучасного зобов'язального права, які постали у зв'язку з набранням чинності Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) так і не отримали глибокого теоретичного вивчення та аналізу. А тому, постає питання щодо дослідження розуміння цивільно-правової природи зобов'язання.

Варто зазначити, що стосовно розуміння питань про поняття та сутність категорій зобов'язання є безліч дискусій, які відображенні у працях вчених. Але навіть при наявності робіт науковців-класиків, відмічається недостатність відображення поглядів на зобов'язання в умовах зміни наукових поглядів. Саме тому досить важливим є точне визначення поняття зобов'язання.

Термін «зобов'язання» має декілька значень і використовується для розуміння: 1) документу, який видається боржником кредитору; 2) окремого зобов'язання суб'єктів; 3) обов'язку, що відповідає правомочностям певної особи; 4) сукупності обов'язків із відповідними їм правомочностями [1, с. 185].

Варто зазначити, що в цивілістичній науці та законодавстві різних періодів не було єдиного підходу до визначення поняття «зобов'язання».

Наприклад, В. І. Голевінський визначив зобов'язання як «юридичні відносини між двома чи більше особами, в силу яких для однієї з цих осіб виникає юридична необхідність що-небудь надати, зробити чи не робити на користь іншої особи», тобто шляхом опису не активної сторони змісту зобов'язання (право (вимога) на дії), а пасивної (необхідності щось робити чи не робити) [2, с. 657-658].

В свою чергу, М. М. Агарков визначає зобов'язання як цивільне правовідношення, в силу якого одна особа (чи декілька осіб) має право вимагати від іншої особи (чи декількох інших осіб) вчинення визначеної дії чи утримання від вчинення будь-якої дії [3, с. 177].

Отже, можна помітити, що ще в радянські часи поняття «зобов'язання» одержало фактично сучасного вигляду.

В вітчизняному цивільному праві поняття зобов'язання традиційно розглядається через категорію правовідношення (зобов'язальних правовідносин), сформульованого вітчизняним законодавством і юридичною наукою [4, с. 68]. Що стосується безпосередньо поняття «зобов'язання», то на сьогодні воно знайшло своє легальне закріплення в ч. 1 ст. 509 ЦК України, згідно з яким зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана вчинити на користь другої сторони певну дію або утриматися від вчинення певної дії, а в свою чергу, кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [5].

Також поняття «зобов'язання» наводить Н. Ю. Голубєва, яка розглядає цивільне зобов'язання як динамічні цивільно-правові відносини, які опосередковують передачу матеріальних і нематеріальних благ у цивільний обіг, в яких боржник зобов'язаний здійснити певну дію (дії) майнового чи немайнового характеру на користь кредитора або утриматися від певні дії (дії), і кредитор має право вимагати виконання свого зобов'язання від боржника (зобов'язання) або обох сторін по відношенню один до одного кредиторами (право) та боржниками (право) [6, с. 7].

Загальновідомо, що зобов'язальні правовідносини є лише певною складовою частиною усієї системи цивільних правовідносин, зміст і правова природа яких є надзвичайно складною. Оскільки зобов'язальні правовідносини є одним з видів цивільних правовідносин, вони мають усі ознаки останніх. Водночас вони характеризуються і специфічними ознаками, що дозволяють виокремити їх із загальної сукупності цивільних правовідносин і, зокрема, виокремити від речових правовідносин [1, с. 219]. Для розуміння сутності зобов'язання доцільно визначити його ознаки, до яких можна віднести:

1) сторонами зобов'язання є конкретно визначені особи: кредитор – особа, якій належить право вимоги, і боржник (боржник) – відповідальна особа, що відповідає праву вимоги кредитора;

2) об'єктами зобов'язальних правовідносин можуть бути дії, пов'язані з передачею майна, виконанням робіт тощо, або утримання від виконання дій, тоді як об'єктами майнових правовідносин є речі;

3) реалізація суб'єктивного права кредитора в зобов'язальних правовідносинах можлива лише якщо боржник виконує дії, що становлять його зобов'язання, тоді як у реальних відносинах уповноважена особа може здійснювати свої суб'єктивні права самостійно, не звертаючись до інших людей для допомоги;

4) зобов'язання опосередковують динаміку цивільного обороту. Речові права – це його статика [1, с. 186].

Досить ґрунтовно ознаки зобов'язання визначила Т. С. Ківалова:

1) зобов'язання опосередковують динаміку цивільного обороту. Але, матеріальні відносини – це його статика;

2) сторонами зобов'язання є конкретно визначені особи: кредитор – особа, якій належить право вимоги, і боржник – особа несе зобов'язання, відповідне право вимоги кредитора. Цим зобов'язання як відносні правовідносини відрізняються від абсолютних правовідносин, в яких уповноважена особа стикається не з певним колом зобов'язаних осіб, а з невизначеною їх кількістю, яка може описувати як «все і всі»;

3) зобов'язання не створює зобов'язань перед третьою особою (ст. 511 ЦК України). У той же час зобов'язання перед третьою особою можуть породжувати права щодо боржника та (або) кредитора (ст. 636 ЦК України);

4) об'єктом зобов'язання є конкретна поведінка боржника. Це можуть бути дії, пов'язані з передачею майна, виконанням роботи тощо, або, навпаки, утримання від вчинення дій, тоді як об'єктами відносин власності є речі;

5) зміст зобов'язання складається з прав вимоги (активної поведінки) кредитора та зобов'язання щодо активної чи пасивної поведінки боржника, що відповідає цій вимозі;

6) здійснення суб'єктивного права кредитора в обов'язкових правовідносинах можливе лише в тому випадку, якщо боржник здійснює дії, що становлять його зобов'язання, тоді як у реальних правовідносинах уповноважена особа може самостійно здійснювати свої суб'єктивні права, не звертаючись за допомогою до інших людей [7, с. 24].

Таким чином, зобов'язання – це цивільне правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільне право України: Навчальний посібник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2009. – 280 с.
2. Гражданское право: актуальные проблемы теории и практики / Под общ. ред. В. А. Белова. – М.: Юрайт-Издат, 2007. – 993 с.
3. Агарков М. М. Обязательство по советскому гражданскому праву. Избранные труды по гражданскому праву. В 2 т.: Т. 1. – М.: Статут, 2002. – 428 с.
4. Майданик Р.А. Поняття зобов'язання в цивільному праві України // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 64-68.

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40-44. – С. 356.
6. Голубєва Н. Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: автореф. дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.03. – Одеса, 2013. – 42 с.
7. Ківалова Т. С. Поняття та система зобов'язань у цивільному праві України // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – С. 22-27.

Смирнова Марта Костянтинівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Мірилом гуманності будь-якого суспільства справедливо вважають усиновлення. Як самостійний інститут сімейного права всередині національної правової системи, усиновлення є достатньо законодавчо регламентованим та має ґрунтовну організаційну базу (Міністерство соціального забезпечення, зокрема Департамент захисту прав дітей та усиновлення). Однак питання стосовно регулювання інституту міжнародного усиновлення українських дітей досі залишається відкритим. Згідно з даними, що їх надає Управління у справах дітей Державного департаменту США, Україна у 2018 році була основною тих з країн, які відправляють дітей на усиновлення закордон [1], що свідчить про неабияку актуальність даного питання.

Ще в кінці XX ст. міжнародне усиновлення від поодиноких випадків стало справою буденною, якщо навіть не трендом. Саме тоді в національному правовому просторі почили використовувати термін «міжнародне усиновлення», який поєднує в собі ознаки таких понять, як «усиновлення дітей іноземцями» та «усиновлення дітей-іноземців». Найбільша кількість проблем в цій сфері виникла з моменту впровадження цієї практики та не зникла досі, а конкретно це стосується проблем практичного характеру[2]. Нормативно-правове регулювання міжнародного усиновлення досконалим назвати складно, разом із тим широке коло критиків навколо себе об'єднав морально-етичний аспект процедури.

Держава має забезпечувати права дітей, у тому числі їх усиновлення або влаштування в інші форми сімейного виховання. Однак чи є міжнародне усиновлення «панацеєю», чи не втрачає таким чином дитина Батьківщину,

яка мала б її підтримувати, чи не «відхрещується» так держава від своїх конституційних зобов'язань, чи не є дозвіл на міжнародне усиновлення у тому вигляді, у якому воно існує зараз, звичайним проявом повної відсутності контролю за долею маленьких громадян з боку держави? Також багато правників вважають, що узаконення інституту міжнародного усиновлення є нічим іншим, аніж законодавчим закріпленням «купівлі-продажу» дітей. Щоразу трапляються випадки міжнародного усиновлення дітей в комерційних цілях: така процедура оформлюється спеціальним юридичним актом прийняття у сім'ю неповнолітньої дитини для подальшого її використання у жебрацтві, а також для наступного укладення відносно неї договорів купівлі-продажу, міни та інших, пов'язаних з фактичною передачею права власності [3, с. 36-37].

Також непоодинокі випадки виникнення колізій національного та іноземного законодавства: згідно з п.6 ст.283 Сімейного кодексу України «за усиновленою дитиною зберігається громадянство України до досягнення нею вісімнадцяти років», законодавство США ж встановлює, що усиновлена її громадянами дитина при перетині кордону автоматично набуває американського громадянства. Тому навіть у разі позбавлення усиновителів батьківських прав, дитина буде влаштована в іншу американську сім'ю, без узгодження з відповідними державними органами України [4].

Слід зазначити, що після міжнародного усиновлення співробітники консульських установ не можуть особисто відвідувати дітей, а в деяких країнах українські дипломатичні представництва взагалі відсутні. Але ці проблеми можна вирішити укладенням двосторонніх угод між Україною та державами лідерами по усиновленню українських дітей, що допоможе здійснювати контроль за додержанням прав дітей усиновлених іноземцями[5, с. 90-93].

Міжнародне усиновлення як юридичний факт виникнення сімейних відносин за участю іноземного громадянина з позиції вітчизняного законодавства не має бути зрівняне в правах з інститутом усиновлення дітей українцями. Так, наприклад, громадяни України мають більше прав стосовно усиновлення, бо іноземці можуть усиновити тільки ту дитину, яка перебуває на обліку для усиновлення та не була всиновлена українцями протягом 1 року.

Головним завданням інститут усиновлення взагалі ставить надання дітям-сиротам та дітям, які залишились без батьківського піклування, благополучних умов виховання в сім'ї. Доволі суб'єктивним на мою думку є формулювання «благополучні умови». Які критерії мають визначати «благополучність» цих умов? Даний момент потребує більш детального законодавчого регулювання, а саме: або надання виключного переліку критеріїв благополучності, або переформулювання положення, вживаючи замість словосполу-

чення «благополучні умови» твердження «такі умови, що не шкодять життю та здоров'ю дитини, сприяють забезпеченню та не порушують природного існування та соціального буття дитини». Однак це не єдине оціночне судження стосовно усиновлення в нашому законодавстві. Ст. 21 ратифікованої Верховною Радою України Конвенції про права дитини містить у собі положення, згідно з яким усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо забезпечення належного догляду в країні походження дитини є неможливим [6, с. 6]. Зміст такої категорії, як «належний догляд», викликає ряд запитань. Зокрема, який орган уповноважений вирішувати, чи здатна країна забезпечити дитині «належний догляд»?

Узагальнюючи вищевказане можна виокремити наступні основні недоліки інституту міжнародного усиновлення: відсутність контрольних механізмів, придатних забезпечити належний захист дитині закордоном; недостатня законодавча урегульованість інституту; наявність у процедурі низки корупціогенних чинників у теперішньому стані її урегульованості; поширена світова практика торгівлі дітьми [7, с. 8-10].

Отже, за умови відповідності національного законодавства загальноприйнятним правовим стандартам, ліквідації «білих плям» та достатньої регламентації контрольних механізмів та важелів впливу, питання щодо урегульованості інституту міжнародного усиновлення не виникатиме взагалі. На часі залишаться лише морально-етичні суперечності та оціночні судження, які втрачають будь-який сенс у випадку коли права дитини охороняються та забезпечуються державою на всіх рівнях, навіть поза межами України, чого ми маємо прагнути.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Annual Report on Intercountry Adoption. – Режим доступу: https://travel.state.gov/content/dam/NEWadoptionassets/pdfs/Tab%201%20Annual%20Report%20on%20Intercountry%20Adoptions.pdf
2. Будзінська О. Правові аспекти усиновлення українських дітей, які є громадянами України, іноземцями // Юридичний журнал – 2009. – № 2. Режим доступу: http://www.justinian.com.ua
3. Логвінова М. Усиновлення: національні та міжнародно-правові аспекти // Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 90 с.
4. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14
5. Менджул М.В. Порядок усиновлення іноземцями дитини, яка є громадянином України: окремі проблеми // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 1. – С.90-93.

6. Конвенція про права дитини. – К. : Право, 1995. – 31 с.
7. Бабухіна С. Усиновлення дітей іноземцями: плюси і мінуси // День – 2003. – № 24. – С.8-10.

Стаднік Олександра Ігорівна,
студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, професор Сафончик О.І.

ФІДУЦІАРНИЙ ЗАКЛАД ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

При укладенні цивільно-правового договору неодмінно виникає потреба в створенні дієвого механізму взаємовпливу сторін, який гарантуватиме виконання їх обов'язків, що у свою чергу є умовою реалізації договору. Таким механізмом є забезпечення зобов'язань як певна гарантія охорони і захисту прав та інтересів як кредитора, так і боржника. Водночас засоби забезпечення договірних зобов'язань розглядаються у якості прив'язок, які є невід'ємною частиною цивільно-правових договорів, спонукаючи боржника до належного виконання своїх договірних зобов'язань на кожному його етапі виконання, які набувають своєї активної форми лише при невиконанні чи неналежному виконанні договірних зобов'язань, являючи собою цивільно-правові санкції, та продовжуючи при цьому договірні зобов'язання [1, с. 76].

Основні види забезпечення зобов'язань були розроблені ще у Стародавньому Римі, зокрема, застава, завдаток, штрафна стипуляція (неустойка), порука [2, с. 153-154]. Зазначені засоби знайшли відображення у ст. 546 Цивільного Кодексу України, яка також містить гарантію та притримання, однак такий перелік не є вичерпним.

Фідуціарний заклад (забезпечувальна довірча власність, фідуціарна (довірча) передача майна у власність, передача права власності на майно у якості забезпечення зобов'язання, титульне забезпечення, квазі-забезпечення (quasi-security), титульне фінансування (title finance), фінансування набуття активів (acquisiti on financing) тощо) відомий як найстаріша форма застави, що полягала в передачі кредиторові за договором позики певної речі в заставу, але умовою, що при виконанні договору позики боржником кредитор зобов'язаний повернути предмет застави. Такий обов'язок ґрунтувався лише на bona fides (добрій совісті), що було досить обтяжливим для боржника.

Спочатку фідуція передбачала передачу майна у власність кредитора, який міг на власний розсуд розпоряджатися та користуватися ним. Згодом

інститут фідуції був удосконалений у спосіб заміни передачі права власності на право володіння та поширився низкою країн (США, Канада, Швейцарія, Німеччина та ін.) проте ставлення до нього в Україні є досить неоднозначним [3, с. 21-22].

Проектом Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження права довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань» від 16.03.2016 № 4188 було запропоновано доповнити главу 49 ЦКУ параграфом 8 «Довірча власність, згідно з яким право довірчої власності є різновидом права власності на майно, за яким кредитор, котрий отримав майно у довірчу власність (довірчий власник), не має права користуватися та самостійно розпоряджатися таким майном, окрім як у разі звернення стягнення на нього у порядку, встановленому законом. При цьому власник не зможе відчужити або повторно заставити майно. Це забезпечить задоволення інтересів кредитора переважно, захист його майна від недобросовісного боржника, але суттєво обтяжить становище останнього.

З метою дотримання балансу між правами позикодавця і позичальника, слід передбачити обмеженість речового права довірчого власника, та чітко визначити момент припинення такого права – момент повного виконання позичальником обов'язків за договором позики.

Буяджи Г.В. наголошує на не посесорному характері довірчої власності, ким передбачається, що володільцем майна, переданого у довірчу власність, як правило, залишається позикодержатель, тобто первісний власник, а довірчий власник не має права володіти, користуватися та розпоряджатися переданим майном до моменту порушення боржником основного зобов'язання [3, с. 25]. Тут слід уточнити, якщо довірчому власнику передається не саме майно, а право на таке майно, то фідуція у частині нерухомого майна фактично ототожнюється з іпотекою, залишаючись дієвою лише щодо рухомого майна.

Згідно з Законом України «Про заставу» (02.10.1992р.) задоволення інтересів кредитора забезпечується за рахунок вартості майна, яке реалізується на публічних торгах. Довірча власність забезпечує такі інтереси за рахунок самого майна, яке може бути залишено у власність, дозволяючи звільнитись від організації та проведення тривалої процедури торгів.

Інститут фідуціарного закладу, закріплений законодавством більшості розвинених країн Європи, існує паралельно з інститутом застави та має деякі суттєві відмінності, які зумовлюють доцільність його використння як одного із засобів забезпечення договірних зобов'язань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кушерець Д. В. Забезпечення виконання договірних зобов'язань як гаран-

тія охорони та захисту майнових прав / Д. В. Кушерець. // Часопис цивілістики. – 2014. – №17. – С. 76–79.
2. Підопригора О. А. Основи римського приватного права: підручник / О. А. Підопригора. – Київ: Вища школа, 1995. – 267 с.
3. Буяджи Г. В. Фідуціарний заклад як вид забезпечення зобов'язань: поняття, особливості. доцільність / Г. В. Буяджи. // Підприємництво, господарство і право. – 2018. – №4. – С. 21–27.

Стась Марк Едуардович,
студент 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

СУТНІСТЬ ЦИВІЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В умовах економічної інтеграції України до стандартів Європейського Союзу, зростає потреба дослідження закордонного досвіду щодо сутності правового статусу юридичних осіб з метою можливого застосування тих положень, які будуть актуальними в Україні в теперішній час. У зв'язку з тим, що сутність юридичної особи публічного права та юридичної особи приватного права є невизначеною на внутрішньому доктринальному рівні, відбуваються суперечності між нормами чинного цивільного законодавства нашої держави. Спробуємо розібратися з цими аспектами, використовуючи поняття правосуб'єктності, адже, на нашу думку саме завдяки змісту останньої юридичні особи мають право брати участь у цивільних правовідносинах.

Якщо звертатися до змісту доктрин різних зарубіжних країн щодо визначення цивільної правосуб'єктності юридичних осіб загалом, та окремо відповідно юридичних осіб публічного та приватного права, то можна зробити висновок, що, в основному, виділяються два підходи. Перший підхід полягає в тому, що сутність правосуб'єктності юридичної особи пов'язується із здатністю мати права і обов'язки, тобто правоздатністю. Наприклад, країни англо-американського права, а саме США та Великобританія, не визнають дієздатність юридичної особи. Це пов'язано з тим, що там до недавнього часу панувала теорія фікції, яка передбачала те, що юридична особа, як штучний суб'єкт, є недієздатною та може брати участь у цивільному обороті тільки за допомогою своїх представників або органів, які діють від імені юридичної

особи і створюють для неї права та обов'язки в межах наданих повноважень [1, с. 312].

Другий підхід щодо визначення цивільної правосуб'єктності юридичної особи у зарубіжних країнах передбачає, що юридичній особі притаманна здатність не тільки мати права, тобто володіти правоздатністю, але і здійснювати їх власними діями, тобто володіти і дієздатністю. Такий підхід завдячує реалістичному розумінню сутності юридичної особи, яка є самостійним суб'єктом права, має свої інтереси та здатна їх реалізовувати. Так, наприклад, французька доктрина права безперечно визнає правосуб'єктність юридичних осіб, яка одночасно складається з їх правоздатності та дієздатності [2, с. 56]. Або ж візьмемо Швейцарію, де юридична особа теж є дієздатною, органи якої є невід'ємною складовою юридичної особи і виражають волю цієї особи.

В українській науковій думці вчені не прийшли до єдиного розуміння суті поняття правосуб'єктності юридичної особи та необхідності його введення в обіг. Цей термін не використовується і в нинішньому ЦК України, проте у ст.91 та ст.92 ЦК України закріплено, що юридична особа наділена відповідно цивільною правоздатністю та цивільною дієздатністю [3]. Через те, що вище зазначене наповнює зміст правосуб'єктності, вважаємо, що буде доречним ввести окрему категорію, використання якої буде виправдано з точки зору її розгляду як повної характеристики людини як суб'єкта права, тобто у здатності людини володіти суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.

На відміну від фізичних осіб, щодо правосуб'єктності юридичних осіб йдеться не про диференціацію дієздатності та правоздатності, а про розрізнення елементів змісту її правосуб'єктності. Відповідно до такого підходу у літературі пропонується розрізняти такі елементи правосуб'єктності юридичної особи: 1) правочиноздатність – здатність здійснювати правочини; 2) деліктоздатність – здатність нести відповідальність за правопорушення; 3) трансдієздатність – здатність бути представником або, у свою чергу, обирати собі представника і бути тим, кого представляють; 4) бізнесдієздатність – здатність займатися підприємницькою діяльністю юридичної особи [4, с. 71]. У літературі можна зустріти критичне ставлення стосовно диференціації змісту правосуб'єктності юридичної особи, яке мотивується тим, що розрізнення окремих елементів останньої здається невиправданим з практичної точки зору.

Вважаємо, що існування конструкції юридичної особи на теоретичному рівні є можливим, так як за її допомогою вирізняється учасник правових відносин, але реалізація результатів таких досліджень на практиці з наступними

законодавчими пропозиціями має бути зрівноваженою, щоб унеможливити зловживання категорією «юридична особа».

На думку правознавця Архіпова, правова сутність юридичної особи полягає в тому, що вона є правовою особистістю, створеною синтетичним шляхом: виділення визначеної частини правових якостей, властивостей, інших елементів правової особистості людини, які не пов'язані з її приватним («фізичним») існуванням, та подальше їх об'єднання у новій формі з метою найбільш повної реалізації соціально-правових інтересів [5]. На нашу думку, з таким підходом варто погодитися, оскільки людина реалізовує в цьому разі не свої власні інтереси, потреби, а є представником конкретної групи людей – юридичної особи.

Враховуючи вище зазначене, правова сутність юридичних осіб приватного права полягає у першочерговості їх існування в межах приватного права, водночас юридичні особи публічного права вступають у приватноправові відносини опосередковано, реалізуючи свої публічні функції.

Отже, розглянувши досвід деяких зарубіжних країн і проаналізувавши чинне законодавство України та вітчизняні наукові доктрини, хочеться підсумувати, що для подолання проблеми нормативно-правового регулювання цивільного статусу юридичних осіб, необхідно: по-перше, законодавчо закріпити поняття правосуб'єктності юридичної особи та визначити спектр її можливостей; по-друге, дотримуватися законодавчо закріпленої конструкції існування соціальної організації, яка формується внаслідок соціально-економічних формацій у державі та наділяється можливістю від власного імені виступати учасником правових відносин. Адже саме в останньому, на нашу думку, і полягає правова сутність юридичної особи.

ЛІТЕРАТУРА:

2. Система германского гражданского права: [учебн.] / [пер. с нем.] С. В. Королева.– М. : Международные отношения, 2006. – 360 с.
3. Иоффе. О. С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права» / О. С. Иоффе. – М. : Статут, 2000. –777 с.
4. Цивільний кодекс України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
5. Цивільне право України: підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003.
6. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс: [підручн.]/ З. Ромовська. – К. : Атіка, 2005. – 560 с.

Стащук Ангеліна Юріївна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ)

Актуальність теми дослідження. Питання створення і припинення юридичних осіб приватного права, не зважаючи на порівняну сталість нормативного регулювання, завжди залишаються у площині наукового інтересу, оскільки якість доктринальної розробки цих питань безпосередньо впливає на якість правозастосовної діяльності. 06.02.2018 було прийнято Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [1]. В контексті вищезазначеного особливо цікавим видається дослідити особливості створення та припинення товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, оскільки деталізація нормативного регулювання таких особливостей мала місце порівняно нещодавно і законодавець повинен був врахувати проблеми правозастосування та законодавчі прогалини, що існували до цього.

Вивченням юридичних осіб як суб'єктів цивільних прав займались такі вітчизняні дослідники, як С.С. Алексеєв, С.Н. Братусь, О.М. Вінник, О.В. Дзера, В.М. Кравчук, Н.С. Кузнєцов, І.М. Кучеренко, І.В. Спасибо-Фатєєва, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, Ю.С. Шемшученко, О.В. Щербина та інші.

Метою дослідження нами було визначено здійснення аналізу проблемних аспектів створення та припинення юридичних осіб приватного права на прикладі товариств з обмеженою відповідальністю.

На думку В.І. Борисової, створення будь-якої юридичної особи приватного права – це багатостадійний процес, який закріплюється чинним законодавством і становить систему фактичних і юридичних дій засновників (учасників), а саме розроблення установчих документів, створення статутного капіталу, і державних органів (перевірка дій засновників тощо) [2, с. 86].

Під правом на створення юридичної особи, на думку О.В. Гарагонича, варто розуміти можливість суб'єкта вчинити дії, передбачені законом, що матимуть наслідком створення корпоративного підприємства [3, с. 82].

З іншого боку, зазначимо, що принцип автономії волі юридичних осіб приватного права не є універсальним для застосування. Частина перша ст. 106

ЦК України визначає, що на підставі рішення суду або відповідних органів державної влади може провадитись поділ і злиття юридичних осіб із зазначенням, що за таких умов виникають нові юридичні особи. Винятком із цього принципу є також і створення установ на підставі заповіту, який визнається установчим актом (ч. 3 ст. 87 ЦК України). У такому випадку організаційних дій зі створення установи засновник не провадить.

Очевидно, що для створення юридичних осіб приватного права, як для суб'єктів, в онтологічній сутності яких знаходиться юридична фікція, необхідно здійснити певні юридично значущі дії, як її засновниками, так і публічними органами.

Главою IV Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» визначаються особливості припинення та виділення товариства. Основне навантаження несе ст. 55, присвячена конвертації часток товариств. Вважаємо, що детальне правове регулювання даної процедури, що знайшло відображення в новому законі, було нагальною потребою, зумовленою сучасними економічними реаліями та тенденціями до численних реорганізацій.

Крім того, серед інших проблемних питань припинення діяльності юридичних осіб в організаційно-правовій формі товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю встановлено інститут виконання вимог кредиторів після прийняття рішення про припинення товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. На нашу думку, така детальна регламентація є законодавчою гарантією дотримання прав кредиторів та встановленням механізмів захисту. З іншого боку, норми щодо не звернення кредиторів у встановлений строк є зворотною гарантією від зловживання своїми правами з боку кредиторів. Таким чином, відповідні права та обов'язки носять кореспондуючий характер не тільки у внутрішньому зв'язку, але і в контексті правовідношення між кредиторами та представниками товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, що припиняється.

В корпоративному контексті, вважаємо за доцільне також звернути увагу на нерівні правові умови створення юридичних осіб приватного права. Наприклад, законодавством про акціонерні товариства регламентується, що мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів. В цей же час, внески та статутний капітал товариств з обмеженою відповідальністю згідно нового закону визначається учасниками самостійно. У зв'язку з чим виникли нерівні правові умови створення таких юридичних осіб приватного права. Це впливає на гарантуючу функцію статутних капіталів

таких товариств, як товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, акціонерних товариств.

Підбиваючи підсумки, на сьогодні можемо констатувати значну кількість законодавчих прогалин у регулюванні створення та припинення юридичних осіб. На наше переконання, зазначена нормативна база є дещо застарілою і потребує перегляду та модернізації на рівні, принаймні, Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України № 2275-VIII від 06.02.2018 // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 13. – ст.69
2. Борисова В. До проблеми створення юридичних осіб // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 2(29). – С. 86-87.
3. Корпоративне право: навчальний посібник / за заг. ред. О.В. Гарагонича, С.М. Грудницької. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 344 с.

Сунько Яна Русланівна,

студентка 2 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.

ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ

Захист прав і свобод людини був, є і завжди буде актуальною темою. Людське життя – найбільша цінність у нашому світі. З самого народження нас навчають берегти і цінувати себе та оточуючих. Проте, у дорослому житті, ми зустрічаємось з тим, що це стосується не лише моралі, але й права. Зокрема, статтею 3 Конституції України зазначено, що найбільшою соціальною цінністю в нашій країні являється людське життя, захист його честі та гідності [1].

Статтею 297 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) також гарантується право на повагу до честі і гідності, кожен громадянин має таке право і воно є невідчужуваним і недоторканим. За фактом порушення даного права, кожен громадянин може звернутися з позовом до суду [2]. В Україні громадяни подають такі позови дедалі частіше, оскільки посягання на честь та гід-

ність може нести за собою шкоду приватному життю особи, його репутації та професійні діяльності.

Також, право на захист честі, гідності та ділової репутації гарантується рядом міжнародно-правових акті. До прикладу, Конвенцією про захист прав та основоположні свобод людини.

Для початку, слід розібратися, що варто розуміти під поняттями «честь» та «гідність». Законодавець не подає нам чітких дефініцій цих визначень, оскільки вони є морально-етичними. Тому, щоб зрозуміти зміст честі та гідності, звернемося до етики. У своєму підручнику «Етика», філософ М. Г. Тофтул подає наступні визначення. «Гідність – особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми; ставлення до людини інших людей, в якому визнається її безумовна цінність.». «Честь – особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні свого соціального статусу, роду діяльності й моральних заслуг, і відповідне ставлення до неї суспільства, яке рахується з її репутацією.» [3]. Визначення схожі, проте ототожнювати їх не варто, оскільки гідність більше стосується моралі, а честь – соціального становища.

Інколи, порушення права на честь і гідність (образливе висловлювання в сторону особи, поширення недостовірної інформації – пліток про неї) несе за собою не лише особисту образу, але й завдає шкоди репутації особи, зокрема ділові, що може негативно повпливати на приватне та професійне життя особи.

Під терміном ділової репутації розуміємо сукупність документально підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про відповідність її господарської та/або професійної діяльності вимогам законодавства, а для фізичної особи – також про належний рівень професійних здібностей та управлінського досвіду, а також відсутність в особи судимості за корисливі злочини і за злочини у сфері господарської діяльності, не знятої або не погашеної в установленому законом порядку. Таке тлумачення нам подає законодавець у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [4].

Попри те, що в законі йдеться про документально підтверджену інформацію, у ширшому розумінні ділова репутація – це суспільна думка про професіонала у певній галузі. Погодьтеся, що ми зазвичай звертаємось до лікаря з найкращими рекомендаціями, до юристів про яких чули багато позитивних відгуків.

Але як саме можна зашкодити діловій репутації? Одним із чинників такої шкоди є критика. У даному випадку мова йде не про конструктивну та об-

ґрунтовану критику, а про безпідставні негативні відгуки, розповсюдження неправдивої інформації. Слід зауважити, що оціночне судження, яке відповідно до Закону України «Про інформацію», характеризується відсутністю конкретної особистої інформацію про суб'єкт критики, а несе за собою лише власну думку про нього [5], не несе за собою відповідальності. Це гарантується конституційним правом громадян на вираження власної думки (стаття 34 Конституції України).

В епоху високих технологій, досить поширеним явищем є різноманітні форуми, сайти, соціальні мережі, де індивіди діляться власними думками та відгуками. Часто, саме на таких сайтах принижується честь, гідність та ділова репутація. На жаль, в Україні поки не достатньо врегульованими є відносини в мережі інтернет, оскільки будь-що можна видалити чи спростувати.

У будь-якому разі, за підтримко хороших юристів, ви можете довести провину кривдника і вимагати відшкодування моральної шкоди. У пункті 27 Постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» йдеться про те, що одним із способів захисту честі, гідності чи ділової репутації є відшкодування моральної шкоди. При чому, така вимога може бути заявлена самостійно [6].

Цивільне законодавство гарантує захист ділової репутації. У статті 299 ЦКУ зазначено, що кожна фізична особа має право на недоторканність ділової репутації та у разі його порушення може звернутися з позовом до суду. А у статті 23 ЦКУ йдеться про те, що моральна шкода полягає, поміж інших випадків, у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб [2].

Отже, особливе місце серед особистих немайнових прав людини займає право на недоторканість честі, гідності та ділової репутації. В сучасному світі, вище згадані права є запорукою того, що людина і її життя є найвищою цінністю суспільства. Тому варто їх не порушувати та захищати.

ЛІТЕРАТУРА:

4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами внесеними згідно із Законом України від 07.02.2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

5. Цивільний кодекс України : прийнятий 16 січня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40-44. – Ст. 356. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n138
6. Тофтул М.Г. Етика – К.: Видавничий центр «Академія» 2005. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1580011939637/etika_ta_estetika/odnist_chest
7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг: Закон України від 12.08.2001р. № 9742 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 1. – Ст. 1. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14
7. Про інформацію : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – №48. – Ст. 650 (Вводиться в дію Постановою ВР від 02.10.92 №2658-12 // ВВР. – 1992. – №48. – Ст. 651. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12
8. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму ВСУ від 27.02.2009 № 1. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09

Тарковська Анна Сергіївна,
студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Костова Н.І.

ІТ ІНТЕЛЕКТ В РОБОТОБУДУВАННІ

Робототехніка (роботехника) – це прикладна наукова галузь, присвячена створенню роботів і автоматизованих технічних систем. Такі системи також називають робототехнічними системами

ІТ інтелект та робототехніка – це потужне поєднання для автоматизації завдань всередині та зовні заводських установок. В останні роки ІТ інтелект стає все більш поширеною присутністю в робототехнічних рішеннях, впроваджуючи гнучкість та можливості навчання в раніше жорстких додатках [1].

Незважаючи на те, що ІТ інтелект все ще знаходиться на стадії зародження, це є трансформаційною технологією для деяких застосувань у виробничому секторі, хоча є багато тих, хто ще не відчув наслідків.

ІТ інтелект стає важливою частиною нашого повсякденного життя в соціальному, а також діловому середовищі. Від охорони здоров'я до військових, ця технологія впроваджується у всіх секторах, щоб зменшити зусилля людини та забезпечити точний та швидший результат.

Нам пощастило жити в цьому поколінні, яке сповнене технологічного прогресу.

Незважаючи на те, що ІТ інтелект був дуже корисним у багатьох сферах, таких як охорона здоров'я, автомобільна промисловість тощо, але на даний час розглянемо ІТ інтелект в робото будуванні,наприклад те що з його допомогою пишуться програми для роботів.

Роботи містять деякий рівень коду комп'ютерного програмування. Програма – це те, як робот вирішує, коли або як щось робити. У прикладі гусеничної доріжки робот, якому потрібно рухатись по мулистій дорозі, може мати правильну механічну конструкцію і отримувати правильну кількість енергії від свого акумулятора, але нікуди не піде без програми, яка спонукає його рухатися. Програми є основною сутністю роботи, він може мати відмінну механічну та електричну конструкцію, але якщо його програма погано побудована, його продуктивність буде дуже поганою (або може не працювати взагалі). Існує три різних типи роботизованих програм: дистанційне управління, ІТ інтелект та гібрид. Робот з програмуванням дистанційного керування має попередньо встановлений набір команд, які він виконуватиме лише тоді, коли і коли він отримає сигнал від джерела управління, як правило, людина з диста-

нційним управлінням. Можливо, більш доцільним вважати пристрої, керовані в основному командами людини, як дисципліну автоматизації, а не робототехніку.Роботи, які використовують інтелект, самостійно взаємодіють із навколишнім середовищем без джерела керування, і можуть визначати реакції на об'єкти та проблеми, з якими вони стикаються, використовуючи попереднє програмування. Гібрид – це форма програмування, яка включає в себе як функції ІТ, так і дистанційне управління [2].

Будь-яка людина яка працює у сфері робото будування не може працювати цілодобово, повинна працювати в зміну, також за допомогою ІТ інтелекту може виконуватися великий спектр задач, яки не під силу не тільки одній, а іноді і команді людей. На даний час ІТ інтелект пише велику кількість програм для забезпечення того самого робото будування, обчислює відсотки ризиків та невдач.Роботи, машини та комп'ютери працюють з дивовижною швидкістю. Тому швидкість є однією з причин використовувати технологію ІТ інтелекту. Щоб підбити підсумки сотень цифр, потрібно лише виділити фігури і натиснути кнопку, і відповідь з'явиться миттєво. Саме так роботи працюють зі швидкістю. Отже, якщо ви цінуєте швидкість обчислень, подумайте про ІТ інтелект. ІТ інтелект виконує свої завдання з точністю на 99,9%, яку людина не може відповідати. Будь то аналіз даних чи прості обчислення, будуть виконувати його з надійною точністю.

Ось чому деякі компанії використовують його для аналізу даних. Ви розумієте, що важливі бізнес-рішення базуються на даних аналізу даних, і це може бути катастрофічно, якщо дані не будуть точними.

Завдання, що повторюються, мають одноманітний характер і можуть виконуватися за допомогою ІТ інтелекту. Машини думають швидше, ніж люди, і можуть стати дорогою до багатозадачності. Його параметри, на відміну від людини, можна регулювати. Його швидкість і час – це лише параметри, що базуються на розрахунку.

Завдяки програмуванню роботів вони можуть виконувати більш кропітку і наполегливу роботу з більшою відповідальністю. Більше того, вони не зношуються легко.

Підсумовуючи усе вищесказане можна дійти такого висновку, що на даний час ІТ інтелект в роботобудуванні відіграє одну з провідних ролей, полегшуючи і зменшуючи участь людини в даному процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Робототехнік. – 2019. – Режим доступу: proforientator.info

2. Rathi A. A critical riview of opportunities is risks of IT adoption // The Impact of IT Intelligence. – 2018. – Режим доступу: towardsdascience.com.

Терновський Матвій Андрійович,
студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ЗАХОДИ ОПЕРАТИВНОГО ВПЛИВУ ЯК СПОСОБИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Нормами Конституції України та Цивільного кодексу України кожній особі надано гарантію реалізації права на захист її цивільних прав та інтересів у випадку їх порушення, оспорення чи невизнання. Ця гарантія реалізовується через звернення до суду або через визначені в законі (ст. 16 ЦК України) способи захисту.

Стаття 16 ЦК України визначає дефініцію способів захисту цивільних прав шляхом їх перерахування. Легального визначення даного поняття закон не містить. При цьому зазначений в ст. 16 ЦК України перелік способів не є вичерпним.

Доцільно звернути увагу на позицію О.А. Грачова, який, досліджуючи правову природу заходів оперативного впливу, робить акцент на їх рисах. На думку вченого до них слід віднести майновий характер (ця ознака властива й санкціям цивільно-правової відповідальності), правоохоронний односторонній організаційний характер, особливий характер негативних майнових наслідків для боржника. Окрім того, заслуговує на увагу і позиція вченого щодо функцій заходів оперативного впливу, до яких вчений відносить захисну, стимулювальну, виховну та сигналізаційну [2, с. 271]. Але вчений не наводить визначення оперативних заходів впливу як способу захисту цивільних прав. Таке визначення можна зустріти в роботах М.С. Карпова та Є.А. Суханова. На думку першого вченого під такими заходами слід розуміти передбачені в законі або угоді сторін заходи юридичного впливу на боржника в договірному зобов'язанні, застосування яких залежить від скоєння уповноваженою особою односторонніх дій щодо зміни або припинення договірного зобов'язання в зв'язку з порушенням обов'язків з боку контрагента [3, с. 7]. Під заходами оперативного впливу Є. А. Суханов розуміє такі юридичні засоби правоохоронного характеру, які застосовуються до порушника цивільних

прав та обов'язків безпосередньо уповноваженою особою як стороною в цивільному правовідношенні, без звернення за захистом права до компетентних державних органів [4, с. 60]. Вважаємо, що головною ознакою заходів оперативного впливу як способи захисту цивільних прав є те, що вони направлені на забезпечення договірного зобов'язання. Окрім цього важливим є їх альтернативний характер, оскільки вони «приймаються в нормальних умовах, при наявності альтернативи цим заходам у вигляді можливості звернення за судовим захистом, досудового врегулювання спірної ситуації шляхом переговорів і т.д.» [5, с. 344].

В науковій літературі серед заходів оперативного впливу виокремлюються наступні: відмова від договору або одностороннє розірвання договору; утримання оплати товару; утримання передачі проданого товару; відмова від неякісного товару та / або від його оплати; відмова від поставки товару (виконання інших обов'язків за договором) у разі неоплати; зміна порядку на розрахунки за аккредитивом або через 100-відсоткове авансування тощо.

Слід зауважити, що з реалізацією заходів оперативного впливу пов'язана низка як теоретичних так і практичних проблем. Наприклад, в нормах ЦК України відсутнє визначення розірвання договору (хоча є норми щодо підстав та наслідків розірвання). Окрім того, ст. 651 ЦК України передбачає, що розірвання договору допускається лише за згодою обох сторін. Але в цій нормі є важливе уточнення – «якщо інше не встановлено договором або законом». Тобто для застосування такого заходу оперативного впливу як одностороннє розірвання необхідно, щоб така умова була прописана в договорі.

На думку О.П. Дрішлюк розірвання договору слід визначити як дію, що направлена на припинення частково або повністю невиконаного договору, і тим самим зобов'язань, що з нього виникли на майбутній час. Вчений пов'язує цей захід з договірною відповідальністю, вважаючи, що «при застосуванні механізмів договірної відповідальності розірвання договору стає єдиним способом захисту прав та законних інтересів позичальника у разі дострокового стягнення всіх платежів за кредитними договорами, який на сьогодні взагалі не використовується боржником» [6, с. 296].

В ст. 670 ЦК України передбачено заходи впливу на покупця у випадку порушення умов договору купівлі-продажу щодо кількості товару – у цьому випадку у покупця з'являється право вимагати або передання кількості товару, якої не вистачає, або ж відмовитися від переданого товару та його оплати, а у випадку, якщо він оплачений – вимагати повернення сплаченої суми. Щодо продажі товару неналежної якості заходи оперативного впливу передбачено в ст. 708 ЦК України, за якою у покупця з'являються право вимагати безо-

платного усунення недоліків товару, відшкодування витратна їх виправлення; заміни товару, зменшення ціни; відмови від договору і вимоги повернення сплаченої суми. Ч. 2 ст. 848 ЦК України передбачає право замовника відмовитися від договору підряду та відшкодування збитків у випадку, якщо підрядник не розпочав роботу своєчасно або ; виконує її так повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим. Ст. 1052 ЦК України наділяє у випадку невиконання позичальником передбачених договором позики обов'язків щодо забезпечення повернення позики позикодавця правом вимагати від позичальника дострокового повернення позики, а також сплати процентів.

Водночас слід зауважити, що існують певні обмеження щодо застосування заходів оперативного впливу – вони застосовуються до регулювання майнових відносин суб'єктів господарювання в частині, не врегульованій Господарським кодексом України, який також передбачає подібні заходи, але не надає такої свободи договору, як ЦК України.

Підсумовуючи, зауважимо, що заходи оперативного впливу є важливою групою способів захисту цивільних прав, яким приділяється недостатньо уваги як науковцями, так суб'єктами договірних правовідносин. Реалізація таких заходів можлива лише шляхом включення їх до договору за умови узгодження сторонами. В такому випадку вони набувають статусу обов'язкових для сторін умов договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст.356.
2. Грачов О.А. Заходи оперативного впливу як способи захисту цивільних прав // Актуальні проблеми приватного права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (28 лют. 2014 р.). – Харків, 2014. – С. 269-272.
3. Карпов М. С. Гражданско-правовые меры оперативного воздействия : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03. – Москва, 2003. – 171 с.
4. Гражданское право: учеб.: в 2 т. / В. С. Ем [и др.] ; отв. ред. Е. А. Суханов. – Москва : Статут, 2010. Т. 1. – 958 с.
5. Гражданское право: учебн. : [в 3 т.] / В. В. Байбак [и др.] ; под ред. Ю. К. Толстого. 7-е изд. перераб. и доп. – Москва : Проспект, 2009.Т. 1. – 784 с.
6. Дрішлюк О. П. Особливості розірвання договору як способу захисту цивільних прав та інтересів боржника // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 51. – С. 291-297.

Тетенко Ольга Игоревна,
студентка 2-го курса факультета гражданской и хозяйственной юстиции
Национального университета «Одесская юридическая академия»
Научный руководитель: ассистент Байталюк Д.Р.

ВОПРОС ОСПАРИВАНИЯ СДЕЛОК, СОВЕРШЁННЫХ В РЕЗУЛЬТАТЕ ОШИБКИ, ОБМАНА, ЗЛОНАМЕРЕННОЙ ДОГОВОРЁННОСТИ СТОРОН ИЛИ С ПРИМЕНЕНИЕМ НАСИЛИЯ

Актуальным вопросом гражданского права является проблема оспаривания, то есть признания недействительными сделок, совершённых в результате ошибки одной из сторон, обмана или предоставления заведомо ложной информации одной из сторон сделки, злонамеренной договорённости сторон, или под влиянием насилия физического или психологического. Несмотря на, казалось бы, достаточно высокий уровень правового сознания граждан нашей страны, ориентирование самой правовой системы Украины на более развитую и прогрессивную европейскую, до сих пор сделки, совершённые недобросовестным путём имеют место быть, и чаще всего они совершаются для удовлетворения личных материальных интересов. Проблема состоит в том, что оспорить такую сделку достаточно сложно. В большинстве случаев, лицо, заинтересованное в заключении сделки нечестным путём, знает о последствиях, наступающих при признании сделки недействительной, если будет доказано наличие определённых обстоятельств заключения сделки, но надеется, что вторая сторона по незнанию не будет разбираться с бюрократической системой для отстаивания и защиты своих интересов, побоится обращаться куда-либо вследствие запугивания, а наличие этих определённых обстоятельств будет очень трудно или почти невозможно доказать.

Данную тему рассматривали Давыдова И.В. в своей диссертации «Недійсність правочинів, укладених внаслідок помилки та обману» [1], Герасимовский С. В. в статье «Значення волі та волевиявлення для дійсності правочину» [2] и немногие другие. В своих научных работах учёные изучают и анализируют судебную практику относительно данной темы, а также формируют предложения относительно совершенствования норм действующего гражданского законодательства и практики их применения.

Так как приватному праву присущ диспозитивный метод правового регулирования, то даже если станет известно о наличии таких обстоятельств, никто, кроме лица, подвергшегося обману, насилию и тд. не имеет интереса оспаривать действительность сделки – ни следователь, ни судья, ни вторая сторона, для которой эта сделка выгодна, ни незаинтересованные третьи лица.

Эти самые обстоятельства, при наличии которых сделка может быть признана недействительной, закреплены в Гражданском кодексе Украины от 16 января 2003 года [3] в статьях:

– 229 – правовые последствия сделки, совершённые под влиянием заблуждения или ошибки;

– 230 – правовые последствия совершения сделки под влиянием обмана;

– 231 – правовые последствия сделки, совершённой под влиянием насилия;

– 232 – правовые последствия сделки, совершённой в результате злонамеренного соглашения (договорённости) представителя одной стороны с другой стороной.

Пленум ВСУ в своём постановлении №9 от 06.11.2009 года « О судебной практике рассмотрения гражданских дел о признании сделок недействительными» [4] в п. 19-22 уточняет условия признания факта наличия ошибки, обмана и насилия.

Для оспаривания действительности сделки нужно сначала доказать факт действительного заключения договора, сторонами должна быть соблюдена процедура его заключения, что, к сожалению, не всегда делают. Хотя, несоблюдение формы сделки не означает её недействительность: сделка является действительной, если её недействительность прямо не установлена законом или пока не признана недействительной судом.

В статье 215 ГКУ выделены два вида недействительности сделок: ничтожный и оспариваемый. Сделки, совершённые в результате ошибки, насилия, обмана и злонамеренной договорённости сторон относятся к оспариваемым, так как данные обстоятельства всегда являются скрытыми, а их недействительность может быть признана только по решению суда.

Самыми распространёнными являются сделки, совершённые вследствие ошибки и обмана, их часто путают: обман – это целенаправленное действие одной из сторон (предоставление заведомо ложных сведений или умалчивание определённых сведений), а ошибка – это случайное действие, совершённое вследствие человеческого фактора. Для оспаривания таких сделок нужно доказать, что обстоятельства, при которых была заключена сделка, имеют существенное значение.

Не менее распространёнными являются сделки, совершённые под влиянием заинтересованной стороны с применением физического или психологического насилия по отношению ко второй стороне, членам его семьи, близким

и тд. Оспаривание таких сделок должно быть подтверждено доказательствами, сбор которых часто является проблемой.

Нередкими являются случаи совершения сделок вследствие злонамеренной договорённости двух заинтересованных сторон, например, в бизнесе для устранения конкуренции. Доказать факт договорённости ещё сложнее, потому как третья сторона может только догадываться о фактическом наличии данного обстоятельства заключения сделки, но никак не сможет это подтвердить за редким исключением.

Согласно статье 216 ГКУ, основным последствием признания судом таких сделок недействительными является двусторонняя реституция – возвращение сторон в первоначальное положение, в котором они находились до заключения сделки.

Для предотвращения заключения сделок с вышеперечисленными обстоятельствами предлагаю:

1. До заключения сделки сторонам обсудить все условия соглашения.

2. Тщательно проверить записанные условия в заключаемом договоре каждой из сторон с привлечением третьих незаинтересованных лиц до подписания.

3. Заключать любые сделки только в присутствии третьих незаинтересованных лиц или нотариуса.

4. В случае применения насилия стараться зафиксировать факт применения насилия, собрать доказательную базу и постараться привлечь людей, которые смогут засвидетельствовать факт применения насилия.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Давидова І.В. Недійсність правочинів, укладених внаслідок помилки та обману : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03 / І. В. Давидова; кер. роботи Є. О. Харитонов; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2011. – 20 с.
2. Герасимовсъкий С. В. Значення волі та волевиявлення для дійсності правочину // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОНмолодьспорт України, НУ «ОЮА». – Одеса : Юрид. л-ра, 2012. – Вип. 66. – С. 186-192.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст.356.
4. Постанова №9 Верховного Суду України від 06.11.2009р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними».

Фурдела Ліана Іванівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМАТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ПЕРЕВАГА ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ

XXI століття – епоха мережі Інтернет та інформаційних технологій, яка стрімко розвивається і увійшла в життя майже кожної людини. Наше людство постійно рухається вперед і щодня створює певні інновації, що не оминули й нормативні бази багатьох країн, які весь час вдосконалюються і модернізуються.

Зокрема в Україні зовсім нещодавно з'явилося таке новітнє законодавче впровадження як електронна комерція. Проте варто зазначити, що повністю воно не врегульоване для створення належних договірних відносин і потребує юридичного визначення та формального закріплення таких важливих питань як укладання та виконання договорів в мережі Інтернет, окрім цього чекають на покращення правового регулювання такі сфери як митне оподаткування і оформлення, безпека, електронні платіжні системи, конфіденційність.

Досить цікавим та зрозумілим є підхід Г.М. Хубаєва до пояснення даного терміну, він вважає, що «електронна комерція» – така форма постачання продукції, при якій вибір і замовлення товарів здійснюється через комп'ютерні мережі, а розрахунки між покупцем і постачальником здійснюються з використанням електронних документів і/або засобів платежу [1, с.28]. Отже, її можна охарактеризувати як: віртуальне здійснення юридичних дій за допомогою інформаційно-телекомунікаційних засобів; наявність спрямованості на отримання прибутку задля певної мети та майновий характер, крім продукції, зросло постачання і послуг (ділових, освітніх, фінансових, медичних).

Структурою електронної комерції є в першу чергу саме суб'єкти електронного бізнесу, мережі та процеси. Суб'єктами правовідносин у сфері електронної комерції може стати кожен, хто має доступ до глобальної інформаційної системи Інтернет, ними можуть виступати продавці, виробники, посередники, споживачі та покупці, але є нюанс щодо правосуб'єктності фізичних осіб та встановлення факту реєстрації юридичної особи та права представляти

юридичну особу. Це пов'язано з тим, що через мережу важко визначити такі факти.

Особливістю електронної комерції є її електронна форма, але доцільно зазначити, що ст. 639 ЦК України визначає такий договір, який укладений за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, укладеним у письмовій формі, проте електронний договір, надрукований на папері ніколи не буде вважатися оригіналом, бо він електронний, а тому існує без паперу [2, с. 152].

Існує багато форм електронної комерції, проте найбільш поширеними є business – to – busines – співпраця юридичних осіб, прикладами є електронні біржі; business – to – consumer – співпраця юридичних та фізичних осіб, як приклад, інтернет-магазини; business – to – employee – співпраця компаній та працівників (штату), до прикладу: соціальна мережа; consumer – to – consumer – співпраця фізичних осіб, прикладом виступають аукціони в мережі Інтернет; business – to – government– співпраця між компаніями та державою.

Електронний правочин в електронній комерції укладається шляхом пропонування та акцептування оферти сторонами правочину [3, с. 153]. Одним з основних принципів регулювання даного явища виступає свобода здійснення електронних правочинів та типовість юридичної сили таких правочинів.

Правочин набуває сили з моменту його підписання сторонами електронного договору, в даному випадку використання електронного підпису чи електронного цифрового, який виступає ідентифікатором особи та гарантом незмінності документа.

В законодавстві закріплено права та обов'язки суб'єктів правовідносин в електронній комерції, а також їх правовий статус. Щодо продавця то існує перелік інформації, яку він зобов'язаний надати про себе та він має право на отримання від покупця тільки ті відомості, які необхідні для електронного правочину. Покупець (віртуальний) свою чергу має такі ж самі права, як і звичайний, що дає більше гарантій для захисту своїх прав, які за своїм обсягом прирівнюються до прав споживачів, але відсутність практичних механізмів їх реалізацій зумовлює непогані умови для продавців.

Електронна комерція функціонує в Україні не в повному обсязі. В першу чергу це зумовлено відсутністю законодавчої бази для регулювання відносин в мережі Інтернет, низьким розвитком системи платежів в даній сфері, більшість торговельних майданчиків в Україні не є достатньо ефективними та чимало регіонів нашої держави залишаються відсталими від науково-технічного прогресу.

Отже, варто виділити переваги і недоліки даного впровадження. Позитивним є глобальне охоплення (більше партнерів та клієнтів); широкий асортимент пропозицій; зручність та швидкість укладання правочинів; низька ціна; цілодобова доступність; в більшості налагоджена система доставки пошукова система товарів. За темпами росту електронної комерції Україна лідирує, що можна вплинути на покращення стабільності економіки завдяки пропорційності внутрішньої та зовнішньої економіки. Негативне відображається в слабкій національній економіці, обмеженні споживацьких прав, низькому рівні захисту і безпеки, недовірливість серед споживачів, наявність регіонів, де мережа Інтернет практично не розвинута.

Доцільно сказати: переваг щодо електронної комерції є більше, це означає, що всі суб'єкти можуть стати на одну сходинку вище завдяки інноваціям, а ймовірні ризики можна довести до мінімуму завдяки створенню надійної електронної безпеки транзакцій, дослідження світового досвіду законотворчості в даній сфері та синхронізування відповідно до нього власну нормативну базу.

Електронна комерція є підставою для укладання електронного правочину, який в свою чергу повинен відповідати встановленій законом формі його оформлення, а саме електронній. Тому потрібно насамперед відмітити плюси електронної форми: так як вона є прирівняна до письмової форми, то вона має такі самі правові наслідки, способи захисту та гарантії, що безсумнівно є дуже важливим для кожної людини, яка є суб'єктом електронних відносин (це значно полегшує та спростовує життя кожного),правочин не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі; документи, укладені в такій формі однозначно повинні розглядатися судом як докази в письмовій формі; економія особистого часу та коштів; наявність чималого попиту та популярності, адже зараз здебільшого більшість покупок здійснюється через мережу Інтернет; і останнє, це невичерпне коло осіб, які можуть укладати правочини у такій формі, адже законом не визначаються межі дієздатності в даних відносинах.

Як висновок, можна підсумувати: для вирішення проблеми нормального функціонування електронної комерції в Україні потрібно, по-перше, вдосконалити чинну законодавчу базу і усунути прогалини через неврегулювання всіх питань, особливо щодо вирішення спорів між особами, які уклали електронний договір, по-друге, зміцнити зовнішньоекономічну політику, по-третє, створити ефективну систему оподаткування, і останнє, активно займатися впровадженням телекомунікацій в усі сфери суспільного життя та підвищення рівня проникнення інтернету в мало розвинутих регіонах. На рахунок еле-

ктронної форми, я вважаю, що з часом вона витіснить письмову форму, що зумовлено передусім стрімким розвитком науково-технічного потенціалу та прогресом автоматизованих засобів комунікацій, які спростять механізм передання та отримання інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хубаев Г.Н. Маркетинг информационных продуктов и услуг. – Ростов-на-Дону.: РГЭУ «РИНХ». – 2005. – 224 с.
2. Цивільний кодекс України : чинне законодавство України зі змінами та доп. станом на 08 жовтня 2019 р. – Київ, 2019. –306 с.
3. Волинець Т. В. Правове регулювання вчинення електронних правочинів // Європейські перспективи. – 2016. – Вип. 1 – С. 152-156.

Чернєва Олена Степанівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТУ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Для більшості вітчизняних юристів постулатом було те, що юридична особа може припинятися двома шляхами: реорганізацією і ліквідацією. У випадку з першим способом припинення – ліквідацією, закінчується не лише існування юридичної особи, а також її права та обов'язки. Якщо характеризувати реорганізацію, тут мова йде про припинення юридичної особи, чого не можна сказати щодо її прав і обов'язків. Основною складовою юридичного поняття «реорганізація» є правонаступництво, що пояснює зміст юридичних осіб, які з'являються внаслідок реорганізації. Саме тому актуальною залишається проблема справедливого, правильного поділу прав і обов'язків серед правонаступників реорганізованої юридичної особи. Зазвичай відокремлення певних видів реорганізації здійснюється за обсягом прав та обов'язків, які передаються правонаступникам. Вище перераховане зумовлює те, що потрібне визначення природи правонаступництва під час реорганізації юридичних осіб та його зв'язків з певними типами реорганізації.

З формально-юридичного боку реорганізація пояснюється тим, що у порядку правонаступництва відбуваються зміни осіб у майнових та інших правовідносинах. Особливості будови правовідношення є передумовою до

зміни осіб у правовідносинах. Коли настає певний юридичний факт, з'являються підстави виникнення, зміни або припинення правовідносин. Зміна осіб у правовідношенні й перехід прав та обов'язків від одного суб'єкта права до іншого нерозривно пов'язані між собою та становлять суть правонаступництва [1, с. 182].

Реорганізація описується у юридичній літературі як така, що стосується універсального правонаступництва, при якому майно і діяльність припиненої юридичної особи переходить у наслідування іншій із перекладенням всіх прав та обов'язків юридичної особи, яка зазнала реорганізації. Виділяють два випадки, коли під час зміни особистісного складу в цивільному правовідношенні, яке пов'язане з припиненням існування суб'єкта права: реорганізація та спадкоємство. Перше застосовується щодо юридичних осіб, а спадкоємство щодо фізичних осіб. В такому випадку спадкоємство пояснюється як перехід власності померлого до спадкоємців.На відміну від правонаступництва фізичної особи, при вирішенні питання правонаступництва юридичних осіб виникають деякі труднощі у процесі їх реорганізації, судовій практиці відомі пов'язані з цим проблеми, однозначного вирішення яких серед судів немає. Насамперед, відсутність цілісного розуміння аспекту універсального матеріального правонаступництва при реорганізації юридичних осіб у виді злиття і поява нової юридичної особи, тобто правонаступника, коли мають можливість одночасно існувати одразу дві юридичні особи – правопопередник і правонаступник. Наслідком цього є виникнення питання вірного визначення належної сторони в судовому процесі, а також у виконавчому провадженні.

Реорганізація складаєтьсяз декількох юридично значущих дій, тому вона є не простою сукупністю юридичних фактів, а складним юридичним складом з дотриманням послідовності виникнення юридичних дій, визначених законом. Недотримання цієї послідовності дій не призводить до виникнення правового результату [2, с. 35]. Також не слід плутатикатегорії «реструктуризація» та «реорганізація» юридичної особи. Друге поняття є більш вузьким за перше, тому що реорганізація підприємства – один з етапів його реструктуризації. Реорганізація характеризується ліквідацією певних структурних підрозділів або утворення на основі одного підприємства декількох, наслідком чого є передача або прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником.

Більшість науковців стверджують, що універсальне правонаступництво існує у всіх видах реорганізації, крім виділення. Причиною цього є те, що під час включення, роз'єднання чи перетворення юридична особа перестає функціонувати, а її місце займає правонаступник. Основною відмінністю виділен-

ня від інших видів реорганізації є те, що вона являється продовженням діяльності реорганізованої юридичної особи. Згідно закону, юридична особа не має права бути правонаступником самої себе. Більше того, під час такої форми реорганізації як виділення, нова юридична особа отримує лише частину прав та обов'язків реорганізованих юридичних осіб [3, с. 8]. Необхідно зазначити, що під час реорганізації у формах розділення і виділення з'являється певна невизначеність у питаннях правонаступництва.

Безумовно важливе значення під час реорганізації являє собою питання про час виникнення правонаступництва. У юридичні літературі існує різноманітні варіанти його вирішення. Прирівнявши акт передачі й розподіл балансу за їх юридичним значенням до положення або статуту підприємства, було встановлено, що моментом переходу прав та обов'язків стосовно майна до новоствореної юридичної особи є день підписання й затвердження передаточного акта та розподільчого балансу органом, який прийняв рішення про реорганізацію.

Таким чином, загальновизнаним у юридичній літературі є дефініювання правонаступництва як переходу прав та обов'язків від правопопередника до правонаступника. Правонаступництво відображає зміну суб'єктного складу, що відбувається на підставі певного юридичного факту або юридичного складу, який передбачений законодавством або статутними документами юридичної особи. Саме зміна суб'єктного складу в правовідношенні обумовлює перехід до нового суб'єкта прав та обов'язків. З проведеного дослідження вбачається, що ототожнення реорганізації й ліквідації не є цілком виправданим. В усіх випадках реорганізації, за винятком виділення, припиняється діяльність принаймні однієї юридичної особи. Проте її права й обов'язки не припиняються, а переходять до створених внаслідок реорганізації юридичних осіб у порядку правонаступництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право: підручник. – Х. : Одіссей, 2008. – С. 182
2. Сіщук Л.В. Реорганізація юридичних осіб: теоретико-правові аспекти // Приватне право і підприємництво. – 2015. – Вип. 14. – С. 35.
3. Чубаров С.А. Правопреемство при реорганизации юридических лиц // Законодательство. – 1998. – № 7. – С. 8.

Шалом Олександр Євгенійович,
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Некіт К.Г.

ЕФЕКТИВНІСТЬ БОРОТЬБИ З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ЗАГРОЗОЮ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВАХ

На сьогодні, важливого значення набула така категорія як «інформаційна безпека», яка виникла з появою засобів інформаційних комунікацій між людьми, наявність і розвиток яких може забезпечити інформаційній обмін між всіма елементами соціуму. Так як відбувся швидкий розвиток інформатизації, все більше ми бачимо, що проникнення інформаційних технологій у найважливіші сфери життя суспільства є передумовою інформаційній загрозі. Інформаційна загроза має на увазі саме загрозу викрадення або знищення інформації.

Хакери, злочинні групи, інсайдери, терористи, оператори ботнет, іноземні спецслужби, які використовують кібер-інструменти – це все являється основним джерелом загрози інформаційній безпеці у всьому світі. Отже, держави усього світу повинні запобігати таким загрозам, забезпечуваючи ліквідацію настання їх наслідків, а також здійснити міжнародне співробітництво щодо підвищення рівня виявлення оцінки і прогнозування загроз інформаційній безпеці, вдосконалити нормативно-правову базу [1, с. 3].

Згідно Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» Служба Безпеки України виявляє, запобігає та припиняє злочини проти миру і безпеки людства, які зустрічаються у кібер-просторі. Сектор безпеки та оборони України активно працює з ІТ-сферою, суспільством, медіа-спільнотою у напрямку розвитку стратегічних комунікацій обміну інформацією, укріплення горизонтальних зв’язків, формування довіри та державно-приватного партнерства. Міжнародне співробітництво з протидії гібридних загроз є дуже актуальним, і ідеальним рішенням було створення в Службі безпеки України Ситуаційного центру протидії кіберінцидентам за підтримки Трастового фонду НАТО. Але людство теж повинно вміти самостійно протистояти інформаційним загрозам та зберегти психічне здоров’я в умовах негативного інформаційного впливу.

Головним помічником у боротьбі з ІТ-загрозами є міжнародні організації – об’єднання незалежних країн, їхніх урядів, діяльність яких направлена на вирішення певних спільних питань. Як приклад, до таких можна віднести

США, Німеччину, Францію, Великобританію, Канаду, Японію, Нова Зеландію, які вже розробили та утвердили нормативні документи та стратегії щодо протидії загрозам у кіберпросторі та посилили компоненти кібербезпеки з огляду на сучасну ситуацію. У 2008 році Спільний Центр передового досвіду з кіберзахисту в Таліні, Естонія, був акредитований як Центр передового досвіду НАТО. У кожній країні існує свій сектор безпеки стосовно боротьби з інформаційними загрозами, наприклад, у США – U.S. Cyber Command, у Німеччині – Federal Office for Information Security, у Великобританії – Cyber Security Operations Centre та інші [5, с. 81].

Взагалі, можна побачити, що іноземні держави докладають більше зусиль для створення нових баз, систем боротьби з інформаційними загрозами, при цьому вони застосовують сучасніші технології, вони завжди прагнуть розвинути цю сферу і постійно відкривають нові базі з великої кількістю спеціалістів вищої кваліфікації [3, с. 56]. У Великобританії створено три регіональних поліцейських кіберпідрозділи The Police Centrale-crime Unit, Virtual Research Institute, HMRC створила нову команду по боротьбі з кіберзлочинністю. А в 2015 році США та Великобританія уклали угоду про проведення масштабних тренінгів та програм, щоб навчити американських та європейських ІТ-експертів спрямовувати всі свої знання на боротьбу з терористичними інформаційними загрозами [2, с. 12]. Я вважаю, що повинні існувати з'їзди з усіх країн для таких експертів задля обміну досвідом, особливо між Україною та державами-членами НАТО.

У жовтні 2010 року Служба Безпеки України разом з ФБР і спецслужбами 9 інших країн світу провели операцію «Tridentbreach» з нейтралізації міжнародного злочинного хакерського угруповання. Також Україна брала участь у припиненні незаконної діяльності міжнародного злочинного хакерського угрупування під прикриттям комерційної структури разом з 11 країнами. Україна формує та використовує методи боротьби з ІТ-загрозою, дивлячись на міжнародний досвід [4, с. 6]. Україні зараз треба визначитися щодо одного з підходів і напрямів формування позиції країни з питань кібербезпеки та кіберпростору на міжнародному рівні для більш ефективних результатів боротьби, вона повинна стати інформаційно розвиненою державою. Україна кожен день відчуває колосальний вплив кіберзлочинності. Українському законодавству треба як можна швидше розробити нову Стратегію, яка буде навіть перевищувати міжнародний рівень, тому що зараз закони та основні принципи регулюють лише питання, які пов'язані з новітніми інформаційними технологіями [6, с. 25].

Високого ж рівня набула активність та зацікавленість міжнародного співтовариства у вирішенні проблем та загроз розвитку інформаційного простору, тому що з таким збільшенням кількості інформаційних злочинців у 21 столітті стає все важче і важче протистояти такому об'єму посягань на інформаційний простір як держав, так і суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Доктрина інформаційної безпеки України: Затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017?lang=ru
2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
3. Інформаційна безпека людини як споживача телекомунікаційних послуг: Монографія / І. В. Арістова, Д. В. Сулацький ; НДІ інформатики і права НАПрН України. – К. : Право України; Х. : Право, 2013. – 184 с.
4. Про основи національної безпеки України: Закон України // Відомості ВР України. – 2003 (зі змінами 2014р.). – №29. – Ст. 143.
5. Про інформацію: Закон України // Відомості Верховної ради (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 93.
6. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. – Режим доступу: http: // zakon5.rada.gov.ua.

Шевчук Дар'я Олександрівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

СКАСУВАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ПІСЛЯ ПЛАТИ (НАЛОЖЕНОГО ПЛАТЕЖУ)

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою у здійсненні доктринальної розробки правових та організаційних механізмів такої неформальної практики здійснення розрахунків в господарській діяльності, як застосування післяплати чи накладеного платежу в першу чергу за договорами купівлі продажу фізичних осіб з такими суб'єктами через мережу Інтернет.

Мета дослідження полягає у аналізі доцільності, раціональності та ефективності застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг в контексті скасування неформальної практики післяплати.

Особливостям розрахункових операцій було присвячено увагу таких вітчизняних дослідників, як В. Бунт, А.С. Пешкова, І.С. Плотніченко, однак проблема післяплати чи накладеного платежу залишається практично недослідженою у вітчизняній правовій науці.

В першу чергу, зауважимо, що термін «післяплата» або «накладений платіж» не є юридичним терміном у нормативному сенсі, оскільки проведений нами за допомогою офіційної бази «Термінологія законодавства» пошук, дає підстави стверджувати про відсутність будь-якого врегулювання на рівні держави такої форми розрахункових операцій. В цьому контексті післяплату можна охарактеризувати як неформальну практику здійснення розрахункових операцій, що склалась в діяльності суб'єктів господарювання. Механізм післяплати, з одного боку є гарантією додержання прав споживача при укладенні в першу чергу договорів купівлі-продажу електронно-комунікаційними засобами або дистанційного. З іншого ж боку відсутність будь-якого нормативного регулювання такої практики зумовлює наявність можливості у недобросовісних суб'єктів господарювання здійснювати порушення прав споживачі. Тож аналіз післяплати як неформальної практики здійснення розрахункових операцій споживачів із суб'єктами господарювання дозволить нам визначити наскільки ефективним є існуюче нормативне регулювання такої форми розрахункових операцій.

17 жовтня 2019 року було підписано Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у

сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та інших законів України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг» [1], який серед інших фактично містить положення про скасування накладеного платежу чи післяплати, який є досить широко розповсюдженим під час здійснення громадянами покупок через мережу Інтернет.Згідно пояснювальної записки до означеного Закону [2], значні обсяги «тінізації» економіки створюють необхідність впровадження окремих мотиваційних заходів, спрямованих на виведення з тіньового обігу частки готівкових розрахунків та «відбілювання» обігу товарів, що реалізуються без офіційного відображення тими суб'єктами господарювання, які згідно законодавства не звільнені від обов'язку застосування реєстраторів розрахункових операцій (далі – РРО) в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, проте реально їх не використовують.

В першу чергу вважаємо за доцільне зауважити, що існування механізму накладеного платежу (після плати) на сьогодні є одним з чи не найефективніших механізмів захисту прав споживача, який для здійснення покупки товарів чи послуг користується мережею Інтернет чи іншими телекомунікаційними системами. Зазначена позиція підтверджується проведеним нами аналізом судової практики, згідно якої рівень захищеності прав такого покупця можна вважати незадовільним, з огляду хоча б на те, що зазвичай виникають проблеми у збиранні доказів та підтвердження факту укладення відповідного договору, оскільки значна частка недобросовісних продавців чи постачальників провадять свою діяльність або без належної державної реєстрації або є зареєстрованими суб'єктами господарювання, що, разом із тим, у ході провадження такої діяльності допускають значну кількість порушень, як-то не надіслання супровідних документів,їх неналежне оформлення, невідповідність якості чи кількості товару його заявленим характеристикам тощо.

Тож, скасування механізму післяплати, очевидно, має бути збалансовано еквівалентною заміною, що підштовхує нас більш детально дослідити вже прийнятий Закон, який, зауважимо, під час здійснення експертизи Головного юридичного управління законопроект було оцінено як такий, що потребує суттєвого доопрацювання та внесення на повторне друге читання.З іншого боку, зазначений Закон усуває прогалину у нормативному регулюванні,зумовлену тим, що післяплата є та залишається неформальним інститутом у процесі здійснення розрахункових операцій, який фактично не відстежується, оскільки за такого способу продавець не видає покупцеві.

Дещо незрозумілим нам видається чому законодавець не пішов шляхом легалізації післяплати через більш глибоку деталізацію нормативного регулювання таких правовідносин.На нашу думку, такий шлях дозволив би міні-

мізувати як соціально-політичне напруження у суспільстві щодо існуючої проблеми (оскільки суб'єкти малого підприємництва на сьогодні є очевидно незадоволеними такими нововведеннями), так і негативні наслідки у формі численних судових процесів внаслідок неоднозначності і місцями не якості закону.

Підбиваючи підсумки, можемо охарактеризувати Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та інших законів України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг» як достатньо спірний нормативно-правовий акт, доцільність та пропоновані законодавцем механізми реалізації якого видаються досить сумнівними та потребують уточнення. Автором дослідження в якості альтернативного варіанту запропоновано легалізацію післяплати (наложеного платежу), що, на наш погляд, зумовить більш високу якість контрольованості процесів мінімізації тіньової частки бізнесу та захищеність прав покупців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Текст законопроекту № 1052-1 до 2-го читання 20.09.2019. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66721(дата звернення 23.11.2019).
2. Пояснювальна записка до законопроекту № 1052-1 від 06.09.2019. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66721

Явченко Дар'я В'ячеславівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

НОВАЦІЯ, ЯК СПОСІБ ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Одним із найпоширеніших видів цивільних правовідносин виступають зобов'язання, під час яких можуть відбуватися зміни в його об'єкті, змісті чи суб'єктному складі. Кінцевим етапом всіх зобов'язань є їх припинення. Тому цивільним законодавством приділено значну увагу саме інституту припинення цивільних зобов'язань.

Досить цікавою підставою припинення цивільних зобов'язань є припинення за домовленістю сторін (новація). Значну увагу цьому питанню приділили такі науковці як Харитонов Є.О., Суханов Є.О., Кузнєцова Н.С.

В науковій літературі виділяють дві теорії до визначення поняття новація. Перша, розуміє новацію, як припинення договору новим договором, з метою ліквідації колишнього зобов'язання – створенням нового, зі збереженням суб'єктного складу. Друга теорія визначає новацію, як будь-яку зміну договору з тим, що самі сторони за згодою між собою продовжують займати свої місця в правовідносинах [1].

Відповідно до ч. 2 ст. 604 Цивільного кодексу України (ЦКУ) зобов'язання припиняється за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами (новація) [2]. Новація – це правочин про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими самими суб'єктами договору. Вона не припиняє правовідносини між сторонами, оскільки замість зобов'язання, дія якого припиняється, виникає узгоджене ними нове зобов'язання [3]. Виходячи з цього, можна виділити наступні ознаки новації: по-перше, наявність умови про припинення попереднього зобов'язання; по-друге, наявність згоди сторін, яка стосується припинення дій попереднього зобов'язання; по-третє, нове зобов'язання пов'язане з попереднім і спрямоване саме на заміну первісного зобов'язання новим, а не на заміну цього зобов'язання.

Для застосування новації на практиці в цивільних правовідносинах необхідно дотриматись певних умов. До них належить:

1. Новація вчиняється у формі новаційного договору (двостороннього правочину);
2. Наявність наміру сторін здійснити новацію;
3. Дійсність первинного зобов'язання;

4. Зміна предмету чи змісту зобов’язання або зміна правової підстави;
5. Припустимість заміни старого зобов’язання – новим [1].

Отже, при дотриманні вищезазначених умов сторони зобов’язання можуть вважати, що вчинили новацію. Проте, цивільним законодавством зазначено випадки коли неможливо припинити зобов’язання новацією. Так, виходячи зі змісту ч. 3 ст. 604 ЦКУ в зобов’язаннях про відшкодування шкоди завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров’я або смертю; про сплату аліментів – новація не допускається [2].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що характерною ознакою новації є її подвійна правова природа, так як вона виступає одночасно підставою для припинення зобов’язальних правовідносин та підставою їх виникнення. Новація утворює нові правовідносини зобов’язального характеру, тим самим виступає правоприпиняючим – припиняючи первісне зобов’язання та водночас правостворюючим юридичним фактом [4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сенін Ю.Л. Новація як спосіб припинення зобов’язань за цивільним законодавством України. – Режим доступу: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1832/Сенін%20Ю.%20Л..pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Цивільний кодекс України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
3. Постанова Верховного Суду від 13.03.2019 № 609/67/18. – Режим доступу: https://verdictum.ligazakon.net/document/80622502
4. Народенко А.В. Правова природа новації. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_EN_2009/Pravo/48867.doc.htm

Яковець Жанна Володимирівна,

студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент Бабич І.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАВДАТКУ ЯК ОДНОГО ІЗ СПОСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ’ЯЗАНЬ

На сьогоднішній день однією із найбільших проблем, яка виникає у зобов’язальних правовідносинах, є невиконання або неналежне виконання зобов’язань, що виникають на підставі договору. Саме тому перед сторонами договору дуже часто стоїть усвідомлення необхідності забезпечити певними

засобами виконання договору [1, с. 80]. Тобто перед законодавцем виникло питання про необхідність створення механізму гарантій, які б змушували сторони договору діяти таким чином, щоб уникнути матеріальних збитків, а при їх наявності була б можливість відшкодувати за рахунок забезпечувальних засобів, які передбачаються законом чи договором.

У цивільному законодавстві України передбачено цілий ряд засобів забезпечення виконання зобов'язань, основні з яких є застава, гарантія, неустойка, притримання, порука, завдаток. Проте договором або законом можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язання.

Одним із найбільш поширених у правозастосовчій діяльності способів забезпечення виконання зобов'язання є завдаток. Визначення поняття «завдаток» закріплено на законодавчому рівні, а саме в ст. 570 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК), відповідно до якої завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторові боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання [2].

Необхідність застосування даного виду пов'язана з низьким рівнем договірної дисципліни, ненадійності та невпевненості контрагентів у виконанні умов договору один одним, а також у можливості додаткового захисту своїх прав та інтересів у разі порушення зобов'язання [3].

Потрібно зауважити, що завдатку належать певні особливості, що дозволяють відрізняти завдаток від інших способів забезпечення виконання зобов'язань. Вони полягають у наступному:

– завдаток слугує доказом укладення договору, який він одночасно забезпечує;

– завдаток виступає одночасно і способом платежу, і способом забезпечення;

– завдатком можуть забезпечуватися лише зобов'язання, що виникають з договорів, отже, він не може бути використаний для забезпечення деліктних зобов'язань, зобов'язань, що виникають унаслідок необґрунтованого збагачення, і деяких інших;

– завдатком може бути забезпечено тільки виконання грошових зобов'язань [4].

Також слід сказати про правові наслідки, які виникають внаслідок порушення або припинення зобов'язання, яке забезпечене завдатком. Так, в ЦК вказано, що завдаток залишається в кредитора лише за умови, що порушення зобов'язання сталось з вини боржника, а якщо порушення сталось з вини кредитора, то він зобов'язаний не лише повернути боржникові завдаток, а й до-

датково сплатити суму у розмірі завдатку або його вартості. За умови, що зобов'язання було припинено до початку його виконання або його виконання є неможливим, завдаток підлягає поверненню.

Досить важливим є питання про відшкодування збитків, завданих внаслідок невиконання зобов'язання перед кредитором та боржником. Відповідь на це питання міститься у ч. 2 ст.571 ЦК, відповідно до якої сторона, винна у порушенні зобов'язання, має відшкодувати другій стороні збитки в сумі, на яку вони перевищують розмір (вартість) завдатку, якщо інше не встановлено договором [2]. Отже, дана норма має диспозитивний характер. Це означає, що сторони своєю угодою можуть як пом'якшити відповідальність (передбачити, що стягується тільки сума завдатку), так і посилити її (передбачити стягнення в повному обсязі збитків і суми завдатку).

Оскільки в зобов'язальних правовідносинах часто виникає проблема в розмежуванні поняття «завдаток» та «аванс», необхідно вказати на їхні відмінності:

– завдаток застосовується з метою забезпечення зобов'язання, яке вже існує та яке взяли на себе сторони за укладеним договором, проте аванс сплачується за попереднім договором з метою укласти основний договір в майбутньому;

– договір, укладений між сторонами, має відповідати вимогам чинного законодавства, адже у випадку недотримання хоча б однієї вимоги сплачені грошові кошти будуть вважатись авансом;

– у випадку невиконання або припинення зобов'язання сплачені грошові кошти як завдаток повертаються лише тоді, коли сторона, що сплатила завдаток доведе, що припинення або невиконання зобов'язання сталось з вини кредитора, тоді як аванс підлягає поверненню особі, яка його сплатила, незалежно від того, з чиєї вини це сталось.

На жаль, на законодавчому рівні як саме визначення поняття «авансу», так і його розмежування із завдатком не закріплено, внаслідок чого виникає ряд проблем, вирішення яких є вкрай необхідним.

Варто відмітити, що завдатку притаманні певні особливості, які пов'язані з тим, що він виступає не лише засобом забезпечення зобов'язання, а й формою цивільно-правової відповідальності. До них слід віднести наступне:

– для покладання відповідальності у цьому випадку досить усіченого складу правопорушення: протиправної бездіяльності і провини правопорушника.

– ця санкція застосовується не в усіх випадках порушення договору, а лише при невиконанні договірного зобов'язання.

– даний вид відповідальності може застосовуватися тільки в синалагматичних договорах.

Таким чином, завдаток як один із основних способів забезпечення виконання зобов'язання врегульований ст. 570-571 ЦК. Завдаток має ряд особливостей, серед яких найголовнішим є те, що він може виступати не лише як засіб забезпечення виконання зобов'язання, але й як форма цивільно-правової відповідальності. Проте в цивільному законодавстві так і залишається неврегульованим питання розмежування завдатку від авансу, що створює певні труднощі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабич І. Г. Принципи та забезпечення виконання зобов'язань // Молодий вчений. – 2018. – № 1(1). – С. 78-81.
2. Цивільний кодекс України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
3. Бойко А. О. Місце завдатку серед інших видів забезпечення виконання зобов'язання // Одеські юридичні читання : Матер. всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Одеса, 10–11 листопада 2017 р.) / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: О. В. Дикий, Ю. Д. Батан. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 34-36.
4. Макаренко Г. В. Завдаток як спосіб забезпечення зобов'язань : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. В. Макаренко; кер. роботи Є. О. Харитонов; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2008. – 18 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА....3

СЕКЦІЯ 1. РЕКОДИФІКАЦІЯ ДОГОВІРНОГО ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Харитонов Євген Олегович, Харитонова Олена Іванівна....5
КОДИФІКАЦІЇ ТА РЕКОДИФІКАЦІЇ У ДОБУ ФОРМУВАННЯ СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Бичкова Світлана Сергіївна....8
ПРАВО ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: ІНТЕГРАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЧИ НОВІ ПРОБЛЕМИ?

Голубєва Неллі Юріївна....13
КРИТЕРІЇ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ РОЗМІРУ НЕУСТОЙКИ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ

Сафончик Оксана Іванівна....16
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЮБУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Адаховська Надія Сергіївна....19
ДО ПИТАННЯ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА НЕПОВНОЛІТНІХ

Бабич Ірина Григорівна....22
ОЦІНОЧНІ ЧИННИКИ У РИМСЬКОМУ ПРАВІ І У ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна....25
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ

Вороніна Надія Вікторівна....28
ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ АВТОЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Гнатів Оксана Михайлівна....30
ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА АКЦІЇ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОГО БАНКУ ДЕРЖАВОЮ

Калітенко Оксана Михайлівна....33
ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я ТА МОРФОЛОГІЧНА СВОБОДА В СВІТЛІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Кирилюк Алла Володимирівна....35
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ У ВИЗНАЧЕННІ ДЕФІНІЦІЇ ТЕРМІНУ «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ»

Кривенко Юлія Василівна....39
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ТА ДОБРОВОЛЬЦЯ (ОСОБИ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ У СКЛАДІ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ)

Сірко Ростислав Богданович....42
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТРАНСПОРТНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Соцький Артур Михайлович....44
ДО ПИТАННЯ ВІДМІННОСТІ ВИКОНАННЯ РОБІТ ВІД НАДАННЯ ПОСЛУГ

Чудик-Білоусова Надія Іванівна....47
ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА УЧАСТІ ОСОБИ У НЕДЕРЖАВНОМУ ПЕНСІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Берназ Дмитро Васильович.....50
СПОРТИВНИЙ АРБІТРАЖНИЙ СУД: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
Бенецький Сергій Дмитрович 52
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ
Біцюк Андрій Володимирович.....54
ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ
Колодін Артем Олексійович.....57
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ЧАРТЕРУ (ФРАХТУВАННЯ) ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ
Пєструєв Дмитро Миколайович.....59
ІНСТИТУТ ВЕДЕННЯ ЧУЖИХ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ В ПОЛЬСЬКОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ
Спасова Катерина Іванівна 63
ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

СЕКЦІЯ 2. НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ

Абількілямова Орина Русланівна 66
ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)
Абількілямова Орина Русланівна, Спинзурат Ірина Миколаїна 69
ПІРАТСТВО ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ
Андрющенко Анастасія Олександрівна 71
ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ
Антосевич Леся Петрівна.....73
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ
Берладян Діана Миколаївна.....77
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕДСТАВНИКА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НА ВЧИНЕННЯ ПРАВОЧИНІВ
Бєлова Анастасія Дмитрівна, Чеснова Анастасія Андріївна 80
ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ
Біденко Олександр Віталійович.....83
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СМАРТ-КОНТРАКТІВ
Білецька Тетяна Сергіївна 86
ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄСПЛ
Білько Марія Віталіївна 89
ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
Бойміструк Тетяна Петрівна 92
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
Бондар Ольга Романівна.....94
ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ В ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Брошенська-Оринник Діана Сергіївна 97
ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
Брошенська-Оринник Діана Сергіївна 100
ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
Вознюк Марина Ярославівна 103
ПРИНЦИП СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ
Ворожко Анастасія Леонідівна 106
НОВАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
Герасименко Вікторія Григорівна 109
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)
Голінько Владислава Іванівна, Поліщук Маргарита Петрівна 111
АРБІТРАЖНЕ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ В ДОГОВОРАХ
Городецька Ангеліна Сергіївна 1163
СУБСИДІАРНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА, ЯК СПОСІБ УСУНЕННЯ ПРОГАЛИН В ЗАКОНОДАВСТВІ
Гоцуленко Юлія Володимирівна 116
ДОКТРИНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ
Гриник Єлизавета Олександрівна 118
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
Гунько Олександра Євгенівна 121
ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ
Дарієнко Вікторія Вікторівна 124
ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ.....124
Демидова Вікторія Владиславівна 127
ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ
Дорошенко Мар'яна Валеріївна 129
ВИДИ ПРЕЗУМПЦІЙ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
Дума Тетяна Петрівна 132
СПАДКОВИЙ ДОГОВІР ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ЗАПОВІТУ
Іванова Анастасія Вадимівна 135
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННІ ПРИ ФАКТИЧНОМУ ПРИЙНЯТТІ СПАДЩИНИ
Кантицька Анастасія Володимирівна 137
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИБОРУ ЛІКАРЯ ТА ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ
Котелевська Юлія Русланівна 141
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ПРО ПЛАГІАТ)
Кльоб Катерина Іванівна 143
ДОГОВІР ЗАСТАВИ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Ковальчук Ірина Володимирівна 146
АНАЛОГІЯ ЗАКОНУ І ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛА ДОГОВІРНОГО ПРАВА
Колеснікова Анастасія Андріївна 149
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ
Колібик Ірина Олександрівна 151
СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЗАКОННОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ В РЕГУЛЮВАННІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН
Коломієць Вікторія Миколаївна 154
ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ ЯК НОВИЙ ВИД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ
Кочурова Тетяна Олексіївна 157
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ
Кравчук Єлизавета Олександрівна 161
ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕНТІВ ЗА КОРИСТУВАННЯ ЧУЖИМИ КОШТАМИ ВНАСЛІДОК НЕДОСКОНАЛОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ НОРМ
Красова Вікторія Віталіївна 163
ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ШЛЯХОМ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ
Кузмінська Анастасія Олександрівна 165
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ
Кузнецова Анастасія Михайлівна 169
ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ
Лебедєва Діана Федорівна, Максютенко Євгеній Володимирович 172
ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ
Ленюк Вікторія Артемівна 174
АКТУАЛЬНІСТЬ ЗМІН ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ФОРМИ ПРАВОЧИНУ ВІДЧУЖЕННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА
Лінкевич Христина Олександрівна 176
ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ ПРОЩЕННЯ БОРГУ
Лісютіна Єлизавета Геннадіївна 178
СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ
Лоншакова Валерія Сергіївна 181
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ
Майхрович Вікторія Романівна 185
ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
Малюта Владислав Васильович 187
ЦИВІЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: КОНКУРЕНЦІЯ ЧИ СИМБІОЗ?
Мельник Вероніка Миколаївна 190
ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ ДОГОВІРНОГО ПРАВА ТА АКТУАЛЬНІСТЬ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ
Мельник Вікторія Сергіївна 193
ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ В УКРАЇНІ

Мендаленкова Анастасія Сергіївна 195
ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ДОГОВІРНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА
Мужайло Станіслав Васильович 198
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ
Одарченко Ольга Вадимівна, Гонтарь Юлія Андріївна 202
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КРИПТОВАЛЮТИ
Олещук Лілія Олегівна 205
ПРАВО НА ЗАБУТТЯ В МЕРЕЖІ
Павлюченко Олександра Євгенівна 207
«ПРАВО НА СМЕРТЬ»: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМИ
Паламарчук Олексій Олександрович 210
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПОРТИВНОГО ПРАВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ
Пилип'як Людмила Василівна 212
ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ
Піть Ігор Юрійович 215
ДО ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ, ЯК ПЛАТІЖНОГО ЗАСОБУ
Платонова Катерина Дмитрівна 217
ПРОБЛЕМАТИКА ВЧИНЕННЯ УДАВАНИХ ПРАВОЧИНІВ
Полторацька Аміна Андріївна 221
МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЛІКВІДАЦІЇ БАНКУ
Помаз Юлія Анатоліївна 223
ПРОБЛЕМАТИКА РОЗМЕЖУВАННЯ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ І ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ (ЦЕСІЇ)
Потокі Антоніна Юріївна 226
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПОВІТУ ПІД УМОВОЮ
Пухкан Лідія Василівна 230
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
Ровенко Лідія Віталіївна 232
ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО
Рудь Дар'я Петрівна 236
САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ
Руська Олена Володимирівна, Селих Євген Миколайович 239
ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ РЕНТИ
Сафонова Мирослава Ігорівна 242
ГРОШІ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
Семенова Анастасія Олександрівна 244
ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ «НОУ-ХАУ» В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Серебряк Іван Вячеславович, Сук Ярина Володимирівна 247
КРИПТОВАЛЮТА ЯК ПЛАТІЖНИЙ ЗАСІБ У СУЧАСНИХ ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ
Середенко Марина Петрівна 250
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОГОВОРУ РАХУНКА УМОВНОГО ЗБЕРІГАННЯ (ЕСКРОУ)
Смаль Катерина Борисівна 253
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ
Смирнова Марта Костянтинівна 256
МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
Стаднік Олександра Ігорівна 259
ФІДУЦІАРНИЙ ЗАКЛАД ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
Стась Марк Едуардович 261
СУТНІСТЬ ЦИВІЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ
Стащук Ангеліна Юріївна 264
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ)
Сунько Яна Русланівна 266
ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ
Тарковська Анна Сергіївна 270
ІТ ІНТЕЛЕКТ В РОБОТОБУДУВАННІ
Терновський Матвій Андрійович 272
ЗАХОДИ ОПЕРАТИВНОГО ВПЛИВУ ЯК СПОСОБИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ
Тетенко Ольга Игоревна 275
ВОПРОС ОСПАРИВАНИЯ СДЕЛОК, СОВЕРШЁННЫХ В РЕЗУЛЬТАТЕ ОШИБКИ, ОБМАНА, ЗЛОНАМЕРЕННОЙ ДОГОВОРЁННОСТИ СТОРОН ИЛИ С ПРИМЕНЕНИЕМ НАСИЛИЯ
Фурдела Ліана Іванівна 278
ПРОБЛЕМАТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ПЕРЕВАГА ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ
Чернєва Олена Степанівна 281
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТУ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ
Шалом Олександр Євгенійович 284
ЕФЕКТИВНІСТЬ БОРОТЬБИ З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ЗАГРОЗОЮ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВАХ
Шевчук Дар'я Олександрівна 287
СКАСУВАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ПІСЛЯ ПЛАТИ (НАЛОЖЕНОГО ПЛАТЕЖУ)
Явченко Дар'я В'ячеславівна 290
НОВАЦІЯ, ЯК СПОСІБ ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
Яковець Жанна Володимирівна 291
ОСОБЛИВОСТІ ЗАВДАТКУ ЯК ОДНОГО ІЗ СПОСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ

РЕКОДИФІКАЦІЯ ДОГОВІРНОГО ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

М А Т Е Р І А Л И
Всеукраїнської науково-практичної конференції

6 грудня 2019 року

Підписано до друку 20.12.2019.
Формат 60х84/16. Ум-друк. арк. 18,0.
Наклад 100 прим. Зам. № 1912-48.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.fenixbooks.com